

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
(JAPON DİLİ VE EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

JAPONYA’DA İSLÂM ARAŞTIRMALARI: ESERLERİ VE FİKİRLERİ
BAĞLAMINDA TOSHIHIKO IZUTSU

DOKTORA TEZİ

NURULLAH SAT

ANKARA 2018

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
(JAPON DİLİ VE EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

JAPONYA'DA İSLAM ARAŞTIRMALARI: ESERLERİ VE FİKİRLERİ
BAĞLAMINDA TOSHIHIKO IZUTSU

DOKTORA TEZİ

NURULLAH SAT

TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. ALİ MERTHAN DÜNDAR

ANKARA 2018

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
JAPON DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

JAPONYA'DA İSLÂM ARAŞTIRMALARI:
ESERLERİ VE FİKİRLERİ BAĞLAMINDA TOSHIHIKO IZUTSU

Nurullah SAT

DOKTORA TEZİ

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ali Merthan DÜNDAR

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

Prof. Dr. Ali Merthan DÜNDAR

Prof. Dr. Ayşe Nur TEKME

Prof. Dr. Hüseyin Can ERKİN

Doç. Dr. Bahadır PEHLİVANTÜRK

Yrd. Doç. Dr. Eyüp ŞAHİN

İmzası

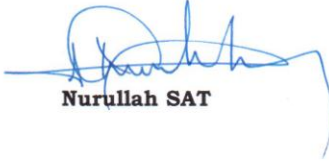


Tez Sınavı Tarihi: 27.02.2018

Tez Doğruluk Beyanı Belgesidir.

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,**

Prof. Dr. Ali Merthan DÜNDAR danışmanlığında hazırladığım “Japonya’da İslâm Araştırmaları: Eserleri ve Fikirleri Bağlamında Toshihiko Izutsu (Ankara 2018)” adlı doktora tezimdaki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.


Nurullah SAT

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	1
GİRİŞ.....	3
Tezin Konusu ve Önemi	16
Tezin Amacı	18
Tezin Kapsamı	22
Izutsu'nun İslâmiyet Konulu Eserleri.....	23
BİRİNCİ BÖLÜM: IZUTSU VE İSLÂMİYET – TOSHIHIKO IZUTSU’NUN YAŞAM ÖYKÜSÜ.....	32
1.1. Akademik ve Sosyal Hayatı	33
1.2. İslâmiyet ile Tanışması	35
1.3. Abdürreşid İbrahim ve Musa Carullah ile Tanışması.....	35
1.4. Japonya’dan Ayrılışı.....	52
1.5. Japonya'ya Dönüşü.....	61
İKİNCİ BÖLÜM: JAPONYA’DA DİNÎ – TARİHÎ ARKA PLAN	66
A.1. DİNÎ ARKA PLAN – VAHYE DAYALI OLMAYAN DİNLER.....	66
A.1.1. BUDİZM.....	67
A.1.2. ZEN BUDİZMİ	72
A.1.2.1. Rinzai Ekolü.....	77
A.1.2.2. Sōtō Ekolü.....	79
A.1.2.3. Satori (Aydınlanma).....	81
A.1.3. TAOCULUK	83
A.1.3.1. Taoculuk’da Tanrı İnancı.....	86
A.1.3.2. Taoculuk’da Ahiret ve Kurtuluş İnancı	87
A.1.3.3. Taoculuk’da Ahlaki ve Sosyal Yapı	90
A.2. JAPONYA’DA TARİHÎ ARKA PLAN – JAPONYA’NIN HİRİSTİYANLIK VE İSLÂMİYET İLE TANIŞMASI.....	93
A.2.1. Edo Dönemi (1603 – 1868).....	93
A.2.2. Hristiyanlığın Japonya’ya Girişi	97
A.2.3. Cizvit Papazlarının Kovulması	99
A.2.4. Japonya’nın Dış Dünyaya Kapalılık Döneminin (Sakoku) Sona Ermesi ve Kapıların Açılması	101
A.2.5. Meiji Restorasyonu	104

A.2.6. Türk – Japon İlişkileri ve Ertuğrul Faciası.....	108
A.2.7. Japonya’nın İslâmiyet ile Tanışması ve Asyacı Cemiyetler	114
A.2.7.1. Ajia Gikai Cemiyeti.....	116
A.2.8. İlk Müslüman Japonlar.....	120
A.2.9. Japonya’da İslâmî Çalışmalar	124
A.2.10. Kur’an’ı Kerim’in Japonca Tercümeleri.....	136
A.2.10.1. İlk Tercüme: Kenichi Sakamoto Tercümesi	136
A.2.10.2. İkinci Tercüme: Goro Takahashi Tercümesi.....	137
A.2.10.3. Üçüncü Tercüme: Ōkawa Shūmei Tercümesi.....	138
A.2.10.4. Dördüncü Tercüme: Toshihiko Izutsu Tercümesi.....	139
A.2.10.5. Beşinci Tercüme: Yasunari Ban ve Osamu Ikeda Tercümesi.....	141
A.2.10.6. Altıncı Tercüme: (Hacı Ömer) Mita Ryōichi Tercümesi.....	141
A.2.10.7. “Abd” (Kul) Kavramı Üzerinden Izutsu ve Mita Ryōichi’nin Kur’an Tercümelerinin Karşılaştırılması	142
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: TOSHIHIKO IZUTSU DÜŞÜNCESİ VE KURODA TOSHIO’NUN ÇALIŞMALARI	147
3.1. Izutsu’da Allah Anlayışı.....	147
3.2. Izutsu’nun Hz. Muhammed (SAV) Hakkındaki Düşüncesi	151
3.3. Izutsu’nun İslâm Tasavvufuna Bakışı	153
3.4. Izutsu’ya Göre İslâm ve İslâm Kültürü	156
3.5. Izutsu’da İnsan Tasavvuru.....	159
3.6. Izutsu’da İslâm Ahlâkı.....	161
3.7. Izutsu’ya Göre Taoculuk, Budizm ve İslâmiyet Arasındaki Benzerlikler	166
3.8. Izutsu’ya Göre Hz. İsmail’in Kurban Edilişi.....	172
3.9. Izutsu’nun Öğrencisi Kuroda Toshio ve Eserlerinde İşlediği Konular	174
SONUÇ	180
KAYNAKÇA	187
EKLER.....	200
Ek – 1 Izutsu’nun Gözünden Türkçe	201
Ek – 2 Izutsu’nun Öğrencisi Kuroda Toshio ile Mülakat.....	203
Ek – 3 Izutsu’nun Müslüman Olduğu Gün Çekildiği İddia Edilen Fotoğraf ..	214
Ek – 4 Izutsu’nun Mezarı	215
Ek – 5 Izutsu’nun Kullandığı Türkçe Dilbilgisi Kitabı ve El Yazısı Notları .	218

ÖZET.....	220
ABSTRACT	222
要約.....	224



ÖNSÖZ

İslâmiyet, geldiği dönemden itibaren yüzyıllar boyunca incelenmiş, İslâmiyet ile ilgili çok önemli isimlerce sayısız değerli eserler yazılmış ve üzerine günümüze kadar süregelen tartışmalar yapılmıştır. Tezimizin konusunu teşkil eden Toshihiko Izutsu da bu alanda gerek İngilizce gerekse de Japonca yazdığı eserler ile 20. yüzyılda İslâmiyet'in anlatılması noktasında dikkat çekici çalışmaları olan önemli bir isim, değerli bir fikir adamıdır.

Izutsu ile ilgili araştırma yaptığım süre zarfında onu tanıdıkça sahip olduğu derinliğin farkına varmış olmak beni oldukça şaşırttı. Zira Izutsu'nun tek bir alanda çalışmalar ortaya koyan bir araştırmacı olmaması, semantik ve İslâm düşünce tarihi başta olmak üzere çok farklı alanlarda eserler yazması beni en fazla zorlayan nokta olmuştur. Kabul etmeliyim ki Izutsu'nun hayatını ve düşünce dünyasını tüm yönleriyle böyle sınırlı bir çalışmaya sığdırmak oldukça güçtü. Zira onun eserlerindeki anlam derinliği bu çalışma sürecindeki en güç nokta olarak karşıma çıkmıştı. Buna karşılık bu çalışmayı mümkün olduğunca anlaşılır biçimde ele almaya gayret ettim. Çalışmamın bundan sonraki çalışmalara da bir kaynak teşkil etmesini ümit ediyorum.

Uzun zamandır bu zor ve zahmetli süreçte ilmî ve manevî olarak her zaman yanımda olan, fedakârlık ve sabrını unutamayacağım danışman hocam Sayın Prof. Dr. Ali Merthan DÜNDAR'a şükranlarımı sunarım. Yine bu süreçte değerli fikirleriyle tezime yön vermeme yardımcı olan değerli hocalarım Prof. Dr. Ayşe Nur TEKME'ne, Yrd. Doç. Dr. Eyüp ŞAHİN'e, Doç. Dr. Ali Volkan ERDEMİR'e, teşekkürü bir borç bilirim. Çalışma arkadaşlarım Yasemin YAZICI ve Hülya DEVECİ'ye zor zamanlarımdaki manevi destekleri için ayrı ayrı teşekkür ederim.

Mensubu bulunduğum Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi'ne ve bana “Doktora Sırası Araştırma Bursu” kapsamında burs sağlayarak Japonya’da araştırma yapma imkânı sunan TÜBİTAK’a teşekkür ederim.

Japonya’da bulunduğum süre zarfında her türlü desteği sağlayan değerli hocalarım Prof. Dr. Tsutomu SAKAMOTO, Prof. Dr. Nobuo MISAWA, Prof. Dr. Norio SUZUKI ve sevgili arkadaşım Ono RYŌSUKE’nin yardımlarını unutmayacağım.

Bu zorlu süreçte güveni ve sabrı ile her zaman yanımda olan ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili eşime, doğduğu günden beri bana verdiği enerji ve mutluluk için sevgili oğluma içtenlikle teşekkür ederim.

Nurullah SAT

Ankara

Ocak 2018

GİRİŞ

Toshihiko Izutsu, Türkiye’de ilahiyat çevrelerinde adı çok iyi bilinen bir araştırmacıdır. Adının bilinir olmasının yanı sıra akademik çevrelerde çalışmalarının ilgi görmesinin çeşitli nedenleri olduğunu söylemek mümkündür.

Bir Japon araştırmacı olarak Izutsu’nun eserlerinin dikkat çekici bulunmasının en önemli sebeplerinden biri İslâmiyet ile ilgili yaptığı çalışmaların genel anlamda tarafsız olduğunun düşünülmesinden kaynaklandığı kanısındayız. Türk okurunun genel düşüncesi Izutsu’nun öncelikle bir Batılı oryantalist düşünceyle eserlerini kaleme almadığı yönündedir. Kürşad Atalar’a göre onun bir Asyalı olması ve kendisini Hristiyan veya Yahudi kültürüne bağlı görmemesinin de Türk okurunun Izutsu’ya karşı olumlu bakışının bir diğer sebebi olduğu söylenebilir.¹

Izutsu’nun özellikle 1959 – 1979 yılları arasında kaleme aldığı eserlerinin büyük bir bölümünün İngilizce oluşu çalışmalarının daha fazla erişilebilir olmasını sağlamış, böylece eserleri dünyada olduğu gibi Türk ilahiyat çevreleri ve akademisi tarafından daha iyi anlaşılmıştır.

Izutsu’nun akademik hayatı 3 dönemden oluşmaktadır. Bu dönemlerin ilki 1937 yılında Çin – Japon savaşının başlamasından hemen sonra İslâmiyet ile tanışması ve akabinde bu alanda eserler vermeye başladığı dönemdir. İkinci dönem, 1961 yılında Japonya’dan ayrılarak Kanada McGill Üniversitesi’nde görev yaptığı ve sonrasında 1974’ten itibaren Tahran Kraliyet Felsefe Akademisi’nde çalışmalarını sürdürerek 1979 yılında gerçekleşen İran İslâm devrimine kadar devam eden süreçtir. Bu dönemde Izutsu, eserlerini genel olarak

¹ Toshihiko Izutsu, *Kur’an’da Tanrı ve İnsan*, Çev: M. Kürşad Atalar, Pınar Yayınları, İstanbul, 2012, s.7.

İngilizce kaleme alırken Batı dünyası tarafından tanınması ve bir akademisyen olarak kabul görmesi bu döneme denk gelmektedir. 3. ve son dönem ise Izutsu'nun 1979 yılında Japonya'ya döndükten sonra 1993 yılında ölümüne kadar devam eden süreci kapsamaktadır. Izutsu'nun akademik dünyasının bu son döneminde eserlerini Doğu düşünceleri üzerine Japonca olarak yazdığı görülmektedir.²

Izutsu'nun İngilizce kaleme aldığı eserlerinin bir kısmı Türkçeye de çevrilmiş ve bunlar üzerine bazı akademik çalışmalar da yapılmıştır. Ancak ileride de görüleceği üzere bu çalışmaların neredeyse tamamı eser odaklı yapılmış olup Izutsu'nun şahsiyeti, düşüncesi ve hayatı ile ilgili Japonca literatür kaynaklar kullanılmamıştır. Bu durum Türkiye'de Izutsu çalışmaları yapanların Japonca bilmemesi ile izah edilebilir. Zira Japonca bilinmemesinin Izutsu hakkında yapılan çalışmaların sınırlı kalmasını zorunlu kıldığı kanaatindeyiz. Bizim doktora çalışmamızda Izutsu'yu seçmemizin sebebi özellikle Türk akademisine etkileri olan Izutsu'nun başta kendi dilinde kaleme aldığı eserleri incelemek ve mümkün olduğu kadarıyla filolojik açıdan da bundan sonra var olan bilgi birikimine katkı sağlamaktır.

Izutsu Arapça, Farsça, İbranice gibi dillere ve Doğulu milletlerin kültürlerine vakıf olmasının yanında İslâm kelâmından İslâm felsefesine, Kur'ân tefsirinden İslâm fikhına, İslâm tarihinden İslâm tasavvufuna, Arap dilinden cahiliye şiirine uzanan bir malumatın sahibidir. Izutsu'nun İslâmiyet üzerine

² 井筒俊彦、全集別巻、慶応義塾大学出版会、東京、2016年、s. 113.

Toshihiko Izutsu, Zenshû bekkai, Keio gijuku daigaku shuppankai, Tokyo, 2016, s. 113.

小野純一、国際哲学研究 5 号 2016,

Ono Junichi, Kokusai Tetsugaku Kenkyû, 5. Cilt, Tokyo, 2016, s. 163.

kaleme aldığı çalışmalarının onun tüm eserlerinin merkezini oluşturduğu kabul edilmektedir.³

Bugün başta Japonya olmak üzere çeşitli ülkelerde⁴ Izutsu hakkında çalışmalar yapılıyor olmasının yanı sıra Izutsu üzerine uluslararası düzeyde sempozyumlar da düzenlenmektedir. Dünyanın çeşitli ülkelerinden gelen akademisyenler, araştırmacılar ve yazarlar Izutsu düşüncesini tartışmakta, onu birçok yönleriyle ele almaktadır. Izutsu'nun aynı zamanda Batı dillerinde İslâmiyet üzerine eser ortaya koyan ilk Japon araştırmacıdır.

İleride ayrıntılı bir şekilde ele alınacağı üzere Japonya'da II. Dünya Savaşıyla birlikte Şarkiyat çalışmaları uzun bir süre kesintiye uğramış ve bu alanda savaş öncesi çalışmalar yapan bütün kurum ve enstitüler kapatılırken toplanan belge ve kitapların çoğu kaybolmuştur. Ancak yine bu dönemde söz

³ Takeshita Masataka, 井筒俊彦のイスラーム学における業績、イスラーム世界、日本イスラーム協会、1993, s. 159.

⁴ Günümüze kadar Toshihiko Izutsu üzerine yapılmış olan sempozyumlardan bazıları şunlardır:

1. Iranian society for the appreciation of cultural works and dignitaries 2000.
2. Tahrân Üniversitesi, 2003.
3. Islamic Azad Üniversitesi, 2007.
4. *Methodological Approach of Studying Religious Ethics of other Faiths between Ismail al-Faruqi and Toshihiko Izutsu: A Comparative Study*, Paper presented: International Conference on contemporary scholarship on Islam- Japanese Contribution to Islamic Studies: the Legacy of Toshihiko Izutsu, K.L. Malaysia, August, 5-7. 2008.
5. Mahmud Afshar vakfı/İran 2014.
6. 今なぜ前島信二と井筒俊彦、Şimdi neden Maejima Shinji ve Toshihiko Izutsu? Keio Üniversitesi, 2009.
7. 未来に向けての井筒俊彦、
Geleceğe Dönük Toshihiko Izutsu, Keio Üniversitesi/Japonya, 24.09.2016.

konusu kesintiden etkilenmeyerek Japonya dışında Kanada'da McGill Üniversitesi'nde şarkiyat çalışmalarını sürdüren Izutsu bilim çevrelerinde seçkin bir yer edinmiştir.

Izutsu'nun felsefe, filoloji, dilbilim gibi disiplinlere dayalı olarak yaptığı çalışmalar neticesinde bazıları için bir İslâm araştırmacısı ve Doğu felsefesi uzmanı⁵ bazıları için bir dilbilimcidir.⁶ İslâmiyet üzerine kaleme aldığı eserlerin çoğunu İngilizce olarak kaleme almış olmasının onun 1961 yılında Japonya'dan ayrıldıktan sonra 1979'da Japonya'ya dönüşüne kadar uzun bir süre Kanada'da ve İran'da kalmış olması ve bu süre zarfında İngilizce çalışmalarına önem vermesi olarak düşünülebilir. Onun söz konusu eserleri İngilizce kaleme almış olmasının

⁵ Masataka Takeshita, AJAMES No:2, Tokyo, 1987, s. 491. Masataka, Izutsu'nun Doğu Düşünceleri Uzmanı oluşuna özellikle de İslâm Felsefecisi yönüne dikkat çeker.

⁶ Izutsu, dilbilimin semantik alanıyla da ilgilenmiş olup bu alandaki en önemli eseri İngilizce kaleme aldığı *God and Man in The Qur'an*'dır.

Izutsu'ya göre semantik, bir dilin anahtar terimleri üzerindeki analitik çalışmadır. Bu çalışma o dili kullanan milletin kendilerini kuşatan dünya hakkındaki görüş ve düşüncelerini öğrenmek için yapılır. Kur'an'ın dünya hakkındaki görüşünün oluşumunda hayati rol oynayan bütün anahtar terimler Kur'an'da yeni bir anlam kazanırlar. Bu terimlerin hemen hepsi İslâm öncesi dönemlerde bir şekilde kullanılmaktaydı. Yalnız bunlar değişik kavram sistemlerine aittiler. İslâm bunları bir araya getirerek o zamana dek bilinmeyen yepyeni bir kavram şebekesinde birleştirdi.

Ayrıntılı bilgi için bkz: Toshihiko Izutsu, *God and Man in The Qur'an: Semantics of the Koranic Weltanschauung, Studies in Humanitities and Social Relations*, Vol. V, The Keio Institute of Cultural and Linguistic Studies, Keio University, Tokyo, 1964, s. 17- 19

Ülkemizde Izutsu üzerine yapılan çalışmalarda onun dilbilimci yönünün daha fazla ön plana çıkarıldığını görmek mümkündür. Örneğin Izutsu'nun Türkçeye çevrilen eserlerinin genel anlamıyla *İslâmi Kavramlar* olduğu düşünüldüğünde Izutsu'nun semantikçi bir araştırmacı olarak değerlendirildiği anlaşılabacaktır.

bu eserlerin ve Izutsu'nun Batı dünyasında da tanınan bir isim olmasını sağladığı kanaatindeyiz.

Izutsu'nun öğrencisi Makino Shinya'ya göre Izutsu'nun eserleri, Avrupa, Arap, İran, Hint, Çin ve Japon kültürlerini kendinde toplar ve onları küresel bir seviyede geliştirir. Bununla birlikte eserlerinin niteliği yalnızca çeşitlilikten ibaret değildir. Onun çalışmalarındaki derinliğin ve bu çalışmaların öneminin fark edilmesi gerekmektedir.⁷

Izutsu'nun McGill Üniversitesi'nde bulunduğu süre zarfında onun öğrencisi olan Pakistanlı Muhammed Halid Mesud, Izutsu'nun Kur'an çalışmalarında kullandığı yöntem ile ilgili olarak: Izutsu için Kur'an'da geçen ayetlerin sözlüklerden istifade edilerek anlamının ortaya konulmasının öncelik arz ettiğini belirtmektedir. Bunun için de Izutsu'nun eski sözlükleri veya eski Arap şiirini kullanarak ayetin öncesi ve sonrası ile Kur'an'ı Kerim'de benzer kelimenin veya türevlerinin bulunduğu tüm ayetleri ortaya koyduğunu ifade etmektedir.⁸

S. Pervez Manzoor⁹ Izutsu'nun önemini vurguladığı “Orientalism and Qur'anic Studies” başlıklı makalesinde oryantalizmin kurumsallaşmasında kayda değer etkileri olan G. Flügel, G. Weil, W. Muir, I. Goldziher, T. Nöldeke, H. Hirschfeld, R. Bell, A. Jeffery'den son dönem araştırmacılara kadar bir dizi oryantalisti Kur'an'ın kaynağı (kökeni) ile sure ya da ayet pasajlarının kronolojisini tespit gayretleriyle başı dönmüş ve bu nedenle içeriğine nüfuz

⁷ Makino Shinya, *On the Originality of “Izutsu” Oriental Philosophy*, *Consciousness and Reality, Studies in Memory of Toshihiko Izutsu*, Iwanami Shoten, Tokyo, 1998, s. 125.

⁸ Muhammed Halid Mesud, Izutsu'nun “*Ethico Religious Concepts in The Qur'an*” adlı kitabın Urduca çevirisi üzerine, *İslâmî Araştırmalar Dergisi*, Cilt 18, Sayı 1, Ankara 2005, s. 128 – 135.

⁹ İsveç Müslüman Federasyonu başkanı,

edememiş bir grup olarak takdim etmektedir. Bununla birlikte Manzoor, tipik özellikler yansıttığına inandığı bu devasa oryantalistik literatürde bir istisnanın varlığına dikkati çekmiştir. Söz konusu kişi Japon araştırmacı Toshihiko Izutsu'dur.¹⁰

Süleyman Ateş'e göre Izutsu *God and Man* isimli çalışmasıyla başarılı bir eser ortaya koymuştur. Kendisi yapmış olduğu analizlerde tarafsız bir bilim adamı olarak hareket etmiş olup getirdiği birçok yeni görüşlerden dolayı takdire layıktır.¹¹

R. T. Blackwood'nun Izutsu'nun *The Concept and Reality of Existence by Toshihiko* isimli eseri için yaptığı değerlendirmede ise, eserde bulunan "Sebzevârî metafiziğinin temel yapısı" başlıklı makalede 19. yüzyıl İran sûfî felsefesinin geniş bir tanımının yapıldığı ve bu vesileyle büyük oranda kabul gören tüm "Müslüman düşünürlerin orta çağda yaşadığı" düşüncesinin yanlış olduğu ifade edilmektedir. Blackwood, bu eserde Izutsu'nun İslâm düşüncesi üzerine çalışmalar yapan araştırmacılar için oldukça verimli bilgiler sunduğu dile getirir.¹²

Mehmet Paçacı'ya göre 1960'ların sonlarında hızlanan tercüme faaliyetlerinin etkisi ve benzeri etkenlerle Türkiye'deki İslâmcı söylem, 1970'lere kadar sürdürdüğü İstanbul merkezli yenileşme düşüncesinden uzaklaşarak çeşitli uzunluklarda sömürge dönemi yaşayan İslâm dünyasındaki modern söylemlere

¹⁰ İsmail Albayrak, *Doğulu Bir Oryantalist: Toshihiko Izutsu ve Kavram Çalışmaları (Küfür Kavramı Özelinde)* İslâmî Araştırmalar Dergisi, Cilt 18, Sayı 1, 2005, s. 108.

¹¹ Süleyman Ateş'in Toshihiko Izutsu'nun, *Kur'an'da Allah ve İnsan*, isimli eserinin çevirisine yazdığı önsöz, Yeni Ufuklar Neşriyat, Üsküdar/İstanbul, s. 115.

¹² R. T. Blackwood, *The Concept and Reality of Existence by Toshihiko Izutsu*, Philosophy East and West, University of Hawai'i Press Vol. 23, No. 1/2, Proceedings of East-West Philosophers'Conference on Wang Yang-ming (Jan. - Apr., 1973), s. 258-259

kulak vermiştir. Dilbilim açısından fetret dönemi olarak tanımlanabilecek böyle bir dönemde Müslüman entelektüel çevreler, Toshihiko Izutsu'nun *Kur'an'da Allah ve İnsan* isimli eseriyle tanışmış, bu kitabı diğer kitapların çevirileri takip etmiştir.¹³

Ancak Izutsu ile ilgili düşünceler yalnızca bunlardan ibaret değildir. Zira eserleri üzerine yapılan çalışmalarda gerek ülkemizde gerekse de dünya genelinde eserlerindeki bazı düşüncelerinin tenkid edildiğini görmek mümkündür.

Örneğin, Abdulkerim Seber'e göre Izutsu'nun *Kur'an'da Allah ve İnsan* adlı eserindeki genel düşünce Arap dilinin diğer dillerden üstünlüğünün bulunmadığı, Kur'an'ın yeni bir şey getirmediği, ibadetler dâhil dini ritüellerin Yahûdi ve Hristiyan kültüründen beslenen cahiliye şiiri sayesinde oluştuğu üzerine olduğu yönündedir. Bundan dolayı da eserde neredeyse Kur'an ayetlerinin sayısı kadar cahiliye şiiri delil olarak kullanılarak her vesileyle İslâm'ın orijinal kavramlarının Yahûdi ve Hristiyan menşeli olduğu anlatılmaya çalışılmıştır. Izutsu'nun semantik dediği özel alana daha ziyade oryantalist görüş hâkimdir. Çok az da olsa İslâm âlimlerinin görüşlerine yer verilmiştir. Bunun yanında Seber, klasik oryantalistlerle Izutsu'nun tek farkının İslâm'a ve Müslümanlara alenen hücum ederek değil, tahrif ederek, üstü kapalı bir plan dâhilinde akıcı ve sempatik bir üslupta yaptığı düşüncesindedir.¹⁴ Söz konusu makalede Seber, Izutsu'nun semantik metod iddiasıyla eseri kaleme almasına rağmen eserde metodolojiden daha fazla sahip olduğu düşünce yapısını ön plana çıkardığını, İslâm inancına ait kavramları subjektif görüşlerle doldurduğunu iddia etmektedir.¹⁵

¹³ Mehmet Paçacı, *Oryantalizm ve Çağdaş İslâmcı Söylem*, İslâmiyat, IV, 2001, s.97.

¹⁴ Abdulkerim Seber, Hikmet Yurdu, Yıl: 7, C: 7, Sayı: 13, Ocak – Haziran 2014/1, s. 226.

¹⁵ A.g.m. s. 198.

Burada Seber'in bazı düşüncelerine katılmadığımızı belirtmek isteriz. Zira Izutsu, söz konusu eserde özetle, Kur'an'da geçen kelimelerin her ne kadar daha önce bilinen kullanılan kelimeler olsa da tamamen yeni bir anlam oluşturduğunu ifade etmektedir. Örneğin "Allah" kelimesi İslâm'dan önceki zamanlarda Kur'an'da taşıdığı anlamlardan çok farklı bir anlam taşıyordu. Cahiliye döneminde diğer tanrıların başı olarak kullanılan bu kavram İslâmiyet ile birlikte tamamen değişmiş tek olan, herşeye gücü yeten ve bir yaradan olarak belirtilmiştir.¹⁶ Bunun yanında felsefenin Arapça ve onun dünya görüşü ile hiç ilgisi olmayan tamamen yabancı bir kavramlar sistemi olduğunu belirten Izutsu, Müslüman aydınların ilk defa yeni kavramlar öğrendikleri ve bunları Arapçaya uygulama noktasında zorluk çektiklerini ifade etmektedir. Ancak burada Izutsu'nun ifadesiyle Arapça, kültür dili olup olmadığının kesin imtihanını vermiş ve bunda da başarılı olmuştur.¹⁷ Izutsu'nun cahiliye şiirine aşırı önem verdiği noktası ise Izutsu'ya karşı yapılan tenkidlerin başında geldiğini belirtmek isteriz.

Diğer yandan Seber, Izutsu'nun İslâm âleminde elde ettiği şöhretin İslâm kültürüne bilhassa da Türklere karşı duyduğu hususi yakınlığa bağlı olduğu düşüncesindedir. Ancak Izutsu'nun çalışmaları incelendiğinde ileride de ayrıntılı olarak belirtileceği üzere onun her ne kadar İslâmiyet ile tanıştığı 1930'lu yılların ikinci yarısında Japonya'daki Türk – Tatar çevresiyle yakın ilişki içinde olduğu görülse de Izutsu, sonraki yıllarda özellikle Türklere karşı bir sempatisi olduğunu düşündürebilecek yoğun bir faaliyet içinde bulunmamıştır.

¹⁶ Toshihiko Izutsu, *Kur'an'da Allah ve İnsan*, Çev: Süleyman Ateş, Yeni Ufuklar Neşriyat, 1975, s.49.

¹⁷ A.g.e. 73.

Mehmet Bayrakdar'ın Izutsu'nun eşi ile yaptığı mülakatta belirtildiği üzere Izutsu, yalnızca 2 kez İstanbul'da bulunmuştur.¹⁸ Burada istisna olarak söyleyebileceğimiz çalışma ise Izutsu'nun 1943 yılında kaleme aldığı "Türkçe" başlıklı makalesidir. Söz konusu makalede Izutsu, Türkçe'nin dünya üzerinde kabul gören en önemli dillerden biri olduğunu belirtmektedir. Bunun yanında Türkler Osmanlı döneminde Asya'dan Doğu Avrupa'ya kadar hüküm sürdüğü bölgelere kültürlerini de taşımışlardır. Dolayısıyla bu güçlü milletin tarihi ve kültürel özellikleri bilinmeden dünya tarihinin ele alınmasının mümkün olmadığı vurgulamaktadır. Izutsu, ayrıca Türkiye'nin Atatürk'ün reformlarıyla yeni yeni gelişen İslâm dünyasına liderlik ettiği, istikrarlı bir biçimde kültürel alanda kendine yer edinmiş olduğu, ekonomik ve siyasi yönden Doğu'nun kontrol noktası olarak her geçen gün önemini artırdığını ifade etmektedir. Dolayısıyla bu ülkeyi anlamadan bugünün ve geleceğin dünyasını konuşmanın mümkün olmayacağını vurgulayan Izutsu, Türk kültürü ve milletini anlamak için ilk şart olarak Türkçe öğrenmenin gerekliliğini dile getirmektedir.¹⁹

Yeniden Izutsu'ya yönelik değerlendirmelere dönecek olursak Ortaçağ Japon Edebiyatı alanında uzman oluşuyla tanınan Marian Ury'nin Izutsu'nun *Toward a Philosophy of Zen Budism* isimli eseri hakkında yapmış olduğu değerlendirme karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu makalede Ury, Izutsu'nun

¹⁸ Mehmet Bayrakdar, *Toshihiko Izutsu Hayatı, Eserleri ve Düşüncesi*, İslâmi Araştırmalar Dergisi, Cilt: 18, Sayı: 1, 2005, s. 1 – 15.

¹⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz: 井筒俊彦、トルコ語、世界の言葉、何を学ぶべきか、慶応義塾大学研究所編、10月1943年

Toshihiko Izutsu, Torukogo, Sekai no Kotoba, Nani wo manabu beki ka, Keio Gijuku Daigaku Kenkyujo, 1943.

(Söz konusu makalenin konusu tezimizle doğrudan ilgili olmadığı için ekler kısmında verilmiştir.)

bazen Budizme ait terimlerin fazla kullanılmayan İngilizce karşılıklarını kullandığını ve bunun sonucunda eseri karmaşık hale getirdiğini belirtmektedir. Aynı zamanda Ury'e göre Izutsu, okuyucuyu söz konusu kelimeleri aslında kendisinin doğru şekliyle kullandığına inandırmaktadır.

Ury bu düşüncesini şu sözlerle destekler:

*Izutsu, bence neredeyse tüm Batılı Budizm uzmanlarının “hiçlik” ile birlikte “boşluk” şeklinde yorumladığı (s.27) ‘sunyata’yı tercüme etmektedir. Bu bir müddet sonra, keskin biçimde “Zen’de sözü edilen epistemolojik hiçlik, tam bilinçsizlik hali ile karıştırılmamalıdır.” (s.31) uyarısında bulunmak için onu sunyata’nın fenomenal benliği ile birlikte kimliği üzerine bir tartışma içerisine iter. Hayır, öyle değil. Başka bir yerde bu terimden “genelde ‘Oryantal Hiçlik’ olarak bilinen” (s.82) anlamda bahseder. Böyle bir şeyin ortaya çıkardığı sorun şudur ki bu durum kişinin genel itibariyle bu proje ile ilgili güveninin azalmasına yol açar. Kitapta değerli bilgiler olmasına rağmen özensiz ve amatörce hazırlanarak esere yazık edilmiştir.*²⁰

California Üniversitesi’nden John Burton’nun Izutsu ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade ettiğini görmekteyiz:

Izutsu, bütün çevirilerin doğasında var olan- metnin üzerinde dahi bilinçsizce kendi kültürel değerlerinin dayatılması gibi- tehlikelerin yanı sıra bu metinlerin orijinal hali ile okunduğunda da karşılaşılabilecek

²⁰ Marian Ury, Toward a Philosophy of Zen Buddhism by Toshihiko Izutsu, Journal of the American Oriental Society, Vol. 101, No. 2 (Apr. - Jun., 1981), s. 234. Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/601775> Erişim tarihi: 16-06-2017 14:05 UTC

*tehlikelere dikkatleri çeker. Bu nedenle kendisi Avrupa'ya özgü terimler ile Kur'an'dakiler arasında kültürel, psikolojik ve dolayısıyla semantik (anlamsal) olarak çok az ortak yanın olduğunu gösterme çabası içindedir. Bunun yanında insanlar gerek ideolojik gerekse de zaman ve mekâna bağlı birbirlerinden oldukça farklılık arz etmektedir. Buna bağlı olarak Izutsu'nun çalışmalarında mümkün olduğunca ön yargılardan arındırılmış bir düşünce yapısı ortaya koyma amacı dikkati çekmektedir.*²¹

Dinler tarihi uzmanı olan Harry B. Partin'e göre Izutsu, öncelikle bir semantikçidir. Partin, mükemmel bir Arapça bilgisine sahip olduğunu düşündüğü Izutsu'nun erken dönem Arap şiiri, Kur'an ve genel İslâm düşüncesine oldukça hâkim olduğunu vurgular. Ancak Partin, Izutsu'yu bir İslâm düşünürü olarak kabul etmesinin yanında onu bir dinler tarihçisi olarak düşünmenin doğru olmadığını ifade eder. Öyle ki, bir dinler tarihçisi, Izutsu'nun semantik veya İslâm düşüncesi üzerine kaleme aldığı eserlerde birçok şey bulabilirken İslâm tarihi konusunda somut bilgiler bulamaz. Zira Izutsu çalışmalarında dinler tarihi üzerine yüzeysel bilgiler verirken asıl yaptığı farklı kültür ve inanç geleneklerinde dil ve kavramların karşılaştırılmasıdır. Partin, Izutsu'nun semantik çalışmalarında da tarihi açıdan bir eksiklik olduğunu vurgular. Öyle ki O, Izutsu'nun kullandığı kelimelerin semantik açıdan tarih sürecinde yaşadığı anlam değişimlerini yeterince ortaya koyamadığını düşünmektedir. Bu bağlamda Izutsu'nun İslâm'ın

²¹ John Burton, *Ethico-Religious Concepts in the Qur'an* by Toshihiko Izutsu,

Bulletin of the School of Oriental and African Studies, University of London, Vol.31, No. 2 (1968), s. 391-392, <http://www.jstor.org/stable/1061982>

erken döneminde inen ayetleri ile son dönemde inen ayetlerdeki anlam farklılıklarını dikkate almamaktadır.²²

Burada Izutsu'nun kendisini hiçbir zaman dinler tarihçisi olarak tanıtmadığını belirtmemiz gerektiği düşüncesindeyiz. Çalışmalarından da anlaşıldığı üzere o dinlerin tarihinden ziyade anlamını ve derinliğini inceleyen bir araştırmacı olarak görülmektedir.

Çinli yazar Kuang-ming Wu, Izutsu'nun *Sufism and Taoism: A Comparative Study of Key Philosophical Concept* isimli eseri üzerine yaptığı değerlendirmede Izutsu'nun sufizmi felsefe olarak kabul ederken onun mistik yönünü ihmal ettiğinden söz eder.²³

Kürşad Atalar'a göre Izutsu, *Kur'an'da Dini ve Ahlaki Kavramlar* isimli çalışmasında Kur'anî dünya görüşü çizmeye çalışırken Kur'an'ın en temel kavramlarından bazılarının yanlış anlaşılmasına sebep olmaktadır. Örneğin *sıdk*, *cahiliye* ve *İslâm* kavramlarının izahı yapılırken Kur'an'ın temel tezi olan *hakikat* iddiası göreceleştirilmekte, Müslüman'ın teslimiyeti de *hak* kavramıyla değil, *ahde vefa* kavramıyla izah edilmeye çalışılmaktadır. Bu da tipik anlamda Kur'an'ın ana tezlerinden birinin iptal edilmesi anlamına gelmektedir. Atalar'ın bir diğer eleştirisi de cahiliye yaşam tarzı ile İslâmî yaşam tarzının karşılaştırılması yapılırken cahiliyenin hoyratlığı İslâm'ın itaat ve boyun eğmeyi önceleyen kavramlarının karşısına konulmakta ve böylece cahiliyenin hoyratlığı

²² Harry B. Partin, *God and Man in the Koran: Semantics of the Koranic Weltanschauung* by Toshihiko Izutsu; *Ethico-Religious Concepts in the Qur'ân* by Toshihiko Izutsu; *The Concept of Belief in Islamic Theology* by Toshihiko Izutsu,

History of Religions, Vol. 9, No. 4 (May, 1970), s. 358-362

²³ Kuang-ming Wu, *Sufism and Taoism: A Comparative Study of Key Philosophical Concepts* by Toshihiko Izutsu, *The Journal of Religion*, Vol: 66, No. 3 (Jul., 1986), s.. 358-359

şirin gösterilmeye çalışılmaktadır. Bunun yanında Atalar, Izutsu'nun bu eserinde İslâm kelimesini incelediği bölümlerde *teslimiyet* boyutunu öne çıkararak Müslümanların itaatkâr kul oldukları yorumları yapıldığı ve bunun özgürlük kavramına büyük önem veren Batılı okuyucu kitlesi tarafından itici görüneceğini vurgulamaktadır.²⁴

Çalışmamızın ileriki safhalarında da görüleceği üzere Izutsu, İslâmiyetteki *Kul* kavramını Japonca'da köle anlamına gelen *Dorei* kelimesi ile ifade etmektedir. Dolayısıyla bu durum okuru İslam'ı köle anlayışına hoşgörü ile yaklaştığı şeklinde düşünmeye iteceği riski taşıdığı kanaatindeyiz.

Süleyman Ateş, Izutsu'nun İslâm öncesi Araplar arasındaki Allah düşüncesinin Yahudi ve Hristiyan tanrı düşüncesinden geldiğini söylemekle hataya düştüğünü ifade eder ve bu düşüncenin Hz. İbrahim'in kurduğu tevhid dininden kalma olduğunu vurgulamaktadır. Kuran-ı Kerimde de ısrarla tevhid dini olan İslâm'ın Hz. İbrahim tarafından kurulduğunu söylemektedir.²⁵

Ateş'in eleştirdiği bir diğer nokta da Izutsu'nun İslâm öncesi Arapların inançlarını ve görüşlerini tespit etmek için en sağlam kaynak olarak Kuran'ı göstermekten onların inancının nereden geldiği noktasında Kuran'ın söylediklerinden habersiz görüldüğü, Hz. İbrahim ve Hz. İsmail'in Kâbe'yi inşa ederek tevhide çağırdığını anlatan ayetlerden hiç söz etmediği şeklindedir.²⁶

²⁴ Kürşad Atalar'ın Toshihiko Izutsu'nun *Kur'an'da Dini ve Ahlaki Kavramlar*, isimli eserinin tercümesine yazdığı önsöz, Pınar Yayınları, İstanbul, 2013, s. 10.

²⁵ Süleyman Ateş'in Toshihiko Izutsu'nun, *Kur'an'da Allah ve İnsan* isimli eserinin tercümesine yazdığı önsöz, Yeni Ufuklar Neşriyat, Üsküdar/İstanbul, s. 115.

²⁶ A.g.e. s. 118.

Bunun yanında eserde geçen şekliyle, Izutsu'nun İslâm'ı Arapların yeni dini olarak ifade etmesine karşılık Ateş, bunun kabul edilemez olduğunu belirterek, İslâmiyet'in yalnızca Araplara değil tüm insanlığa gönderildiğini belirtmekte ve buna delil olarak da Sebe Suresi'nin 28. ayetini “*Biz seni bütün insanlığa müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik*” göstermektedir.²⁷

Tezin Konusu ve Önemi:

Doktora çalışmamızın başlığı: *Japonya’da İslâm Araştırmaları: Eserleri ve Fikirleri Bağlamında Toshihiko Izutsu’dur.*

Günümüzde Japonya’da İslâm araştırmaları denildiğinde Izutsu’nun yaptığı akademik çalışmaların önemi yadsınamaz. Örneğin Izutsu’nun 1941 yılında kaleme aldığı *イスラーム思想史* (İslâm Düşünce Tarihi) isimli çalışmasının o dönem Japonya’nın İslâmiyet üzerine bilgi sahibi olması noktasında büyük bir boşluğu doldurduğunu düşünmekteyiz. Bugün dahi söz konusu eserin Japonca olarak İslâmiyeti anlatan eserler arasında büyük önem taşıdığı kanaatindeyiz.

Yine daha sonraki süreçte İslâmiyet üzerine İngilizce ve Japonca kaleme aldığı eserlerdeki düşünce yapısı, bu eserlerin günümüzde Japonya’da ve ülkemizde nasıl değerlendirildiği ve alanlarında nerede durduğu önem arz etmektedir.

Izutsu’yu Türkiye ve Türk dünyası açısından değerli kılan önemli bir yanı da onun henüz gençlik yıllarında tanışmış olduğu Japonya’da yaşayan Türk – Tatar çevresi ile olan ilişkileridir. Bu çerçevede “Benim akademik dünyaya

²⁷ A.g.e. s. 233.

girmeme vesile olan bu iki kişidir”²⁸ diyerek öne çıkardığı İslâm âlimi Musa Cârullah Bigiyev ve o dönem Japonya’da başta Türk – Tatarlar olmak üzere Müslümanların lideri konumundaki Abdürreşid İbrahim’in öğrencisi oluşudur.²⁹

Bir anlamda Izutsu bugün dünya çapında sahip olduğu değeri bu iki önemli şahsiyete borçludur. Bu noktada Izutsu ve o dönem onun Japonya’daki Türk – Tatar çevresi ile ilişkilerinin ortaya konulmasının dönemin şartları itibariyle İslâmiyet’in siyasi anlamda kullanıldığı da düşünülürse önem arz ettiği kanaatini taşımaktayız.

Otuz kadar yabancı dil bilen Izutsu, birbirlerinden oldukça farklı dünya kültürlerini incelemiş önemli bir isim olmasına karşılık onun sosyal hayatını ve düşünce dünyasını yansıttığı eserlerini inceleyen kapsamlı bir çalışma ülkemizde henüz yapılmamıştır. Bunun yanında onun İngilizce kaleme aldığı eserlerinin çevirileri yapılmış olmakla birlikte özellikle Japonca kaleme aldığı eserlerin

²⁸司馬遼太郎、二十世紀末の闇と光、東京、1993, s. 286.

Shiba Ryōtarō Nijisseikimatsu no yami ti hikari, Tokyo, 1993, s. 286.

²⁹Toshihiko Izutsu, üniversiteden yeni mezun olduğu dönemde 1937 yılından itibaren Abdürreşid İbrahim’in 1944’teki ölümüne kadar onunla yakın ilişki içinde bulunmuştur. Abdürreşid İbrahim’den yaklaşık 2 yıl kadar İslâmî ilimler, Türkçe ve Arapça öğrenen Izutsu, İbrahim’in kendisine karşı ilgisinden duyduğu memnuniyet neticesinde onun *haftada 1 gün seninle dini bilgiler dersi yapalım* sözüne karşılık okula da gitmeyerek her gün İbrahim’in yanına gittiğini belirtmektedir. Daha sonra ise Japonya’ya gelen Abdürreşid İbrahim’in yakın dostu Musa Carullah’tan da Arapça ve İslâm düşüncesi üzerine eğitim almış ve bir anlamda sahip olduğu İslâm düşüncesi ve akademik dünyasının büyük bir kısmını teşkil eden araştırmaya alanının temellerini burada atmıştır. Izutsu’nun yaptığı araştırmalar ve Musa Carullah’tan aldığı eğitimin de neticesinde 1941 yılında henüz 27 yaşında iken “*Isuramu Shisōshi*” (İslâm Düşünce Tarihi) isimli eserini kaleme aldığı görülmektedir.

incelenmemiş olmasının ülkemiz akademik dünyası için bir eksiklik olduğu düşüncesindeyiz.

Tezin Amacı:

Izutsu'nun özellikle gençlik yıllarında Zen Budizm'i ile meşgul olduğu bilinmektedir. Akademik hayatının ilk yıllarında İslâmiyet ile de yoğun ilişki içinde olan Izutsu'nun sonraki yıllarda Kuran'ın tercümesi başta olmak üzere çeşitli eserleriyle İslâm düşüncesi üzerine yaptığı çalışmaları ön plana aldığı görülmektedir. Bu noktada Izutsu'nun düşünce dünyası arka planından bulunan inançlardan İslâm inancına geçişi ve bu alanda yaptığı çalışmaların ortaya konulması öncelikli hedeflerimiz arasındadır.

Izutsu'nun babasının bir Zen üstadı olduğu ve Izutsu'yu henüz çocuk yaşlarından itibaren Zen düşüncesine yönlendirdiği bilinmektedir. Biz buna bağlı olarak Izutsu'nun babasının dâhil olduğu Zen Budizmi'nin “Sôtōshu” okulunun Izutsu'nun düşünce dünyasının şekillenmesinde ne derece etkisi olduğunun incelenmesinin ve söz konusu bu Zen okulunun yapısı ile savunduğu mistik düşüncenin ortaya konulmasının gerekli olduğu düşüncesindeyiz.

Çalışmamızda Izutsu'nun gözüyle İslâmî değerlerin nasıl anlatıldığının incelenmesi, onun eserlerinde ortaya koyduğu düşünce yapısının ortaya konulması hedeflenmiştir. Bu bağlamda Izutsu'da Allah düşüncesi, Peygamber düşüncesi, Tasavvuf anlayışı vb. konular ayrı başlıklar altında ele alınarak Izutsu'nun İslam düşüncesi ve diğer Doğu düşünceleri arasında karşılaştırma yapılmaya çalışılacaktır.

Yukarıda da ifade edildiği üzere, Izutsu'yu bizler için önemli kılan sebeplerden biri de onun İslâmiyet ile tanışmasına vesile olan Türk - Tatarlardan Abdürreşid İbrahim ve Musa Cârullah Bigiyev'in onun bu alandaki ilk hocaları

konumunda bulunmalarıdır. Dolayısıyla çalışmamızda Izutsu'nun bu iki önemli isimle ilişkileri ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

Izutsu'nun hala hayatta olan öğrencileri denildiğinde akla ilk gelen isimlerden biri de Kuroda Toshio'dur. Bu çalışmamızda onun ortaya koyduğu eserlere de bakılarak işlediği konuların Izutsu'nun çalışma alanıyla benzerlikleri irdelenecek olup bir anlamda Kuroda örneğiyle Izutsu'nun kendinden sonraki öğrencilerinin onun yolunu ne derece takip ettikleri ele alınacaktır.

Izutsu üzerine çalışmaları da bulunan Mehmet Bayrakdar tarafından kaleme alınan bir makalede Izutsu'nun Müslüman olduğu yönünde bir inanç olduğu dikkati çekmektedir.³⁰ Ancak gerek yaptığımız araştırmalar, gerekse de Japonya'da Izutsu'yu yakından tanıyan ve Izutsu üzerine çalışmalar yapan akademik çevrelerle³¹ yapmış olduğumuz görüşmelerde bu yönde herhangi bir belgeye ulaşmış değiliz.³² Diğer yandan Waseda Üniversitesi The Institute of Islamic Area Studies'de bulunan Tokyo Camii'nde çekilmiş ve Abdürreşid

³⁰ Mehmet Bayrakdar, 2005 yılında İslâmî Araştırmalar dergisi tarafından çıkarılan Izutsu özel sayısında, Merhum Toshihiko Izutsu'nun eşi Toyoka hanım ile yaptığı mülakatta Izutsu Müslüman olarak mı öldü? sorusuna Toyoko hanım:

-Hayır o Budistti ancak Müslümanları çok severdi şeklinde cevap verdiğini belirtmektedir. Ancak Bayrakdar, beraberindekiler ile birlikte bunu o dönem 2001 yılında ikiz kulelere yapılan terör saldırısının kısa süre önce gerçekleşmesinden dolayı Toyoka hanımın Izutsu'yu Müslüman olarak tanıtmak istemediği şeklinde yorumlamaktadırlar.

³¹ Toshihiko Izutsu'nun öğrencisi Kuroda Toshio ile yaptığımız mülakatta bu soruyu kendisine yönelttiğimizde Müslüman olmadığını, her dinden kendisine mantıklı gelen yönleri almaya çalıştığını belirtmiştir. Bkz. Ek : 2, Kuroda Toshio ile Mülakat

³² Japonya'da araştırma yaptığımız süre zarfında Izutsu'nun mezarını ziyaret etmiştik. Klasik bir Budist mezarı olduğu görülmekte olup aynı zamanda Budist geleneklerine göre cenazenin yakıldığını öğrenmiş bulunmaktayız. Bkz. Ek: 4

İbrahim'in de yer aldığı bir fotoğraf mevcuttur. Söz konusu fotoğrafın Toshihiko Izutsu'nun Müslüman olduğu an çekildiğini düşünen araştırmacılar bulunsada Izutsu'nun fotoğrafta yer aldığı dahi net bir şekilde anlaşılmamaktadır.³³

Izutsu ile ilgili düşüncemiz onun Pan Asyacılık³⁴ fikri ile ilişkisi olduğu yönündedir. Çevresine bakıldığında 20. yüzyılın ilk yarısında Japonya'da oldukça yoğun olan Pan Asyacılık akımıyla bir şekilde ilgilendiğini düşünüyoruz. Zira Izutsu, gençlik dönemine denk gelen 1930'lu yıllarda zirveye ulaşmış olan Pan

³³ Söz konusu fotoğraf için bkz. Ek: 3

³⁴ Türkçe konuşan halklar arasında kabul ve destek gören Pan – Türkçülüğe benzer yönleri olan Büyük Asyacılık, tüm Asya halklarının Japonya önderliğinde bir federasyon şeklinde birleşmesini ön görüyordu. Japon Turancılığı olarak da nitelendirebileceğimiz bu akım, 1920'lerden başlayarak II. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar Avrupalı sömürgeci devletler için bir kâbus olmuştur. Özellikle Japonya'nın hızla gelişen büyüyen ekonomisiyle askerî gücüne paralel olarak Asya'da elde ettiği nüfuz ve toprak kazanımları, Çin ve Rusya sınırları içindeki Müslümanlar için umut kaynağı olmuştur. Asya'yı ele geçirme amacı taşıyan Japonya için de nüfusu, yeraltı kaynakları ve insan potansiyeli ile İslâm dünyası bulunmaz bir müttefikti. Bu sebeple Japonya'nın Asya Politikası ile İslâm politikası örtüşmektedir. Bir başka deyişle dönemin Japon yönetimi, Asya'yı ele geçirmek için öncelikle İslâm âlemini elde etmek gerektiğini anlamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Ali Merthan Dündar, Pan İslâmizm'den Büyük Asyacılığa, Japonya İmparatorluğu, Japonya ve Orta Asya, Ötüken Neşriyat A.Ş., Ankara, 2006, s. 142.

Pan Asyacılık ideolojisinin genel anlamı Asya'nın merkezinde bulunduğu kabul edilen Japonya'nın Asyalıların doğal bir lideri konumunda olmasıydı. Bu sahip olunan tanrı tarafından lütfedilmiş olan önemli özelliğin sonucu olarak Japonya Batılılara karşı Asyalı diğer ülkeleri kendi şemsiyesi altına toplayarak onların koruyucusu olmalıydı. Zira bu tanrı tarafından verilen bir görevdi. Ayrıntılı bilgi için bkz: Sven Sealer and J. Victor Koschmann, Pan – Asianism in Modern Japanese History, Routledge, Newyork, 2007, s. 63. Ayrıca bkz: Sven Saaler, Pan Asianism, A Documentary History 1: 1850 – 1920, Rowman & Littlefield Publishers, Inc. United Kingdom, 2011.

Asyacılık/Japon Büyük Asyacılığı düşüncesine mensup kişilerle yakın ilişki içinde bulunmuştur. Öyle ki, dönemin en önemli Pan Asyacılardan olan Ōkawa Shūmei ile birlikte Ōkawa okulu olarak da bilinen araştırma merkezinde Izutsu'nun Arapça dersler verdiği bilinmektedir. Aynı zamanda Izutsu'nun hocası Abdürreşid İbrahim'in de aynı dönemde bu düşünceye sahip kişilerle yakın ilişki içinde oluşu Izutsu'nun da II. Dünya savaşına kadarki süreçte Büyük Asyacılık düşüncesine sahip olduğunu düşündürmektedir. Çalışmamızda onun bu yönü de irdelenecektir.

Diğer yandan o dönem Izutsu'nun Türkoloji çalışmaları alanında çok önemli bir isim olan Ōkubo Kōji ile onun başında olduğu 回教圈研究所 (Kaikyoken Kenkyujo) isimli araştırma merkezinde belli bir süre birlikte çalıştıkları bilinmektedir. Izutsu'nun Türkçeyi öğrenmesi sürecinde önemli bir yeri olan bu kurumdaki çalışmaları ve buradan o dönem Büyük Asyacılık ideolojisinin en önemli isimlerinden olan Ōkawa Shūmei ile birlikte çalışmalarına giden süreç incelenecektir.

Izutsu ve onun İslâm düşüncesi incelenirken ondan doğrudan eğitim almış ve Izutsu düşüncesini tam olarak sindirmiş olan öğrencilerinden Kuroda Toshio ile yapılmış olan mülakatın önemli olduğunu kanaatindeyiz. Zira akademisyen Izutsu'nun yanında sosyal hayatı olan bir insan yönüyle Izutsu'yu da ele aldığımız bu mülakatta onun bilinmeyen yönlerine de ışık tutmaya çalıştığımızı düşünmekteyiz.

Çalışmamızda ele alacağımız eserler onun doğrudan İslâmiyet ile ilgili kaleme aldığı çalışmalardır. Ancak Japonca kaleme aldığı eserlerin bazılarında işlediği kelam ve tefsir gibi tezimizle doğrudan ilişkili olmadığını düşündüğümüz bazı kavramlar kapsam dışında bırakılacaktır.

Tezin Kapsamı:

Bu çalışmamızı gerçekleştirmek için TÜBİTAK doktora sırası araştırma bursu ile 10 ay 15 gün süreyle Tokyo’da bulunan Tōyō Üniversitesi’nde Nobuo Misawa’nın desteğiyle misafir araştırmacı olarak çalışma imkânı bulduk. Bunun yanında Tokyo Üniversitesi Kütüphanesi, Meclis Kütüphanesi, Waseda Üniversitesi Kütüphanesi ve Tsutomu Sakamoto’nun desteğiyle Keio Üniversitesi Kütüphanesi araştırma yaptığımız diğer kütüphanelerdir.

Tezimiz Izutsu’nun İslâmiyet ile ilgili araştırma yapmaya başladığı yıl olan 1937’den başlayarak 1993 yılında ölümüne kadar devam eden süreci kapsamaktadır. 3 bölüm ve sonuçtan oluşan çalışmamızda;

1. Bölümde “Izutsu ve İslâmiyet” başlığıyla Izutsu’nun hayatı, İslâmiyetle tanışmasına paralel olarak Abdürreşid İbrahim ve Musa Carullah ile ilişkileri incelenecek olup Izutsu’nun bu isimlerden ne derece etkilendiği irdelenecektir.
2. Bölümde “Japonya’da Dini – Tarihi Arka Plan” başlığıyla Edo döneminden başlayarak Japonya’nın Hristiyanlık ve İslâmiyet ile tanışma süreci ele alınacaktır. Yaklaşık 250 yıllık kapalılık süreci sonrasında 1868’deki Meiji restorasyonu ile birlikte Japonya’nın dış dünyayı tanınması ve bu bağlamda Türk – Japon ilişkileri kısaca anlatılacaktır. 1930’lu yıllar sonrasında Izutsu’nun yakın ilişki içinde olduğu Ōkawa Sūmei – Ōkubo Kōji ve Izutsu ilişkileri anlatılacaktır. Buna paralel olarak da Japonya’da yapılan İslâmî çalışmalar ele alınacaktır.
3. Bölümde ise Izutsu’nun eserlerindeki düşünce yapısı ortaya konularak onun genel İslam düşüncesi incelenecektir. Bunun yanında Izutsu’dan doğrudan eğitim alan öğrencilerinden Kuroda Toshio ile ilgili bilgi verilecek olup kaleme aldığı eserlerinde işlediği konular ortaya konulacaktır.

Sonuç bölümünde elde edilen veriler değerlendirilerek tezimize yönelik ortaya çıkan sonuçlar belirtilecektir.

Burada Izutsu'nun İslâmiyet üzerine kaleme aldığı eserlerini kronolojik sıraya göre kısaca belirtmekte yarar olduğu düşüncesindeyiz.

IZUTSU'NUN İSLÂMİYET KONULU ESERLERİ

アラビア思想史- Arabia Shisōshi (Arap Düşünce Tarihi) (1941)

Izutsu'nun İslâmî çalışmalar alanındaki ilk eseri olma özelliğini taşıyan bu çalışma, İslâm felsefesinin en önemli isimlerinden *Farabi*, *İbn-i Sina*, *Gazali* gibi düşünürleri de ele almaktadır. Bunun yanında eserde işlenen konulardan bazıları *Kelam*, *Kur'an*, *İslâm hukukunda hiziplerin ortaya çıkışı*, *Mutezile mezhebinin ve Eşariliğin ortaya çıkışı*'dır. Bunların yanında *Gazali'de Mantık ve İnanç*, *Tasavvufun temelleri*, *İlk dönem tasavvufçular*, *Mistisizm düşüncesinin kökenleri* de ele alınan diğer bazı konulardır. Eser 1975 yılında Izutsu tarafından genişletilmiş haliyle bu kez *イスラーム思想史* (İsurāmu Shisōshi/İslâm Düşünce Tarihi) adıyla yeniden basılmıştır.³⁵

モハメット **Mohametto** (1952) : Toshihiko Izutsu'nun ifadesiyle gençlik yıllarındaki hayalleri ve arzusunun olduğu şekliyle yazıya dökülmüş hali³⁶ ve

³⁵ 井筒俊彦、アラビア思想史- 回教神学と回教哲学、大久保幸次監修、興亜全書、東京博文館、(Toshihiko Izutsu, Arap Düşünce Tarihi, Kaikyō Shingaku to Kaikyō Tetsugaku, Ōkubo Kōji Kanshū, Kōa Zensho, Tokyo Hakubunkan)

1941年7月(自序1)/第1部回教神学(I-VIII)/第2部回教哲学(I-IX) Toshihiko Izutsu, Arabia Shisoshi, Tokyo Hakubunkankan, Tokyo, 1941.

1975年イスラーム思想史

İsurāmu Shisōshi, 1975.

³⁶ A.g.e. s. 2.

Japonya’da İslâmî çalışmalar denildiğinde çok önemli bir yeri olan eserdir. Her ne kadar küçük boy bir eser gibi görünse de içerik olarak savaş sonrası Japonya’nın entelektüel kültürünün yeniden inşası sürecinde büyük bir katkı sunmuştur.³⁷

The Structure of the Ethical Terms in The Koran, Ethico – Religious Concepts in The Qur’an (1959)

Izutsu’nun önsözde ifade ettiği üzere bu kitap 1959’da Tokyo’da Keio Üniversitesi tarafından *Kur’an’da Ahlaki Kavramların Yapısı* başlığı altında yayımlanmıştır. Izutsu, bu eseri tamamen gözden geçirerek önemsiz bulduğu bazı noktaları çıkarmış, bazı önemli bulduğu unsurları ise ilave etmiştir. Aynı zamanda kitabın adını da değiştirerek 1964 yılında *Ethico – Religious Concept in the Qur’an* başlığı ile yeniden yayımlamıştır.

Üç bölümden oluşan bu çalışmasında Izutsu, *semantik tahlil ilkeleri*, *Dil ve Kültür* başlığı altında araştırmanın kapsamı ve ağırlık noktası, kullandığı tahlil yöntemi ve içeriğini açıklamıştır.

İslâmiyet sonrası Araplardaki aşiret yapısından İslâm Ahlakı’na geçiş sürecinin de ele alındığı eserde *kavmiyetçi dayanışma ruhu*, *Eski Arap erdemleri*; *cömertlik*, *cesaret*, *vefa*, *doğru sözlülük*, *hakikat veya gerçeklik olarak Allah*, *İslâm’ın hakikat oluşu ve sabır* konuları açıklanmıştır. Küfür kavramının yapısı, dinde riya da ele alınan diğer bazı konular olarak karşımıza çıkmaktadır. Eser,

³⁷井筒俊彦、マホメット、アテナ文庫、弘文堂、1952年4月第1章— 第7章

Toshihiko Izutsu, *Mahometto*, Tokyo, 1952.

Kur'an'da Dini ve Ahlâki Kavramlar adıyla Selahattin Ayaz tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir.³⁸

**God and Man in The Qur'an: Semantics of the Koranic
Weltanschauung, (1964) (Kur'an'da Allah ve İnsan/Kur'an'da
Tanrı ve İnsan)**

Toshihiko Izutsu'nun Türkçe'ye çevrilen ilk eseri olma özelliğine sahip bir çalışma olup Süleyman Ateş tarafından Türkçe'ye kazandırılmıştır.³⁹

Bu eser aynı zamanda bir başka Araştırmacı M. Kürşad Atalar tarafından *Kuran'da Tanrı ve İnsan* (Şubat 2012) olarak Türkçe'ye çevrilmiştir. Atalar, bu başlıkta neden Allah değil de Tanrı kelimesini kullandığını kitabın orijinalinde Allah yerine God kelimesinin kullanılmasıyla açıklamaktadır. Atalar, *God* kelimesinin Batılı okur için ifade ettiği anlam ile Kur'anî *Allah* ifadesinin taşıdığı anlamlar arasında farklar bulunduğunu ve eserin dini bir yaklaşımla kaleme alınmadığını ifade etmektedir.⁴⁰

³⁸ Toshihiko Izutsu, *The Structure of the Ethical Terms in The Koran: A Study in Semantics*, Studies in the Humanities and Social Relations, Vol. II, The Keio Institute of Philological Studies, Keio University, Tokyo, 1959. Türkçesi: *Kur'an'da Dini ve Ahlâki Kavramlar*, Çev: Selahattin Ayaz, Pınar Yayınları, Beşinci Basım, İstanbul, Ekim 2013,

³⁹ Süleyman Ateş, Izutsu adını bir gün üniversite kütüphanesinde çalıştığı esnada tesadüfen karşılaştığı “God and Man in The Qur'an” isimli eser vesilesiyle öğrendiğini belirtmekte ve eseri okudukça düşünce dünyasında bir takım değişiklikler olduğunu ifade etmektedir. Süleyman Ateş'in Izutsu hakkındaki açıklamaları için bkz: Hilal tv İz bırakanlar programı, <https://www.youtube.com/watch?v=RTMfIJvBR3M>

⁴⁰ Toshihiko Izutsu, *God and Man in the Koran: Semantics of the Koranic Weltanschauung*, Studies in Humanitities and Social Relations, Vol. V, The Keio Institute of Cultural and Linguistic

Bu eser dokuz bölümden oluşurken eserde Izutsu, semantikle ilgili bilgi verdikten sonra semantik tahlil yoluyla o dili kullanan insanların dünya görüşü ve düşüncelerinin öğrenilebileceğini dile getirmektedir. Bunun yanında *Yahudi, Hristiyan ve Araplarda Allah telakkisi* işlenen bir diğer konu olurken görülen ve görülmeyen âlem, dünya, ahiret ve bunlarla ilgili kavramlar da incelenmiştir. Allah ile insan arasındaki haberleşme münasebetinin ele alındığı bir diğer bölümde Allah ile insanların sözlü ve sözsüz münasebet kurabildiklerine dikkat çekilmektedir. İslâmiyet'te tevazu ve teslimiyet ile Vahiy konusunun da bu eserde işlendiği görülmektedir.⁴¹

The Concept of Belief in Islamic Theology: A Semantic Analysis of Iman and Islam) (1965) (İslâm Düşüncesinde İman Kavramı)

Selahaddin Ayaz tarafından Türkçe'ye kazandırılan eser on bir bölümden oluşmakta olup Izutsu, kitabın sonuna Buhari'nin "Kitâb el -İman" (İman Bahsi) kısmının tercümesini ilave etmiştir. Eserde işlenen konulardan bazılarını İslâmiyet'te Hz. Muhammed'den sonra ortaya çıkan *Hariciler sorunu*, *Harici düşüncenin temel yapısı* ve bu dönemde kişilerin sıkça başvurdukları karşısındakini kâfir olarak itham etmek anlamına gelen *tekfir'e başvurmanın tehlikesi* olara ifade etmek mümkündür.

Studies, Keio University, Tokyo, 1964. Türkçesi: *Kur'an'da Tanrı ve İnsan*, Çev: M. Kürşad Atalar, Pınar Yayınları, İstanbul, 2012, s.16.

⁴¹ Toshihiko Izutsu, *God and Man in the Koran: Semantics of the Koranic Weltanschauung*, Studies in Humanitities and Social Relations, Vol. V, The Keio Institute of Cultural and Linguistic Studies, Keio University, Tokyo, 1964.

Türkçesi: *Kur'anda Allah ve İnsan*, Çev: Süleyman Ateş, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1984.

Tasdik ve iman konusunun anlatıldığı bölümde ise *Eş'ârî'nin iman teorisi* ele alınmıştır. Bunun yanında *iman ve ikrar* konusunda imanın asıl şekli olarak dil ile söylemenin mi yoksa kalben inanmanın mı daha önemli olduğu incelenmiştir.⁴²

A Comparative Study of The Key Philosophical Concepts in Sufism and Taoism: İbnu-l Arabî and Lao Tzû, Chuang Tzû, (1966) (İbnu-l Arabî'nin Fûsus'undaki Anahtar Kavramlar) (1. Cilt)

Taoculuktaki Anahtar Kavramlar: (1967 Tokyo) (2. Cilt)

Izutsu'nun bu çalışması iki ciltten meydana gelmiş olup Izutsu, Muhyiddin İbnu'l – Arabî'nin *Fûsusu'l – Hikem* adlı eserini inceleyerek bu kitapta geçen fikirleri Taoist filozoflarının düşünceleriyle karşılaştırmıştır. Izutsu, “Taoculuktaki Anahtar Kavramlar” başlıklı ikinci kısımda Taoculuğun Lao Tzû ve Çuang Tzû'nun bakış açısından anahtar kavramlarının semantik bir incelemesini yapmıştır. “İbnu'l Arabî ile Lao Tzû ve Çuang Tzû'nun Mukayesesi” başlığını taşıyan üçüncü kısımda ise, İbnu'l Arabî ile Lao Tzû ve Çuang Tzû'nun varlık anlayışlarının mukayesesini yapmıştır.⁴³

⁴² Toshihiko Izutsu, *The Concept of Belief in Islamic Theology: A Semantic Analysis of Iman and Islam, Studies in Humanities and Social Relations*, Vol. VI, The Keio Institute of Cultural and Linguistic Studies, Keio University, Tokyo, 1965. Türkçesi: *İslâm Düşüncesinde İman Kavramı* Çev: Selahattin Ayaz, Pınar Yayınları, İstanbul, 1984.

⁴³ *A Comparative Study of the Key Philosophical Concepts in Sufism and Taoism: Ibn Arabi and Lao Tzu, Chuang Tzu*, Studies in Humanitinitities and Social Relations, Vol. VII and X, The Keio Institute of Cultural and Linguistic Studies, Keio University, Tokyo, Vol. 1, 1966, Vol. 2, 1967.

Türkçesi: *İbnu-l Arabî'nin Fûsus'undaki Anahtar Kavramlar*, Çev: Ahmet Yüksel Özemre, Kaknüs yayınları, İstanbul, 1998.

Türkçesi: *Taoculuktaki Anahtar Kavramlar*, Çev: Ahmet Yüksel Özemre, Kaknüs Yayınları, İbn-i Arabi ile Lao Tzu ve Çuang – Tzu'nun Mukayesesi, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2001.

The Concept and Reality of Existence (1971) (İslâm'da Varlık Düşüncesi)

Izutsu'nun bu eseri ⁴⁴, daha önce yazmış olduğu dört makaleden oluşmaktadır. Bu makalelerde işlenen konular sırasıyla *İslâm'da Metafizik Düşüncenin Temel Yapısı*, *Doğu – Batı Varoluşçuluğu*, *Vahdet-i Vücūd*⁴⁵ *Üzerine Bir Tahlil ve Sebzevârî Metafiziğinin Temel Yapısı* başlığını taşımaktadır. Dördüncü makale kapsamında *Sebzevârî metafiziğinin önemi* ile birlikte *Vücūd kavramı* ele alınmıştır.

Tek kitapta toplanan bu dört makale, bir iç bütünlüğe sahiptir. Zira bu dört makalede de İslâm Felsefesinin Moğollar sonrası dönemde ve özellikle İran'da

⁴⁴ Toshihiko Izutsu, *The Concept and Reality of Existence*, Studies in Humanities and Social Relations, Vol. XIII, The Keio Institute of Cultural and Linguistic Studies, Keio University, Tokyo, 1971.

Türkçesi: *İslâm'da Varlık Düşüncesi*, Çev: İbrahim Kalın, İnsan yayınları, İstanbul, Eylül, 1995.

⁴⁵ Varlığın Birliği ve Varlıkta Birlik anlamında bir tasavvuf terimi olan Vahdet-i vücūd, on birinci ve on ikinci yüzyıllar İspanya'sının büyük Arap mistik filozofu Ibn-i Arabî'ye (1165 – 1240) kadar gerilere gider. Bu anlayış 13. yüzyıldan başlayarak İslâm metafizik düşünce geleneğinin, genellikle Molla Sadra olarak bilinen Sadreddin-i Şirazi'nin (1571 – 1640) düşüncesinin bütün yaklaşımlarını kendinde birleştiren zirve noktasına ulaştığı 16. ve 17. Yüzyıllara kadar uzanan zaman dilimi içerisinde Müslüman düşünürlerin büyük çoğunluğu üzerinde özellikle de İran'da çok büyük bir etkiye sahip olmuştur. Vahdeti Vücūd düşüncesine göre var olan sadece Allah'tır. Etrafımızda var gibi gördüğümüz alem Allah'ın isim ve sıfatlarının gölgesidir. Ancak bu gölgeler hayali olup gerçek varlıkları bulunmadıkları için gerçekte varolan yalnızca Allah'tır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Necdet Tosun, İmamı Rabbani'ye göre Vahdet-i Vücūd ve Vahdet-i Şühūd, İlmi ve Akademik Araştırma Dergisi, 2009, sayı: 23, s. 182.

geliştirildiği şekliyle vücut kavramı ve onun gerçekliği meselesi olarak varlık düşüncesi üzerinde yoğunlaşmaktadır.⁴⁶

Aynı zamanda *varlık-mâhiyet* probleminin ele alındığı eserde İbn Sînâ, Muhyiddin İbnu'l Arabî ve Molla Sadrâ'nın⁴⁷ temsil ettiği varlıkçı metafizikle Şehâbeddin Sühreverdî⁴⁸ el-Maktûl'un mâhiyetçi metafiziğinin karşılaştırması yapılmaktadır.⁴⁹

Creation and The Timeless Order of Things: Essays in Islamic Mystical Philosophy (1972) (İslâm Mistik Düşüncesi Üzerine Makaleler)

Izutsu'nun bu eserinde işlenen konulardan bazıları İslâm'da metafizik düşüncesinin temel yapısı, İslâm tasavvufu ve Zen Budizm'inde Sürekli Yaratma kavramı olup, bunların yanında Vahdet'i Vücut'un bir analizi de yapılmaktadır.⁵⁰

⁴⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz: *İslâm'da Varlık Düşüncesi*, Çev: İbrahim Kalın, İnsan Yayınları, İstanbul, 1995.

⁴⁷ Asıl adı Sadreddin Şirazi olan Molla Sadr İran'da doğmuş olup 1571 – 1640 yıllarında yaşamış ve son dönem İslâm düşünürleri arasında en önemlilerinden biridir.

Ayrıntılı bilgi için bkz: <http://www.muslimphilosophy.com/ip/rep/H027.htm>

⁴⁸ Izutsu çalışmalarında Sühreverdî ismi ilk kez 1948 yılında kaleme aldığı “Arap Felsefesi” isimli çalışmasında görülmektedir. Söz konusu makalede Izutsu, Sühreverdî felsefesini ayrıntılı bir biçimde tanıtmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz: ザキプール・バフマン、井筒俊彦の東洋哲学とスフラワルディー哲学、宗教哲学研究 No: 33, 2016.

Zakipur Bahman, Izutsu Toshihiko no Toyo Tetsugaku to Sühreverdî Tetsugaku, Shukyo tetsugaku kenkyu, No: 33, 2016.

⁴⁹ İbrahim Kalın, T.D.V. *İslâm Ansiklopedisi*, s. 552 – 553, 2001.

⁵⁰ Toshihiko Izutsu, *Creation and Timeless Order of Things: A Study in the Mystical Philosophy of Ayn al Qudat Al Hamadani*, in *Philosophical Forum*, Vol. 4, No.1, 1972.

イスラーム生誕 (Isuramu Seitan) (1979) (İslâm'ın Doğuşu)

Izutsu'nun bu eseri 2 bölümden oluşmaktadır. Kitabın ilk bölümü yazarın 1952 yılında kaleme aldığı *Mahometto* başlıklı çalışmasının yeni bir basımından ibarettir. İkinci bölüm ise *God and Man in the Koran* adlı eserine dayanır.

Izutsu, ilk bölümde Hz. Muhammed'in biyografisi, peygamberliğin gelişi, Mekke'nin peygamberi, Medine'nin peygamberi başlıklarıyla Hz. Muhammed'in yaşadığı döneme ve o dönemin şartlarına ışık tutmaktadır. İkinci bölümünde ise; *İslâmiyet nedir? İslâm ve cahiliye devri, İslâm'da ve cahiliyede maneviyat, İslâm inancı, İbrahim'in dini, Bir tanrı olarak Allah, İslâm peygamberi* başlıklarıyla konular ele alınmıştır.⁵¹

イスラーム哲学の現像 (Isuramu tetsugaku no genzô) (1980)

(İslâm Felsefesinin Gelişimi)

İbnu'l-Arabî'nin düşüncesine giriş mahiyetinde olup Izutsu'nun *The Concept and Reality of Existence* isimli çalışmasının vahdet-i vücûd ile ilgili bölümünün Japonca versiyonudur.⁵²

Türkçesi: *İslâm Mistik Düşüncesi Üzerine Makaleler*, Çev: Ramazan Ertürk, Ağaç Kitap Evi Yayınları, İstanbul, 2010.

⁵¹ 井筒俊彦、イスラーム生誕、人文書院、1979年10月、東京、

Toshihiko Izutsu, *Isurāmu Seitan (İslâm'ın Doğuşu)* Jinbun Shoin, Ekim 1979, Tokyo

⁵² 井筒俊彦、イスラーム哲学の現像、岩波新書、岩波書店、東京、1980年5月

Toshihiko Izutsu, *Isurāmu Tetsugaku no Genzō*, İwanami Shinsho, İwanami Shoten, Tokyo, Mayıs 1980,

イスラーム文化 (Īsurāmu Bunka) (1981) (İslâm Kültürü)

Izutsu'nun 1981'de İslâm kültürünün temel yapısı üzerine verdiği üç konferansın metinlerinden oluşmakta olup eser de buna paralel olarak 3 bölümden oluşmaktadır. İncelenen konular *Din, İslâm hukuku ve ahlak kuralları* ile İslâm'ın *zāhirî ve bātınî* olmak üzere iki yönü ele alınmıştır.⁵³

コーランを読む (Kôran wo yomu) (1983) (Kur'an Okumak)

Kur'an üzerine yapılmış olan bir tefsir incelemesidir. Toplam yedi bölümden oluşan eserde *Kur'an'ın genel yapısı ve Kur'an okurken dikkat edilmesi gereken noktalar* anlatılmış ve Fatiha suresinin tefsiri yapılmıştır. Bunun yanında *Allah'ın sıfatları, Kur'an'da Varlık Anlayışı, İnanç Kavramı, İslâm'da Kıyamet* gibi konular ele alınmıştır. Eserde *İbrahim'in Dini* başlığıyla İslâmiyet'in kökenlerinin de anlatıldığı görülmektedir.⁵⁴

⁵³井筒俊彦、イスラーム文化 — その根底にあるもの、岩波書店、1981年12月、東京、

Toshihiko Izutsu, *Īsurāmu Bunka – Sono Kontei ni Aru Mono* (İslâm Kültürü), Iwanami Shoten, Tokyo, Aralık 1981

⁵⁴井筒俊彦、コーランを読む、岩波書店、1983年、東京。

Toshihiko Izutsu, *Kôran wo Yomu*, Iwanami Shoten, Tokyo, 1983

BİRİNCİ BÖLÜM: IZUTSU VE İSLÂMİYET – TOSHIHIKO IZUTSU’NUN YAŞAM ÖYKÜSÜ

1.1. AKADEMİK VE SOSYAL HAYATI

Toshihiko Izutsu, 5 Mayıs 1914’te Yotsuya/Tokyo’da dünyaya geldi. Babasının adı Shintaro, Annesinin adı ise Shinko’dur. Shintaro Japonya’nın Honshu adasının Batısında bulunan Niigata ilinden olup pirinç tüccarlığı yapan bir ailenin 2. oğludur. Zen’e büyük ilgi duyan Izutsu’nun babası, Natsume Soseki’nin kitaplarını okumayı çok severdi. Shintaro Izutsu, çocukluk yıllarında oğlu Toshihiko Izutsu’ya 無門関、(Mumonkan) 監濟録(Kanzairoku)、碧巖録 (Hekiganroku) gibi Zen’de kişisel meditasyon ve kişinin iç dünyasına bakış yöntemini konu alan Zen’e ait seçmeleri okuturdu.

Izutsu, 1927 yılında Hristiyan Protestan – Amerikan metodist kilisesi tarafından kurulan Aoyama ortaokuluna başladı. Her sabah yapılan dini ritüelleri bir türlü benimseyemeyen Izutsu, zamanla psikolojik problemler yaşamaya başladı. Bir gün dini ritüeller sırasında rahatsızlanması onun için bir dönüm noktası oldu ve her nedense Hristiyanlığa karşı nefret boyutunda olan duyguları değişti ve bir anda ilgi duymaya başladı.⁵⁵ Ortaokul yıllarından itibaren daha

⁵⁵ Izutsu, bu olayı tek tanrı inancına yönelik yaşadığı gerçek bir tecrübe olarak hatırlayacaktır.

Ayrıntılı bilgi için bkz: 遠藤周作との対談 文学と思想の深層 井筒俊彦著作集第12回別巻, 1993, s. 7-55

(Endō Shūsaku to no taidan “Bungaku to Shisō no Shinsō” Toshihiko Izutsu Chosakushū 12 kai bekkā, 1993, s. 7 - 55

sonra kendisi için büyük önem arz edecek ve Keio Üniversitesi'nde hocası olacak Nishiwaki Junzaburo'yu⁵⁶ severek okumaya başlamıştır.

1931 yılında 5 yıllık programı 4 yılda tamamlayarak Aoyama Gakuin lisesinden mezun olan Izutsu, Keio Üniversitesi ekonomi bölümü hazırlık sınıfına başladı. Burada hayatı boyunca bir dostu olarak kalacak olan Ikeda Yasaburo⁵⁷ ile tanıştı. Yine bu dönemde Tokyo Yabancı Diller Üniversitesi'nde Rusça dersler aldı.

1934 yılında Kyoto İmparatorluk Üniversitesi giriş sınavını kazanmış olmasına rağmen giriş işlemleri sürecinde ortaya çıkan bazı problemler neticesinde üniversiteye başlayamadı. Arkadaşı Ikeda ile birlikte Keio Üniversitesi ekonomi bölümü hazırlık sınıfını bırakarak yine aynı üniversitenin Ekonomi bölümünden İngiliz Edebiyatı bölümüne geçiş yaptı. Izutsu ve arkadaşı Ikeda ekonomi kitaplarını Sukibayashi köprüsünden aşağıya atarak bu geçişi kutlamışlardır. İngiliz Edebiyatı bölümüne geçişi sonrasında Izutsu, Orikuchi Shinobu'nun⁵⁸ derslerini severek almış olsa da danışman olarak Nishiwaki

⁵⁶ 1894 – 1982 yılları arasında yaşamış olan Çağdaş Japon Şiiri ve Edebiyatı eleştirmenidir. Döneminin en ünlü şairlerindendir. İngilizce ve Fransızca başta olmak üzere çeşitli Batı dillerinde şiirler yazmıştır. Şiirsel modernleşmenin ve sanatsal çevirinin popülerleşmeye başladığı bir dönemde bu alanın öncülerinden biridir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Hosea Hirata, The Poetry and Poetics of Nishiwaki Junzaburo, Princeton University Press, 2014.

⁵⁷ 1914 – 1982 yılları arasında yaşamış olan Japon Edebiyatçısıdır. 1937 yılında Keio Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Japon Edebiyatı bölümünden mezun oldu. İkinci dünya savaşı sürecinde 5 yıl orduda görev aldı. 1947 yılında Keio Üniversitesi Edebiyat bölümünde göreve başladı ve 1951'de Profesör oldu. Japon edebiyatı üzerine birçok eser kaleme almıştır.

⁵⁸ 1887 – 1953 yılları arasında yaşamış olan Japon etnolog, halkbilimci, aynı zamanda şiir ve roman yazarıdır.

Junzaburo'yu seçmiş olup onu hayatındaki en değerli hocalardan biri olarak görmüştür.⁵⁹

Izutsu, 1937 yılında Keio Üniversitesi İngiliz Edebiyatı bölümünden mezun oldu ve aynı yıl yine Keio Üniversitesi'nde asistan olarak çalışmaya başladı. Bu dönemde Yunan Mistik düşünce Tarihi üzerine dersler aldı.

Bunun yanında özel bir kurum olan ve başkanlığını Yahudilik uzmanı Kotsuji Setsuzo'nun⁶⁰ yaptığı 聖書原曲研究所 (Orijinal kutsal eserler araştırma merkezi)'nde İbranice dersler aldı. Burada daha sonradan dinler tarihi üzerine araştırmalarıyla tanınacak olan Masao Sekine⁶¹ ile tanıştı. Masao ile birlikte Arapça ve Yunanca kurslarına katıldı. Bu dönem Izutsu'nun İslâmiyet ile tanıştığı bir bakıma İslâmî düşüncenin temellerini attığı yıllar olarak düşünülmelidir.

⁵⁹ Izutsu, edebiyatı tek kişilik bir çalışma olarak görmektedir. Onun için edebiyat daima tek kişilik bir etkinlik olmalıdır. Zira kişi yalnız olduğu taktirde belli bir yerde sabit olarak durmaz daima hareket halinde olur. Izutsu için Nishiwaki Junzaburo da böyle bir örnektir. Bu yüzdendir ki Izutsu, Nishiwaki'yi kendisi için en değerli hocalardan biri olarak görmüştür. Izutsu'nun akademik hayatı incelendiğinde onun ortak çalışmalarından, bir grup çalışmasından ziyade alanında daima yalnız çalışmalar yaptığı görülecektir.

⁶⁰ 1899 – 1973 yılları arası yaşamış olan İbranice Uzmanı, Kyoto'da doğmuştur. Genç yaşta Hristiyan olan Kotsuji, 1916 – 1923 yılları arasında American Presbyterian kolejinde eğitim aldı. 1927 yılında Amerika'ya gitti ve orada uzun yıllar Yahudilik üzerine çalışmalar yaptı. 1937'de İbranice bir gramer kitabı da kaleme alan Kotsuji, 2. Dünya savaşı sonrası da bu alanda çalışmalarına devam etti. 1959 yılında İsrail'e yaptığı seyahatte resmi olarak Yahudiliğe kabul edildi. Ayrıntılı bilgi için bkz: <http://www.encyclopedia.com/religion/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/kotsuji-setsuzo>

⁶¹ 1912 – 2000 yılları arasında yaşamış olan Japon teologdur. Tokyo Üniversitesi ve Almanya'da bulunan Halle Üniversitesi'nde Profesör olarak görev yapmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: <https://prabook.com/web/masao.sekine/1312389>

1.2. İSLÂMİYET İLE TANIŞMASI

Izutsu, her ne kadar ortaokul yıllarında İslâmiyet hakkında bilgi sahibi olsa da onun bu alanda ciddi anlamda araştırmalara başlaması Çin – Japon savaşının başladığı yıl olan 1937’ye denk gelmektedir. Bu dönemde Japonya’da dönemin Askeri yönetiminin de etkisiyle İslâmiyet’e ilginin revaçta olduğu bir süreç yaşanmaktaydı. Her ne kadar çalışma alanı dilbilim olsa da Izutsu’nun öğrencilik yıllarından itibaren Eski Ahit ve Sami dinlere karşı her geçen gün ilgisi artmış ve buna bağlı olarak İslâmî Araştırmalara yönelmiştir. Bu dönem Japonya’da İslâmî çalışmalar denildiğinde ilk akla gelen isimlerden Ōkawa Shūmei ve Türkolog Ōkubo Kōji isimleriyle Izutsu’nun tanışması onun akademik hayatında etkili olduğu kanaatindeyiz.⁶² Izutsu için 1933 yılında Japonya’ya giden Abdürreşid İbrahim ve 1938 yılında onun davetiyle Japonya’ya gelen yakın dostu âlim Musa Cârullah’ın önemi de oldukça büyüktür. Bu iki isim sayesinde Izutsu’nun bugün sahip olduğu akademik başarılarının temelini atmış olduğu görülmektedir.

1.3. ABDÜRREŞİD İBRAHİM VE MUSA CARULLAH İLE TANIŞMASI

1857 – 1944 yılları arasında yaşamış, başta Rusya Müslümanları olmak üzere ömrünü Müslümanların birliği ve özgürlüğü için harcamış bir şahsiyet olan Abdürreşid İbrahim, sadece doğup büyüdüğü topraklarda değil Osmanlı coğrafyasında ve Japonya’da da faaliyetleri ve fikirleriyle iz bırakmıştır. Hayatı incelendiğinde dar anlamda İdil – Urallı Türk – Tatarların ya da Rusya Müslümanlarının geniş anlamda ise tüm İslâm âleminin bağımsızlığı için

⁶² Toshihiko Izutsu, İslâmiyet’in revaçta olduğu bu dönem ile ilgili anılarında bu iki isimden de bahsetmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz: 司馬遼太郎、二十世紀末の闇と光、中央公論 — 新社 Shiba Ryōtarō, Ni jisseiki matsu no yami to hikari, Chūōkōron – Shinsha, Inc. Tokyo, 2004, s. 285 – 296.

mücadele etmiştir. İbrahim Kazan'da, Ufa'da, Kahire'de, Trablus'ta, Bombay'da, İstanbul'da, Mançurya'da, Çin'de ve Japonya'da karşımıza çıkabilir.⁶³ O 1905 yılı Rus devrimi sonrasında Rusya'da yaşayan çok sayıda Türk- Tatar topluluklarının dini ve sosyal haklarını savunan ve bunlar için mücadele eden bir dava insanı olup Japon yöneticilerin de desteğiyle 1910 yılında Japonya'ya gelmiştir.⁶⁴ Bu dönem Japonya ise 1905 yılında Rusya'ya karşı kazandığı büyük zafer sonrasında kendine güveni gelmiş ve yükselen bir askeri güç olma yolunda ilerliyordu. Bunun yanında Batılı güçlerin sömürgeleri konumundaki Japonya'ya yakın ülkeler başta olmak üzere diğer Asyalı topluluklara yardım etmek, onları siyasi ve ekonomik olarak Japonya çatısı altında birleştirmek için mücadele etmek

⁶³ Ali Merthan Dünder, Türk – Japon İlişkilerinin Dönüm Noktasında Abdürreşid İbrahim, Uluslararası Abdürreşid İbrahim ve Bilgi Şöleni 22 – 23 Mayıs 2012, Konya, s. 117 – 136. Ayrıca Abdürreşid İbrahim'in hayatı ve faaliyetleri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: İsmail Türkoğlu, Sibiryalı Meşhur Seyyah Abdürreşid İbrahim, Ankara 1997, 坂本勉、日中戦争とイスラーム、Tokyo, 2009.

⁶⁴ İsmail Türkoğlu, Abdürreşid İbrahim üzerine kaleme almış olduğu eserde onun ilk Japonya seyahatinin 1907 olduğunu belirtir. Türkoğlu'na göre Japonya'nın Rusya karşısında elde ettiği zafer İbrahim'i ziyadesiyle memnun etmiştir. Çünkü Rusya orta düşmandı ve düşmana karşı Japonlarla ittifak yapmak İbrahim'e göre en doğal olan şeydi. İbrahim, Rusya Müslümanlarının ve Uzak Doğu'da Batı esareti altında yaşayan Müslümanların ancak Japonların yardımıyla bu esaretten kurtulacaklarına inanıyordu. Ayrıntılı bilgi için bkz: İsmail Türkoğlu, *Sibiryalı Meşhur Seyyah Abdürreşid İbrahim*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1997.

Diğer yandan Nadir Özbek, İbrahim'in ilk olarak 1902 – 3 yıllarında Japonya'da bulunduğunu, Rusya karşıtı faaliyetleri nedeniyle Rus Elçiliğinin girişimi üzerine Japonya'dan ayrılmak zorunda kaldığını, daha sonraki Japonya seyahatinin ise Kasım 1908 ile Ocak 1909 yılları arasında gerçekleştiğini belirtir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Nadir Özbek, *Abdürreşid İbrahim, İslamcı bir eylem adamı*, Toplumsal Tarih 4, No: 19, 1995, s. 7 – 12.

isteyen yönetici sayısı oldukça fazlaydı. Abdürreşid İbrahim söz konusu bu yöneticilerin de desteğini alabileceğini düşünerek Japonya'ya geldi.⁶⁵

Bu ilk ziyareti sonrası İbrahim, Rusya'ya dönmeyerek Türkiye'ye gelmiş ve bu dönem Osmanlı'da gerçekleşen Jön – Türk devrimi sonrasında yönetimin de desteğini alarak Rusya dışından Pan – İslâmist faaliyetlerine devam etmiştir.

Diğer yandan 1931'de Japonya tarafından kurulan Mançukuo devletiyle Çin ve Japonya'da yaşayan Müslüman toplulukları Büyük Asyacılık düşüncesi etrafında toplama yolunda Abdürreşid İbrahim önemli bir isim haline geldi ve 1933'te yeniden Japonya'ya davet edildi.

Izutsu'nun İslâmiyeti yoğun olarak incelemeye başlaması, 1933 yılında Japonya'ya gelen ve 1944 yılında vefatına kadar Japonya'da bulunan Türk – Tatar'ların lideri konumundaki Abdürreşid İbrahim ile tanıştığı 1937 yılına denk gelmektedir. Bu dönem ile ilgili elimizde en önemli belgelerden biri Izutsu'nun ölümünden kısa süre önce Shiba Ryôtarô⁶⁶ ile yaptığı mülakattır. Bu mülakatta o günler ile ilgili Izutsu, Çin – Japon savaşının başladığı dönemde İki Tatar ile tanıştığını ve İslâmî çalışmalara onların sayesinde başladığını vurgulamaktadır. Izutsu'nun sözünü ettiği bu İki Tatar şüphesiz ki Abdürreşid İbrahim ve Musa Cârullah'tır.⁶⁷

⁶⁵ Sakamoto Tsutomu – Matsubara Hideichi, *Izutsu Toshihiko to Isuramu*, s. 4, Tokyo, 2012.

⁶⁶ 1923 – 1996 yılları arasında yaşamış Japon tarih romanı yazarıdır. Özellikle 坂の上の雲—Saka no ue no kumo “Tepedeki bulutlar” isimli Rus – Japon savaşı konulu romanı oldukça meşhurdur.

⁶⁷ 司馬遼太郎、二十世紀末の闇と光、中央公論 — 新社

Shiba Ryôtarô, *Ni jisseiki matsu no yami to hikari*, Chûôkôron – Shinsha, Inc. Tokyo, 2004, s. 285.

Söz konusu mülakatta Izutsu, Shiba Ryôtarô'nun *Dattan Shitsubôroku* isimli eserinden yola çıkarak o günler ile ilgili şunları belirtmektedir:

Bu arada sizin Dattan Shippuroku (Tatar Kasırgası) isimli eserinizi çok beğeniyorum. Eserin içeriğini okumadan önce başlığını gördüğümde çok heyecanlanmışım. Zira Tatar ismini çok duymuştum. Gençlik yıllarımda 2 Tatarla karşılaşmış ve bu tesadüfi karşılaşma sonrasında kendilerinden Arapça ve İslâmî ilimler öğrenmişim. Bu iki tatar sayesinde akademik dünyaya girdim. Üniversite bittikten sonra asistan olduğum dönemdi. Tatarlar sizin belirttiğiniz Tunguz ırkından farklı olup Türk'türler. Tanıştığım da Abdürreşid İbrahim 100 yaşına yakın bir ihtiyardı. Kendisi 100 yaşının üzerinde olduğunu söylerdi ama (güliyor) muhtemelen şakaydı, yaklaşık olarak 95 yaşının üzerindeydi.⁶⁸

Izutsu, çeşitli dilleri öğrenmeyi seven birisi olarak bir yabancı dili bir kaç ayda okuyabilir duruma geldiğini ancak söz konusu dil Arapça olduğundan karşısına aşılması güç yüksek duvarlar çıktığını belirtmektedir.⁶⁹ O dönemde Arapça öğretilen bir okul, bireysel olarak çalışabilmesi için kullanışlı bir ders kitabı ve görsel işitsel malzemenin de olmamasından dolayı Izutsu'nun Arapça bilen birilerini araştırdığı bir dönemdir. Kendisinin ifadesiyle bu arayış sürecinde Arapçayı bir Arap'tan daha iyi konuşabilen birinin Tokyo'da ikamet ettiğini duyar ve Abdürreşid İbrahim'i bulur. Ancak ilk görüşme sonrasında Abdürreşid

⁶⁸ Toshihiko Izutsu ile Abdürreşid İbrahim'in 1937 yılında tanıştıkları düşünüldüğünde bu tarihte Abdürreşid İbrahim'in 87 yaşında olduğu görülecektir.

⁶⁹ 司馬遼太郎、二十世紀末の闇と光、中央公論 — 新書

Shiba Ryôtarô, Ni jisseiki matsu no yami to hikari, Chûôkôron – Shinsha, Inc. Tokyo, 2004, s.

İbrahim'den beklediği yakınlığı göremez. Bunun yanında İbrahim, kendisinin Arapça öğretimi konusunda bir tecrübe ve isteği olmadığını, kendisinin Japonya'da bulunma amacının farklı olduğunu dile getirir.⁷⁰ İbrahim her ne kadar ilk görüşmede isteksiz görünse de Izutsu'nun oldukça istekli oluşunu görünce daha fazla dayanamayarak "Peki ilk derse bir başlayıp görelim bakalım" der. İbrahim Izutsu'ya yanında başka arkadaşlarını da getir demiştir. Ancak arkadaşları çekindikleri için Izutsu, Tokyo üniversitesi kampüsüne yakın bir yerde ikamet eden İbrahim'in evine tek başına gitmiştir. Elinde eski bir Arapça kitabıyla odaya gelen İbrahim Arapça olarak kitabın Amerika'dan henüz yeni geldiğini söyler. Izutsu, hayranı olduğu bir dil olan Arapçayı karşısındaki birinden duymaktan mutlu olmuştur. Izutsu'nun bu mutluluğunu gören İbrahim ise;

Sen gelecek vadeden birisin, dolayısıyla "haftada 1 kez buraya gel hem konuşur hem de Arapça çalışırız" der. Devamında ise Ancak Arapçayı sadece Arapça olarak öğrenmek saçma bir durumdur. İslâmiyet'ten sıyrılmış bir dil olarak Arapça öğrenmek aptalcadır. Şayet Arapça öğreneceksen bunu İslâmiyet ile birlikte öğrenmelisin" diyerek elindeki "Muhammed'in Mesajı" isimli siyah renkli İngilizce kitabı Izutsu'ya vererek Bunu al ve yavaş yavaş oku. Haftada bir buraya gel demiştir.

Abdürreşid İbrahim, Izutsu'nun yalın bir dil olarak Arapçayı öğrenmesinin gereksiz bir çalışma olacağını belirtmiş, Arapça'nın yanısıra İslâmiyet'in çeşitli yönlerini de kendisine öğretme çabası içine girmiştir. Daha sonraki süreçte

⁷⁰ Izutsu bu noktada daha sonra öğrendiği şekliyle Abdürreşid İbrahim'in Pan İslâmist hareketin liderlerinden biri olduğunu, Japon askeri yetkililerle ilişki kurarak onların yardımıyla Japonya'ya gelmiş Osmanlı devletini yeniden inşa etmeye çalıştığını ifade etmektedir.

görülebileceği üzere Musa Carullah'ın da Japonya'ya gelişiyle birlikte İbrahim'in amacına ulaştığını görmek mümkündür.

Izutsu, Abdürreşid İbrahim'in isteği doğrultusunda söz konusu kitapla Arapça çalışmaya başlar ve birlikte 2 yıl kadar Arapça çalışırlar. İbrahim, zamanla Izutsu'yu o kadar sever ki "Sen doğuştan Müslümansın. Bu sebeple benim oğlumsun" der ve onu öz evladım diye çağırmaya başlar. Izutsu bu süreçte en fazla dikkatini çeken noktanın ise İbrahim'in hiç kitap kullanmaması olduğunu dile getirecektir.

Bir gün İbrahim Izutsu'ya:

Sana öğretebileceğim her şeyi öğrettim. Başka öğretecek bir şeyim kalmadı. Ancak sen benim oğlum olduğundan her gün gezmeye gel. Ayrıca, yakında benimle kıyaslanamayacak derecede büyük bir âlim Japonya'ya gelecek. Aynı zamanda eşsiz bir akademisyendir. Seni onunla tanıştıracam. Ondan eğitim alabilirsin der.

İbrahim'in sözünü ettiği kişi Tatar dünyasında çok iyi tanınan Musa Carullah'tır. Carullah ile tanışan Izutsu ona, çok sayıda ülke gezmesinin sebebini sorduğunda *Allah'ın gizemli yaratma faaliyetini gözlemlemek için olduğu* cevabını almıştır. Bu açıklama Izutsu'nun oldukça hoşuna gider ve kitap vs. okumanın ikinci planda olduğu, öncelikle yaşayan doğa ve insanları gözlemleyerek Allah'ın ne kadar büyük bir yaratma gücüne sahip olduğunun düşünülmesi gerektiği fikrini çok ilginç bulur.⁷¹

⁷¹ 坂本勉 ・松原秀一、井筒俊彦とイスラーム慶応義塾大学出版社、2012, s. 13.

Musa Carullah oldukça fakirdir. Maddi olarak o kadar sıkıntı içinde yaşar ki ev kiralayacak parası olmadığı için bir dairede yüklük olarak kullanılan bir dolabı kiralarak orada kalmaktadır.⁷²

Carullah için ezber büyük önem arz etmektedir. Öyle ki Izutsu'nun tüm kitaplarının bulunduğu odayı gördüğünde ona ilk sorusu ne kadarını ezberledin? olmuştur. Izutsu'nun ezberlediği kitap olmadığını söylemesine karşılık ise *Senin gibiler evlerini sırtına yükleyip dolaşan adeta bir insan görünümüne salyangozdur, böyle bir araştırmacı olmaz. Her ne çalışmak istiyorsan o alanın temel eserlerini*

Sakamoto Tsutomu, Hideichi Matsubara, Toshihiko Izutsu to İsürāmu, Keio Gijuku Daigaku Shuppansha, 2012, s. 13.

⁷² Bir gün Izutsu Carullah'ın daveti üzerine onun Tokyo - Yoyogi Uehara'da bulunan evine gitmiştir. Eve vardığında hiçbir ses alamaz ve oldukça sessiz bir ortamda "selam" diye seslenir ve buna karşılık yakından Arapça olarak "Hoş geldin" diye bir ses gelir. Bu esnada Musa Cârullah hemen önündeki yer yataklarının konulduğu dolaptan dışarıya çıkar. Izutsu oldukça şaşırmıştır ve neden dolapta yattığını sorduğunda şu ilginç cevabı alır:

Bana yardım eden birisi var ve bana ev kiraladı. Ancak ben o kadar parayı ödeyemem dedim. Buna karşılık ev sahibi o halde 1 oda verelim dedi. Ben onu da ödeyemem deyince ne kadar garip diyerek bana acıdı ve o zaman yatakların konulduğu dolabı veriyorum dedi cevabını alır.

İslâm dünyasında büyük bir tanınırlığı ve saygınlığı olan bir âlimin böyle bir yerde kalması Izutsu için çok şaşırtıcıdır.

Izutsu, İslâmî ilimler alanında kullanılan kitapların ve bilgilerin tamamının Carullah'ın zihninde bulunduğunu ve uygulamalı olarak öğreteceğini belirtmesi, Arapça kelime bilgisi ve dil bilgisi kitabı olan Sibaveyh'in Yaklaşık 1000 sayfadan oluşan kitabının tamamının dip notlarıyla birlikte Musa Cârullah'ın ezbere açıklamasına karşılık büyük şaşkınlık yaşamıştır.

*ezberlemelisin. Dahası, kendi düşüncelerini çok yönlü bir şekilde özgürce ortaya koymadıkça araştırmacı olunamaz der.*⁷³

Izutsu, Musa Carullah'ın talebi üzerine Ōkawa Shūmei 'den bir Arapça kitabı getirir ve yaklaşık 600 sayfalık bir eseri Carullah, sadece 1 hafta içinde ezberlemiştir. Izutsu gördükleri karşısında o kadar şaşırmıştır ki bu işi yapamayacağını düşünerek bırakmayı aklından geçirir fakat Arapça öğrenmeye ve İslâm düşüncesine olan yoğun ilgisi onu bu düşünceden alıkoyar. Aynı zamanda *dünyada böyle insanların da yaşıyor olduğunu görmek büyük mutluluktur* itirafında da bulunmaktadır.⁷⁴

⁷³ Toshihiko Izutsu'nun öğrencilerinden İwami Takashi kendisiyle yapılan bir mülakatda *Izutsu, Arapça Dil Bilgisini o kadar sağlam bir şekilde ezberlemiştir ki kitap kullanmadan dersini anlatır ve kendisine herhangi bir şey sorma gereği duymazdık* demektedir. Buradan Izutsu'nun Musa Carullah'ta gördüğü yöntemi öğrencilerine de uyguladığı düşünülebilir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Sakamoto Tsutomu, Matsubara Hideichi, *Izutsu Toshihiko to Isuramu*, Keio Gijuku Daigaku Shuppankai Kabushiki Kaisha, 2012, s. 81.

⁷⁴ 司馬遼太郎、二十世紀末の闇と光、中央公論 — 新社

Shiba Ryōtarō, *Ni jisseiki matsu no yami to hikari*, Chūōkōron – Shinsha, Inc. Tokyo, 2004, s. 296.

Toshiko Izutsu'nun bu anısını başka bir çalışmada şu şekilde görüyoruz. Izutsu, Musa Cârullah'ın okuduğu tecvidin güzelliğini unutmadığını söyler. Onunla Arapça derslerine başlayacağı sırada Musa Cârullah Izutsu'ya *Seninle X Arapça gramerini okuyacağız*” der. (Burada sözü edilen Arapça gramer kitabı Sibaveyh'in 8. Yüzyılda kaleme aldığı Arapça gramer kitabıdır.) Bunun üzerine Izutsu tabii olarak bu kitabı Tokyo'da nereden tedarik edebileceğini sorar. Cârullah cevaben eliyle başını işaret ederek “İşte burada” der ve ilk dersten itibaren Izutsu'ya bahsettiği gramer kitabından ezbere notlar yazdırmaya başlar. On yıllarca sonra Izutsu, artık Arapçayı çok iyi öğrenerek Japonya'daki ilk İslâmî ilimler Profesörü olarak Suriye sahaflarında gezerken, Cârullah'ın kendisine bahsettiği Arapça gramer kitabını görüp satın alır. Cârullah'ın ezberinden kendisine yazdırdığı eski Arapça notlarıyla kitabı karşılaştırdığında birebir aynı olduğunu şaşkınlıkla fark eder. Ayrıntılı bilgi için bkz: Cemil Aydın, *Dünya Küçüktür: Toshihiko Izutsu, Abdürreşid*

Izutsu 1983 yılında kaleme almış olduğu hocası Musa Carullah'ı konu alan makalesinde Carullah ile tanıştığı dönemi şu şekilde dile getirmektedir:

Hayatta iyi hocalarla karşılaşmak her zaman mümkün olmayabilir. Ben bir zamanlar gençlik yıllarımda kayıtsız şartsız saygı duyulacak ve bana akademik dünyanın kapılarını açan bir isimle karşılaşmışım. O Tatar Müslüman Musa'dır. Böyle bir şans insanın hayatta nadiren karşısına çıkar. Yaklaşan II. Dünya Savaşının ayak seslerinin duyulduğu bir dönemde beklenmedik bir şekilde Japonya'ya gelmişti. Beni torunu olarak gören Abdürreşid İbrahim, Musa'nın gelişini haber verdiğinde onu genç ama oldukça bilgili bir isim olarak tanıtmıştı. Hiç unutmam, bir bayram günü İbrahim beni ışıkları ıslıl ıslıl parlayarak Yoyogi semalarını aydınlatan camiye götürmüştü. O kadar etkilenmişim ki adeta rüyada gibiydim. Musa'nın yanına gittiğimizde "Bu benim torunum" diyerek tanıtmıştı beni. Daha sonra Musa ile birlikte Sibaveyh'in gramer kitabından Arapça ve İslâm felsefesi çalıştık. Hiç kitap kullanmazdık. Çünkü yüzlerce cilt binlerce sayfa kitap Musa'nın ezberindeydi. Onunla tanışmak benim akademik yolumun dönüm noktasıdır.⁷⁵

İbrahim, Musa Carullah: Global Ölçekte Geleneksel Bir İlmi Nakil Hikâyesi, Dergâh dergisi, sayı 11, 1999, s. 15 – 16

⁷⁵ 読むと書く、井筒俊彦エッセイ集、慶応義塾大学出版会、Tokyo, 2009, s.513

Toshihiko Izutsu, *Yomu to kaku, Toshihiko Izutsu Esseishu*, Keio Gijuku Daigaku Shuppankai, Tokyo, 2009, s.513

Izutsu'nun eşi Toyoka Hanım Izutsu'nun Musa Cârullah ile tanışması ve ilişkilerini hikâyeleştirerek 白磁盒子 /Hakuji Kōshi (Beyaz porselen) isimli eserinin bir bölümünde ilginç bir şekilde anlatmaktadır. Söz konusu çalışmada Toyoko hanım eşi Izutsu'nun adını Tatsuo olarak vermektedir.⁷⁶

Izutsu, 1938'de Keio Üniversitesi'nde asistanlıktan yine Keio Üniversitesi'ne bağlı Dil Araştırmaları Merkezi'nde (慶応大学語学研究所) araştırmacılığa geçiş yaptı ve 1939'dan itibaren gerçek anlamda makale, inceleme yazıları ve sunumlara yoğunlaştı. Yukarıda da belirtildiği şekliyle o dönem Japonya'ya gelen Musa Cârullah'tan da Arapça ve İslâmiyet üzerine dersler alan Izutsu, daha sonraki süreçte uzun yıllar üzerinde araştırmalar yaparak çok değerli eserler ortaya koyacağı bir alan olan İslâm düşüncesinin temellerini başta bu iki

⁷⁶ Söz konusu hikâye için bkz: Toyoko Izutsu, 白磁盒子, Chûô Kôronsha, Tokyo, 1993, s.74.

Toyoko Izutsu, Hakuji Kōshi (Beyaz porselen) Chûô Kôronsha, Tokyo, 1993, s.74.

Izutsu'nun Musa Carullah ile tanışmasını Ahmet Kanlıdere ise kısaca şu şekilde anlatmaktadır:

Kanada Mc Gill Üniversitesi'nde Toshihiko Izutsu ile birlikte çalışan Ruşen Sezer'in bir anısı da şu şekildedir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi Musa Cârullah Japonya'ya geldiğinde oldukça fakir bir hayat yaşamaktadır. Izutsu'ya kendisini bir dışçıye götürmesini söyler. Ancak dışçıye gitme sebebi dışının ağrmasından değil, sahip olduğu bir altın dişini satarak Tokyo'da çevresindeki Müslüman cemaate yemek ikramında bulunacaktır. Daha ucuz olduğu için morfinde istememiştir. Haliyle diş çekilirken inim inim inlemiş olsa da çekilen dişini satarak yemek ziyafeti vermiştir. Yemeğe Izutsu'yu da davet eder. Ancak Izutsu Ruşen Sezer'e bu anıyı anlatırken yemeğin çok kötü olduğunu da eklemeyen yapamamıştır. Bir diğer anısında ise Izutsu, Musa Cârullah'a kendisine hadis öğretmesini rica etmiştir. Ancak Musa Cârullah'ın Kâfirlerin hadis tetkik etmeleri caiz değildir! Diyerek bu isteği geri çevirmiş ve Izutsu bu söze çok alınmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Ahmet Kanlıdere, *Kadimle Cedit Arasında Musa Cârullah Hayatı – Eserleri – Fikirleri*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2005, s. 129.

âlimden öğrendikleriyle atmış oluyordu. Yine bu dönemde Izutsu, Mantetsu Toa Keizai Chosakyoku⁷⁷ isimli araştırma merkezinin başında bulunan Ōkawa Shūmei ile yakın ilişki kurmuş olup onun yurtdışından getirttiği çok değerli Arapça eserleri bu araştırma merkezinde istediği gibi okuma imkânı bulmuştur.⁷⁸ Daha

⁷⁷ Yatılı eğitim sistemiyle işleyen bir araştırma merkezidir. Aynı zamanda Ōkawa Okulu olarak da bilinir. Burada 2 yıl süreyle eğitim gören ülkenin her bir köşesinden seçilmiş zeki öğrenciler o dönem Japon siyasetinin bir gereği olarak askeri yönetim tarafından çeşitli ülkelere diplomat olarak gönderiliyor ve gittikleri ülkelerde Japon Büyük Asyacılık ideolojisine hizmet ediyorlardı. Bu okulda Ōkawa, Japon gençliğinin eğitimi ile ilgili birbirinden çok farklı iki düşünceyi birlikte uygulayabilmiştir. Yurtiçinde saf bir Japonluk eğitimi, yurtdışında ise Asyacı bir eğitim. Okul Japon şehirlerinin Batılılaşmış kültürü tarafından yozlaşmamış 20 kadar taşralı parlak zekâlı erkek öğrenciyi kabul eder. İmparatora ve Japon kültürüne derin bir sadakata dayalı bir vatanperverlikle donatılan bu gençler, ülkenin çöküş ve inhitattan kurtarılmasına öncülük edeceklerdi. Avrupa kozmopolitanizmini üzerlerinden atacak, bununla birlikte, Japon imparatorluğunun çıkarları için yurtdışında dostlukları güçlendirmek amacıyla Asyalıların bağımsızlığına çalışan bir siyasi platforma sahip Asyacı enternasyonalistler olacaklardı. Ōkawa, İkinci dünya savaşı boyunca Ōkawa'nın "casus okulu" olarak tanınmaya başlanan bir diğer adıyla Zuikoryo'da sömürgecilik tarihi ve İslâm üzerine ders vermiştir. Okulun ders programı, Asyacı bir strateji olarak Japon gençliğine benimsetilen "Saf bir Japonluk" olgusuyla İslâm politikasının mükemmel bir karışımını temsil ediyordu. Öğrenciler sömürgecilik tarihi modern Asya çalışmaları ve İslâmi çalışmalara ek olarak Türkçe, Farsça, Arapça ve Avrupa dilleri üzerine yoğun bir eğitim görüyorlardı. Dil eğitimini verenler Japonya'nın ilk Osmanlı uzmanı Naito Chishu, Tokyo Üniversitesi'nin Orta Asya ile Türki meseleler uzmanı Okubo Koji, Mısır El Ezher Üniversitesi'nde eğitim görmüş ilk Japon öğrenci olan Kobayashi Hajime, Keio Üniversitesi'nde saygın bir İslâm felsefesi profesörü olan Toshihiko Izutsu'dur. Ayrıntılı bilgi için bkz: Selçuk Esenbel, Japon Modernleşmesi ve Osmanlı, Japonya'nın Türk Dünyası ve İslâm Politikaları, İletişim yayınları, İstanbul, 2012, s. 414

⁷⁸ Izutsu, burada yaptığı araştırmalar neticesinde 1941 yılında "Arap Düşünce Tarihi" isimli eserini kaleme alıyordu. Bir anlamda Izutsu'nun İslâmiyet üzerine yazdığı ilk eser olan bu eserin ortaya çıkmasında en önemli etkenin Ōkawa Shumei'in Izutsu'ya sunduğu imkân olduğunu düşünebiliriz.

sonra yine bu araştırma merkezinde Arapça dersler vermiştir.⁷⁹ Bunun yanında Izutsu, ünlü bir Türkolog olan Ōkubo Kōji'nin başında olduğu 回教圏研究所'da (Kaikyoken Kenkyujo – İslâm bölgeleri araştırma merkezi) görev yapmış olup yalnızca okul içinde değil, okul dışında da yoğun bir eğitim faaliyetleri gerçekleştiriyordu. Diğer yandan o dönem Keio Üniversitesi profesörlerinden olan Nishiwaki Junzaburo'nun yönetim kurulu üyesi olduğu 日本言語学会 (Nihongengo Gakkai) isimli dil araştırmaları merkezi sekreterliğini de yapıyordu.⁸⁰ 1953 yılından itibaren Izutsu da yönetim kurulu ve yayın kurulunda görev almıştır. Keio Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde uzun yıllar Izutsu'nun öğrencisi olan Suzuki Takao'ya⁸¹ göre Izutsu, Nihongengo Gakkai'ya karşı fazla ilgi duymuyordu.⁸²

10 Ağustos 1940 tarihli Mitashinbun gazetesinde “マイモニデスの予言 論 – ユダヤ哲学の一断面 (Musa İbni Meymun'un kehaneti – Yahudi Felsefesinin İki boyutu) isimli makalesini, Kaikyouken Kenkyujo derneğinin yayın organı olan “Kaikyouken” dergisinin Ağustos ve Eylül sayılarında ザマフ

⁷⁹ Izutsu'nun bu araştırma merkezinde eğitim gören öğrencilerin yurtdışına diplomat olarak gönderildiğini ve orada dönemin en büyük amaçlarından olan Japonya çatısı altında tüm Asya'yı birleştirme amacını bilmemesi düşünülemez. Dolayısıyla her ne kadar Izutsu, düşünce tarihçisi olarak bilinse ve de siyasetten uzak durduğu görülse de Ōkawa Shūmei ile yoğun ilişki içinde olmasından dolayı Izutsu'nun da Büyük Asyacılık ideolojisine sahip biri olduğunu düşünmekteyiz.

⁸⁰ 日本言語学会彙報、言語研究、第1号巻末、1939年1月、東京

Nihon gengo gakkai ihou, gengo kenkyu, daiichi go kanmatsu, 1939, Tokyo.

⁸¹ Toshihiko Izutsu'nun hayatta olan ve önde gelen öğrencilerinden biri olup 1926 yılında Tokyo'da doğmuştur. Çalışma alanı dilbilim olan Suzuki, Keio Üniversitesi emekli profesörlerindendir.

⁸² 鈴木孝夫・田中克彦、対論言語学が輝いていた時代、岩波書店、2000年

Takao Suzuki – Katsuhiko Nakata, Tairon gengogaku ga kagayaite ita jidai, Iwanami Shoten, 2000

シャリーの倫理観－黄金の頸師の研究 (Zemahşeri'nin Etik Anlayışı) isimli çalışmasını kaleme almıştır. Ekim ayında ise, Ōkawa Shūmei'in başında olduğu Toa Keizai Chosakyoku araştırma merkezinin yayın organı Shin Ajia dergisinde アラビア文化の性格－アラビア人の眼－新刊紹介－言語研究 (Arap Kültürü'nün yapısı) isimli makaleleri kaleme aldığı görülmektedir.⁸³ Burada yine uzun yıllar kendisiyle yakın ilişkide olacağı ve daha sonra birlikte Keio Üniversitesi'nde profesör olarak görev yapacak olan İslâm Araştırmacısı Maijima Shinji ile tanışır.

Temmuz 1941'de Kaikyoken Kenkyujo derneğinde editörlüğünü Ōkubo Kōji'nin yaptığı 興亜全書シリーズ (Asya'nın Gelişimi Koleksiyonu) isimli derginin 11. cildi olarak Izutsu Toshihiko'nun アラビア思想史・回教神学と回教哲学 (Arap düşünce tarihi) (İslâm Kelamı ve İslâm felsefesi) isimli eseri yayınlandı.

Eylül 1942'de Nishiwaki Junzaburo'nun destekleriyle Keio Üniversitesi'nde dil araştırmaları merkezi açıldı ve Izutsu burada araştırmacı oldu. Ekim 1942'de Keio'ya bağlı yabancı diller okulu kuruldu ve yine Nishiwaki Junzaburo bu okula kurucu müdür olurken Izutsu onun yardımcısı pozisyonundaydı. Çeşitli yabancı dillerin eğitiminin verildiği bu okulda Izutsu da Sanskritçe, ve Tibetçe öğrenmiş olup aynı zamanda kendisi de İslâm Felsefesi dersleri vermiştir.

⁸³ 読むと書く、井筒俊彦エッセイ集、慶応義塾大学出版会、Tokyo, 2009

1943 yılında Türkçe⁸⁴ Arapça, Hintçe ve Tamirce üzerine makaleler kaleme almıştır.

Nisan 1944'te “回教に於ける啓示と理性” (İslâmiyet'te Vahiy ve Mantık) isimli makalesini yayınladığı görülen Izutsu, bu dönemde Keio Üniversitesi hocalığı, Keio yabancı diller okulu hocalığı ve Japonya Radyo Yayınları Kurumu'nda Uluslararası masasında yarı zamanlı olarak Arapça öğretmenliği gibi çeşitli görevlerde yer alıyordu. Haziran 1944'te “イブヌ・ル・アラビーの存在論 (İbnu-l Arabî'nin Varlık Felsefesi) isimli makalesini kaleme almış olup bu, onun İbnu-l Arabî üzerine yaptığı ilk çalışma özelliği taşımaktadır. Kasım ayında “Muhammed” ve Arap Bilimi – Tekniği makalelerini kaleme alırken, Ağustos'ta kendisine İslâmî ilimler noktasında büyük katkısı olan ve bu alandaki ilk hocası Abdürreşid İbrahim'i kaybederken yine aynı yıl Ekim ayında babasını kaybediyordu.

1945'te Nishiwaki Junzaburo ile birlikte Keio yabancı diller okulundaki görevinden ayrılırken Keio Üniversitesi'nde derslere girmeye başladı. Edebiyat fakültesinde Rusça dersleri verirken aynı zamanda Keio Yabancı Diller Okulu'nda Yunanca, İbranice, Arapça ve Hintçe derslerinin sorumluluğu da Izutsu'nun üzerindeydi.

Mart 1948'de ロシアの内面的生活 (Rusların İç Dünyası), Mayıs ayında アラビア哲学 (Arap Felsefesi) isimli makalelerini kaleme aldı. Bu

⁸⁴Bu makale 1943 yılında Keio Gijuku Daigaku Gogaku Kenkyujo araştırma merkezinin yayın organı Sekai no Gengo'da yayınlanmıştır. Bu makalenin içeriğiyle ilgili ileriki sayfalarda ayrıntılı bilgi verilecektir.

makale 1975 yılında revize edilerek yayınlanmış olan İslâm Düşünce Tarihi isimli eserine eklenmiştir.

Mayıs 1949’da Keio Üniversitesi İngiliz Edebiyatı bölümünde Yunanca ve Dilbilimine Giriş dersleri vermeye başladı. 1948 yılına kadar Dilbilimi dersini Nishiwaki Junzaburo vermiş olup Izutsu onun yerini alıyordu. Eylül 1949’da Mistik Felsefe isimli eserinin Yunan Felsefesi bölümü yayınlandı. Izutsu, bu eseriyle 1. Fukuzawa ödülü ve Keio ödülü’nü kazandı. Kasım ayında Şiir ve Dini Varoluş – Claudel⁸⁵ Teorisi isimli makalesini yazdı. 1950 yılında Keio Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’nde Doçent oldu ve Eylül ayında Arapçaya Giriş isimli eseri Keio Üniversitesi yayınevi tarafından basıldı.⁸⁶

İslâmî çalışmalar arasında en fazla önem verdiği çalışma olan Kur’an tercümesine 1951 yılında başlamış ve bu tercümeyi 1958 yılında tamamlamıştır. Yine bu yıl başladığı Dilbilimine giriş derslerini 1956 yılına kadar sürdürmüştür.

Nisan 1952’de “Muhammed” isimli eseri yayınlanırken “Tolstoy’da farkındalık” isimli makalesini ve bir ortak çalışma olan “Genel Hatlarıyla Dünya Dilleri” başlıklı makalesini kaleme aldı. 8 Temmuz 1952’de eşi Toyoko Hanım ile evlendi.

Şubat 1953’te “Rus İnsanı – Modern Rus Edebiyatı Tarihi” isimli eseri yayınlandı. Yine bu dönemde Izutsu’nun Hristiyanlığa karşı sempati duyduğunu

⁸⁵ Asıl adı Claudel Paul olup, 1868 – 1955 yılları arasında yaşamış şair, senaryo yazarı ve diplomat.

⁸⁶ Izutsu eserin giriş bölümünde, söz konusu eseri 8 yıl önce yazmaya başladığını ve o günden sonra İbranice, Süryanice, Yunanca ve Türkçe gibi Asya’nın önemli dilleri üzerine dilbilgisi kitapları yazmayı planladığını belirtmektedir. Arapça’ya Giriş isimli eser 1960 yılına kadar Keio Üniversitesi’nde ders kitabı olarak okutulmuştur.

onun uzun yıllar öğrencisi olan Suzuki Takao'dan öğreniyoruz. Öyle ki; Suzuki Takao bir gün hocası Izutsu'ya:

- Hocam İslâmiyet ve Hristiyanlık arasında seçim yapmak durumunda olsanız hangisi seçersiniz? diye sorar. Izutsu ise buna Hristiyanlık diye cevap verir. Zira kendi iç dünyasına en fazla uyan inanç sisteminin Katolik inancı olduğunu ifade eder.⁸⁷

Izutsu'nun Hristiyanlık ile ilgili düşüncesi şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

*Ben ilk olarak bir Hristiyan Okulu olan Aoyama Gakuin ortaokulundayken Eski Ahit'i tanıdım. Hristiyanlığı ilk orada duymuştum. O güne kadar din kavramının yalnızca Zen'den ibaret olduğunu düşünürdüm. İlk zamanlar tanıdığım yeni kutsal kitaplara hiç sıcak bakmamıştım. Ancak zamanla bu eserler ilgimi çekmeye başladı ve istemeden de olsa Hristiyanlığı tanımış oldum. Daha sonraki süreçte İslâm'a olan ilgim başladı. İslâmiyet'teki Allah anlayışı ile Hristiyanlıktaki Allah anlayışı birçok yönden tam olarak aynıdır. İntikam sahibi Allah, öfke sahibi Allah, cezalandırıcı Allah, Hâkim olan Allah, vb. birçok korkunç isimler Eski Ahitte ve İslâmiyet'te vardır.*⁸⁸

1954 yılında Izutsu artık Keio Üniversitesi'nde profesör olarak görev almaya başlamıştır. 研究社会世界文学辞典(Kenkyu Shakai Sekai Bungaku Jiten

⁸⁷坂本勉 ・松原秀一、井筒俊彦とイスラーム慶応義塾大学出版社、2012, s. 13.

Izutsu Toshihiko to Isuramu, 2012, Tokyo, s. 184

ve 山本芳久、井筒俊彦とキリスト教、三田文学、No:117, 2014, s. 126.

Yamamoto Yoshihisa, Izutsu Toshihiko to Kirisutokyo, Mita bungaku, No:117, 2014, s. 126.

⁸⁸井筒俊彦、コーランを読む、岩波書店、東京、2014年、s. 75.

Izutsu Toshihiko, Kōran wo yomu, Iwanami Shoten, Tokyo, 2014, s. 75.

—Dünya edebiyatları sözlüğü) isimli Edebiyat sözlüğünde Arap Edebiyatı, Türk Edebiyatı ve Fars Edebiyatı bölümlerini yazarak katkı sağlamıştır.

世界大百科事典(Sekai Daihyakkajiten – Büyük dünya sözlüğü) isimli sözlük çalışmasına “Kur’an” bölümünü yazarak katkıda bulunmuştur. İlk İngilizce eseri olma özelliğine sahip *Language and Magic: “Studies in the Magical Function of Speech”* isimli eseri 1956’da Keio Üniversitesi yayınevi tarafından basıldı.

Ocak 1957’de 解説世界文学史年表 (Kaisetsusekai Bungakushi Nenpyo – Açıklamalı Dünya Edebiyat Tarihi Kronolojisi) isimli çalışmada Fars, Arap ve Türk Edebiyatları maddelerini kaleme almıştır. Kasım 1957’de İwanami Bunko tarafından ilk orijinal Arapça metinden yapılan çeviri olma özelliğine sahip Kuran tercümesi yayınlandı.⁸⁹

Nisan 1958’de 記号活動としての言語(Kigōkatsudō toshite no gengo – Göstergebilim Faaliyeti Olarak Dil) isimli makalesi 三色旗(Sanshokuki – Üç renkli bayrak) dergisinde, 20 Haziran 1958’de 異質的な東洋 (Ishitsuteki na Tōyō – Farklı Bir Doğu – Kur’an’ın tercümesini tamamlarken) ...” isimli makalesi 日本読書新聞 – Nihon Dokusho Shinbun gazatesinde, Temmuz 1958’de ise コーランと千夜一夜物語り *Kur’an ve Bin bir Gece*⁹⁰ isimli makalesi 文庫—Bunko dergisinde yayınlandı.

⁸⁹ 3 cilt şeklinde hazırlanmış olan bu Kuran meali, uzun yıllar Japonya’da yapılan Kuran tercümelerine referans olmuş oldukça önemli bir çalışmadır.

⁹⁰ Makale için bkz: 読むと書く、井筒俊彦エッセイ集、慶応義塾大学出版会、Tokyo, 2009, s.166

1.4. JAPONYA'DAN AYRILIŞI

Izutsu, 1959 yılında Rocfeller bursu ile 2 yıl süreyle yurtdışına çıktı. Bu onun ilk yurtdışı tecrübesiydi. 6 ay kadar Lübnan'da kaldı. “Lübnan’dan Mektup” başlıklı makalesi Mita hyouron (三田評論) dergisinde yayınlandı. Yine bu yıl içinde *The Structure of the Ethical Terms in The Koran: A Study in Semantics* isimli eseri Keio Üniversitesi yayınevi tarafından basıldı. Izutsu, bu eserini doktora tezi olarak Keio Üniversitesi’ne sunmuş ve 1960 yılında Edebiyat doktoru unvanını almıştır. Söz konusu eser 1966 yılında revize edilmiş haliyle McGill Üniversitesi yayınlarından *Ethico religious Concept in The Qur'an* adıyla yeniden basılmıştır.

Eğitim amaçlı çıktığı yurtdışı seyahati süresince Mısır’ın başkenti Kahire ve Lübnan’ın başkenti Beyrut’ta bulundu. Daha sonra Paris üzerinden Montreal’e giderek McGill Üniversitesi İslâmi Araştırmalar Merkezi’nde İslâmiyet alanında çalışmalarına başladı. Kasım 1960’dan 1961 yılı Nisan ayına kadar burada kaldı ve burada kendisine özel ders (Aralık 1961 – Haziran 1962) verilmesi yönünde talepte bulundu.⁹¹

Mart 1961’de Newyork’da düzenlenen Dinler Akademisi Genel Toplantısı’na katıldı. Kasım 1961’de daha önce bulunduğu ve araştırmalar yaptığı İslâm ülkelerinde elde ettiği tecrübelerden yararlanarak 1957’de tamamlamış olduğu Kur’an tercümesini revize etti. 1961 yılı haziran ayında Jung, Carl⁹² vefat etti. Izutsu, Jung’ın organize ettiği Eranos toplantılarına 1967’den itibaren büyük

⁹¹ Izutsu’nun o dönem araştırma yapmak için Avrupa değil de onun yerine Kanada’yı seçmiş olmasının sebebi II. Dünya savaşın ’da büyük yıkıma uğramış olan Avrupa’nın kötü şartları olduğunu düşünmekteyiz.

⁹² 1875 – 1961 yılları arasında yaşamış olan İsveçli ünlü psikolog

önem verirdi.⁹³ Izutsu, 1982 yılına kadar toplamda 12 kez bu toplantılara katılarak çeşitli sunumlar yapmıştır.

1962 yılında Japon dilbilimci Izui Hisanosuke Izutsu'yu Kyoto Üniversitesi'ne davet etti. Ancak Izutsu'yu bırakmak istemeyen Keio Üniversitesi onu kendi bünyesinde çalıştırabilmek için Dil Araştırmaları Merkezi'nde yeniliğe giderek Dil – Kültür Araştırmaları Merkezi adıyla yeni bir enstitü kurdu ve Izutsu'yu da burada tam zamanlı profesör unvanıyla görevlendirdi. Izutsu burada bulunduğu süre zarfında İbn-i Sina'nın 救い (Kitabu'n Necāt), 指示と勧告, (El – İşarat ve't – Tenbihatü Fi'l Mantıki ve'l – hikme) (Gazali'nin 哲学者の意図, (Makasidu'l Felasife ve (İbn-i Hazm'ın 鳩の首飾り Tavku'l Hamame gibi eserleri üzerine dersler verdi. 1968 yılına kadar yılın 6 ayı Japonya'da 6 ayı McGill Üniversitesi'nde olmak üzere çalışmalarını sürdürdü. McGill Üniversitesi'nde İranlı İslâm Araştırmacısı Mehdi Muhakkık ile 19. yüzyıl İslâm Skolastik Felsefecisi Sebzevârî üzerine çeşitli çalışmalar yapmıştır.⁹⁴ Yine bu yıl İngilizce makalesi “Revelation as a Linguistic Concept in Islam” başlıklı makalesi 中世哲学研究 (Chūsei tetsugaku kenkyū) dergisinde yayınlandı.

Eylül 1963'te Sato Haruo'nun Asahi shinbunsha yayınevi tarafından basılan *Aino Sekai* (Sevgi dünyası) isimli eserinde Izutsu Toshihiko'ya ait 3 tane Eski Arap Şiiri tercümesi de yayınlandı.

⁹³ Toshihiko Izutsu'nun uzun yıllar katıldığı Eranos toplantılarında sunduğu bildiriler *The Structure of Oriental Philosophy: Collected Papers of The Eranos Conference Vol. 1 – 2* adıyla yayınlanmıştır.

⁹⁴ Izutsu'nun Sebzevârî üzerine yaptığı çalışmalar için bkz: Toshihiko Izutsu, *İslâm'da Varlık Düşüncesi*, Çev: İbrahim Kalın, İstanbul, 1995, s. 89.

1964'te daha önce yapmış olduğu Kur'an tercümesinin düzeltmelerini tamamladı. İngilizce kaleme aldığı *God and Man in The Koran: Semantics of the Koranic Weltanschauung* isimli eseri Keio Üniversitesi Dil – Kültür Araştırmaları Merkezi tarafından yayınlandı. 1964 yılında Henry Corbin'in ⁹⁵ en iyi öğrencilerinden biri olan İslâm Mistik Felsefesi araştırmacısı Hermann Landolt'un McGill Üniversitesi'nde göreve başlamasıyla birlikte kendisiyle yakın ilişki içinde bulundu.

1965 yılında *The Concept of Belief in İslâmic Theology : A Semantic Analysis of Iman and Islam* isimli eseri Keio Üniversitesi Dil – Kültür Araştırmaları Merkezi tarafından yayınlandı.

A comparative Study of the Key Philosophical Concepts in Sufism and Taoism: Ibn Arabi and Lao – Tzû, Chuang – Tzû ⁹⁶ isimli eseri 2 cilt halinde hazırlanmış olup ilk cildi 1966'da 2. cildi ise 1967'de Keio Üniversitesi Dil – Kültür Araştırmaları Merkezi tarafından yayınlandı.

The Structure of the Ethical Terms in The Koran (1959) isimli eseri *Ethico – Religious Concepts in The Qur'an* (McGill University Press) başlığıyla revize edilmiş şekliyle yeniden basıldı.

⁹⁵ Fransız oryantalist, filozof ve akademisyen olan Henry Corbin, hayatının büyük bir bölümünü Ortadoğu ülkelerinde İslâm araştırmalarıyla geçirmiştir. İslâm felsefesi, tasavvuf ve şii inançları üzerine yaptığı çalışmalarla tanınmaktadır.

⁹⁶ Bu eser daha sonra genişletilmiş haliyle 1983 yılında *Sufism and Taoism: A Comparative Study of the Key Philosophical Concepts* başlığıyla Iwanami Shoten tarafından, 1984 yılında ise University of California Press tarafından yayınlanmış olup Izutsu'nun en önemli eserlerinden biri konumundadır.

Haziran 1967’de 哲学的意味論(Tetsugakuteki İmiron – Felsefi Semantik) isimli çalışmasını kaleme aldı ve yine bu çalışması da Keio Üniversitesi Dil – Kültür Araştırmaları Merkezi tarafından yayınlandı. 1967 yılı yazında ilk kez 36. Eranos toplantısına katıldı.⁹⁷ Izutsu, 1966’da hayatını kaybeden ünlü Budizm araştırmacısı Suzuki Daisetsu’dan sonra bu toplantıya resmi olarak davet edilen ikinci Japon araştırmacıdır. Izutsu’nun çalışma alanı bu toplantıda *Felsefi anlam teorisi* olarak tanıtılmış olup *The Absolute and the Perfect Man in Taoism* isimli çalışmasını sunmuştur. Yukarıda da ifade edildiği üzere *A Comparative Study of the Key Philosophical Concepts in Sufism and Taoism: Ibn Arabi and Lao – Tzû, Chuang – Tzû* isimli eserinin 2. cildi Keio Üniversitesi Dil – Kültür Araştırmaları Merkezi tarafından yayınlandı.

Izutsu 1969 yılında Keio Üniversitesi’ndeki görevinden ayrılarak tam zamanlı resmi öğretim üyesi olarak McGill Üniversitesi’nde çalışmaya başladı. Ancak bu dönemde McGill İslâm Araştırmaları Merkezi’nin Tahran Şubesi açılmış ve Izutsu, Mehdi Muhakkık ile birlikte yılın belli dönemlerinde Tahran’da ders vermiştir. 1969 yazında Eranos toplantısına katılarak “*The Structure of Selfhood in Zen Buddhism*”⁹⁸ başlıklı makalesini sunmuştur. Haziran 1969’da コーラン翻訳後日談 (Kōran honyaku gojitsudan – Kur’an tercümesi sonrası

⁹⁷ İsviçre’nin Ascona şehrinde Olga FröbeKapteyn tarafından tertip edilen ve dünyanın her yerindeki teosofik-gnostik fikirleri benimsemiş bilgin ve düşünürleri yılda bir defa bir araya getirmeyi amaçlayan, ayrıca verilen tebliğleri Eranos Jahrbuch adıyla bir yıllık halinde yayımlanan ve Cerele Eranos adıyla anılan akademik toplantılardır. Izutsu, Budizm uzmanı Suzuki Daisetsu’dan sonra söz konusu toplantıya davet edilen ikinci akademisyendir.

⁹⁸ Izutsu, daha sonrasında bu makalesini 禪的意識のフィールド構造(Zenteki İshiki no Fiirudo Kouzou/ Zen Bilinç Alanının Yapısı) başlığıyla コスモスとアンチコスモス/ Kozmoz Anti Kozmoz isimli eserine dâhil etmiştir.

gelişmeler) isimli çalışmasını kaleme aldı.⁹⁹ Haziran ve Temmuz aylarında Honolulu’da düzenlenen 5. Doğu – Batı Felsefeciler Toplantısı’na katılarak イスラームに於ける形而上学的思惟の基礎構造 (İsurâmu ni okeru keiji jōgakuteki shii no kiso kōzō - İslâm’da metafizik düşünce ve temel yapısı) başlıklı bir konuşma yaptı. Bu sunumu 1971 yılında yayınlanmış olan *Collected Papers on Islamic Philosophy and Mysticism* ve *The Concept and Realty of Existence* isimli eserine dâhil edilmiştir.¹⁰⁰

Kış döneminde Kudüs’te bulunan Hebrew Üniversitesi Asya – Afrika Araştırmaları Merkezinde Kabala¹⁰¹ çalışmaları alanında en önemli otoritelerden biri olarak kabul edilen Gershom Scholem¹⁰², Musa Ibn Meymun¹⁰³ Araştırmaları alanında en önemli isim olan Nükleer fizikçi シュロモ・ピネス (Shlomo PINES) Neoplatonizm ve Aristo fiziği, zaman teorisi alanında araştırmalar yapan

⁹⁹ Bu çalışma için bkz: Izutsu Toshihiko, *Yomu to Kaku*, 2009, s. 549.

¹⁰⁰ Bu çalışma için bkz: İbrahim Kalın, *İslâm’da Varlık Düşüncesi*, İnsan yayınları, İstanbul, 1995, s. 15. Ayrıca bkz: Ramazan Ertürk, *İslâm Mistik Düşüncesi Üzerine Makaleler*, Ağaç yayınları, İstanbul 2010, s. 13.

¹⁰¹ Yahudi mistik ve esoterik geleneğine verilen ad.

¹⁰² 1897 – 1982 yılları arasında yaşamış olan Yahudi filozof ve tarihçidir. Yahudi mistisizmi olan Kabalayı akademik alanda çalışılan konulardan biri haline getirmesiyle tanınmıştır.

¹⁰³ 1135 yılında ıspanya’nın Kurtuba (Cordoba) şehrinde doğmuş olup Endülüslü Yahudi filozof, hukukçu ve hekimdir. İslâmî literatürde adı genellikle Mûsâ b. Meymûn veya kısaca İbn Meymûn şeklinde anıldığı gibi Mısır’da kaldığı süre içinde yahudi cemaatinin liderliğini yaptığından kendisine “Reîs” de denilmiştir; Fransızca kaynaklarda Maïmonide, İngilizce ve Almanca kaynaklarda Maimonides diye geçer. Yahudi literatüründe ise Rabbi Moşeh ben Meymon olarak bilinir. Genellikle Ortaçağ’ın, hatta bazılarına göre bütün dönemlerin en büyük yahudi filozofu kabul edilmektedir. 13 Aralık 1204’te Mısır’da hayatını kaybetmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz: T.D.V İslâm Ansiklopedisi, cilt 20, s. 194.

Samuel Sambursky¹⁰⁴ gibi alanında en önemli isimlerin önünde *An Analysis of Wahdat – al Wujud* başlıklı sunum yapmıştır.¹⁰⁵

39. Eranos toplantısında 1970’de “Sense and Nonsense in Zen Buddhism” isimli bildirisini sundu. Sonraki yıl McGill Üniversitesi İslâm Araştırmaları Merkezi’nin Tahran şubesinde “Existentialism East and West” konulu dersler verdi. Bu derslerde kullandığı materyalleri “The Concept and Reality of Existence” isimli eserinde toplamış ve bu eser Keio Üniversitesi yayınevi tarafından yayınlanmıştır. Yine bu dönem *The Philosophy of Zen* ve eşi Toyoko Izutsu ile ortak çalışması olan *Poetry and Philosophy in Japan* isimli çalışmasını kaleme aldı. *The Archetypal Image of Chaos in Chuang Tzû: The Problem of the Mythopoeic Level of Discourse, The Paradox of Light and Darkness in Garden of Mystery of Shabastari* isimli çalışması Anagogic Qualities of Literature, Pennsylvania State University Press tarafından yayınlandı. Aynı zamanda *The Basic Structure of Metaphysical Thinking in Islam* isimli çalışması çalışmasını kaleme aldı ve - Collected Papers on Islamic Philosophy and Mysticism, Institute of Islamic Studies, McGill University, Tahran Şubesi tarafından yayınlandı.

Bahar aylarında Tahran Üniversitesi’nden 5 kişilik öğrenci grubuyla birlikte İbnu-l Arabî’nin Füsûsül – Hikem isimli eseri üzerine okumalar yaptılar. Bu okumalar 1977 yılına kadar devam etmiş olup bu grup arasında günümüzde

¹⁰⁴ https://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/judaica/ejud_0002_0017_0_17390.html

¹⁰⁵ Izutsu bu çalışmasını daha sonra Japoncaya çevirerek *イスラーム哲学の現像* / *İsurāmu Tetsugaku no Genzō* isimli eserine dâhil etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz: *イスラーム哲学の現像*, 岩波書店、東京、1980.

İsurāmu Tetsugaku no Genzō (İslâm Felsefesi’nin Gelişimi), İwanami Shoten, Tokyo, 1980.

felsefe alanında oldukça meşhur isimlerden William Chittick de vardır. William Chittick o dönem için Izutsu ile ilgili şu anısını paylaşmaktadır:

Bir keresinde Profesör Izutsu'ya İslâmi metinleri araştırıp onlar üzerine çalışma yapmaya nasıl başladığını sorduk. Şöyle cevap verdi: Çocukken babası tarafından zazen¹⁰⁶ tecrübesi icra etmeye zorlanır ve bundan nefret edecek derecede rahatsız olur. Bunun üzerine Zen'in gerçeklik anlayışından mümkün olduğu kadar uzak bir alana girmeye karar verir ve dilbilimi seçer. Birkaç yabancı dili öğrenmeye koyulur ve 18 yaşındayken üniversite düzeyinde Rusça öğretmeye başlar. Farsça, Türkçe ve birkaç Avrupa ve Hint dilinin yanı sıra karşısına çıkan ilk fırsatta Arapçayı da öğrenir. Onun dini ve mistik eserlerinin temelinde yatan fikir ve motivasyonlara nüfuz edebilen iç görüşüyle birleşen dil yeteneği, bize Kur'an, tasavvuf ve İslâm felsefesi benzeri görülmemiş bir eserler dizisi sunmuştur.¹⁰⁷

Mayıs 1972'de burada 新創造/Shin Sōzō (Yeniden Yaratma) başlıklı dersler verdi. 41. Eranos toplantısında (1974 Eranos – Jahrbuch 41) “The Elimination of Color in Far Eastern Art and Philosophy/Uzakdoğu Sanatı ve Felsefesi’nde Renk Eliminasyonu başlıklı bir sunum gerçekleştirdi. Eylül 1972’de Madrid’de düzenlenen Uluslararası Ortaçağ Felsefesi Konferansına katıldı. Kasım

¹⁰⁶ Zen Budizm’inde oturarak yapılan meditasyon biçimidir. Zazen ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: <https://mikata.shingaku.mynavi.jp/article/2013/>

¹⁰⁷ Toshihiko Izutsu, *İslâm Mistik Düşüncesi Üzerine Makaleler*, Çev: Ramazan Ertürk, Ağaç yayınları, İstanbul, 2010, s. 10.

1972’de *The Structure the Ethical Terms in The Koran* isimli eseri Izutsu’nun öğrencisi Makino Shinya¹⁰⁸ tarafından Japonca ’ya çevrildi.

Şubat 1973’te 東西文化の交流 (*Tōzai bunka no kōryū – Doğu Batı Kültürel Değişimi*) isimli çalışması Mita Hyoka dergisinde yayınlandı. 42. Eranos toplantısında *The interior and Exterior in Zen Buddhism* başlıklı bir bildiri sundu. *Far Eastern Exixstentialism: Haiku and the Man of Wabi* başlıklı çalışması *The Personality of the Critic*, Pennsylvania State University Press tarafından yayınlandı.

1974 yılındaki 43. Eranos toplantısında bu kez *The Temporal and A-Temporal Dimensions of Reality in Confucian Metaphysics/Konfüçyüs Metafiziği’nde Gerçekliğin Zamansal Boyutları* başlıklı bildiri sundu. Tahran Üniversitesi tarafından kendisine doktor unvanı verildi.

44. Eranos toplantısında *Naive Realism and Confucian Philosophy* başlıklı bildiri sundu. İran Kraliyet Felsefe Akademisi’nde profesör unvanı ile tam zamanlı olarak görev yapmaya başladı.¹⁰⁹ Kasım 1975’te Newyork’ta Carl Jung’un 100. Doğum yıl dönümü münasebetiyle düzenlenen konferansa *Ego Conscious in Eastern Religious* başlıklı makalesi ile katıldı.¹¹⁰

¹⁰⁸ Toshihiko Izutsu’nun önde gelen öğrencilerinden olan Makino Shinya Sahihi Buhari isimli hadis kitabını Japoncaya çevirmiştir. İlk olarak 1994 yılında 3 cilt halinde Japoncaya çevrilen bu eser, 2001 yılında bu kez 6 cilt olarak basılmıştır.

¹⁰⁹ Toshihiko Izutsu, İran Kraliyet Felsefe Akademisi’ndeki görevine İran’da 1979’da gerçekleşen devrime kadar devam etmiş etmiştir.

¹¹⁰ Toshihiko Izutsu’nun bu çalışması 1976 yılında *Two dimensions of Ego Consciousness in Zen* başlığıyla Sophia Perennis ve 1977 yılında *Toward a Philosophy of Zen Buddhism* isimli çalışmaya dâhil edilerek Imperial Iranian Academy of Philosophy tarafından basılmıştır.

Kasım 1975'te Toshihiko Izutsu tarafından daha önce 1941'de yazılmış olan アラビア思想史(*Arabia Shisōshi – Arap Düşünce Tarihi*) isimli eseri genişletilmiş şekliyle イスラーム思想史—神学・神秘主義・哲学 (*Isurāmu Shisōshi – Shingaku, Shinpishugi, Tetsugaku – İslâm Düşünce Tarihi, Kelam, Mistisizm, Felsefe*), başlığıyla Iwanami Shoten tarafından yeniden basıldı. Bu yıl McGill Üniversitesi İslâm Araştırmaları Enstitüsü'nün Tahran kolu olan İran Kraliyet Felsefe Akademisi'ne geçerek çalışmalarına burada devam etti.¹¹¹

1976 yılında Londra'da Nisan – Ağustos ayları arasında düzenlenen Dünya İslâm Festivali'ne *Mutual Interpenetration of All Things/Tüm Varlıkların Birbirine Nüfuzu* başlıklı çalışması ile katıldı.¹¹² *Two Dimensions of Ego Consciousness in Zen* ve (Sophia Perennis), “*The Mythopoeic Ego in Shamanism and Taoism*” başlıklı makaleleri kaleme aldı. 45. Eranos Toplantısında *The I Ching Mandala and Confucian Metaphysics* başlıklı bildiri sundu.

1977 yılında *Toward a Philosophy of Zen Buddhism* (Imperial Iranian Academy of Philosophy) isimli eseri yayınlandı. Tahran'da düzenlenen

¹¹¹ Izutsu'nun buradaki mesai arkadaşlarından biri dönemin önde gelen Fransız Araştırmacı ve filozoflarından olan Henry Corbin'dir. Izutsu'nun öğrencisi Kuroda Toshio, İran Kraliyet Felsefe Akademisi'ndeki öğrencilerin bu iki isim ile ilgili düşüncelerini, Corbin'i bir ateşe, Izutsu'yu ise bir suya benzettikleri şeklinde ifade eder.

Ayrıntılı bilgi için bkz: 黒田寿郎、井筒先生のアラブイスラーム研究、中央公論社、第9回 第2巻 1993、s. 1.

Kuroda Toshio, *Izutsu Sensei no Arabu Isurāmu Kenkyū*, Chūō Kōronsha, Dai 9 kai, Dai 2 kan, 1993, s.1.

Biz bunu Izutsu ve Corbin'in birbirlerini tamamlayan iki isim olduğu şeklinde değerlendiriyoruz.

¹¹² Toshihiko Izutsu'nun bu çalışması 1985 yılında 事事無礙・理理無礙 /Jiji Muge – Riri Muge başlığıyla yayınlandı.

uluslararası bir sempozyumda *Beyond Dialogue: A Zen Point of View* başlıklı bir sunum yaptı.¹¹³

Sebzevārî Metafiziği (The Metaphysics of Sebzevārî) isimli eserini İngilizceye tercüme ederek Mehdi Muhakkk ile birlikte basımını gerçekleştirdi.

Ocak 1978’de Tomonobu Imamichi ile *Tozai no Tetsugaku “Doğu – Batı Felsefesi”* konulu bir mülakat gerçekleşti.¹¹⁴ Mart ayında Molla Sadra’nın eserinin Japonca çevirisi “*Sonzai Ninshiki no Michi*” (*Varlığı Tanımanın Yolu*) konulu çalışmasını yaptı. Mayısta Mevlana’nın meşhur eseri Mesneviyi Japoncaya çevirdi. 47. Eranos toplantısına “The Field Structure of Time in Zen Buddhism” başlıklı bildirisiyle katıldı. Ekim ayında “*Roshiateki Ningen*” isimli eseri yeniden basıldı.

1.5. JAPONYA’YA DÖNÜŞÜ

Şubat 1979’da İran devrimi gerçekleşince Atina üzerinden Japonya’ya döndü. Böylece kendi ifadesiyle hayatının 3. Dönemine girmiş bulunuyordu. 22-29 Mayıs 1979 tarihinde halka açık derslerde daha sonra yayınlayacağı *イスラーム哲学の原点* (Isuramu Tetsugaku no Genten – İslâm Felsefesinin Gelişimi) isimli çalışmasını ele aldı. Haziranda Iwamura Shinobu ile *イスラーム世界とは何か* (*Isurâmu Sekai to wa nani ka? İslâm dünyası ne demektir?*) konulu bir mülakat gerçekleştirdi.¹¹⁵ Yine bu dönem Eranos toplantısına “Between Image

¹¹³ Toshihiko Izutsu’nun bu bildirisi daha sonra 対話と非対話/Taiwa to Hitaiwa başlığıyla 意識と本質/İshiki to Honshitsu/ Bilinç ve Mahiyeti isimli eserine dâhil edilmiştir.

¹¹⁴ Söz konusu mülakat için bkz: 井筒俊彦著作集別館、鼎談集著作目録、s. 55

Toshihiko Izutsu Chosakushū Bekkan, s.55

¹¹⁵ Söz konusu mülakat için bkz: A.g.e. s. 305

and No- Image: Far Eastern Ways of Thinking” başlıklı bildirisiyle katıldı. Ekim ayında *イスラーム生誕 (Īsurāmu Seitan – Īslāmiyet’in Doğuşu)* isimli eserini kaleme aldı. 1 – 5 Ekim 1979 tarihlerinde İspanya’nın Cordoba şehrinde France Culture isimli bir kuruluşun organizatörlüğünde düzenlenen sempozyuma (Science en conscience: Les deux lectures de l’Univers) başlıklı bildirisiyle katıldı.

Mayıs 1980’de *イスラーム哲学の現像(Īsurāmu Tetsugaku no Genzō – Īslām Felsefesinin Gelişimi)* isimli eserini kaleme aldı. Hazirandan itibaren daha sonra önemli eserleri arasında yer alacak olan *意識本質(Īshiki to honshistu – Bilinç ve Mahiyeti)* isimli eserini bölümler halinde yayınlamaya başladı.¹¹⁶

1980 yılı temmuz ayında *イスラームの二つの顔(Īsurāmu no Futatsu no Kao – Īslām’ın 2 yönü)* ve Ağustos ayında *イスラームと日本(Isuramu to Nihon —Īslām ve Japonya)* başlıklı makalelerini kaleme aldı. 49. Eranos toplantısına “The Nexus of Ontological Events” başlıklı bildirisiyle katıldı. Keio Üniversitesi Dil ve Kültür Araştırma Merkezi’ndeki misafir öğretim üyesi olarak görev yaparken Mart sonunda bu görevinden ayrıldı ve 6 Mayıs 1980 tarihi itibariyle aynı araştırma merkezinde danışman olarak göreve başladı.

Ocak 1981’de Ito Shuntaro ile *イスラーム文明の現代的意義(Īsurāmu Bunmei no Gendaiteki Īgi Īslām medeniyetinin çağımızdaki önemi)*” başlıklı bir mülakat yaptı. Aralık ayında ise *イスラーム文化(Īsurāmu Bunka – Īslām Kültürü)* isimli eserini kaleme aldı. 27 – 30.11.1981 tarihinde Fas’ın başkenti Rabat’da düzenlenen bir sempozyuma katıldı ve akabinde Keio Üniversitesi’nden kendisine fahri profesörlük unvanı verildi.

¹¹⁶ Toshihiko Izutsu’nun bu çalışması Şubat 1982’de tamamlanmıştır.

5 Haziran 1982’de Keio Üniversitesi profesörlerinden Izutsu’nun da çok büyük önem verdiği Nishiwaki Junzaburo ve 5 Temmuz’da da üniversite yıllarından beri çok yakın arkadaşı olan Ikeda Yasaburo’yu kaybetti.

51. Eranos toplantısına “*Celestial Journey: Mythopoesis and Metaphysics*” başlıklı bildirisiyle katıldı.¹¹⁷ Bu yıl daha önce kaleme aldığı *Isuramu Bunka* - *Sono Kontei ni Aru Mono* isimli eseri 36. Mainichi Shuppan kültür ödülüne layık görüldü ve Izutsu Aralık ayında Japon akademisine seçildi.

1983 yılında 意識と本質 (Ishiki to Honshitsu —Bilinç ve mahiyeti) isimli eserini yayınladı. 07.03.1983 tarihli Yomiuri Shimbun gazetesinde İslâmî düşünce temellerini attığı dönemde kendisine büyük katkısı olan Musa Cârullah’ı konu alan 行脚漂白の師ムーサー/Aydınlatıcı Seyyah Hocam Musa başlıklı bir makale kaleme aldı.¹¹⁸

Ocak 1983’te İslâm düşüncesi, kültür ve karşılaştırmalı düşünce tarihi alanında *Sufism and Taoism: A Comparative Study of the Key Philosophical Concepts* isimli eseriyle Asahi gazetesi tarafından verilen *Asahi ödülü*’ne layık görüldü. Tokyo’da daha önce McGill Üniversitesi’nde birlikte çalıştığı Hermann Landolt ile *Tasavvuf ve Mistisizm* konulu bir röportaj gerçekleştirdi.¹¹⁹

¹¹⁷ Izutsu bu yıl Eranos toplantısına son kez katılmıştır.

¹¹⁸ Makale için bkz: 読むと書く、井筒俊彦エッセイ集、慶応義塾大学出版会、Tokyo, 2009, s. 512.

Toshihiko Izutsu, Yomu to Kaku, Toshihiko Izutsu Esseishu, Keio Gijuku Daigaku Shuppankai, Tokyo, 2009, s. 512.

¹¹⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz: 井筒俊彦著作集、別巻対談鼎談集・著作目録、Tokyo, 1993, s. 193.

Toshihiko Izutsu Chosakushū, bekkkan taidan teidanshū, Chosaku Mokuroku, Tokyo, 1993, s.193

1984'te Jôji Üniversitesi (Sophia) Asya Kültür Araştırmaları Merkezi'nde スーフィズムと言語哲学 (Sūfizumu to Gengo Tetsugaku – Tasavvuf ve Dil Felsefesi) konulu bir çalışma yaptı. Önceki yıl yayınlanan 意識と本質 (İshiki to Honshitsu – Bilinç ve Mahiyeti) isimli eseriyle 35. Yomiuri Edebiyat Ödülüne sahip oldu. Bu yılın yazında Londra İsmailî araştırmaları merkezine davet edilirken burada 3 ay süreyle ders verdi.

1985 yılında bu kez Endô Shûsaku ile yaptığı röportajda *Edebiyat ve Düşüncenin Derinliği* konusunu işlemiştir.¹²⁰ Aralık 1985'te kaleme aldığı 意味の深みへ (İmi no Fukami he – Anlam derinliğine doğru) isimli eseri yayınlandı.

1991 yılında 超越の言葉、ユダヤ哲学に於ける人と神 (Chôetsu no Kotoba, Isuramu – Yudaya Tetsugaku ni Okeru Hito to Kami, – Aşkın Sözler, İslâm – Felsefesinde Tanrı ve İnsan) isimli eseri yayınlandı. Yine bu yıl Toshihiko Izutsu'nun tüm eserlerinin toplandığı Izutsu koleksiyonu çalışmalarına başlanmıştır.¹²¹

Izutsu, 1992 yılı Aralık ayında hayatının son mülakatını Shiba Ryōtarō ile yapmış olup bu mülakat onun İslâmî çalışmalara başladığı gençlik yılları ve

¹²⁰ A.g.e. s. 7

¹²¹ Bu güne kadar 2 cildi özel basım olmak üzere toplam 12 cilt olarak hazırlanmış olan Izutsu'nun eserlerinin bir araya getirildiği koleksiyon çalışmasına, 2016 yılında Japonya'da bulunduğumuz süre zarfında basılan son özel basıma Türkiye'de yapılan Izutsu çalışmaları bölümünde tarafımızca katkıda bulunulmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz: 井筒俊彦全集別巻、Tokyo, 2016, s. 268.

Japonya'daki Tatarlarla ilişkileri açısından oldukça önemli görülmekte ve referans kaynak olarak kullanılmaktadır.¹²²

Izutsu, 7 Ocak 1993 tarihinde gece çalışmasını tamamlayarak yatak odasına yöneldiği esnada halıya takılır ve yuvarlanır. Ancak tekrar doğrulur ve eşine iyi geceler diyerek yatağına yatar. Bu onun son sözü olmuştur. Sabah 9'da beyin kanaması geçiren Izutsu, öğleden sonra 4.45'te Kamakura hastanesinde hayatını kaybetmiştir. Izutsu'nun isteği üzerine cenaze töreni yapılmamıştır.¹²³

Izutsu'nun mezarı Tokyo'nun Kamakura bölgesinde olup Japonya'da bulunduğumuz süre zarfında onun mezarını ziyaret etme imkânı bulduk ve bu vesileyle fotoğrafını da çektik. Söz konusu fotoğraflar için ekler kısmına bakınız.

Diğer yandan Japonya'da araştırmacı olarak bulunduğumuz süre zarfında Izutsu'nun en yakın öğrencilerinden olan Kuroda Toshio ile Izutsu hakkında röportaj yapma fırsatı bulduk. Bu vesileyle Izutsu'nun bilinmeyen yönlerini ve hakkında merak ettiğimiz noktaları sorduk.¹²⁴

¹²² Shiba Ryôtarô'nun *二十世紀末の光と闇/Ni jisseiki Matsu no Hikari to Yami*/20. yy. *Aydınlık ve Karanlık* isimli bu eserinin 283 – 323. sayfaları arasında bulunan bu mülakatın başında Shiba Ryôtarô'nun Izutsu'yu 20 kişiye bedel bir dâhi olarak tanımlaması dikkat çekicidir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Shiba Ryôtarô, *二十世紀末の光と闇*, s. 285.

¹²³ Toshihiko Izutsu'nun öğrencisi Kuroda Toshio ile yaptığımız mülakatta kendisine Izutsu hangi dine mensuptu? Şeklindeki sorumuza *onun belli bir dine bağlı olmayıp her dinden kendisine uygun gördüğü öğretileri benimserdi* cevabını vermişti. Bu cevap Izutsu'nun ölümü sonrasında herhangi bir cenaze töreni yapılmasını istememesi de onun inanç dünyası ile ilgili öğrencisi Kuroda'nın verdiği cevapla örtüştüğü görülmektedir.

¹²⁴ Kuroda Toshio ile yaptığımız mülakat için ekler kısmına bakınız.

İKİNCİ BÖLÜM: JAPONYA’DA DİNİ – TARİHİ ARKA PLAN

Izutsu’nun yaşadığı dini çevreyi anlamak, onun fikir dünyasını ve düşünce sistemini anlamaya yardım edecektir. Bu sebeple Izutsu’nun yaşadığı çevreyi etkileyen inanç sistemlerinin ele alınmasının Izutsu düşüncesinin ortaya konulmasında önemli bir etken olduğu kanaatindeyiz. Bu amaçla öncelikle Japonya’da varolan vahye dayalı olmayan dinler ele alınacak olup, devamında Japonya’daki Hristiyanlık ve İslâmiyet’in tarihi anlatılacaktır. Izutsu’nun Japonya’nın milli dini konumundaki Şintoizm üzerine bir çalışması bulunmadığından dolayı bu inanç sistemi ele alınmamıştır.

A.1. DİNİ ARKA PLAN – VAHYE DAYALI OLMAYAN DİNLER

A.1.1. BUDİZM

Japon halkının hayatında büyük etkisi olan dinlerden biri Budizm’dir. Budizm M.Ö 5. yüzyılda Hindistan’da Guatama Budha tarafından ortaya atılmış felsefi bir inançtır. Guatama Buda, milattan önce yaklaşık beşinci yüzyılda bugünkü Hindistan topraklarında yaşadı. Doğumundan kısa süre sonra annesini kaybeden Buda, otuz yaşına girmeden yaşadığı şehri terk etti. Bundan 5 yıl sonra bir ağacın altında meditasyon yaparken ruhunu dünya kirlerinden arındırdı ve *Aydınlanmış Kişi – Buda* – makamını elde etti.¹²⁵

Budizm, Buda’nın baba ocağını terk ederek yaşamın acılarına çare aramasıyla başlar ve Hint felsefe ekollerinden biridir.¹²⁶ Başlangıçta Buda’nın öğretisi basit ve sadeydi. Tek amacı vardı o da yaşamın acılarından ıstıraplarından insanları kurtarmak. Aydınlanmadan sonra Buda ilk vaazını Benares’de İsipatana

¹²⁵Vedat Şafak Yam, *Japonya’da Budizm*, Doğu Batı Yayınları, Ankara, Kasım 2012, s. 13.

¹²⁶Walter Ruben, *Eski Metinlere Göre Budizm*, hazırlayan: Lütfü Bozkurt, Okyanus Yayınları, 3.

Basım, İstanbul, 2000, s. 8.

(Sarnath)'da bulunan Geyik Parkı'nda verdi. İlk müritleri eski arkadaşları olan beş çileciydi.¹²⁷

Bu ilk vaazında: “Doğmak acıdır, yaşlılık acıdır, hastalık acıdır, ölüm acıdır, seilmeyenle birleşmek acıdır, sevilenden ayrı kalmak acıdır, istediğini elde edememek acıdır...” diyerek öğretisinin en önemli noktasını ortaya koymuştur. Buda, konuşmasının devamında acıyı doğuran nedenler olarak hırs ve arzuyu göstermiş ve ancak arzuyu hırsı yenmekle acının üstesinden gelinebileceğini söylemiştir. Geriye tek bir şey kalıyordu o da hırsın, arzunun ortadan nasıl kaldırılabilceği. Buda, bunun için sekiz aşamalı yolu gösteriyordu: Doğru sözlülük, tam davranış, doğru yaşama, tam uygulama, tam bilinçlilik, tam uyanıklık, tam çaba, tam görüş.¹²⁸

Bundan sonra 45 yıl boyunca Buda, krallara, köylülere, Brahmanlara, kast dışı insanlara, zenginlere, yoksullara, her sınıftan renkten ve cinsten insanlara öğretisini anlattı. Onların arasında hiçbir ayırım gözetmedi. Ona göre kadın olsun erkek olsun brahman olsun, kast dışı olsun her insan öğretisini dinleyebilir ve izleyebilirdi. Bu onun yarattığı büyük devrimlerden biriydi. Çünkü yaşadığı çağda Hindistan'da çok büyük ve sert bir sınıf ayrımı vardı. Bütün sınıfların üzerinde ise din adamları olan Brahmanlar bulunuyordu.¹²⁹

Buda'nın bu vaazları devam ettikçe ona inanan insan sayısı da artıyordu. Bunlardan bazıları Sangha denilen cemaate keşiş olarak kabul edildi. Buda onları dünyayı dolaşarak barış, sevgi ve hikmeti yaymakla görevlendirdi. Magadha

¹²⁷ Korhan Kaya, *Budistlerin Kutsal Kitapları*, İmge Kitapevi, Ankara, 1999, s. 14

¹²⁸ Walter Ruben, *Eski Metinlere Göre Budizm*, hazırlayan: Lütfü Bozkurt, Okyanus Yayınları, 3.

Basım, İstanbul, 2000, s. 9

¹²⁹ Korhan Kaya, *Budistlerin Kutsal Kitapları*, İmge kitapevi, Ankara, 1999, s. 15.

Krallığı sınırları içinde, özellikle Rajagaha ve Sravasti çevrelerinde, Pencap'a kadar uzandığı söylenen alanda kırk yıl dolaştı. Vaazları genellikle büyük bir kabul gördü.¹³⁰

Buda, öğretisini dört yüce gerçek etrafında toplamıştır. Birinci yüce gerçek olarak aynı zamanda varoluşun üç özelliğinden de biri olan acı ve ıstırapı işaret etmiş olup ikinci yüce gerçek olarak da boş şeylere, boş kalıplara karşı duyulan aşırı istekleri, tutkuları göstermiştir. Bu aşırı istekler tutkular, iki bölükte iki katta toplanabilir. Birinci kat nefis ve nefis hazlarına düşkünlükten gelen tutkular. Mala, mülke paraya ve hazza düşkünlük, yenmek, başarmak, kazanmak gibi hırslar vb. bu gruba girmektedir. İkinci kattaki tutkularsa manevi olanlardır. Bunlarda ruhun ölmezliğine tutunmaya çalışmak, öldükten sonra da varlığını sürdürmek, öldükten sonra ahirette ödüllendirilmek gibi tutkulardır. Bu tutkular da günah işleme kaygısı, dinsel görevlerini gereği gibi yapamamaktan duyulan kaygı gibi birçok nedenle acı ve ıstırapa neden olmaktadır. Üçüncü yüce gerçek nirvana'dır. Bir bakıma nirvanaya ulaşmak acı ve ıstırapı yok etmektir. Nirvana acı ve ıstırapın etkisiz kaldığı bir alan olarak tanımlanmaktadır. Nirvanaya ulaşmak aynı zamanda Budalığa ulaşmaktır. Budizm'in temel amacı nirvanaya ulaşmak olarak özetlenebilir.¹³¹

Dördüncü yüce gerçek (dharma) acıyı ıstırapı yenip nirvanaya ulaşmak için Buda'nın gösterdiği yol, yöntemdir. Buda'nın önerdiği yol yöntem (dharma) ne aşırı çile, perhiz yoludur, ne de aşırı nefse nefis hazlarına düşkünlük yoludur. Bu yol ikisinin ortasında bir yoldur.

¹³⁰ T.D.V. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, 6. Cilt, s. 352.

¹³¹ İlhan Güngören, *Budizm, Bir yaşama sanatı*, Yol Yayınları, Beşinci Basım, İstanbul, 2003, s.94.

Dört yüce gerçeğin açıklanmasına adanan ilk vaaz ya da Benares vaazı, genellikle “Adalet çarkının harekete geçişi” olarak anılır.¹³²

Buda’nın orijinal öğretisinde Tanrı kavramı yoktur. Ayrıca onun yazmış olduğu herhangi bir kutsal metin de yoktur. Buda kendi deneyimlerinden yola çıkarak, insanı hayatın çeşitli ıstıraplarından uzaklaştıracak bir ahlak sistemi ortaya koymuştur. İslâm ve Hıristiyanlıkla mukayese edildiğinde Budizm’in oldukça farklı olduğu görülür. Budizm’in Japonya’ya girişi, ilk olarak saray aracılığıyla gerçekleşmiş ve rahiplerin yoğun çalışmaları sayesinde geniş bir alana yayılarak sonunda halk dini haline gelmiştir. Budizm aynı zamanda yerli Şinto dini ile uyum sağlayarak hâkimiyetini kabul ettirdi. Zira Şintoizm Japon halkının milli kültürü durumundaydı. Yüz yıl öncesine kadar Budizm’in etkisiyle Japon halkı asla dört ayaklı hayvan eti yemezdi. Bugün bile Budist dünya görüşü ve kültür değerlerinin halk üzerinde pek çok etkileri vardır.¹³³

Buda’nın ölümünden yüz yıl sonra Budizm 2 büyük ekole ayrılarak diğer ülkelere yayıldı. Ekollerden biri olan “Hinayana”, Seylan, Burma, Tayland ve civarında yer tuttu. Hatta bugün bile buralardaki en yaygın inançtır. Diğer ekol Mahayana ise Uzakdoğu’da Çin ve Kore’ye yayıldı. 6. Yüzyılda Kore’den Japonya’ya girdi. Japon Budizm uzmanı Suzuki Daisetsu’ya göre her canlı sürekli değişim içindedir. Bir meşe palamudu ile bu palamudun dış kabuğunu yarıp sürgün vermiş bir meşe fidanı ya da dört bir yana dal budak salmış koca bir meşe ağacı ne kadar birbirinden farklı görünseler de yine de değişik gelişme evrelerinde de olsalar biliriz hepsi aynı bitkidir. Bu nedenle Budizm’in başlangıçtaki özgün

¹³² Jean Boisselier, *Buda’nın Bilgeligi*, Çev: N. Feyza Zaim, Yapı kredi yayınları, İstanbul, 2008, s. 74.

¹³³ Hee Soo Lee, *Osmanlı’nın Japon Münasebetleri ve Japonya’da İslâmiyet*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1989, s. 71.

biçimini tohum olarak kabul edersek Mahayana Budizm'i bu tohumdan büyümüş ağaçlaşmıştır.¹³⁴

Gezgin keşişler tarafından geçtikleri her yerde öğretilen Buda'nın öğretisi, dillere ve yerel kültürlerle bağlı olarak çeşitli yorumlara konu olur. Yeni topluluklar çeşitlilik kazanmış bu öğretiyi diğer bölgelere doğru yaymaya kalkıştıklarında bu eğilim daha da artar.¹³⁵

İlk Japon Budist tapınakları Kore tarzında inşa edilmişti ve ilk dönem Japon Budizm'inde Kore rahipleri öncü bir rol oynadılar. Hokoji tapınağı Paekçe'den gelen zanaatkârlar ve rahiplerle tarafından 596 yılında tamamlandı. Japon Budist Kilisesinin ilk resmi lideri Sojo Kore'den gelen göçebe bir rahipti. Budizm bilgisine sahip olan birisinin Japon adalarına ilk ne zaman ayak bastığını söylemek mümkün değilse de Budizm'in geldiği tarih için geleneksel olarak 552 ile 538 yılları zikredilir.¹³⁶

İlk dönem Japon Budizm'i bölgesel yerel kültürün çehrelerini de muhafaza etmiştir. Örneğin 6. Yüzyıl Japonya'sındaki ilk Budist uzmanlarının çoğu evlenmemiş genç hanımlardı. Bu Budizm öncesi yerli Japon dinindeki mabet kızları (Miko) geleneğini yansıtıyordu. İlk dönem birçok Japon mabedi kabile tapınaklarıydı. Bu ise Budizm öncesi Japon toplum ve kültüründe kabilenin

¹³⁴ D. T. Suzuki, *An Introduction to Zen Buddhism*, Foreword by Dr. C. G. Jung, Grove Press, Inc. Newyork, 1964, s. 32.

¹³⁵ Jean Boisselier, *Buda'nın Bilgeliği*, Çev: N. Feyza Zaim, Yapı kredi yayınları, İstanbul, 2008, s. 162.

¹³⁶ Charles Holcombe, *Doğu Asya Tarihi – Çin Japonya Kore – Medeniyetin Köklerinden 21. Yüzyıla kadar*, Çev: Muhammed Murtaza Özeren, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2016, s. 105.

önemini göstermektedir. 623'e kadar Japonya'da hepsi başkent bölgesinde kümelenmiş 46 tane Budist tapınağı bulunduğu belirtilmektedir.¹³⁷

8. Yüzyıla geçilmesiyle yeni sistemleşmiş Japon imparatorluk yönetimi Budizm'i adalarda etkin bir biçimde desteklemeye başladı. 741'de merkezi yönetim her eyalette bir adet Budist tapınağı ile rahibe manastırı inşa edilmesini emretti. Buna karşın Budizm'in halkın günlük yaşamında görünür hale gelmesi 15. Yüzyıla kadar gerçekleşmedi. Çünkü 15. yüzyılda Budizm, cenaze işleriyle kurban adama uygulamalarını tekelinde tutmaya başlamıştı.¹³⁸

13. yüzyıldan itibaren Japonya'da Budacılık hızla gelişti ve Çinli atalarından farklı bir şekilde evrilerek kendine özgü nitelikler kazandı. Savaşçı elitlerin çoğu Budistti, ancak Avrupa'da benzer gruplar arasında ortaya çıkmış olan şövalyelik ile din arasında görülen karmaşa burada yoktu. Japonya'da bu iki kavram çok ayrı tutuluyordu. 1175'te Jodo tarikatı Japonya'ya geldi. 1222'den itibaren Nichiren tarikatı gelişti. Özellikle Kyoto'da Aşikaga şogunluğu süresince alabildiğine etkili akım, 12. Yüzyılda Çin'e giden keşişler tarafından getirilmiş olan Zen'di. Rinzai tarikatı 1191'de ve Soto 1227'de resmileşti. Her ikisi de nitelik, disiplin ve aydınlanmanın önemine vurgu yaparken aydınlanmaya zazen (meditasyon halinde oturmak) ve – ani bir aydınlanma sağlamak amacıyla

¹³⁷ 山本道生、知っておきたい日本の仏教、株式会社えい出版社、2016, s. 101.

Michio Yamamoto, *Shitte okitai Nihon no Bukkyo*, Kabushiki Kaisha Eishuppansha, 2016, s.101.

İlk dönem Japon Budizm'i için ayrıca bkz: 末本文美士、日本仏教史、株式会社新潮社、1992, s. 83.

AYAMISHI Sueki, *Nihon Bukkyoshi*, Kabushiki Kaisha Shinchosha, 1992, s. 83.

¹³⁸ Charles Holcombe, *Doğu Asya Tarihi – Çin Japonya Kore – Medeniyetin Köklerinden 21.*

Yüzyıla kadar, Çev: Muhammed Murtaza Özeren, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2016, s. 106.

hazırlanmış çözümsüz entelektüel problemler olan – koan alıştırmalarıyla ulaşılabileceğini savunuyordu.¹³⁹

A.1.2. ZEN BUDİZMİ

Budizm'in Çin yoluyla VI. Yüzyılda ulaştığı Japonya, bu din ile ilgili gelişmeler bakımından önem taşıyan bir ülke olmuş ve Budizm Japon halkının hayatında önemli bir dini güç haline gelmiştir. Budizm bir halk dini olarak bir yandan ölü ayinlerini getirirken diğer yandan da dünyevi çıkarlar için büyüsel ve tabiatüstü yardım iddiasında bulunmuştur. Büyük Budist Jojo ve Shingon mezhepleri¹⁴⁰ Japonya'da doğmuş ve “imanın, aşkın ve halk dindarlığının dini” olarak nitelendirilen Amida Budda inancını ortaya çıkarmıştır.

Japonya ile özdeşleşmiş olan Jodo Budizm'i 1175 yılında Honen tarafından kurulmuş ve Shinran (Tahminen 1173 – 1263) tarafından da geliştirilmiştir. Jodo ekolü tarafından Buda, ezeli nur, çok merhametli, hikmetli ve sevgi sahibi bir varlık olarak sunulmuştur. Bu mezhep iman ve inayet ile kurtuluşu telkin ederek Japonya'da Budizm'in en popüler şekli haline gelmiştir.¹⁴¹

¹³⁹ Clive Ponting, *Yeni Bir Bakış Açısıyla Dünya Tarihi*, Çev: Eşref Bengi Özbilen, Melisa Matbaacılık, 3. Basım, İstanbul, Kasım 2013, s. 432.

¹⁴⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz: 山本道生、*知っておきたい日本の仏教*、株式会社えい出版社、2016, s. 68.

Shitte okitai Nihon no Bukkyo, kabushiki Kaishaei Shuppansha, 2016, s. 68.

¹⁴¹ Abdurrahman Küçük – Günay Tümer – Mehmet Alparslan Küçük, *Dinler Tarihi*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2009, s. 241.

Amida, Japon Budizm’inde “Aşkın” Buda için kullanılan bir ad olmuştur. Hindistan’daki Mahayana’da bu aşkın Buda ezeli hayat ve ezeli nur olarak bilinmektedir. Amida’nın kullarını saadet ülkesi cennete göndereceğine inanılır.¹⁴²

İslamiyet’te de iman esaslarının başında Allah’ın tek, ezeli ve ebedi oluşuna inanmak gelmektedir. Kur’an’da Allah’ın sıfatları belirtilirken O’nun tek olduğu, doğmadığı ve doğrulmadığı, O’na denk hiçbir şeyin olmadığı ve herşeyin O’na muhtaç olduğu şeklinde birçok ayetle karşılaşmaktayız. Dolayısıyla Budizm’deki Buda anlayışının bazı yönleriyle İslamiyet’teki Allah inancına benzediği düşünülebilir. Yine Kur’an’da Allah, zatının ebedi oluşunu *Yer üzerindeki herşey fanidir. Ancak celal ve kerem rabbın baki kalacaktır.*¹⁴³ Şeklindeki bazı ayetlerle hatırlatmaktadır

Jodo’dan daha önce, tahminen 806 yılında Kobo Daishi (774 – 835) tarafından kurulmuş olan bir diğer Japon Budist mezhebi de mistik ve uzlaştırmacı bir anlayışı yansıtan *Shingon*’dur. Birçok dinlerin tanrı ve melekleri Shingon’da vücudu bütün âlemi kuşatan Buda’nın tezahürleri olarak görülmektedir. Bu mezhepte âlemin sırları görülebilir ve kavranabilir şekilde takdim edilmeye ve sembollendirilmeye çalışılmıştır.¹⁴⁴

Çin’de Chan olarak anılan Japonya’da ise Zen adını alan Budizm’in bir şekli de Zen Budizmi’dir. Bu mezhep Budist ekolleri içinde parlamış ve sadece Japonya’da kalmayıp bütün dünyaya yayılmıştır. Çok önemli ve etkili mezhep

¹⁴² 鈴木大拙、東洋的な見方、株式会社春秋社、1975, s. 133.

Suzuki Daisetsu, Tōyōtekina Mikata, Kabushiki Kaisha Shunjūsha, 1975, s. 133.

¹⁴³ Rahman Suresi 26 – 27. Ayetler,

¹⁴⁴ 鎌田茂雄、禪とは何か、講談社学術文庫、1979, s. 127.

Kamata Shigeo, Zen to wa nani ka? Kōdansha, gakujutsu bunko, 1979, s. 127.

olan Zen Budizmi iç tecrübeyi geliştirme yolu ile hakikatin doğrudan ve mistik olarak kazanılmasına dayanmaktadır. Bu Budizm, kutsal metinlere, söz ve kavramlara veya yorumlara dayanmakta olmayıp Budizm'in esas özünü ve ruhunu aksettirdiğini iddia ettiği deruni manevi aydınlanmayı gerçekleştirmeye çalışmakta, insanın cehaleti dolayısıyla gerçekleştiremediği Buda tabiatının fitratını temel taşı olduğunu iddia ederek meditasyon uygulamalarını teşvik etmektedir.

Suzuki Daisetsu'ya göre Zen'in başlıca amacı şudur:

Zen, öncelikle bir kimsenin kendi yaradılışının niteliğini görebilme sanatıdır.¹⁴⁵ Zen, bağımlılıktan özgürlüğe giden yolu işaret eder. Hepimizin içinde yeterli oranda ve doğal olarak var olan ama normal koşullar altında eyleme dönüşebilmek için uygun bir yol bulamadığından sıkışıp kalmış olan enerjinin açığa çıkmasına olanak sağlar. Öyleyse Zen'in amacı aklımızı kaçırmaktan ve zihinsel olanaklarımızı yeterince kullanamamaktan dolayı bir

¹⁴⁵ İslamiyet'te de kişinin yaradılış gayesini ve hayatı daima düşünmesi gerektiği vurgulanır.

Kur'an'da da insanları düşünmeye hayatı yorumlamaya dair birçok ayet karşımıza çıkar. Örneğin;

O, geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı sizin hizmetinize verdi. Bütün yıldızlar da O'nun emri ile sizin hizmetinize verilmiştir. Şüphesiz bunlarda aklını kullanan bir millet için ibretler vardır.

Nahl Suresi 12. Ayet.

Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelişinde insanlara yarar sağlayacak şeylerle denizde seyreden gemilerde, Allah'ın gökyüzünden indirip kendisiyle ölmüş toprağı dirilttiği yağmurda, yeryüzünde her çeşit canlıyı yaymasında, rüzgârları ve gökle yer arasındaki emre amade bulutları evirip çevirmesinde elbette düşünen bir topluluk için deliller vardır Bakara Suresi 164. şeklinde ayetlerle İslamiyet'te düşünülmesi emredilmektedir.

kötürüm bir yarım adam olmaktan bizi korumasıdır. Özgürlük diyerek anlatmayı amaçladığım şey budur. Her zaman içimizde zaten doğal olarak var olup, bütün yaratıcı, iyiliğe dönük güçlere kendilerini açığa çıkartma olanağı tanımak anlamındadır. Mutlu olabilmek, birbirimize sevgi duyabilmek için bütün yeteneklerimiz var ancak genellikle bu gerçeğe gözlerimizi kapatıyoruz.¹⁴⁶

Zen Budizm'inin Japonya'da birkaç kolu vardır. Bunlardan biri Sôtōshū, Çin'de Tung – Shan (807 – 869) ve Tsao – shan (840 – 901) tarafından kurulmuştur. Sôtō'nun başlıca felsefesi mutlak ile nisbinin fenomenal bakımdan birliğidir. Eğitim meditasyonda bağdaş kurup oturarak konsantre olmak, beş merhale sistemi (Gerçek nefsi tanımaktan, Mutlak gerçek ile tam birliğin gerçekleşmesine kadar) bu tarzın esaslarını oluşturmaktadır. Gerçek irfana kavuşmanın sessiz aydınlanma ile gerçekleşeceğine inanılmaktadır. Japonya'ya bu hareketi getiren Dogen (1200 – 1253) olmuştur. Dogen 23 yaşında Çin'e gitmiş ve 1227 yılında aydınlanmayı kazanmış olarak Japonya'ya dönmüştür. İlk müstakil zen manastırı 1236 yılında onun önyak olmasıyla kurulmuştur. Dogen bu manastırda insan ve bütün şeylerin özünün Buda fitratı olduğunu¹⁴⁷, bu fitratın ego'nun tasfiyesiyle, kötü arzuların giderilmesiyle ve kendine tam hâkim olmakla gerçekleşeceğini telkin ederek keşiş olan ve olmayan kişileri yetiştirmiştir. Aynı zamanda meditasyonda bağdaş kurup oturma ve beli dik tutma tarzında “Zazen” uygulamasını desteklemiştir. Zihnin bütün alakalarından, arzu ve isteklerinden, fikir hükümlerinden arındırılmak suretiyle nefes almanın düzenlenmesi, böylece

¹⁴⁶ Eric Fromm, *Psikanaliz ve Zen Budizm*, Çev: İlhan Güngören, 5. Baskı, İstanbul, 1997, s. 73.

¹⁴⁷ Bu düşünce İbnu'l Arabi'nin Vahdet-i Vücut kavramıyla karşılaştırılabilir. Burada Izutsu'nun da genç yaşlardan itibaren babasının yönlendirmesiyle Sôtō okulu tecrübesi edinmesi sonrasında İslamiyet'teki bunun gibi benzeri noktalara ulaştığı görülmektedir.

“Satori” denilen büyük hazza ulaşma hedefi zen meditasyon geleneğinin gayesidir.¹⁴⁸

Bir diğer zen mezhebi Rinzai ise Çin’den Japonya’ya 1191 yılında keşiş Eisai/Zencho Kokushi (1141 – 1215) tarafından sokulmuş ve ilk Rinzai tapınağı da onun tarafından yine 1191’de kurulmuştur. Rinzai, Soto’dan ani aydınlanma kazanmada alışılmışın dışında vasıta kullanması ile ayrılmıştır. Bu farklılıklar vurma ve haykırma, anlaşılmaz söz ve paradokslar kullanma öğrencilere egzersiz yaptırma gibi konularda açıkça kendini göstermektedir. Eisai 2 defa Çin’e gitmiş ve orada Rinzai mezhebinde aydınlanmaya ulaşmıştır.¹⁴⁹

Rinzai tapınakları, Japonya’da kültür ve sanat merkezleri haline gelmiştir. Rinzai’ı yenileştiren büyük zen üstadı Hakuin (1685 – 1768) 24 yaşında aydınlanmaya ulaşmış ve Sōtō mezhebinin Japonya’ya taşıyan Dōgen gibi bir üne sahip olmuştur. Hakuin 1716 yılında, Tokugawa döneminde en güçlü Budist merkezi olan Shoinji tapınağına yerleşmiş ve orada sürekli kalmıştır.

Diğer yandan Antik Yunandan başlayıp günümüze kadar süregelen Batı felsefesinin Japonya’ya girişi, bir diğer ifadeyle Budizm’in Batı düşünceleri ile bir araya gelmesi Edo dönemi sonu ve Meiji döneminin ilk yıllarına denk gelmektedir. Burada batılılaşma çabalarının etkisi oldukça fazladır. Bu bağlamda Tokyo Üniversitesi’nde ilk Budizm dersinin 1879 yılında başladığı görülmektedir. Bu

¹⁴⁸ Abdurrahman Küçük – Günay Tümer – Mehmet Alparslan Küçük, *Dinler Tarihi*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2009, s. 243.

¹⁴⁹ Zen düşüncesi ile ilgili ayıntılı bilgi için bkz: 鈴木大拙、禪の思想、株式会社春秋社、1975. Suzuki Daisetsu, *Zen no Shisō*, Kabushiki Kaisha Shunjūsha, 1975.

dönem Budizm'i bir felsefe olarak ortaya koymaya çalışan isimlerden 1819 – 1892 yılları arası yaşamış olan rahip Hara Tanzan ismi ön plana çıkmaktadır.¹⁵⁰

Diğer yandan Zen'in Batı'da tanınmasındaki en büyük pay ise 1870 – 1966 yılları arası yaşamış olan Suzuki Daisetsu'ya aittir. Kyoto Otani Üniversitesi profesörü olan Suzuki, Budizm tarihi, özellikle de Zen Budizm'i üzerine Batı dillerinde yazdığı eserlerle dünya genelinde tanınan bir isim haline gelmiştir.

Yine Zen'i Batı'ya tanıtan ünlü isimler arasında Alan W. Watts ve Christmas Humphreys gibi isimler ön plana çıkmaktadır. Alan W. Watts (1916 – 1973) Uzakdoğu dinleri ve kültürleri konusunda bilimsel araştırmaları olan bir filozoftur. Londra'da 1924 yılında kurulan Budist Derneği'nin kurucularından olan Christmas Humphreys aynı zamanda Suzuki'nin kitaplarının Batı'da yayınlanması işini üstlenmiştir. Gerek Budist derneğin yayınladığı Middle Way adlı dergiye katkısı, gerekse de kendi eserleriyle Budizm'in özellikle Zen Budizm'inin Batı'da tanınmasına önemli katkısı olan bir isimdir. Her iki isim de Zen konusundaki bilgilerini öncelikle Suzuki'nin eserlerine borç olduklarını açıkça belirtmektedirler.¹⁵¹

A.1.2.1. Rinzai Ekolü

Ei-sai tarafından 1191 yılında kuruldu. Ei-sai o dönemde Japon Budizm'inin merkezi olan Hi-yei Manastırında¹⁵² 8 yıl boyunca Budist kutsal

¹⁵⁰ 碧海寿広、入門近代仏教思想、ちくま新書、東京 2016、s. 40.

Ohmi Toshihiro, *Nyumon Kindai Bukkyo Shiso*, Chikuma Shinsho, Tokyo, 2016, s. 40

¹⁵¹ İlhan Güngören, *Budizm, Bir yaşam sanatı*, Yol Yayınları, Beşinci Basım, İstanbul, 2003, s.14.

¹⁵² Japon Ten Dai tarikatının kurucusu, Den Gyo Dai Shi olarak da bilinen Sai – cho (767 – 822) tarafından 788 yılında inşa edilen büyük bir manastır.

kitaplarını derinlemesine inceledikten sonra henüz 28 yaşında iken 1168 yılında Çin'e gitmek için denizi geçti.

Kutsal yerleri ve önemli manastırları ziyaret ettikten sonra, yine eve geri döndü ve bu sefer yanında Ten-Dai Tarikatı¹⁵³ öğretisi hakkında yazılmış olan otuzdan fazla kitap getirdi. Bu kitaplar onun ülke dışına macera dolu seyahatler yapmak için yanıp tutuşan kalbini yatıştırmadı, aksine bu isteği daha da güçlendirdi. Böylece 1187 yılında, Hindistan'a doğru bir yolculuk yapmak amacı ile tekrar denizi aştı. Bunun ardından dikkatini Zen araştırmalarına yönlendirdi ve beş yıllık bir eğitim sürecinin ardından, Tien Tung Shan (Ten – do – san) manastırının başrahibi ve Rin – zai okulunun önemli bir ustası olan Hu Ngan'dan ruhani yetkinlik için onay almayı başardı. 1191 yılında geri dönüşünün hemen ardından Chikuzen ilinde yeni kurulan tapınakta büyük bir başarı ile Zen propagandası yapmaya başladı. 1202 yılında, o dönemde ülkenin gerçek yöneticisi olan Yori – iye, Kyoto şehrinde Ken – nin- ji manastırını inşa etti ve onu da davet etti. Bu davet üzerine o da tapınağa yerleşti ve kendi yöntemleriyle Zen öğretti.

Bu durum Ten Dai ve Shin Gon¹⁵⁴ eğitimcilerinin kıskançlığına ve gazabına neden oldu. Bu eğitimciler onu bu yeni inancı yayma faaliyetlerine karşı

¹⁵³ Çin'de tarikat, kurucusunun ismi olan Chi I (538 – 597) ismini almıştır. Chi I, Tien Tai Shan (Ten – dai – san) manastırında yaşardı ve ona yüce Tien Tai eğitimci denirdi. 804 yılında Den-gyo, kralın emri ile Çin'e gitti ve tarikatın pirlerinden bir tanesi olan Tao Sui (Do – sui), öğretiyi ona aktardı. Den – gyo geri döndükten sonra Hi-yei dağı üzerinde bir manastır inşa etti ve bu manastır Budist eğitiminin merkezi haline geldi. Ayrıntılı bilgi için bkz: *Samurayların inançları*, Kaiten Nukariya, Çev: Şebnem Duran, İlya İzmir Yayınevi, İzmir, 2011, s. 43.

¹⁵⁴ Shin Gon ya da Mantra tarikatı, Mahavairocana-bhi – sambodhi-sutraya, Vajracekhara – sutraya ve diğer Mantra sutralarına dayanır. Çin'de Vajrabodhi ve Hindistan'dan 720 yılında gelen müridi Amoghavajra tarafından kurulmuştur. Ko Bı Dai Shi olarak da bilinen Ku Kai (774 – 835) 804 yılında Çin'e gitti ve öğretiyi ona Amoghavajra'nın bir müridi olan Hwui Kwo (Kei –ka) tarafından

çıkan bir yazı yazıp bu yazıyı saraya sundular. Bu eleştirilerden faydalanarak, O da Ei –sai Ko – zen – go – koku – ron (The Protection of the State by the Propagation of Zen) isimli bir kitap yazdı ve sadece kendi konumunu değil, aynı zamanda eleştirenlerin cehaletini de açıkladı. Böylece nihayet erdemi imparator Tsuchi Mikadı (1199 – 1210) tarafından takdir edildi ve Budist rahipliğinde en yüksek aşama olan So Jo’ya terfi ettirildi. Kendisine 1206 yılında mor bir kaftan hediye edildi. Bu olaydan bir süre sonra orduların kumandanı Sane – tomo tarafından davet edilerek ülkenin siyasi merkezi olan Kamakura şehrine gitti ve şu anda da hala yaygın olan Kamakura Zen’i olarak adlandırılan inancın temellerini attı.¹⁵⁵

A.1.2.2. Sōtō Ekolü

Yukarıda da belirtildiği gibi Rinzai okulu her ne kadar kendisi tam bir eğitmen olmasa da, bir Ten Dai düşünürü olarak deneyimli bir Mantra uygulayıcı olan Ei – Sai tarafından kurulmuştu. Zen’i en saf biçimiyle ilk defa kuran kişi Dōgen idi.¹⁵⁶ Tıpkı Ei – sai gibi o da genç yaşta Hiyei manastırına kabul edildi ve kendisini kilise kanununu çalışmaya adadı. Kutsal kitaplar hakkındaki bilgisi arttıkça, din eğitimi veren kişilerin çoğunda olduğu gibi, onun da içini ifade edilmesi güç şüpheler ve korkular kapladı. Nihayet günün birinde önemli bir Ten Dai âlimi olan amcası Ko – in ile aklındaki endişeleri paylaştı. Onun endişelerini

aktarıldı. 806 yılında geri döndü ve inancı ülkenin hemen hemen her köşesine yaydı. Ayrıntılı bilgi için bkz: Bunyio Nanjio, *A Short History of the Twelve Japanese Buddhist Sects* , 1979 (On iki Japon Budist Tapınağının Kısa Bir Tarihi)

¹⁵⁵ Kaiten Nukariya, *Samurayların inançları*, Çev: Şebnem Duran, İlya İzmir Yayınevi, İzmir, 2011, s. 46.

¹⁵⁶ Dogen’in hayatı için bkz: 瓜生中、よくわかる曹洞宗、角川ソフィヤ文庫、2016, s. 52.

Uryuchu, Yoku Waku Sōtōshū, Kakugawa sofia bunko, 2016, s. 52.

gideremeyen amcası ona bu yeni inancın kurucusu olan Ei –sai’ye gitmesini tavsiye etti. Fakat çok geçmeden Ei-sai öldü ve o da geriye hiçbir yetkin eğitmenin kalmadığını düşünerek 1223 yılında henüz 24 yaşında iken denizi aşır Çin’e gitti. Çin’de Tien – Tung Shan (Ten- do – san) Manastırına kabul edildi ve bir yabancı olduğu için ona salondaki en alçak koltuk uygun görüldü. O da bu haksızlığa şiddetle karşı çıktı. Budist topluluklarda herkesin kardeş olduğunu ve milliyet farkı gözetilmemesi gerektiğini savundu. İnanç kardeşleri arasındaki tek fark kıdem farkı olmalıydı ve bu nedenle hak ettiği yere oturmayı talep etti. Fakat hiç kimse manastıra yeni gelen bu gencin itirazlarına kulak asmadı. Bunun üzerine o da Çin imparatoru Ning Tsung’a (1195 – 1224) iki kez başvurdu ve nihayet kralın emriyle istediğine kavuştu.¹⁵⁷

Dört yıllık çalışmanın ardından aydınlanmaya ulaştı ve Tsao Tung (So To) okuluna ait ustası Ju Tsing (Nyo-Jo; Ölüm: 1228) tarafından kendi yerine halef olarak gösterildi. 1222 yılında evine geri döndü ve yanında 3 tane Zen kitabı¹⁵⁸ getirdi. Sonraki 3 yıl boyunca, Kyoto şehrinden çok uzak olmayan Fukakusa adlı inziva yerine çekilerek, duvara bakan Brahman Bodhidharma’nın kendisinden yedi yüz yıl önce yapmış olduğu şeyi yaptı. Tıpkı Bodhidharma gibi dünyevi tüm şöhreti ve kazancı reddetti. Dünya görüşü Ei – Sai’nin dünya görüşüne tamamen zıttı. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi, Ei – sai güçlü ve zengin insanlardan hiçbir

¹⁵⁷中野東禅、道元と曹洞宗、株式会社、三笠書房、2014, s. 61.

Nakano Tōzen, *Dōgen to Sōtōshu*, Kabushiki Kaisha, Mikasa Shobō, 2014, s.61

¹⁵⁸ Zen’in vezin biçiminde ifadesi olan ve Soto okulunun kurucularından bir tanesi olan Tung Shan (To – zan; ölüm: 806 – 869) tarafından yazılan Pao King San Mei (Ho – kyo – san – mai, “Precious Mirror Samadhi”) 2) Tung Shan ve müridi Tsao Shan (So – zan) tarafından yazılan Wu Wei Hien Hueh (Go – i – ken – ketsu. Explanation of the Five Categories”) Bu eser, Zen’in yazarlar tarafından nasıl sistematik biçimde öğretildiğini bizlere gösterir. 3) Yuen Wu tarafından yazılan Pih Yeh Tsih (Heki – gan – shu, “A Collection and Critical Treatment of Dialogues”)

zaman kaçınmadı. Tam tersine onlara kendisi yaklaştı ve amacına ulaşmak için her yolu denedi. Fakat o dönemde Dogen'e takılan lakap olan "Fuka – kusa Bilgesi"nin fikrine göre ihtişam ve güç dünyada en aşağılık şeylerdi. Şiirlerinden yola çıkarak yıllarını tamamen meditasyon yaparak, dünyanın geçiciliği, Nirvana'nın ebedi huzuru, dünyanın değersizliği ve acıları üzerine kafa yorarak, tepelerin arasında doğanın sesini dinleyerek ve dünya üzerine yansıyan imgesini taşıyan dereye saatlerce bakarak geçirdiğini söyleyebiliriz.¹⁵⁹

A.1.2.3. Satori (Aydınlanma)

Satori,¹⁶⁰ uyanıp aydınlanma ve bunun sonucunda da yaşama ve dünyaya bambaşka, yepyeni bir gözle değişik bir açıdan bakma olarak tanımlanan bir Budist terimdir. Aslında bu sözcük Sakyamuni Buda'nın Gaya'daki bilgelik ağacının altında aydınlanması olayını anlatmak için kullanılan tam ve aşılmaz aydınlanma kavramıyla eş anlamlıdır.¹⁶¹

Uyanma aydınlanma yaşantısı Budizm'in temel taşıdır. Zen öğretisinin tek amacı da satoriye götüren yolu açmaktır. Zen görüşüne göre bir kere satoriye ulaşıldı mı bütün sorunlar kendiliğinden çözülecek aydınlanan kimse karşısına çıkan her sorunla mücadele edebilecek gücü elde etmiş olacaktır. Bu sebeple Zen'de satori'nin önüne geçirilebilecek, daha ön sıraya konabilecek önemde hiçbir konu, hiçbir sorun yoktur. Zen'in başı da sonu da satoridir. Satorisiz bir zen anlamsız, yavan bir hal alır. Zen'in ilgilendiği satori, yaşamın tümüyle ilgili

¹⁵⁹ Kaiten Nukariya, a.g.e. s. 47.

¹⁶⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz: 中野東禪、道元と曹洞宗、株式会社、三笠書房、2014, s. 60.

Tōzen Nakano, *Dōgen to Sōtōshū*, Kabushiki Kaisha, Mikasa Shobō, 2014, s. 60

¹⁶¹ Suzuki Daisetsu Teitaro, *Essays in Zen Buddhism*, First Series, Tokyo, 1949, s. 229

olan satori'dir. Zen'in gerçekleştirmeye çalıştığı satori, zihinde tam bir dönüşüm sağlayabilecek bir satori'dir.¹⁶²

Satori'nin başlıca özellikleri:

1. Akıldışı oluşu: Satori, akılla, yargıyla varılabilecek bir çıkarım olmayıp her türlü akılcı gerekliliklere karşı durmaktadır. Sözle ya da jestlerle anlatılmaya çalışıldığı zaman özünden çok şey yitirir, anlamsızlaşır.
2. Sezgiye dayalı içgörü: Satori'nin bütün varlık nedeni sezgidir. Ancak burada önemli bir nokta da, satorinin içerdiği bilişte bir yandan evrensellik varken diğer yandan da varlığın bireysel yanına dokunur. Satori bireysel bir nesnenin ardında saklanan gerçeği bilmektir.
3. Tartışma götürmez kesinlik: Satori ile elde edilen bilgi en son kesin bir bilgidir. Ne kadar mantıksal kanıtlar ortaya koyarsanız koyun bu bilgiyi çürütemezsiniz. Dolaylı ve kişisel olduğu için de kendi kendine yeterli bir bilgidir. Mantığın burada yapabileceği tek şey bu tür bilgiyi kafalarımızı dolduran diğer bilgilerle karşılaştırarak ilişkilerini kurmak, böylece açıklamaya yorumlamaya çalışmaktır. Bu bakımdan satori, bir algılama yoludur.
4. Olumluluk: Tartışma götürmez olan kesin olan şey olumsuz olamaz. Çünkü olumsuzun yaşama bir katkısı olmaz ve bizi bir yere götürmez. Olumsuzda ne bir şeyler yapmak isteğini veren itme gücü vardır, ne de insana bir destek, bir dayanak sağlar. Satori yaşantısı bazen olumsuz deyimlerle açıklanmaya çalışılır ama aslında varolan her şeye karşı olumlu bir tutumdur. Ahlaksal değer yargılarına vurmadan her şeyi olduğu gibi kabullenir.

¹⁶² İlhan Güngören, *Budizm, Bir yaşama sanatı*, Yol Yayınları, Beşinci Basım, İstanbul, 2003, s.14.

5. Algılar ötesi aşkınlık duygusu: Terimler bir dinden ötekine değişebilir, ama satoride her zaman algılar ötesi aşkınlık adını verebileceğimiz bir duygu vardır. Satorinin ruh bilimsel yanı söz konusu kaldıkça buna algılar ötesi aşkınlık duygusundan başka bir ad veremeyiz.
6. Kişisizlik, nesnellik: Belkide Zen yaşantısının en ilginç yanı Hristiyan gizemci yaşantısında görüldüğü biçimiyle kişisel bir vurgusu olmayışıdır. Budizm satori'nin hiçbir zaman aşk ateşi, yüreğinden olağanüstü bir aşkın taşması, birleşmek, gelin, damat, ruhsal evlilik, baba, Tanrının oğlu, Tanrının çocuğu gibi sözcüklerin içinde belirlenen kişisel ve çoğu kez cinsellikle bulaşık duygularla ve ilişkilerle bir bağlantısı olamaz.
7. Coşkunluk duygusu: Bu duygunun her zaman satori'yle bir arada bulunmasının nedeni bireysel bir varlık olarak katlanmak zorunda bırakıldığımız sınırlamaların satori anında yok olmasıdır. Sınırların yok olmasıyla birey sonsuzluğa erişene dek büyüme olanağı kazanmış olur.
8. Ansızın oluşması: Satori, birdenbire ansızın geliveren anlık yaşantıdır. Gerçekten de bir yaşantı ansızın gelmiyorsa, anlık bir yaşantı değilse satori de değildir.¹⁶³

A.1.3. TAOCULUK

Taoculuk (Taoizm, Daoizm), Konfüçyüsçülükle birlikte 2000 yıldan fazla bir süredir Çin'de hayatın her alanını biçimlendirmiş iki büyük yerel dinî-felsefî sistemden biridir. Kökeni eski Çin Şamancılığı'na dayanan Taoculuk tabiatla

¹⁶³Suzuki Daisetsu, *Zen Budizmi*, Çev: İlhan Güngören, Yol yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 1997, s.

uyum halinde olmayı, müdahaleden kaçınmayı, basitliği ve sadeliği savunan bir düşünce ve inanç sistemidir.¹⁶⁴

Yol veya Tao, Taoculuktaki merkezi öneme sahip kavramdır. Ancak bu Tao kelimelerle ifade edilemez. Laozi'nin meşhur açılış dizesi bunu ortaya koyar. "Hakkında konuşulabilen yol sabit yol değildir." Tao yine de kaçınılmazdır ve bütün her şeye etki edip şekillendirir. Özellikle ahlakı ve insanı merkeze alan Konfüçyüsçü Tao'nun aksine Taocu Tao önemsiz, yapay insanî değerlendirmelerin ötesindedir. Laozi, "Gök ve yer şefkatli değildir, her şeye değersizmiş gibi davranırlar." der. Doğanın enginliğinde insanlar ve insanların endişeleri önemsizdir. Taocular dünyada el değmemiş, doğal güzelliğe teveccüh gösteren ilk topluluklardandır.¹⁶⁵

Eski Çin toplumuna bakıldığında birbirlerini tamamlayan iki felsefi akım yani Konfüçyüsçülük ve Taoculuk görülmektedir. Konfüçyüsçülüğün yapmaya çalıştığı genel hatlarıyla dilbilimsel, ahlaki, kanuni ve törensel kalıplar üzerinde yoğunlaşarak topluma bir iletişim sistemi sağlamaktır. Yani Konfüçyüsçülüğün başlıca uğraşı kalıplaşmış bilgidir. Taoculuk ise, yaşlanmış ve özellikle de toplum yaşamına aktif katılımı gerilerde bırakmış insanların gözdesidir. Taoculuk basmakalıp olmayan bilgiyle ilgilenir. Amacı yaşamı dolaysız olarak anlayabilmektir. Tasvirler yoluyla düşünmenin getirdiği soyut ve doğrusal ifadeleri kullanmaktansa bunu tercih eder.¹⁶⁶

¹⁶⁴ T.D.V. *İslâm Ansiklopedisi*, 40. Cilt, s. 10

¹⁶⁵ Charles Holcombe, *Doğu Asya Tarihi – Çin Japonya Kore – Medeniyetin Köklerinden 21. Yüzyıla kadar*, Çev: Muhammed Murtaza Özeren, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2016, s. 61.

¹⁶⁶ Alan W. Watts, *Zen Yolu – Zen Budizm'in İlkeleri*, Çev: Sena Uğur, Şule yayınları, İstanbul, 1998, s. 28.

Çin'in milli ve en eski dinlerinden olan Taoculuk M.Ö. 604 veya 570 yıllarında doğan Taoizm'in kurucusu Lao Tzu'nun asıl adı Li-Tan'dır. Lao Tzu ise *ihtiyar bilgin* anlamında ona lakap olarak verilmiştir. Lao Tzu'nun uzun bir hayatı olduğu, Konfüçyüs ile aynı yüzyılda yaşadığı ve Çu sarayında arşiv memurluğu yaptığı belirtilmektedir. Lao Tzu'nun 80 yıl yaşadığı bilinse de tam olarak ölüm tarihi bilinmemektedir.

T'ang hânedanı döneminde (618-906) Taoculuk en parlak dönemini yaşadı. Hânedanın ilk imparatoru Li Yuan, Lao tzu'nun soyundan geldiğini iddia etti. Song hânedanı devrinde (960-1279) imparatorlar Taocu metinlerin derlendiği, yaklaşık 5000 ciltten oluştuğu rivayet edilen Dao Zang'ı (Tao yasaları) bastırdı ve yeni birtakım mezhepler ortaya çıktı. XIII. yüzyıldan itibaren Taoculuk, Budist mezhepleri karşısında geriledi ve bölünmelere uğradı. Ming hânedanı döneminde (1368-1644) bölünme sürecini durdurmak için gösterilen çabalara rağmen XX. yüzyılın sonlarına kadar klasik Taocu gelenekler çeşitli alt gelenekler arasındaki kutuplaşma devam etti. 1849'daki halk isyanı ülke genelindeki Taocu ve Budist mâbedlerinin yıkımıyla neticelendi. XX. yüzyılın başlarında ortaya çıkan ve ülkeyi tekrar Konfüçyüsçü çizgiye taşımaya çalışan "yeni hayat" hareketi de Taocu merkezleri ortadan kaldırmaya çalıştı. 1949'da Mao Zedong liderliğindeki din karşıtı komünist devrimle birlikte diğer dinî unsurların yanı sıra Taoculuk da tamamen bastırıldı. Fakat 1982'de iktidara gelen Deng Xiaoping liderliğindeki yeni yönetimin hoşgörü yanlısı tutumuyla Taoculuk Çin'de yeniden itibar görmeye başladı. Nitekim günümüzde çok sayıda Taocu mezhep varlığını sürdürmekte ve Taoculuğun Çin dışında başta Tayvan olmak üzere Malezya,

Singapur, Kore, Japonya, Vietnam ve Tayland gibi Güney Asya ülkelerinde, ayrıca Kuzey Amerika ve Batı Avrupa’da mensupları bulunmaktadır.¹⁶⁷

Japonya’daki *Dao* (dō) ruhunun kökenleri Eski Çin Taoist inançlarına dayanmaktadır. Taoculuk M.Ö 5. Yüzyılda Lao –tzu’nun fikirleriyle şekillenmiş ve aynı zamanda *Tao* genel Çin düşüncesinin anahtar kelimelerinden biri haline gelmiştir. Taoculuk her ne kadar Japon düşünce şekline uygun görülse ve Japonya’da az sayıda da olsa taraftar bulsa da resmi olarak kabul görmemiştir.¹⁶⁸

A.1.3.1. Taoculuk’da Tanrı İnancı

Lao – Tzu’nun tanrı anlayışı Tao kavramı ile açıklanabilmektedir. Tanrının sembolleştirilmiş varlığı olarak kabul edilen Tao, dünyayı yöneten sebeptir ve insan onu bilmelidir. Mahiyeti bilinmeyen ve ismi olmayan bir ruh olarak Tao, her şeyden özgürdür. Lao Tzu’ya göre Tao, âlemden önceki yaratıcı prensiptir. O görülemez, işitilemez ve kavranamazdır. O ezeli ve ebedidir, kendiliğinden var olmuştur. Her şeyde hazır ve nazırdır. Her şeyin temeli o olup tabiat ve evrenin var oluşu onun sayesinde. Her şeyi yaratan ve besleyen odur.¹⁶⁹ Her şey Tao’dan geldiği için O; bazen “Ana” diye de adlandırılmaktadır. Bundan dolayı O her şeyin Anası olduğu için her şey ondan doğmaktadır. O, başka güçler ile

¹⁶⁷ *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, 40. Cilt, s. 12

¹⁶⁸ Roger J. Davies, Osamu Ikeno, *The Japanese Mind*, TUTTLE Publishing, China, 2001. s.72

¹⁶⁹ Tao inancının bazı yönleriyle İslamiyet’teki Allah inancına benzediği düşünülebilir. Allah inancında olduğu gibi Tao’nun da ezeli ve ebedi oluşu inancı söz konusudur. Ancak en önemli farklardan biri olarak Taoculukta Tao’nun bir ana olarak bilinmesi ve herşeyin ondan doğduğu inancı İslamiyette Allah’ın asla doğmadığı ve doğrulanmış oluşuyla çelişmektedir.

rekabet etmemektedir. Bundan dolayı insanlar da Tao gibi rekabet ve hırstan uzak durursa iyi bir hayata sahip olacaklardır.¹⁷⁰

Tao ve alışılmış Tanrı düşüncesi arasında çok önemli bir farkın varlığından söz edilebilir. Tanrı dünyayı yaparak meydana getirir fakat Tao onu yapmayarak meydana getirir. Bunu yetişmek/olmak anlamlarıyla da ifade edebiliriz. Çünkü yapılmış şeyler makine gibi değişik ve ayrı parçalardan oluşturulmuş ya da bir heykel gibi hiçbir içsellik olmadan bir başka nesneden ortaya çıkarılmıştır. Doğal evren yetişmek prensibi üzerine kurulu olduğu için onun nasıl yapılmış olduğunu sormak bir Çinli için oldukça garip gelebilecektir. Evren yapılmışsa eğer onun nasıl yapıldığını anlatacak birisi de olmalıdır. Fakat gelişen/yetişen bir evren, bir gelişmenin nasıl olduğunu düşünce ve dilin yetersiz şartları altında kesinlikle bir kenara bırakır. Dolayısıyla bir Taocu, Tao'ya evreni nasıl oluşturduğunu sormayı aklının ucundan bile geçirmez. Çünkü o herhangi bir plana göre değil, kendiliğindenliğe göre işlemektedir.¹⁷¹

A.1.3.2. Taoculuk'da Ahiret ve Kurtuluş İnancı

Taoizm'de yaratıcı güç Tao, kâinatı bazı prensipleri kullanmak suretiyle idare etmektedir. Bu prensiplerin başında da negatif ve pozitif olmak üzere birbirine zıt iki prensip olan “Yin” ve “Yang” gelmektedir. Evrendeki her şeyin hareketi bu prensibe bağlıdır. Yin ile Yang'ın etkileşimiyle gökler, yıldızlar, yeryüzü birbirinin üzerindeki katlar halinde bir ekseninde dönmekte ve yeryüzünde görünen her şey, gece, gündüz, mevsimler meydana gelmektedir. Taoizm'e göre insanlar, dünyayı elde etmek için sürekli gayret göstermekte olsalar da gösterilen

¹⁷⁰ Prof. Dr. Abdurrahman Küçük – Prof. Dr. Günay Tümer, Dr. Mehmet Alparslan Küçük, *Dinler Tarihi*, Berikan yayınevi, Ankara, 2009, s. 87.

¹⁷¹ Alan W. Watts, *Zen Yolu – Zen Budizm'in İlkeleri*, Çev: Sena Uğur, Şule yayınları, İstanbul, 1998, s. 36.

bu gayret boşa gitmektedir. Bu anlayış bağlamında Lao – Tzu’ya göre dünya geçici bir yerdir.¹⁷²

Lao Tzu’nun öğretisinde “Ahiret ve Kurtuluş inancı” hakkında net bir şey yoktur. Ancak Lao – Tzu’dan çok sonra Budizm’in Çin’e girmesi ve Taoizm ile birlikte yaşamasından sonra her kötü işin bu hayatta ve gelecek hayatta kişinin kendisine geri döneceği veya bir cezasının olacağı anlayışı ortaya çıkmıştır. Bu anlayışa göre insanlar yaptığı iyi veya kötü davranışların karşılığını hem bu dünyada hem de gelecek dünyada görecektir.¹⁷³ İnsanların bu dünyada acı, yoksulluk, üzüntü içinde olmaları onların günahlarının bir kefareti olarak kabul edilmektedir.

İslâmiyette de hastalıkların günahlara kefaret olacağı yönünde *Belaya uğrayan, bir diken ve bundan fazla bir şey kendisine isabet eden bir Müslüman yoktur ki bu sebepten dolayı ağaç yapraklarının döküldüğü gibi Allahüteala onun günahlarını bağışlamasın.* şeklinde hadisler karşımıza çıkmaktadır.

Taoizm’de basit anlamda Cennet – Cehennem inancı da görülmektedir. Lao Tzu’nun anlayışına göre insanın kendini kurtarabilmesi; başkalarının iyiliğine

¹⁷² İslâmiyet’teki en önemli noktalardan biri de dünya hayatının geçici ve ahiret hayatının sonsuz oluşudur. Tüm canlılar doğar, yaşar ve ölür. Bir anlamda hayatın en büyük gerçeğidir ölüm ve hayatın tüm canlılar için geçici oluşu. Kur’an’da da dünyanın fani oluşu ile ilgili çok sayıda ayet mevcuttur. Bu ayetlerin başında da şüphesiz ki, *Her nefis ölümü tadacaktır. Sizi bir imtihan olarak kötülük ve iyilikle deneyeceğiz. Hepiniz de sonunda bize döndürüleceksiniz (Enbiya/35)* melalindeki ayet gelmektedir. İzutsu’nun da incelediği Taoizm düşüncesinden yola çıkarak İslamiyet’teki bu benzerliğe ulaştığını düşünebiliriz.

¹⁷³ Kur’an’da da Zilzal suresi 7 – 8. Ayetlerde ifade edildiği şekliyle Kim zerre miktarı iyilik yaparsa onun karşılığını göreceğini ve kim ki zerre miktarı kötülük yaparsa da onun karşılığını göreceği ifade edilerek ahiret günü açıkça vurgulanmaktadır.

çalışmasına ve onlar için kendini feda etmesine bağlıdır. Onun için sonsuz gerçek mutluluk, başkalarının mutlu olmasıyla paraleldir. Bu bağlamda Lao Tzu'ya göre insanın benliğinden kurtulması, maddi isteklerinden kaçınmak ve başkalarının yararına da çalışmak ile ancak mümkün olabilmektedir.¹⁷⁴

Taoizm'in bu düşüncesini İslâmiyet'te Allah'ın emrettiği şekliyle ihtiyaç sahiplerine yardım etmekle karşılaştırabiliriz. Örneğin İslâm'ın öncelikli emirlerinden sahip olunan malın zekâtının verilmesi, kurban kesiminde yine ihtiyaç sahiplerinin gözetilmesi gibi emirleri bu şekilde düşünmek mümkündür. Bu noktada kişinin yardım etmekle elde edeceği manevi huzurun hazzının şüphesiz ki oldukça yüksek olacağı düşüncesindeyiz. Dolayısıyla Taoizm'deki başkalarına yapılan iyiliğin kişinin kendi kurtuluşuna vesile olacağı inancını benzer şekliyle İslamiyet'te de görmekteyiz.

Lao Tzu'nun bir özelliği de karşılıksız iyilik yapmak gibi güzel bir ilkeyi ilk ileri sürenlerden olmasıdır.¹⁷⁵ Ancak o, ilkelerini uygulamak için ısrarcı olmamış, daima sakin bir hayat sürmeyi tercih etmiştir. Taoistler, yaşayanları rahatsız etmeksizin ölülerin mezarda güven içinde rahat ettiğine inanmaktadır. Mezarların seçilmesinde bazı kurallar konulmuş ve ölüye zarar gelmemesi için çeşitli tedbirler alınmıştır. Bu tedbirlere sıkı sıkıya bağlılık sebebiyle uzun zaman mezarların bulunduğu alanda araştırma yapılmasına izin verilmemiştir. Bu tür

¹⁷⁴ Abdurrahman Küçük –Günay Tümer, Mehmet Alparslan Küçük, *Dinler Tarihi*, Berikan yayınevi, Ankara, 2009, s. 89.

¹⁷⁵ Konuyla ilgili bir hadisi şerifte şöyle denilmektedir: Ey âdemoğlu! İhtiyacından fazla olan malını sadaka olarak vermen senin için iyi; vermemen kötüdür. İhtiyacına yetecek kadarını elinde tutmandan dolayı ayıplanmazsın. İyiliğe geçimini üstlendiklerinden başla. Veren el alan elden üstündür (Unutma).

eylemlerden kendisini koruyanların ve dünyada iyi bir hayat sürenlerin Tao ile beraber olarak yaşadıklarına inanılmaktadır.¹⁷⁶

A.1.3.3.Taoculuk'da Ahlaki ve Sosyal Yapı

Taoizm'in ahlak anlayışı; ilahi kaynaklı dinlerdekine benzer bir iyilik ve kötülük, alçak gönüllülük ve kanaatkâr olmak gibi temel ilkeleri, anlayışları yansıtmaktadır. Bu temel anlayışlar, ilkeler arasında gösteriştten uzak durmak, başkalarını düşünmek, yumuşak huylu olmak, ilahi güçler ile ilişkiyi koparmamak ve ilahi yolu zorunlu olarak takip etmek de bulunmaktadır. Lao Tzu; basit ve sade bir hayat yaşamak, tutumlu ve mütevazı olmak, nefsinin gurur ve kibirinden uzaklaştırmak, bütün canlılara karşı merhametli davranmak gibi ahlaki değerler üzerinde durmuştur. O örnek insanın iyi, merhametli, sadık, dürüst ve mütevazı olmak gibi manevi faziletleri göstermesi ile örnek olabileceğini öğretmiştir.¹⁷⁷

İslamiyet de insanoğlunun gururlu ve kibirli oluşunu reddeder. Zira Kur'an'da bununla ilgili birçok ayet karşımıza çıkmaktadır. Bu ayetlerden bazılarını şu şekilde örneklendirebiliriz.

*Küçümseyerek surat asıp insanlardan yüz çevirme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme! Çünkü Allah hiçbir kibirleneni ve övüneni sevmez.*¹⁷⁸

Yine konuyla ilgili bir diğer ayette ise şöyle buyurulmaktadır:

*Yeryüzünde böbürlenerek yürüme! Çünkü sen yeri asla yaramazsın, boyca da dağlara asla erişemezsin.*¹⁷⁹

¹⁷⁶ Ag.e. s. 90.

¹⁷⁷ A.g.e. s. 94.

¹⁷⁸ Lokman suresi 18. Ayet

¹⁷⁹ İsra suresi, 37. Ayet

Lao Tzu yukarıda ifade edilen vasıfları elde etmek için Tao'yu örnek almış ve ona benzemek gerektiğini savunarak menfi bir yol tavsiye etmiştir. Buna göre insan dünya nizamına uyarak yaşamalı ve gayret sarf etmeksizin Tao'nun kanunlarına tabi olmalıdır. Böyle bir sükûnet içinde yaşamak ve dünyanın tabii nizamını muhafaza etmek suretiyle insan ancak mutlu bir hayat sürebilir. Hükümdarın da devletini en iyi şekilde idare etmesi, bu anlayışa göre davranmak ile mümkündür. Çünkü Lao Tzu'ya göre ülkede ne kadar fazla şey yasaklanırsa halk o kadar fakir olur. İnsanlara karşı alınan tedbirler ne kadar ustalıkla hazırlanırsa hazırlansın onların arkasından o kadar inanılmaz hileler ortaya çıkar. Ne kadar çok kanun çıkarılırsa eşkıyalık ve hırsızlık o kadar artar.¹⁸⁰

Lao – Tzu insanlar için de şu tavsiyede bulunmaktadır:

Düşüneceğin şey daima iyi ve derin olmalıdır. Bir şey verirken iyi ve lütufkâr olmalısın. Bir şey söylediğin zaman dürüst ve sadık olmalısın. Bir iş yapmak istersen doğru ve kabiliyetli olmalısın, dürüst olursan memleketi iyi yönetirsin.

Lao Tzu, dünyadaki insanların güzel olan şeyleri güzel olarak bildiğinde, çirkin olan şeyleri de tanıyacağını; iyi olan şeyleri bildiğinde, kötü olan şeyleri de bileceğini; böylece iyileri yapıp fenalıklardan kaçınacağını, başkasını kandırmaya çalışmayacağını ifade etmektedir.¹⁸¹

Taoizm'in bu dünya görüşünün benzerini İslam anlayışındaki şekliyle Mevlana'nın meşhur eseri Mesnevi'de şu şekilde görmekteyiz:

¹⁸⁰ A.g.e. s. 95.

¹⁸¹ A.g.e. s. 97.

*Hayatta herşey zıddı ile değer kazanır. Çokluk olmasa birliğin, çok renk olmasa renksizliğin, kötülük olmasa iyiliğin, çokluk olmasa birliğin, çok renk olmasa renksizliğin, kötülük olmasa iyiliğin, çirkinlik olmasa güzelliğin ve bilhassa ölümün yani yokluk olmasa varlığın ne kıymeti ne hikmeti bilinir. Yine bunun içindir ki yeryüzünde kâfirler, sapkınlar, azgınlar olmasının yanından veliler, mü'minler, saf gönüllü yaratana bağlı sadık ruhlu insanlar vardır.*¹⁸²

Lao Tzu, ilke olarak kibiri ve gururu yermektedir. Yalnız kendisi için çalışan insanların yükselemeyeceğini, kendisi ile övünenlerin bir iş göremeyeceğini, çok yüksekten konuşan insanların bunu da uzun zaman devam ettiremeyeceğini belirtmektedir. Ayrıca O, ihtirasının esiri olan insanların büyük bir yanılgı içinde olduğuna ve hiçbir zaman başarılı olamayacağına da dikkat çekmektedir.

Lao – Tzu'ya göre şu üç şey insanın sahip olduğu hazinedir. Birincisi, nezaket ve sevgi; ikincisi ekonomi; üçüncüsü ise alçak gönüllülüktür. Nezaket bir insanı yüceltir ve saygılı yapabilir. Ekonomi bir kimseye özgürlük kazandırır. Alçak gönüllülük ise bir kimseyi yetenekli kılabilir.

Taoculukta âyinler daha ziyade mâbedlerde rahipler eşliğinde veya evlerde ibadete ayrılmış mekânlarda icra edilir. Bu âyinlerde ilâhi tarzında şarkılar söylenir, çeşitli dualar okunur, Tao üzerine meditasyon yapılır, özel nefes alma teknikleri ve hareketler uygulanır. Ruhun ölümsüzlüğü inancına sahip olan Tao geleneğinde ölen kişinin bedeniyle birlikte muhteris ruhunun da toprağa gömüldüğüne, saf ruhun ise yaşamaya devam ettiğine inanılır.¹⁸³

¹⁸² Kenan Rıfai, *Şerhli Mesnevi Şerif*, İstanbul, Kubbealtı Yayınevi, 2015, s.135.

¹⁸³ *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, 40. Cilt s. 12.

A.2. JAPONYA’DA TARİHİ ARKA PLAN – JAPONYA’NIN HİRİSTİYANLIK VE İSLÂMİYET İLE TANIŞMASI

Bu bölümde ilk olarak Japonya’da tarihi arka plan anlatılarak Japonya’nın tek tanrılı dinlerle tanışma süreci ele alınacaktır. Bu bağlamda Japonya’ya Hristiyanlığın girişi ve Japonların buna tepkileri, 20. yüzyılda da İslamiyet ile tanışılması ve özellikle 2. Dünya Savaşı’na giden süreçte İslamiyet’in ve dolayısıyla Müslüman toplulukların Japonya’nın siyasetindeki yeri incelenecektir. Bunun yanında Japonya’da İslâmî çalışmalar amacıyla kurulan çalışma merkezleri üzerinde durulacaktır.

A.2.1. EDO DÖNEMİ (1603 – 1868)

Edo dönemi Japon tarihi için en önemli dönemlerden biri olarak kabul edilmektedir. Zira Japonya’da o dönem yaklaşık 120 daimyo arasında bölünmüş olan güç Edo döneminde Tokugawa şogunluğu şemsiyesi altında bir araya getirilmiştir. Hristiyanlığın Japonya’ya girişi ve belli bir süre sonra yasaklanarak tüm yabancıların ülke dışına çıkarılmasıyla başlayan yine Japonya tarihinin önemli olaylarından biri olan yaklaşık 250 yıllık kapalılık ve aynı zamanda barış süreci (Sakoku) Edo döneminde yaşanmıştır.

Bu dönemin bir diğer özelliği ise Japonya’da merkezi yönetimin oluştuğu ve sonrasında gelecek olan Meiji dönemi modern ulus yapısının temellerinin atılmasıdır. Edo dönemi öncesi politik ve sosyal yapı oldukça değişkendi. Çünkü toprak feodal beyler tarafından yönetiliyor ve dolayısıyla gücü kendinde toplayabilen bir feodal beyin komşu topraklara saldırarak ele geçirme tehlikesi her

zaman vardı. Tüm dini yapılar özellikle Budist tapınakları silahlandırılmış rahip askerler tarafından korunuyordu.¹⁸⁴

16. yüzyılın ikinci yarısında Japonya'nın ortasında bulunan Owari'deki küçük bir devlet Oda Nobunaga'ya (1534 – 1582) aitti. Nobunaga, 1560'da henüz 16 yaşında iken kendisinden çok daha kuvvetli bir beyi kendi topraklarından geçmek istediği için mağlup etmiş ve beyi öldürmüştü. Bu olay onun şöhretinin temelini atmakla kalmamış yine henüz 22 yaşında iken onun hizmetine giren Hideyoşi ve Nobunaga tarafından mağlup edilen beyin yardımcısı konumundaki Tokugawa İeyasu'nun Japon tarihinin en önemli isimleri arasına girmesine vesile olmuştur.¹⁸⁵

1568'de Aşikaga Şogunu Nobunaga'dan Kyoto'daki şogunluğun kontrolünü ele geçirmesi için yardımcı olmasını istedi. Bazı tarihçilere göre Nobunaga'nın başkent Kyoto'ya ordusuyla girişi Japonya'nın yeniden birleşme sürecinin başlangıcıdır. Nobunaga'nın amacı sadece Aşikaga'ya yardım sağlamak değildi. Karar verme yetkisini eline aldı ve 1573'te Aşikaga Şogununu sürgüne gönderdi. Bununla şogunluk koltuğu boş kalmıştı. Oda Nobunaga'nın emri altına girmeye en çok tepkiyi Budist dini kurumları gösterdiği için Nobunaga onlara karşı çok gaddardı. Örneğin 1571'deki bir olayda Kyoto'ya bakan Hiei dağındaki Tendai tarikatını yok etti. Manastıra ait binlerce bina yakıldı ve insanları kılıçtan geçirdi. Karargâh merkezi olarak Nobunaga, Kyoto'nun doğusundaki Japonya'nın en büyük gölü olan Biwa Gölü kıyısında Azuçi kalesini yaptırdı. 1582'ye gelindiğinde Nobunaga Japonya'nın üçte birini kontrol ediyordu. Ancak aynı yıl

¹⁸⁴ H. Bayron Earhart, *Religion in Japan, Unity and Diversity*, Wadsworth Cengage Learning, USA, 2014, s.177.

¹⁸⁵ W. Eberhard, *En eski devirlerden zamanımıza kadar Japon Tarihi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2010, s. 135.

kendi vekillerinden biri tarafından öldürüldü ve ölümüyle Azuçi kalesi de yıkıldı.¹⁸⁶

Nobunaga öldüğünde onun başkomutanı olan Hideyoşi, Nobunaga'nın geride bıraktığı kuvvetlerini devralmak ve Japonya'yı yeniden birleştirmeye devam etmek için iyi bir konumdaydı. Sekiz yıl içinde Japonya yeniden bir bütün oldu. Nobunaga'ya kıyasla Hideyoşi daha uzlaşmacı bir yapıdaydı. Hideyoşi'nin yakın dostu olan Tokugawa Ieyasu (1542 – 1616) tarafından en büyük düşmanlardan Odawara'daki Hojo ailesi yenilgiye uğratılırken toprakları Tokugawa'ya verildi. Bundan sonra Tokugawa Ieyasu Japonya'daki en büyük toprak sahibi oluyordu. Tokugawa Ieyasu, karargâh merkezini Kanto bölgesinde küçük bir kasaba olan Edo'ya (Günümüz Tokyo'su) taşıdı.¹⁸⁷

Hideyoşi'nin 1598'de ölümünü izleyen askeri düzenlemede iktidar Kanto bölgesinin efendisi Tokugawa Ieyasu'ya geçti. İeyasu'nun ilk işlerinden biri Hideyoşi'nin oğlu Hideyori'yi Osaka kalesine göndermek oldu. Japonya tarihinde çoğu kez olduğu gibi normal şartlarda güce sahip olması beklenebilecek kişiler göstermelik olarak tutuluyor, gerçek güç sahibi ise bu görüntünün arkasında, naip sıfatıyla ülkeyi dilediği gibi yönetiyordu. Hideyoşi'nin ölümüyle oluşan güç boşluğunu İeyasu doldurmuştu.¹⁸⁸

¹⁸⁶ Charles Holcombe, *Doğu Asya Tarihi – Çin, Japonya, Kore, Medeniyetin Köklerinden 21.*

Yüzyıla kadar, Çev: Muhammed Murtaza Özeren, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2016, s. 217.

¹⁸⁷ A.g.e. s. 218.

¹⁸⁸ Erdal Küçükyağın, *Dönüm noktalarıyla Japon tarihi, Samuraylar Çağı*, İnkılap yayınevi, İstanbul, 2013, s. 207.

İeyasu kesin bir zafer kazandı ve diğer derebeyleri 1600 yılındaki Sekigahara savaşında¹⁸⁹ onunla birleştiler. İeyasu, Honşu, Şikoku ve Kyuşu adalarındaki rakiplerine üstünlüğünü kabul ettirdi. 1603 yılında kendini şogun ilan etmişti. 1614'te Hideyoşi'nin varisini devre dışı bıraktı ve kendi egemenliğine yönelik son askeri muhalefetin üstesinden geldi. İeyasu ardıllarının egemenliğini sürdürebileceği bir yapılanma arayışına girdi. Oğlu Hidetada, hem yönetici, hem politikacı yeteneklerine sahipti ve 1632 yılında öldüğünde ailesinin konumu tartışılmaz hale gelmişti. Sekigahara'dan sonra 250 yılı aşkın bir süre şogun unvanı Tokugawa ailesinin erkekleri arasında el değiştirdi. Aileyle uyum içindeki Bakufu yönetimi Tokugawa ailesinin geleneksel mekânı Edo'ya yerleşti ve de facto olarak Japonya'yı yönetti.¹⁹⁰

İeyasu, Şogunluğun başına geçişinden 1616'daki ölümüne kadar Japonların hayatındaki en önemli figür olmuştur. Öncelikle Nobunaga ve Hideyoshi dönemi yaşanan merkezi yönetim sorununu ortadan kaldıran İeyasu,

¹⁸⁹ Sekigahara savaşı, yüzyıllık mücadelelerin sona erdiği ve Japonya'nın tam anlamıyla birleştiği son savaştır. Yüzyıllar içinde giderek belirginleşen Doğu – Batı ayrımı kristalize olarak ortadan ikiye ayrılan ordular coğrafi olarak da tam merkezde bir konumda olan bu ovada karşı karşıya gelerek savaşlar dönemini bitiren nihai çarpışmayı yapmışlardır. Tokugawa İeyasu'nun zaferiyle sonuçlanan bu savaş yepyeni bir dönemde habercisiydi. Japonya'nın neredeyse tamamen dışarı kapanarak kendi içine döneceği Tokugawa barışı başlıyordu. Ayrıntılı bilgi için bkz: Erdal Küçükyalçın, *Dönüm noktalarıyla Japon tarihi, Samuraylar Çağı*, İnkılap yayınevi, İstanbul, 2013, s. 189.

¹⁹⁰ Janet E. Hunter, *Modern Japonya'nın Doğuşu, 1853'ten Günümüze*, Çev: Müfit Günay, İmge yayınevi, Ankara, 2002, s. 19.

görevde kaldığı kısa süreye rağmen bıraktığı güçlü devlet yapısı sayesinde Japonya, Tokugawa döneminin en gösterişli yıllarını yaşamıştır.¹⁹¹

A.2.2. HİRİSTİYANLIĞIN JAPONYA'YA GİRİŞİ

Çin'e gitmekte olan bir Portekiz gemisi, tutulduğu fırtına sonucunda tesadüfen Japonya sahillerine sürüklenmiş ve 1542 yılında meydana gelen bu olay, Avrupalıların Japonlar ile ilk teması olmuştur. Portekiz gemisindeki Avrupalılar Japon eyalet beyinin karşısına çıkarıldıklarında oldukça iyi karşılandılar. Bu iyiliğe karşılık yanlarında bulunan tüfekleri göstermeleri Japonların büyük ilgisini çekmişti. Öyle ki Japon beyi onlara hemen bir atölye kurarak kendisi için tüfek yaptırmış ve kısa zamanda komşu eyalet beyi de bu yeni silahı kullanmasını öğrenmişti. Bu arada Portekizliler gemideki mallarını satarak büyük kar ediyorlar ve bu iştahla devamlı ticari münasebet kurmak amacıyla her yıl gidip geliyorlardı.¹⁹²

Avrupalıların Japonlar ile ilk temasa geçtikten 7 yıl sonra 1549'da bölgede bulunan bir Cizvit papazı hemen bu yeni keşfedilen ülkeye gelerek Hristiyanlığı yaymaya başladı. Bu konuda pek başarılı olamasa da kendisine bazı taraftarlar bularak onları vaftiz etmiştir. Burada önemli bir husus Japon beylerinin bu yeni dine karşı bir tavır takınmamalarıdır. Bunun temel sebebi ise yabancıların değişik silahlara sahip olmaları ve Japon derebeylerinin bu silahlara sahip olarak güçlerini artırmak istemeleri olduğu kanaatindeyiz.

¹⁹¹ George Sansom, *A History of Japan, 1334 – 1615*, Stanford University Press, California, Original Printing 1961, s. 385.

¹⁹² Hee Soo Lee, *Osmanlı'nın Japon Münasebetleri ve Japonya'da İslâmiyet*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1989, s. 15.

Genel olarak bakıldığında halkın Hristiyanlığa bakışı ise pek olumlu değildi. Geleneksel inançlardan farklı olan Hristiyanlık doktrinini anlamak Japonlar için çok güçtü. Ancak zamanla Hristiyanlık yayılmaya başladı. Misyonerler çok çalışıyorlardı. Ancak onların bazı faaliyetleri Japon yöneticilerinin dikkatinden kaçmadı. Bu Hristiyanlar ülkeye daha yeni geldikleri halde Budist rahiplerine ve Manastırlara düşmanca davranıyor sürekli Avrupa devletlerinin propagandasını yapıyorlardı. Ülkede büyük bir servet ve toprak sahibi olma yolundaydılar. Nagasaki beyine verdikleri bir borcun ödenmemesi üzerine, şehrin toprağını almışlar ve burayı Avrupalılara ait bir liman haline getirmişlerdi.¹⁹³

Avrupalılar sadece ateşli silahlar değil misyonerlerde getirmiş olup ilk misyoner olan Francis Xavier 1549'da gelmişti. Birçok daimyo kendi konumunu ve zenginliğini geliştirmenin bir yolu olarak Portekizlilerle ticaret yapmaya ve bağlantı kurulmasına destek vermişti. 1562'de küçük Omura daimyosu Hristiyan oldu ve 1571'de Portekizlilerin uğrayacağı başlıca liman olarak Nagasaki'yi kurdu. 16. Yüzyılın sonlarına gelindiğinde toplam nüfusu yaklaşık 12 milyon olan Japonya'da muhtemelen yaklaşık 300.000 Hristiyan bulunuyordu. Bu yüzden Japonya'da merkezi otoritenin parçalanmış olması, bir rastlantı eseri Portekizlilerin ve misyonerlerin yararına olmuştu. Merkezi otorite yeniden kurulduğunda Avrupalılar Japonya'yı etkilemenin çok daha zor olduğunu gördü.¹⁹⁴

¹⁹³ A.g.e. s. 16.

¹⁹⁴ Clive Ponting, *Yeni Bir Bakış Açısıyla Dünya Tarihi*, Çev: Eşref Bengi Özbilen, Melisa Matbaacılık, 3. Basım, İstanbul, Kasım 2013, s. 521.

A.2.3. Cizvit Papazlarının Kovulması

1587 yılında Hideyoshi, Hristiyanların başpapazından şu 5 sorunun cevabını talep etti:

- 1 – Niçin vatandaşlarımızı Hristiyan olmaya zorluyorsunuz?
- 2 – Niçin Budist rahiplere karşısınız?
- 3 – Niçin Budist mabetlerinin yıkılmasını istiyorsunuz?
- 4 – Niçin faydalı hayvanların etini yiyorsunuz?
- 5 – Niçin sizin adamlarınız Japon vatandaşlarını başka ülkelere köle olarak satıyorlar?

Portekizliler gerçekten Japon vatandaşlarını köle olarak satıyorlardı. Hideyoshi'nin emri kesindi. Bütün papazlar 20 gün içinde ülkeyi terk edeceklerdi. Bu karar tüccarları kapsamıyordu. Fakat ticari münasebetler devam ederken, papazlar bir yolunu bulup gizleniyor ve faaliyetlerine devam ediyorlardı. 1620'lerde Avrupa'da cereyan eden mezhep kavgaları zaten kuşku içindeki Japonları, Hristiyanlığın toplum barışını tehlikeye düşürücü bir din olduğu kanaatine zorladı ve 1624 yılında yalnızca papazların değil herhangi bir Avrupalının da Japon toprağına ayak basması yasaklandı.

Şimabara ve Amakusa adlı beyliklerde misyonerler çok başarılı olmuş ve halkı tamamen Hristiyanlaştırmışlardı. Hristiyanlığa karşı başlatılan resmi tavır karşısında ülkenin diğer kesimlerinden bazı Hristiyanlar da buralara gelmiş olup bunların arasında toprağı ellerinden alınan birçok samuray da vardı. Yapılan baskılar sonucu 1637 yılında Hristiyanlar isyan etti. İlk olarak Şimabara ve

Tomiooka kalelerinde şogunluğa karşı savaşıyan isyancılar burada aldıkları yenilgi sonrası yine Şimabara'da bulunan Hara kalesini ele geçirdiler. Japon ordusu kaleyi kuşattı ve içindekileri imha etti.¹⁹⁵

Böylece Japonya'da Hristiyanlık ortadan kalkmış oluyordu. Bununla birlikte 1854'e kadar sürecektir olan Japonya'nın dış dünyaya kapılarını kapatma süreci başladı.

Dışarıya açılarak güçlenemeyen Japonya, Osmanlının yayılmacı ve dışa açık yeniçağ tecrübesinden farklı olarak yeniçağın çoğunu içine kapanarak geçirmiştir. Japonya, Batı dünyası ile 15. yüzyılda ticaret ilişkisi kurmuşsa da o dönemde Japon toplumunda Hideyoshi gibi ülke iktidarını iç savaşa rağmen elinde bulunduranlar, Batı'nın İspanya özelinde Asya'da gittikçe belirginleşen yayılmacı tehdidine karşı Japon toplumunun savunulabilmesini ancak dış dünya ile ilişkilerini minimum düzeye çekmede görmüşlerdir.¹⁹⁶

1630 – 1710 yılları arası Japon tarihinde Tokugawa döneminin altın çağı olarak bilinmektedir. Bu dönemin en önemli özellikleri samurai sınıfının köylerden kentlere göçmesiyle birlikte köylerde kalan yerel halkın ekonomik olarak daha fazla özgürlük elde etmesi ve bununla birlikte tüccar sınıfının ekonomik olarak daha fazla rol üstlenmesiydi. Bu da ekonomi üzerinde yerel yönetimlerin gücünü azaltırken ekonomide tüccar sınıfının güçlenmesiyle büyük gelişmelere sebep oldu.¹⁹⁷

¹⁹⁵ http://www.historyofwar.org/articles/wars_shimabara.html

¹⁹⁶ Selçuk Esenbel, A. Murat Demircioğlu, *Çağdaş Japonya'ya Türkiye'den Bakışlar*, Simurg, İstanbul, 1999, s. 15.

¹⁹⁷ Conrad Totman, *Early Modern Japan*, University of California Press, England, 1995, s. 101.

Tokugawa Japonyası pek çok bakımdan bir önceki yüzyılda Batı’da ortaya çıkmış olan yeni monarşilerin özelliklerine sahipti. Aradaki büyük fark ise şogunluğun denizaşırı genişlemeden, aslında dış dünya ile hemen hemen her türlü temastan vaz geçmesiydi. 1636’da açık deniz teknelerinin yapımı durduruldu ve Japon uyrukluların açık denize çıkmaları yasaklandı. Avrupalılarla olan ticaret Nagasaki limanındaki Dejima’ya uğrayan ve kendisine izin verilmiş olan Hollanda gemileriyle ve Asya’dan da yalnızca Çin ile sınırlandırıldı.¹⁹⁸

Bu gelişmeler 1700’lü yıllara gelindiğinde “Hollanda Tetkikleri” adıyla bilinen Rangaku akımını yaratmıştır. Zamanla çoğu samuray, kentli yüzlerce bilim adamı ve doktor, tıp, astronomi, fizik, matematik çevirileri, çalışmaları yapmışlardır. Bu kişiler Çin bilim geleneğinin asırlardır egemen olduğu bu ada toplumunda, şogunlarca da zamanla tanınan bir yeni bilimsel faaliyet alanı yaratmışlardır.¹⁹⁹

A.2.4. JAPONYA’NIN DIŞ DÜNYAYA KAPALILIK DÖNEMİNİN (SAKOKU) SONA ERMESİ VE KAPILARIN AÇILMASI

Japonya’nın Avrupa’ya çok uzak olması, Avrupa ile ciddi bir ticari ilişkiye giremeyecek kadar fakir sanılması ve Avrupa’nın Japonya’dan isteyebileceği herhangi bir yerel ürünü olmaması gibi sebeplerden, İngiltere ve diğer büyük Avrupa ülkeleri Japonya’yı kendi haline bırakmaktan memnundu. Fakat yeni yükselen iki modern güç Amerika ve Rusya’nın pasifik okyanusunda menfaat sahipleri oldukları için Japonya ile ilişkileri başlatmaları gerekiyordu.

¹⁹⁸ Paul Kennedy, *Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri*, Çev: Birtane Karanakçı, Türkiye İş bankası Kültür Yayınları, Ankara 2013, s. 40.

¹⁹⁹ Selçuk Esenbel, *Japon Modernleşmesi ve Osmanlı, Japonya’nın Türk Dünyası ve İslâm Politikaları*, İletişim yayınları, İstanbul, 2012, s. 113.

Amiral Perry komutasındaki Amerikan donanması Temmuz 1853'te aralarında Mississippi ile Susquehanna adlı iki güçlü buharlı firkateynin de bulunduğu 4 siyah savaş gemisiyle bugün Tokyo körfezi olarak bilinen yere ulaştı. Perry'nin Japonya'ya gelişi Şogunluk ve halkı için yeni problemlerle yüzleşmek anlamına geliyordu. Buna bağlı olarak Şogunluk yeni uluslararası ilişkiler ve ulusal güvenliğe yönelik yeni kararlar almak zorunda kalmıştı. Bu problemleri aşmak için de daimyoların desteğine ihtiyaç duyuldu.²⁰⁰ Ancak bu da sonuç vermedi.

Perry'nin amiral gemisi Missisipi'de sekiz büyük yirmilik top ve iki tane daha büyük yirmi başlık top bulunuyordu. Perry, imparatora karşı yazılmış olan mektubu teslim ederek gelecek yıl daha büyük bir filoyla geleceğini söyleyerek Japonya'da ayrıldı. 1854 yılı Şubat ayında Amiral Perry, on savaş gemisiyle döndü. Buna karşılık Tokugawa Şogunluğu hemen teslim oldu ve Amerika ile Kanagawa antlaşmasını imzalamak zorunda kaldı.²⁰¹

Bunun akabinde Japonya, 1858 yılında ABD ile ticaret antlaşması imzaladı ve 19. Yüzyılda Japonya'nın Batılı devletler ile olan ilişkilerini belirleyen “kapitülasyonlar” rejimini kabullendi.

1858 ABD – Japonya Ticaret Antlaşmasının Ana Maddeleri:

1 – Japonya ile ABD arasında diplomatik ilişkiler başlayacak, ABD temsilcisi Edo'da (Tokyo) oturacak.

²⁰⁰ Marius B. Jansen, *Sakamoto Ryoma and the Meiji Restoration*, Columbia University Press, USA, 1994, s. 51.

²⁰¹ Charles Holcombe, *Doğu Asya Tarihi – Çin, Japonya, Kore, Medeniyetin köklerinden 21. Yüzyıla kadar*, Çev: Muhammed Murtaza Özeren, Dergâh yayınları, İstanbul, 2016, s. 255.

2 – Temmuz 1859 – Ocak 1863 yılları arasında Edo, Osaka, Kanagawa (Yokohama), Nagasaki, Kobe, Niigata, serbest ticarete sırayla açılacak.

3 – İthal malların gümrük vergileri malın cinsine göre değerinin yüzde 5'i ile yüzde 20'si arasında belirlenecek.

4 – Japonya'da bulunan ABD vatandaşları Amerikan konsolosluğu mahkemesinde yargılanacak, Japon hukukuna tabi olmayacaklardır.²⁰²

Japonya, yaptığı bu eşit olmayan antlaşmalar ülkenin Batılı güçler tarafından ekonomik baskı altına alınmasının kapılarını açmış oluyordu. Zira ABD'nin hemen ardından İngiltere, Fransa, Rusya ve Hollanda gibi diğer Batılı ülkeler ile aynı derecede antlaşmalar imzalandığı görülmektedir.

Bu antlaşmaların imzalanması halk arasında şogunluk yönetimine karşı büyük bir tepkinin ortaya konulmasına sebep oldu. Bunun yanında *Barbarların kovulması hareketi* olarak adlandırılan “Sonnô Jôî” ortaya çıktı ve yabancılara karşı saldırılar başladı. Buna paralel olarak 1860 yılında Amerika'nın Japonya Başkonsolosu Harris'in Hollandalı tercümanı kafası kesilerek öldürüldü.²⁰³

Sonraki yıllar ise imparatoru destekleyen gruplarla baskı altında olan şogunları destekleyenler arasında bir mücadeleye tanık oldu. Batılı anlaşmaların sonucu olarak şogunluğun etkisi azaldı. İmparatoru destekleyen daimyolar düşmanları olan Bakufu'ya ve yabancılara saldırdılar. Japonya iç savaşın eşiğinde

²⁰² Selçuk Esenbel, *Japon Modernleşmesi ve Osmanlı, Japonya'nın Türk Dünyası ve İslâm Politikaları*, İletişim yayınları, İstanbul, 2012, 137.

²⁰³ 五味文彦、高埜利彦、鳥海精、*日本史研究*、山川出版社、東京、1998年、s. 308.

Gomi Fumihiko, Takano Toshihiko, Kiyoshi Toriumi, *Nihonshi Kenkyu*, Yamagata Shuppankai, Tokyo, 1998, s. 308.

bocaladı ve yabancıların hayatları tehlikeye girdi. Yine bu dönemde bir İngiliz diplomat olan C. L. Richardson, Satsuma'dan yüksek rütbeli Batı karşıtı bir toprak sahibinin yanından geçerken atından inmediği için Yokohama yakınlarında öldürüldü. Harris şogunun düzeni muhafaza etmek için elinden geleni yaptığına inanıyordu ama İngilizler Richardson olayına karşı sert bir tepki vererek bir özür ve tazminat talep ettiler. Tatmin olmayan İngilizler 1863 yılı Ağustos ayında filolarıyla Kagoşima'yı bombaladılar.²⁰⁴

Şogun karşıtı güçlerin Bakufu'ya karşı ittifaka girerek, imparatorun iktidarı ele geçirmesi için mücadele etmesi meyvelerini vermeye başladı ve daha fazla dayanamayan şogun yetkilerini imparatora devretmek zorunda kaldı. Bu devir teslime göre son Tokugawa Şogun'u topraklarını korumuş fakat yetkilerinden vazgeçmiştir. Ancak bu durum imparatorluk destekçisi klanlar tarafından kabul edilmeyerek, 3 Ağustos 1868'de Tokugawa sarayı ittifak askerlerince sarılmış ve şogunluk kaldırılarak tüm topraklarına el konulmuştur.²⁰⁵

Yaklaşık 10 yıl kadar süren iç karışıklık sürecinden sonra imparatorluk makamının yeniden güç kazanmasına karşılık yaklaşık 700 yıl süren feodal yönetim sona ererken şogunluk yerini imparatorluğun yeniden güçlendiği Batılılaşma sürecine bırakıyordu.

A.2.5. MEİJİ RESTORASYONU

1868 yılında İmparator Mutsuhito'nun Meiji unvanı ile tahta geçmesinden sonra Japon aydınları arasında dış müdahalelerden kurtulmanın yolunun Batılılar gibi gelişmek ve güçlü olmaktan geçtiği fikrinin yayıldığını söylemek

²⁰⁴ Milton W. Mayer, *Japonya Tarihi*, İnkılap yayınları, İstanbul, 2014, s. 135.

²⁰⁵ Ali Merthan Dünder, *Panİslâmizm'den Büyük Asyacılığa*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2006, s. 133.

mümkündür. 1970 yılından itibaren hem diplomatik, ticari müzakereler yapmak, hem de dünyayı tanımak amacıyla pek çok Japon heyeti yurtdışına gönderilir. Öte yandan Batılı büyük güçlerden binlerce uzman Japonya'ya davet edilir ve yine binlerce Japon öğrenci tespit edilen alanlarda eğitim almak üzere Avrupa ve Amerika'ya gönderilir. Dış dünya ile kurulan bu tür temaslar ve sömürgeci güçlerin ticari kazançları için Japonya'ya uyguladıkları aşağılayıcı politikalar, Japonya'da milliyetçilik duygularının yeniden canlanmasına ve ileride iç – dış siyasetin şekillenmesinde etkili olacak Büyük Asyacılık fikrinin filizlenmeye başlamasına sebep olmuştur.²⁰⁶

Meiji Japonyasını iki döneme ayırmak mümkündür. İlk dönem diyebileceğimiz 1868'den 1890'a kadar yaşanan dönemde liderler, özellikle iç reformlarla ilgilendiler ve modernleşme temellerini uygulamacı düşüncelere göre hazırladılar. Bu başlangıç sürecinde uzun vadeli amaçların tasarlanması ikinci planda kalıyordu. Yönetim, siyasi meselelerde istikrarın sağlanması, ülke yönetiminde birliğin güçlendirilmesi ve verimli hükümet organlarının kuruluşu gibi devletin acil konularını ele aldı. Meiji döneminin ikinci yarısı diyebileceğimiz 1890 – 1912 yılları arasında ise Japonya, ekonomik ve siyasi alanda bir dünya gücü haline geldi.²⁰⁷

Meiji restorasyonu sonrası Japonya, Batılılaşmanın da etkisiyle özellikle hammadde ihtiyacını karşılamak için Asya anakarasına ilerlemek durumundaydı. Bu bağlamda ilk hedef ise Kore görünüyordu. 1870'lerde Kore'de Kraliçe Min,

²⁰⁶ Ali Merthan Dünder, *Muhayyel Tarihe İtiraz: Ertuğrul Faciası*, Yamada Torajiro ve Abdülhalim Noda Shotaro Üzerine, *Doğu Asya'nın Politik Ekonomisi, Japonya, Çin ve Güney Kore'de Kalkınma, Siyaset ve Jeostrateji*, (Ed. K. Ali Akkemik, Sadık Günay), Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, Şubat 2015, s. 364.

²⁰⁷ Milton W. Mayer, *Japonya Tarihi*, İnkılap yayınları, İstanbul, 2014, s. 142.

Naip Tai Won Kun ve Kim Ok Kiun adında bir soylu arasında şiddetli bir düşmanlık ve rekabet hüküm sürüyordu. 1882’de gerginlik iyice tırmandı ve Koreliler aralarında mücadele ederken Japon temsilciliği de saldırıya uğradı. Ölenler olurken sağ kalanlar güçlkle kaçabilmiş ve bu arada Kraliçe de Çin’i yardıma çağırmişti. Japonya’nın Kore’yi cezalandırmak için gönderdiği askeri kuvvet, karşısında Çinlileri buldu.²⁰⁸

Japonlar hızla Avrupalılaşıırken sanki üç yüz yıldır Avrupa diplomasisi içindelermiş gibi, karmaşık, diplomatik ilişki ve bağlantıları da iyi anladılar. Anladıkları en önemli gerçek ise ülkelerine yakın bölgelerdeki güç boşluklarıydı. Bu boşluklardan en önemlisi olan Çin’i kendilerinin doldurmaması halinde bölgede güçlü duruma geçecek olan devlet Rusya dolduracaktı. Bu hedefler doğrultusunda 1895’te Çin’i yenerek Kore üzerinde söz sahibi olan Japonya, 1904 – 1905 Rus – Japon savaşında ise Rusya’yı yenilgiye uğratıyordu.²⁰⁹ İlk olarak Çin’e karşı elde edilen zafer Çin’in düşünüldüğünden zayıf olduğunu ortaya koyuyordu. Bunun yanında bir diğer ortaya çıkan gerçek nokta ise Japon modernleşmesinin oldukça başarılı olduğunun görülmesiydi. Tüm bunlarla birlikte Japonya’nın en büyük kazanımı ise şüphesiz ki Kore üzerinde söz sahibi olmasıydı.²¹⁰

Rusya’ya karşı elde edilen zafer ise Japonya’nın emperyalist dünya düzenine ayak uydurması ve kendisini dünya güçleri arasında kabullendirmesi için büyük bir şans doğurmuştur. Zira bu zafer tüm ülkeler tarafından Asyalı sarı ırka

²⁰⁸ Murat Bilge, *Militarist Modernleşme*, Almanya, Japonya ve Türkiye, İletişim yayınları, İstanbul, 2012, s. 401.

²⁰⁹ Oral Sander, *Siyasi Tarih, İlkçağlardan 1918’e*, İmge yayınevi, Ankara, 2013, s. 278.

²¹⁰ WG Beasley, *The Modern History of Japan*, Frederica Pralger Publisher, Great Britain, 1963, s. 163.

mensup bir gücün Batılı Hristiyan devletlerine karşı elde ettiği ilk zafer olarak kabul edilmiştir.²¹¹ Diğer yandan Japonya, Rusya'ya karşı daha önce yapılan antlaşmalar gereği vermiş olduğu Liaotung yarımadası üzerindeki hakları, Güney Mançurya üzerindeki 700 mil demiryolu hakkını, Ohotsk denizindeki Güney Sahalin adası üzerindeki tüm hakları ele geçirmiş oluyordu.²¹² Böylece Japonya emperyalist bir güç haline gelme yolunda kapıları ardına kadar açmış oldu. Zira Japonya'nın Rusya karşısındaki açık zaferinin hemen sonrasında Japonya Kore ile daha sonra Kore'nin ilhakıyla sonuçlanacak olan bir çeşit koruma antlaşması imzaladı. Böylece Japonya Kore'nin iç işlerine de karışma hakkı elde etmiş oluyordu.²¹³ Bir diğer ifadeyle Rusya karşısındaki büyük zafer Japonya'nın dış politikasını belirlemişti. Bu zaferle Japonya daha önce Çin'e karşı elde ettiği zafere rağmen Batılı güçlerin müdahalesiyle elde edemediği kazancı bu galibiyetle elde etmiş, uluslararası alanda bir güç haline gelmiştir.²¹⁴ 1910'da Kore'nin de ilhak edilmesiyle Japonya 2. Dünya Savaşına kadarki süreçte büyük bir emperyalist güç olarak karşımıza çıkacaktır.

²¹¹ Cemil Aydın, *The Politics of Anti – Westernism in Asia*, Columbia University Press, Newyork, 2007, s. 71.

²¹² Herbert P. Bix, *Hirohito And The Making of Modern Japan*, Perennial, Newyork, 2001 s. 9.

İkinci Dünya Savaşı'ndaki Japonya'nın ağır yenilgisiyle birlikte Rusya, Sahalin adasını yeniden ele geçirmiş olup günümüzde henüz iki ülke arasında bir antlaşma yapılmamıştır. Sahalin Sorunu'nu ortadan kaldırmak adına her ne kadar birçok görüşme yapılmış olsa da bu görüşmeler birbirinin tekrarı olmaktan öteye gitmemiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Nurullah Sat, *Uzakdoğu'da Bilek Güleş: Rusya ile Japonya Arasındaki Kuril Adaları ve Sahalin Sorunu*, 21. Yüzyılda Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 12, 2015, s. 473 – 494.

²¹³ Peter Duus, *The Abacus and The Sword, The Japanese Penetration of Korea, 1895 – 1910*, University of California Press, 1998, s. 188.

²¹⁴ Richard Sims, *The Political History, since the Meiji Renovation 1868 – 2000*, Palgrave, Newyork, 2001, s. 93.

Diğer yandan Meiji dönemi ekonomik gelişim sürecinin 3 döneme ayrıldığı görülmektedir. İlki 1880'e kadarki dönem olup bu dönemde hükümet yatırımları doğrudan gerçekleşmiş, yabancı sermaye girişi ve ülke içi ticarete yabancılarla rekabet noktasında tüccarlar desteklenmiştir. 1894 – 95 e kadarki süreç ise endüstriyel ürün ticaretine ağırlık verildiği devlet yatırımlarının doğrudan yapılmasından ziyade özel sektörün desteklendiği bir dönemdir. 3. Dönem ise 1894 – 1914 arası olup Japonya'nın tarımdışı ekonomisine ve hayat standartlarına olumlu etki eden bir süreç olmuştur. Bu dönemde ipek ve pamuk fabrikalarındaki büyük artışa paralel olarak ekonomide büyük bir gelişim gözlemlenmiştir.²¹⁵

A.2.6. TÜRK – JAPON İLİŞKİLERİ VE ERTUĞRUL FACİASI

1868 yılında gerçekleşen Meiji restorasyonu sonrasında Japonya, 1854 yılında kapılarını açmasıyla birlikte Batılılarla imzaladığı eşitsizlik antlaşmalarını revize etme çabasına girdi. Diğer yandan Kırım Savaşı'nın ardından imzalanan 1856 Paris Antlaşması ile Avrupalı bir devlet olarak tanınmış Osmanlı Devleti, Japonya'nın doğrudan ilgi alanına girmişti. Bunun en önemli sebebi Osmanlı Devleti'nin de Japonya gibi Avrupalı Devletlerle kapitülasyon antlaşmaları imzalamış olmasıdır. Japon diplomatlar Osmanlı devletine eşit olmayan bir ticaret antlaşması imzalatmayı ve böylelikle Avrupa hukukuna dâhil olarak kendi kapitülasyonlarını revize etmeyi planlamışlardır. Bu bağlamda birçok heyet Avrupa'ya ve Amerika Birleşik Devletleri'ne gönderilmiştir.²¹⁶

²¹⁵ W.G Beasley, *Japanese Imperialism 1894 – 1945*, Clarendon Press Oxford, 2013, s. 37.

²¹⁶ Ali Merthan Dünder, *Siyaset İstihbarat ve Bilim: Japonya'daki Türkoloji Çalışmaları Üzerine Bazı Düşünceler*, XI. Milli Türkoloji Kongresi Bildirileri, s. 51.

Yine bu dönemde Japonya'dan Avrupa ülkeleri ve ABD'ye öğrenim için öğrenciler gönderildiği gibi, bazı düşünürler de kendi imkânlarıyla seyahat etmişler, Avrupa seyahatlerinin ortak durağı ise İstanbul olmuştur. Böylece Meiji dönemi ile Japonlar, Türkiye hakkında bilgileri artık birinci elden kendi vatandaşlarının deneyim ve gözlemlerine dayalı mektup, seyahatname ve başka çeşitli yazılardan elde etme imkânına sahip olmuşlardır.²¹⁷

Japonya ile Osmanlı devleti arasındaki ilk resmi temasın ise 1871 yılında olduğu görülmektedir. Japonya tarafından Avrupa'ya gönderilen Büyükelçi İwakura başkanlığındaki heyete dâhil olan Japon Dışişleri Bakanlığı kâtibi Fukuchi Genichiro, Japon devletinin temsilcisi olarak İstanbul'a gelmiştir. İstanbul'da çeşitli temaslarda bulunan Fukuchi, hazırladığı resmi raporunda Avrupa Milletlerarası Fuarı'ndan bahsederken burada sergilenen Türk mallarının çokluğundan bahsetmektedir.²¹⁸ Fukuchi'nin ziyaretinden 7 yıl sonra 1878'de bir Japon harp gemisi İstanbul'a gelmiştir. Seiki adlı bu Japon harp gemisinin kaptanı Yarbay İnoue'ye Abdülhamid, “Ben de ülkenize harp gemimizi göndererek kaptanım ve zabitanım vasıtasıyla imparatorunuza selamımı iletmek istiyorum. Lütfen imparatorunuza selamımı iletiniz” demiştir.²¹⁹

1880 yılında Mikado'nun akrabalarından Prens Hebi başkanlığında İstanbul'a bir Japon heyeti gelmiştir. Herhangi bir resmi özelliği olmayan bu heyet Abdülhamid tarafından izzet ve ikram ile karşılanarak Beyoğlu'nun en

²¹⁷ Ali Volkan Erdemir, *Japonya'da Türk İmgesinin Oluşumu 1890 – 1914*, Kurgu Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 2014, s. 20.

²¹⁸ F. Şayan Ulusan Şahin, *Türk – Japon İlişkileri (1876 – 1908)*, T.C. Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri, Ankara, 2001, s.7.

²¹⁹ Kaori Komatsu, *Ertuğrul Faciası: Bir dostluğun doğuşu*, Ankara, 1992, s. 30.

yüksek otellerinden birine yerleştirilmiş olup İstanbul'da kaldıkları süre zarfında tüm masrafları saray tarafından karşılandı.²²⁰

1887 yılının Eylül ayında Prens Komatsu İstanbul'a ziyarete gelir ve Abdülhamid ile görüşerek Japon imparatorunun hediye ve nişanlarını sunar. İstanbul'da gördüğü yakın ilgi ve misafirperverliğe teşekkür olarak Abdülhamid'e Büyük Krizantem Nişanının verileceğini ve buna karşılık Osmanlı devletinden Japon İmparatoru'na uygun nişanın verilip verilmeyeceğini sorar. Osmanlı devleti de uygun bir nişanın verilmesine karar verir.²²¹

Prens Komatsu'nun bu ziyareti iki ülke arasındaki münasebetleri geliştirme gayretlerini daha da arttırmıştır. Heyete, çeşitli rütbelerden *Osmani*, *Mecidi* ve *şefkat* nişanları verilmiştir. Yine Japonya Harbiye Nazırı'na ve miralaya da *Mecidi* nişanı verilmiştir. Komatsu'da ülkesine döndükten sonra başta Sadrazam ve Kâmil Paşa olmak üzere pek çok ilgili memurlara Sulilövan nişanı göndermiştir.²²²

Bu ziyaret sonrası II. Abdülhamid, Japon İmparatoru Mitsuhiro ile siyasi ilişki kurmak ve Japonya ile bir ticaret antlaşması imzalamak istemiştir. Buna kapı açmak için imparatora Osmanlı nişanlarının en büyüğü olan murassa imtiyaz nişanı ile kıymetli hediyeler gönderilmesi planlandı. Ancak II. Abdülhamid, bu nişanla hediyeleri götürecek heyetin Japon sularına bir Osmanlı harp gemisiyle gitmesini istiyor ve Türk bayrağının Japon sularında dalgalanmasının kendi şan ve

²²⁰ Ziya Şakir, *Sultan Abdülhamid ve İmparator Mikado*, Akıl – Fikir yayınları, İstanbul, 2010, s.35.

²²¹ Ertuğrul Şimşek, *Uzakdoğu Elçisi Ertuğrul Firkateyni*, IQ Kültür – Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2005, s. 59.

²²² F. Şayan Ulusan Şahin, *Türk – Japon İlişkileri (1876 – 1908)*, T.C. Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri, Ankara, 2001, s. 23.

şerefini artıracığını, Uzakdoğu Müslümanlarının üzerinde iyi bir tesir uyandıracığını düşünüyordu.²²³

Bu düşünceler çerçevesinde Ertuğrul gemisinin Japonya'ya gönderilmesine karar verildi. Ancak meselenin pek anlaşılmaması için bunu değişik bir ad altında yapmak gerekiyordu. Görünürde sebep Deniz Harp Okulu öğrencilerinin okulda teorik olarak gördükleri ve aldıkları bilgileri denizde uygulayarak öğrenmeleri idi.²²⁴

Ertuğrul, heyecanlı bir törenle 14 Temmuz 1889 tarihinde İstanbul'dan ayrıldı. Ertuğrul'un Japonya yolculuğu yaşanan çeşitli kazalar ve geminin eski oluşuna bağlı teknik sorunlar nedeniyle oldukça sıkıntılı geçecektir.

Örneğin 18 Temmuz tarihli bir telgrafta Ertuğrul'un Süveyş kanalında karaya oturduğu ve kurtarıldıktan sonra şiddetli rüzgârın ve akıntının da etkisiyle sahile vurduğu bildirildi. Bu sebeple geminin Süveyş kanalında havuza çekilerek tamir edilmesi gereği Osman Bey tarafından söz konusu telgrafla Bahriye Nezaretine ve Mabeyn'e bildirildi.²²⁵

Büyük zorluklarla mücadele ederek ağır ağır yoluna devam eden Ertuğrul, yaklaşık 11 ay süren bir yolculuktan sonra 26 Mayıs 1890 tarihinde Yokohama limanına girdi.²²⁶ 13 Haziran 1890 günü Osman Paşa, İmparator Meiji'ye nişanı,

²²³ Süleyman Kani İrtem, *Ertuğrul Faciası, Boğazlar Meselesi*, Temel yayınları, İstanbul, 2005, s. 20.

²²⁴ Erol Mütercimler, *Ertuğrul Faciası*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2010, s. 74.

²²⁵ Erol Mütercimler – Mim Kemal Öke, *Ertuğrul Firkateyni Faciası ve Türk – Japon İlişkilerinin Başlangıcı*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1991, s.37.

²²⁶ Ziya Şakir, *Sultan Abdülhamid ve İmparator Mikado*, Akıl – Fikir yayınları, İstanbul, 2010, s.50.

mektubu ve armağanları sunarken gemi personeli üç ayı Japonya’da ziyaretlerle, hazırlıklarla geçirirler ve kolera salgını baş gösterir. Gemi iki hafta karantinaya alınır. Bu hastalıktan dolayı 15 kişi hayatını kaybeder.²²⁷ Osmanlı heyetinin Japonya’da görevlerini tamamlaması üzerine Ertuğrul, Yokohama’dan ayrılır. Ertuğrul’un limanda ayrıldığı tarih olan 15 Eylül 1890 pazartesi günü öğleden itibaren kazanın meydana geldiği tarih olan 18 Eylül 1890²²⁸ Perşembe günü akşam 21:00’e kadar geçen 87 saatlik sürenin nasıl geçtiği pek çok yönden meçhul kalmıştır.²²⁹

Kaori Komatsu’ya göre Ertuğrul’un 14 Eylül’de yola çıkması kararlaştırılmıştı. Ancak büyük bir tayfunun yaklaştığı haberi gelmişti ve Japonlar bütün gayretleriyle hareketin ertelenmesini önerdiler. Buna rağmen Osman Paşa, *Artık emir çıkmıştır* diyerek bu öneriyi dinlemedi ve alınan emre sadakat göstererek Ertuğrul 14 Eylül 1890 günü Yokohama’dan ayrıldı.²³⁰

²²⁷ Canan Yücel Eronat, *Ertuğrul Süvarisi Ali Bey’den Ayşe hanıma mektuplar*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1995, s. 55.

²²⁸ Kazanın gerçekleştiği tarih ile ilgili dikkat çeken hatalar vardır. Bunun da en önemli sebebi birçok çalışmaya kaynaklık etmiş Süleyman Nutki’nin *Ertuğrul Firkateyni Faciası* adlı kitabıdır. Bu çalışmada kazanın meydana geldiği tarih 18 Eylül 1890 olarak verilmiş ve buradan alıntı yapan araştırmacılar da bu hatayı tekrarlamışlardır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Ali Merthan Dündar, *Muhayyel Tarihe İtiraz: Ertuğrul Faciası*, Yamada Torajiro ve Abdülhalim Noda Shotaro Üzerine, *Doğu Asya’nın Politik Ekonomisi, Japonya, Çin ve Güney Kore’de Kalkınma, Siyaset ve Jeostrateji*, (Ed. K. Ali Akkemik, Sadık Günay), Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, Şubat 2015, s. 362 – 372.

²²⁹ Süleyman Nutki, *Ertuğrul Firkateyni Faciası*, Kültür Yayınları Tarih Dizisi, Ankara, 2005, s.65.

²³⁰ Kaori Komatsu, *Ertuğrul Faciası – Bir Dostluğun Doğuşu*, Turhan Kitapevi, Ankara, 1992, s.15.

16 Eylül Salı günü öğle üzeri ters bir rüzgâr esmeye başlamış ve akşamüzeri şiddetlenmişti. Ertuğrul, yavaş yavaş şiddetini artıran rüzgâr sebebiyle ortaya çıkan büyük dalgalarla mücadele etmek zorunda kalmıştı. Ertuğrul artık dağılacak gibiydi ve dalgalara batıp çıkarken korkunç iniltiyle gıcırdıyordu. Zaman geçtikçe rüzgâr ve denizin korkunç darbeler halinde bindirmelerinden dolayı her an kırılan, yerinden oynayan, dağılan bölmelerin tamiri için zamanla mümkün olmamaya başlamıştı. Ve nihayet dalgalara daha fazla dayanamayan Ertuğrul Firkateyni 18 Eylül akşamı 21.30 sularında batmıştır.²³¹

Gerçekleşen bu elim kaza sonucu 581 denizci hayatını kaybederken 69 denizci hayatta kalabilmişti. Hayatta kalan bu 69 kazazede Japon donanmasına ait Hiei ve Kongo isimli kruvazörleri ile 5 Ekim 1890 günü Shinagawa körfezinden yola çıkarak İstanbul'a gönderilmiştir.²³²

Selçuk Esenbel'e göre felaketle sonuçlanan bu Osmanlı ziyaretinin arkasında soğukkanlı bir siyaset vardı. Son zamanlarda II. Abdülhamid, İslâm'ın (sünni mezhebi) halifesi unvanını, Batılı güçlerin Asya imparatorluklarındaki Müslüman kitlelerin menfaatlerini korumaya yönelik güçlü bir ilgiye dayalı dış politika geliştirmek için kullanmaya başlamıştır. Artık halife unvanını Büyük Güçler'e karşı bir dış politika olarak kullanan Abdülhamid, kısmen de Batılı güçlerin kontrolündeki Asya imparatorluklarındaki Müslüman kesimlere yönelik Pan – İslâmist politikasını belirtmek için Ertuğrul heyetini Japonya'ya göndermiştir. Ertuğrul firkateyninin komutanı Osman Paşa, İngiliz ve Fransız sömürge limanları olan Bombay, Singapur, Saigong ve Hong – Kong'da önde

²³¹ Osman Öndeş, *Ertuğrul Firkateyni Faciası*, Aksoy Yayıncılık, İstanbul, 1998, s. 94.

²³² Amiral (e) Çetinkaya Apatay, *Ertuğrul Firkateyni'nin Öyküsü, XIX. Yüzyıldan Bugüne Türk – Japon İlişkileri*, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1998, s. 202.

gelen Müslümanlarla karşılaşma fırsatını kullanmıştır. Yerel Müslüman gazeteler halifenin gemisinin şehre geldiğini ve Osmanlı bahriye mürettebatının Müslüman topluluklarının ibadetine katıldıkları haberini ön sayfada vermiştir. Öte yandan bu, sultana kendi kamuoyunu istediği gibi yönlendirme fırsatı sağlayacaktır.²³³

A.2.7. JAPONYA’NIN İSLÂMİYET İLE TANIŞMASI VE ASYACI CEMİYETLER

1868 Meiji Restorasyonu ile birlikte yurtdışına çıkan Budist rahipler İslâmiyet ile ilgili bilgi toplamaya başladılar. Iwakura Misyonu üyesi de olan meşhur Japon Budist rahip Mokurai Shimaji, İslâm dünyasının merkezi konumunda olan İstanbul’u ziyaret etmiş, bu gezi sonrası yazdığı raporda İslâm’dan etkilendiğini dile getirerek İslâmiyet hakkındaki düşüncelerini diğer Budist rahiplere aktarmıştır. 1891 yılında o dönem yaşanan Ertuğrul Firkateyni faciasından yaralı olarak kurtulanları İstanbul’a getiren Hiei ve Kongo isimli gemiler ile birlikte bazı Budist rahipler de almış oldukları dini eğitim uygulamaları ile İslâmiyet ve Müslümanlar hakkında araştırmalar yapmak üzere İstanbul’a gelmiştir.²³⁴

20. yüzyılın başlarından itibaren her ne kadar başta Hindistanlı Müslüman tüccarlar olmak üzere çeşitli ülkelerden Müslümanların Japonya’da misyonerlik

²³³ Selçuk Esenbel, *Japon Modernleşmesi ve Osmanlı, Japonya’nın Türk Dünyası ve İslâm Politikaları*, İletişim yayınları, İstanbul, 2012, s. 290.

²³⁴ Hiroshi Nagaba, *The Modern Records of Inspection in Turkey*, Keio Üniversitesi Yayınları, 2000, Tokyo, s. 187.

Naoshi OKUYAMA, *The Voyage of Hiei and Kongo to the Ottoman Empire as Observed by Japanese Monks Who Studied in Ceylon*, The Annual Bulletin of Asian Culture Research Institute, Toyo University, 2008, s. 43.

faaliyetleri gerçekleştirdiği görülse de bunların geniş çapta olmaması sebebiyle belgelerle kanıtlamak oldukça güçtür.

1895'te sonuçlanan Çin – Japon savaşının ardından Japonya, Müslümanlarla komşu olduğunu fark etmiştir. Bölgeye gönderilen seyyah ve görevlilerin aktardıklarından yola çıkarak, Müslüman toplulukları etkileyen fikirler ve akımlar da anlaşılmaya çalışılmıştır. Kore'nin nüfuzunu ele geçirmek için Çin ile yapılan bu savaş sonunda Japon istihbaratı, Çin yönetimi ile sorunları olan toplulukların varlığını keşfetmiştir. Uygurlar ve Çinli Müslümanlar (Huiler ya da Dungan, Tungan, Döngen) Japonya tarafından olası Müttefik olarak görülmüşlerdir.²³⁵

Bunun akabinde Japonya'nın 1904 – 1905 Rus – Japon savaşındaki galibiyeti başta Osmanlı olmak üzere tüm İslâm dünyasında büyük bir yankı uyandırmış, Müslümanlar tarafından Asyalı ve Hristiyan olmayan bir devletin Rusya gibi büyük bir güç karşısındaki bu başarısı oldukça dikkat çekici bulunmuştur.²³⁶

Dolayısıyla daha önce Çin Müslümanlarını tanıyan Japonya, 1904 – 1905 Rus – Japon savaşındaki galibiyetiyle de Rusya Müslümanlarını tanıma imkânı buluyordu.

²³⁵ Ali Merthan Dünder, *Siyaset İstihbarat ve Bilim: Japonya'daki Türkoloji Çalışmaları Üzerine Bazı Düşünceler*, XI. Milli Türkoloji Kongresi Bildirileri, s. 52.

²³⁶ Tarih boyunca büyük mücadele içinde olan Rusya ile Japonya'nın bu savaşını gözlemlemek üzere General Pertev Demirhan dönemin Osmanlı Sultanı II. Abdülhamid tarafından savaş bölgesine gönderilmiş ve burada yaşadıklarını *Hayatımın Anıları* isimli eserinde kaleme almıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: General Pertev Demirhan, *Hayatımın Anıları*, İktbal Kitapevi, İstanbul, 1943

Diğer yandan 1900'lerin başlarından itibaren mevcut yönetimin de desteğiyle Japonya'nın emperyalist emellerine hizmet etmek amacıyla çeşitli cemiyetlerin kurulduğu görülmektedir. Bunların başında da Ajia Gikai Cemiyeti gelmektedir.

A.2.7.1. Ajia Gikai Cemiyeti

20. yüzyılın başında daha önce de belirttiğimiz üzere Abdürreşid İbrahim, Rusya'nın milliyetçi politikalarıyla uyuşamayarak dönemin yükselen değeri konumuna gelen Japonya ile ilişki kurdu. 1903 yılında ilk defa Japonya'yı gizlice ziyaret eden İbrahim, Rusya'nın Tokyo konsolosluğunun onun Rusya karşıtı propagandalarından rahatsız olmasından dolayı sınırışı edildi. İbrahim, 1908'de Japonya tarafından resmi olarak onaylanmış bir ziyaretle Japonya'ya geri döndü. Bu defa Başbakan Ito ve Kont Okuma gibi siyasette önemli kişilerle sıkı bağlantılar kurdu. Bunun yanında Japonya'da güç kazanmaya başlayan liberal milliyetçi Tokutomi – Soho, Asyacı Kara Ejderler cemiyetinin (Kokuryukai) üyesi Uchida Ryohei, Tōyama Mitsuru gibi kişilerle de yakın ilişki kurdu ve suikastine kadar yakın arkadaşlığını sürdürdüğü politikacı Inukai Ki gibi kişilerce temsil edilen Asyacılarla çalışmaya başladı.²³⁷

Japonya'da İslâm çalışmalarını amaçlayan Japon teşkilatlarının sadece birkaçı esas olarak Arapça, Farsça, Türkçe gibi Müslüman dünyanın dillerini öğretmekle ilgilenirken çoğu, hükümetin himayesi altındaydı ve Japonya'nın Asyacı milli politikasına yardım için İslâm dünyasının çeşitli halkları ve kültürleri üzerinde uzmanlaşmış Japonlar yetiştirmeyi hedeflemişlerdi. İslâm kaynaklı gruplar ve teşkilatlar, geç Meiji döneminde Çin – Japon ve 1905 Rus – Japon

²³⁷ Selçuk Esenbel, *Japon Modernleşmesi ve Osmanlı, Japonya'nın Türk Dünyası ve İslâm Politikaları*, İletişim yayınları, İstanbul, 2012, s. 321.

savaşlarından itibaren Japon politikasının ön saflarındaki Asyacılı gruplar ve politikacılarla önemli ilişkiler içinde oldular.²³⁸

1909 yılında Abdürreşid İbrahim ve Toyama Mitsuru, bazı ileri gelen Japonlarla beraber Tokyo’da, Ajia Gikai’i (Asya Meclisi) kurdu. Bazı üst düzey Japonların birdenbire Müslümanlığı seçerek üyesi oldukları bu cemiyet, Asya Müslümanlarının bağımsızlık hareketlerini yönlendirmek için faaliyet göstermeye başlamıştır. İbrahim’in çalışmaları sonucunda Japon yöneticiler Rusya’daki Müslüman Türklere biraz daha yaklaşmış ve onları potansiyel müttefik olarak kabul etmişlerdir. Japonya ile siyasî ilişkiye giren ilk Türk lideri olan Abdürreşid İbrahim, 1933’de eski dostlarının daveti ile tekrar Japonya’ya gitmiş ve yaşamının sonuna kadar burada kalmıştır.²³⁹

Abdürreşid İbrahim, Ajia Gikai’in kurulması konusunda önemli eseri *Âlem-i İslâm ve Japonya’da İslâmiyet’in Yayılması*’nda şunları ifade etmektedir:

Japonya’da İslâmiyet’in yayılmasına hizmet edecek, bir cemiyetin Tokyo’da kurulmasına karar verilmişti. Fakat birdenbire İslâmiyet’in yayılması denemek olursa pek çok hücumlara hedef olacağı hatıra alınarak işin bir derece kapalı, hiç olmazsa az bir müddet müphem bir halde bulunması nazar – ı itibara alındı. Cemiyetin takip edeceği yol ve programı, Ey Allah’ın kulları kardeş olunuz! ²⁴⁰ Hadisi şerifinin yüksek manasını teyit edecek/destekleyecektir. Ve bu cemiyetin bekasını temin etmek için de cemiyete üye olacakların (mealen) Ahdi de yerine getirin. Doğrusu

²³⁸ a.g.e. s. 323.

²³⁹ Ali Merthan Dünder, *Japonya Türk – Tatar Diasporası*, Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, Cilt 1, sayı 1, Kasım 2004, s. 80

²⁴⁰ Buhari Müslim, Edeb, 57, 58.

(Allah indinde) ahidde mesuliyet vardır. (İsra 34) nassı celilini harfiyyen vicdanına rehber edinmesi şart olunmuştur. Bu fikre mebni Ajia Gikai cemiyetini hicri 1327 senesinin 18 cemaziye'l – Evvel Pazar gününde kurarak aşağıdaki imzaları attık.²⁴¹

Yukarıdaki açıklamadan da anlaşılacağı üzere derneğin kurulmasındaki asıl amaç Japonya'da İslâmiyet'in yayılmasına yönelik faaliyetler gerçekleştirmektir. Bu bağlamda dönemin en önde gelen milliyetçi isimlerinden Tōyama Mitsuru gibilerin Ajia Gikai'da yer alması ve bu ismin 1938'de gerçekleştirilen Tokyo Camii'nin açılışını yapmış olmasının Japonya'nın Büyük Asyacılık ve İslâm politikalarının örtüştüğünü gösterdiği kanaatindeyiz. Bunun yanında Japonlara İslâmiyet'i tanıtmaya noktasında İslâm'ın "Kardeşlik" anlayışını öne çıkarmak da oldukça dikkat çekicidir. Burada Kur'an'da geçen şekliyle "Tüm Mü'minler kardeşler"²⁴² ayetinde belirtildiği üzere Müslüman olunmakla birlikte ülkede milli birlik şuurunun halka empoze edilmeye çalışıldığı da düşünülebilir.

Ajia Gikai'in kuruluş metnini imzalayanlar ya Japon milliyetçiliği ve emperyalizminde aktif bir kuruluş olan Kokuryukai üyeleri ya da Kokuryukai ile yakın bağlantıları olan kişilerdi. Ohara Bukeji (1865 – 1933), 1895 Çin – Japon savaşı sırasında Çin'de, 1911 Çin Devrimi'nde ve Mançurya'da faal olan Japon ordusunun yarbayıydı. 1933 yılında Çin'de bir isyanı örgütlerken öldü. Kokuryukai'in manevi lideri Toyama Mitsuru (1855 – 1944) Japon aşırı milliyetçi hareketinin perde arkasındaki yöneticisiydi ve savaş öncesi Japonyasının

²⁴¹ Abdürreşid İbrahim, *Âlem-i İslâm ve Japonya'da İslâmiyet'in Yayılması*, sadeleştiren ve notlandıran: Ertuğrul Özalp, işaret yayınları, İstanbul, 2003, s. 615.

²⁴² Hucurat Suresi, 10. Ayet

milliyetçi ve militarist siyasetinin önde gelen gizli ismi olmaya devam etti. Nakano Tsunetaro ve Nakayama Yasuzo, Kokuryukai eylemcileriydiler.²⁴³

Abdürreşid İbrahim'in araladığı kapıdan daha sonra İdil-Ural Türkleri de geçerek Japonya'ya gelmiş ve buraya yerleşerek Türk- Japon ilişkilerinin fazlaca bilinmeyen bir yönünü oluşturmuşlardır. Özellikle ticaretle uğraşan bazı İdil – Uralı Türkler, aileleri ile beraber yetkililerden özel izinler alarak 1920 yılından itibaren Japonya'ya ve Japonya kontrolündeki Kore'ye gelmeye başlamıştır. Japonya'ya gelenler Yokohama, Kobe ve Nagoya şehirlerine yerleşmişlerdir. Başlangıçta Yokohama'da diğer şehirlere göre daha kalabalık bir topluluk oluşmuş, ancak daha sonra Tokyo, Kobe ve Nagoya'da da Türk – Tatar nüfus artmaya başlamıştır.²⁴⁴

Japonya'ya ilk gelen grupların tamamına yakını tüccardı. Daha çok elbise ve kumaş ticareti ile uğraşan bu kişiler işleri geliştirdikten sonra üretilen malların pazarlanması için Mançurya ve Kore'deki hemşehrileri arasından bazılarını Japonya'ya getirdiler. Nüfusun artmasıyla toplu ibadet ve çocukların eğitimi için uygun yer ihtiyacı ortaya çıkarken bu sorun kiralık ya da satın alınan binalarla giderilmeye çalışılmış, daha sonra dönemin şartlarına göre çok büyük olmasa da görkemli sayılabilecek ve Japonya'nın yürüttüğü İslam siyasetine uygun olarak tüm Müslümanların ibadetine açık olan camiler inşa edildi. Günümüzde Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yönetilen Tokyo Camii bunlardan biridir.²⁴⁵

²⁴³ Selçuk Esenbel, *Japon Modernleşmesi ve Osmanlı, Japonya'nın Türk Dünyası ve İslâm Politikaları*, İletişim yayınları, İstanbul, 2012, s. 395.

²⁴⁴ Ali Merthan Dünder, *Japonya Türk – Tatar Diasporası*, Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, Cilt 1, sayı 1, Kasım 2004, s. 81

²⁴⁵ Ali Merthan Dünder, *Japonya'da Türk İzleri: Bir Kültür Mirası Olarak Mançurya ve Japonya Türk – Tatar Camileri*, Mac Medya, 2017, s. 11.

A.2.8. İLK MÜSLÜMAN JAPONLAR

İslâmiyet'i seçen ilk Japon Müslüman Ertuğrul Firkateyni faciasından sağ kurtulan 69 denizci için toplanan yardımları ulaştırmak için İstanbul'a gelen ve bulunduğu süre zarfında 1891'de Müslüman olan Noda Shotaro (1868 – 1904) olarak bilinmektedir. Noda, Osmanlı Askerî okulunda Japonca öğretmenliği de yapmış ve yaklaşık 2 yıl İstanbul'da kalarak 1893'te Japonya'ya dönmüştür. Ancak ülkesine dönmesi sonrasında İslâmi yaşam şeklini terk eden (irtidat eden) Noda Shotaro'nun kendisinin İstanbul'da Müslüman olduğunu söylemesi geçici bir tedbir olarak düşünülebilir.²⁴⁶

İkinci Japon Müslüman olarak söyleyebileceğimiz dönemin askerî personellerinden olan Takeyoshi Ohara ve Mitsutaro Yamaoka (1880 – 1959)'dır. Ohara, Rus – Japon savaşında 1. General Yasumasa Fukushima'nin emrinde kaptan olarak görev yapmış ve savaş sonrası ordudan ayrılmıştır. Ancak, onun Pan Asyacılık faaliyetleri sebebiyle ordu ile bağını koparmadığı görülmektedir. Abdürreşid İbrahim ile de tanışan Ohara, Müslüman olup İslâm'ın ilk halifesi olan Ebu Bekir ismini alır. Ohara, daha sonra çevresindeki Japonları da Abdürreşid İbrahim ile tanıştırır ve bunlardan biri olan Mitsutaro Yamaoka'nın da Müslüman olmasına vesile olur. Yamaoka, 2. İslâm halifesi olan Ömer ismini almıştır. Ohara'nın Abdürreşid İbrahim ile birlikte Ajia Gikai derneğinin kuruluşunda yer aldığı görülmektedir.²⁴⁷

²⁴⁶ Nobuo Misawa, *Orient, Reports of the Society for Near Eastern Studies in Japan*, Volume XLVI, 2011 s. 122.

²⁴⁷ 久男小松、イブラヒム、日本への旅、刀水書房、2008年、s. 75.

Hisao Komatsu, İbrahim, *Nihon he no tabi*, Tōsui Shobō, 2008, s. 75.

Bu dönemde Müslüman olan ve aynı zamanda hac görevini de yerine getiren bir diğer önemli isim de İslâmiyet'i Şintoizm ile bağdaştırma düşüncesine sahip Tanaka İppeî'dir.

Tanaka İppeî, Zen Budizmi'nin bir kolu olan Rinzai okuluna mensup bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. 1900'de Tokyo'da bulunan Tayvan okuluna (Bugünkü Takushoku Üniversitesi) başladı ve burada Çince ve Şintoizm üzerine eğitim aldı. Rus – Japon savaşı patlak verdiğinde orduda tercümanlık görevi yapmak için Çin'e gitti. Savaş sonrasında ise Çince ve Konfüçyüsçülüğü araştırmak için Çin'de kaldı. Akademik hayatı boyunca kelime manası İslâmî Konfüçyüsçülük olan Kai-ju veya Hui-ru'ya ve özellikle Müslüman bir Çinli âlim olan Liu Zhi'ye (1660 – 1729) büyük ilgi duydu. Liu Zhi'nin çeviri eseri olan *Tianfang Zhisheng Shilu*'yu (Son İslâm Peygamberinin Gerçek Biyografisi) Japonca 'ya çevirdi. Daha sonraki birçok çalışmasında Çin'deki Müslümanlığı ve Müslümanları konu edinmiştir. Tanaka İppeî'in İslâmiyet ile ilgili şu değerlendirmeyi yaptığı görülmektedir:

İslâmiyet Çin'e ulaştığında diğer bölgelerden farklı olarak Çinliler onu Konfüçyüsçülük ile aynı olarak kabul ettiler. Onlara göre Muhammed'in yolu ile Konfüçyüs'ün yolu arasında herhangi bir fark yoktu. Eski Çin inancı ile yine Eski Arap inancı birdi eşitti. Buna bağlı olarak bazı Çinliler İslâmiyet'i seçerek Müslüman oldular. Dünya üzerinde üç yüz milyon insan kendisini Müslüman olarak tanıtır ve onların dini İslâm'dır. Ancak Çinli Müslümanlar kendilerini saf, temiz anlamına gelen kai kais (veya hui huis) dinlerini de kai – kyo (veya Hui kyo) (Saf, Tertemiz İnanç) olarak tanıtmışlardır. İslâm'ı diğer dinlerle bir araya

*getirmek zor olmasına rağmen bu durum bize Çin inanç sistemi Konfüçyüsçülük ile İslâmiyet'i bir araya getirmenin mümkün olduğunu göstermektedir.*²⁴⁸

Tanaka İppeî'in akademik hayatının ilk yıllarında Konfüçyüsçülüğü İslamiyet'e yakın olarak görürken daha sonraki yıllarda Şintoizm ile İslamiyet'in yakınlığını iddia ettiği görülse de bu oldukça güçtür. Zira özellikle bir tanrı kavramının olmadığı Şintoizm ile tek tanrı inancı ve kutsal bir kitabı olan İslamiyet'in daha ilk aşamada inanç noktasında birbirinden oldukça farklı olduğu görülmektedir.

Ancak bununla birlikte 1922 yılında *Tianfang Zhisheng Shilu/Son İslâm Peygamberi* isimli eserin tercümesini tamamlayan Tanaka'nın 1924 yılında Çin'e giderek Müslüman olması sonrasındaki ilk abdestinin çocukluk yıllarından beri bildiği Şintoizm'deki arınma gibi olduğunu dile getirmesi dikkat çekicidir. Tanaka, aynı zamanda Kur'an ayetlerinin okunuşu ile Mahayana Budizmi'ndeki Nembutsu Amida Buda (Budizm'e ait ilahi metinler) metinlerinin okunuşu arasında benzerlik olduğunu dile getirmektedir.²⁴⁹

Tanaka, Müslüman olsa da Japonya'ya döndükten sonra Şintoizm ve Budizm'i bırakmayarak her iki dinde de ibadet etmeye devam etmiştir. Onun için İslâmiyet'i seçmek diğer dinleri bırakması anlamına gelmiyordu. Bir Japon geleneği olan *Shinbutsu Shugo* (Şintoizm ve Budizm'in benzerliği) ve bir Çin geleneği olan Kai-ju veya Hai-ru (İslâmi Konfüsyüsçülük) Tanaka için Şintoizm ve İslâm'ın bir olduğunun kanıtıydı. Ona göre İslâm'ın Asya'da varlığını

²⁴⁸Nobuo Misawa, *Shintoism and Islam in interwar Japan: How did The Japanese come to believe in Islam*, Nobuo Misawa, Orient, Reports of the Society for Near Eastern Studies in Japan, Volume XLVI, 2011, s. 120.

²⁴⁹a.g.m. s. 122.

sürdürebilmesi ve Japonlar için bu benzerliklerin ortaya koyulması gerekiyordu. Aynı zamanda İslâmiyet, Tanaka'ya göre Hristiyanlık'tan daha çok Konfüçyüsçülük ve Şintoizm'e benziyordu.²⁵⁰

Ancak Tanaka'nın iddia ettiği biçimde Konfüçyüsçülüğün de inanç noktasında İslâmiyet ile benzerliği olduğunu düşünmek güçtür. Zira Konfüçyüsçülük'te tanrı veya tanrılar panteonu, rahiplik, ma'bed, inanç veya kutsal kitap yoktur. Çinliler bu yüzden Konfüçyüsçülüğe “Okul” ya da “Bilginler Doktrini” adını vermişlerdir. Konfüçyüs, hiçbir zaman kendisini ilahi bir kuvvetin elçisi olarak hissetmediği gibi; tabiatüstü varlıklar, üstün kuvvetler ve ruhlardan da bahsetmemiştir. Ayrıca tanrıların ve ruhların varlığı hakkındaki düşünceleri de reddetmekle birlikte ölümden sonraki hayatla da pek ilgilenmemiştir. Bu konudaki bir soruya: “Eğer insan hayatı henüz tanıyamamışsa, ölümü nasıl tanıyabilir?” diye cevap vermiştir²⁵¹

Tanaka 1933 yılında Go – Ichikai'i (5 – 1 Derneği) kurdu. Buradaki Beş Konfüsyüsçülük, Budizm, Taoizm, Hristiyanlık ve İslâmiyet'i ifade ederken Bir ise Şintoizm'i ifade ediyordu. Tanaka'nın buradaki asıl amacının bu beş dini Şintoizm inancı içinde eritmek olduğu kanaatindeyiz.

Tanaka, aynı zamanda Takushoku Üniversitesinde dönemin en önemli Asyacılardan Ōkawa Shūmei ile birlikte çalışmıştır. Ōkawa 'nın Tanaka tarafından kaleme alınan *Tianfang Zhisheng Shilu /Tenpōshisei Jitsuroku* (Hz.

²⁵⁰ a.g.m. s. 126.

²⁵¹ Ahmet Güç, *Konfüçyüs ve Konfüçyüsçülük*, Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Cilt 10, sayı 1, 2001, s. 50.

Muhammed'in Biyografisi) isimli önemli çeviri eserine bir ön söz yazdığı görülmektedir. Tanaka ikinci Mekke ziyareti sonrasında hayatını kaybetmiştir.²⁵²

A.2.9. JAPONYA'DA İSLÂMÎ ÇALIŞMALAR

Japonya'da İslâmiyet üzerine yapılan çalışmalar Japonya'nın Asya'ya yönelik uyguladığı yayılmacı siyasetine paralel olarak 1930'lu yıllarda yoğunlaşmıştır. Bu dönemde söz konusu çalışmaların yapılması Japon siyaseti için bir gerekliliktir. Zira II. Dünya Savaşı'na giden yolda Japonya'nın bu yayılmacı politikasından etkilenecek olan bugün bile dünyanın en kalabalık Müslüman nüfusuna sahip başta Endonezya olmak üzere Asya'nın birçok ülkesinde milyonlarca Müslüman yaşarken bu topluluklar bir anlamda Japon siyasetinin parçası konumuna gelmişlerdir.

Bu dönemde İslâm araştırmalarına yönelik kurulmuş olan dernekleri şu şekilde özetlemek mümkündür:

1932 yılı Şubat ayında ilk İslâm Araştırmaları merkezi, İida Tadasumi, Naito Tomohido, Ōkubo Kōji ve Kobayashi Hajime tarafından *İsurâmu Bunka Kenkyūjo* (İslâm Kültürü Araştırma Merkezi) adıyla kuruldu. Merkezin yayın organı *İsurâmu Bunka* (İslâm Kültürü) dergisi olup yalnızca 1 defa yayımlanabilmiştir.²⁵³ Bu merkez kısa süre sonra iki gruba ayrılırken bir grup

²⁵² Bert Edström, *Turning Points in Japanese History*, Routledge, 2002, s. 190.

²⁵³ Derginin çıkarılan ilk sayısında söz konusu araştırma merkezinin kuruluş amacı şu şekilde belirtilmiştir:

“Bizler İslâm Kültürü ile ilgili her türlü konuyu araştırmak amacıyla bu araştırma merkezini kurduk. Japonların gözündeki İslâm Kültürü birçok Avrupalının ön yargılarıyla oluşturulmuş bilgilere dayanmaktadır. Bu bilgilerin çoğu saf olmayan basit bir anlayıştan ibarettir.

Ōkubo Kōji, Kobayashi Hajime ve Matsuda Hisao'dan oluşmuş ve bu kişiler tarafından 1935 yılında *İsurâmu Gakkai* kurulmuştur. Diğer grup ise 1937'de *İsurâmu Bunka Kyōkai* isimli araştırma merkezini kurdu. Bu merkezin yönetim kurulu ise İçişleri Bakanı Endō Ryūsaku, Deniz Bakanı Sosa Tanetsugu, Dışişleri Bakanı Kasama Akio ve Naito Tomohide gibi isimlerden oluşmaktaydı. Bu merkezin yayın organı *İsurâmu Kaikyō Bunka* (İslâm – İslâmî Kültür) isimli dergi olup Ekim 1937 – Ocak 1939 yılları arasında 6 sayı olarak basılmış ve merkez Şubat 1939'da feshedilmiştir. Yine Ekim 1938'de Eski Başbakan General Hayashi Senjuro başkanlığında *Dai Nihon Kaikyō Kyōkai* (Büyük Japonya İslâm Derneği) isimli bir araştırma merkezi kurulduğu görülmektedir.²⁵⁴

Mart 1938'de Ōkubo Kōji o dönem Prens Tokugawa Iemasu tarafından kendisine sunulan finansal destekle Kobayashi Hajime ve Matsuda Hisao ile birlikte *Kaikyōken Kenkyūjo* (İslâm Dünyası Araştırma Merkezi) isimli araştırma merkezini kurdu. Bu merkez kısa süre sonra *Zenrin Kyōkai*'in²⁵⁵ (İyi Komşuluk

Bu yıl İslâm Kültürü'nü doğru anlamak için kurmuş olduğumuz bu araştırma merkezinin akademik dünyaya ve topluma gerekli olan katkıyı sağlayacağına olan inancımız tamdır”.

Ayrıntılı bilgi için bkz: 大澤広嗣、昭和前期におけるイスラーム研究、Japanese Association for Religious Studies, 2004, s. 277.

Osawa Kōji, *Showa zenki ni okeru Isuramu kenkyu*, Japanese Association for Religious Studies, 2004, s.277.

²⁵⁴川村光郎 (Mitsuo Kawamura)、Ajames, *日本中東学会年報*(Nihon Chūtō Gakkai Nenpō)

No:2, 1987, s. 410.

²⁵⁵ Yarı resmi bir statüye sahip Moğolistan ve Çinli Müslümanlara tıbbi ve eğitim desteği sağlanmasına yönelik kurulan bir yardım derneği olup kurulduğu 1933 yılından itibaren II. Dünya Savaşı sonuna kadarki süreçte önemli görevler üstlenmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz: James Boyd,

Derneği) finansal kontrolüne girdi. 1938 yılı Mayıs ayında Dışişleri Bakanlığı tarafından İslâm dünyası ile Japon halkını bilgilendirmek amacıyla *Kaikyô Jijô* (İslâmî Meseleler) isimli dergi yayımlanmaya başladı ve bu Japonya'nın ABD'ye karşı II. Dünya Savaşı'na girdiği Aralık 1941'e kadar devam etti. 1938 yılında Japonya'nın önce gelen şirketlerinin büyük desteğiyle Tokyo Camii inşası tamamlanarak ibadete açıldı. Ağustos 1938'de Ōkawa Shūmei başkanlığında *Tōa Keizai Chōsakyoku* (Doğu Asya Ekonomi Araştırma Merkezi)²⁵⁶ isimli araştırma merkezi kuruldu. Merkezin yayın organı *Shin Ajia* (Yeni Asya) dergisiydi. Eylül ayında İmparatorluk Japonya'sının denizaşırı ülkelere yönelik genişlemesine katkı sağlaması amacıyla Doğu Asya'nın yapısı ve kültürlerinin kapsamlı bir biçimde incelenmesine yönelik *Tōa Kenkyūjo* (Doğu Asya Araştırma Merkezi) isimli araştırma merkezi kuruldu.²⁵⁷

Akademik çalışmalar da, söz konusu bu İslâm araştırmaları rüzgârına kayıtsız kalamadı. Bu bağlamda 1939 yılında Waseda Üniversitesi'nde *Isurāmu Bunkashi* (İslâm Kültürü Tarihi) adıyla Japonya'da ilk kez bir kürsü kuruldu ve

Japanese Cultural Diplomacy in Action: The Zenrin Kyōkai in Inner Mongolia, 1933 – 45, Asia Research Center, Murdoch University, 2011, s. 266 – 288

²⁵⁶ II. Dünya savaşı önce Japonya'da İslâmiyet'in tanıtılmasına yönelik birbiri ardına çok çeşitli merkezler kurulmuş olup Ōkawa Shūmei'in başında oldu Tōa Keizai Chōsakyoku bu merkezlerin en önemlilerindendir. Ōkawa'nın dönemin siyasi yönetimiyle arasının çok iyi oluşu ve bir anlamda o dönem Japon siyasetine hizmet ediyor oluşu söz konusu merkezin maddi güç olarak diğerlerinin bir adım önünde faaliyet göstermesini mümkün kılıyordu.

Ayrıntılı bilgi için bkz: 小村不二男、イスラーム史、日本イスラーム友好連盟、

(Komura Fujio, *İslâm Tarihi*, Japonya İslâm Dostluk Birliği) 1988, s. 409.

²⁵⁷ 川村光郎 (Mitsuo Kawamura)、戦前日本のイスラーム—中東研究小史、Ajames, 日本中東学会年報(Senzen Nihon no Isurāmu – Chūtō Kenkyū, Nihon Chūtō Gakkai Nenpō) No:2, 1987, s. 411.

aynı yıl Tokyo Üniversitesi Fen – Edebiyat Fakültesi’nde *İsurāmushi* (İslâm Tarihi) adıyla bir ders açıldı.

Bu çok sayıdaki araştırma merkezleri arasında Türkiye üzerine çalışmalarıyla tanınan Ōkubo Kōji ve onun başkanlığındaki Kaikyōken Kenkyūjo isimli araştırma merkezinin ayrı bir yeri olduğu düşüncesindeyiz.

Ōkubo Kōji, Japonya’da İslâm dünyası ve Müslümanlar ile ilgili ilk akademik çalışmalar yapan bir Türkolog’dur.

1887 yılında Tokyo’da doğan Ōkubo Kōji, Tokyo İmparatorluk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Doğu tarihi Bölümü’nden 1918’de mezun oldu. 1925 – 1941 yılları arasında Profesör unvanıyla Komazawa Üniversitesi’nde İslâm Tarihi üzerine dersler verdi. 1939 – 1949 yılları arasında ise Waseda Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’nde açılmış olan İslâm Kültürü Tarihi Kürsüsü’nün (İsurāmu Bunkashi Gakka) başkanlığı yaptı.²⁵⁸

1936 yılında Dışişleri Bakanlığı tarafından kültür elçisi olarak gözlemlerde bulunmak üzere Türkiye’ye gönderilen Ōkubo, söz konusu ziyaretinde Ulus Gazetesi’nde *Bir Japon Âlimi İzmir’de* başlıklı verilen haberde gazetecilere yaptığı açıklamada Asya’nın en Doğu’sunda bulunan Japonya ile yine en Batı’sında bulunan Türkiye’nin bu kıtanın iki önemli ülkesi adeta 2 direği konumunda olduğunu ve bu iki ülke sayesinde tüm Asya kıtasının aydınlanacağını belirtmiştir. Japon milletinin Atatürk’ü tanıdığını ve onun hakkında büyük bir sevgi taşıdığını da vurgulayan Ōkubo, aynı zamanda Japonların Atatürk’ün büyük

²⁵⁸ Nobuo Misawa, *Japonya’daki Türkoloji Araştırmaları: Anadolu Türkleri Üzerine Araştırmalar*, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt 8, Sayı 15, 2010, s. 453 – 472.

gücünü ve Türkiye’yi nasıl büyük bir hamle ile kurtardığını çok iyi bildiğini ifade etmektedir.²⁵⁹

Diğer yandan Ōkubo, Türkiye’de 3. Dil Kurultayı’na²⁶⁰ katılarak burada bir de konuşma yapmıştır. *Japon Profesörün Nutku* başlığıyla gazeteyle haber olan söz konusu konuşmasında Okubo, Türkiye’de bulunduğu yaklaşık 4,5 aylık süre zarfında Türklerin en fazla dikkat çeken yönünün her sahada çalışması olduğunu vurgulamaktadır. Bu sahaların başında da Türkçe ile ilgili yoğun çalışmaların geldiğini ifade eder.²⁶¹

Ōkubo Kōji’nin Türk – Japon ilişkilerinin geliştirilmesi ve İslâm dünyası üzerine çalışmaların artırılmasına yönelik planlarını şu şekilde ifade ettiği görülmektedir.

- 1 – Ayda 3 – 4 defa güncel haber yayımlarının yapılması,
- 2 – Yılda 2 defa akademik dergi basılması,

²⁵⁹ Ulus Gazetesi, 15 Ağustos 1936, s. 2.

²⁶⁰ Atatürk’ün sağlığında, 1932, 1934 ve 1936 yıllarında yapılan üç kurultayda hem kurumun yönetim organları seçilmiş, hem dil siyaseti belirlenmiş, hem de ilmi bildiriler sunulup tartışılmıştır. 26 Eylül – 5 Ekim 1932 tarihleri arasında Dolmabahçe Sarayı’nda yapılan Birinci Türk Dili Kurultayı sonunda Kurumun “Lügat – İstılah, Gramer – Sentaks, Derleme, Lengüistik – Filoloji, Etimoloji, Yayın” adları ile altı kol halinde çalışmalarını sürdürmesi kabul edilmiştir. Sonraki kurultaylarda bu kollardan bazıları ayrılmış, bazıları tekrar birleştirilmiş; fakat aynı çatı değiştirilmemiştir. 1934’te yapılan kurultayda cemiyetin adı, Türk Dili Araştırma Kurumu; 1936’daki ise Türk Dil Kurumu olmuştur.

Ayrıntılı bilgi için bkz: http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=77

²⁶¹ Cumhuriyet Gazetesi, 15 Ağustos 1936, s. 1.

3 – Üniversite ve Kolejlerdeki haftalık ders programlarına Türkçe'nin de dâhil edilmesi,

Ōkubo Kōji, 1938'de kurulmuş olan kendisinin de başında olduğu *Kaikyōken Kenkyūjo*'nun (İslâm Dünyası Araştırma Merkezi) yayın organı *Kaikyōken* dergisi ile bu düşüncelerini gerçekleştirmiş oluyordu. Ōkubo Kōji'nin karakteristik özelliği ve merkezin özgürlükçü yapısı Nohara Shiro, Gamo Reiichi, Toshihiko Izutsu gibi dönemin akademik dünyasının önde gelen isimlerini bünyesinde toplamıştır. *Kaikyōken* dergisi²⁶² Temmuz 1938'den Aralık 1944'e kadar yayın hayatını sürdürmüştür. Pasifik savaşının 1945'te sona ermesiyle birlikte tüm bu araştırma merkezleri kapanmış olup İslâm ve Orta Doğu araştırmalarının yeniden başlaması için yaklaşık 10 yıl kadar beklenmesi gerekecektir.²⁶³

Diğer yandan *Kaikyōken Kenkyūjo*'nun en önemli özelliklerinden biri de çeşitli dillerde kurslar açılarak dersler verilmesiydi. Örneğin Türkçe dersleri

²⁶² *Kaikyōken* dergisinin Ağustos ve Eylül 1940 sayılarında Izutsu tarafından yazılmış olan *Zamafusharii no Rinrikan 1 – 2 (Zemahşeri'nin Etik Anlayışı 1 – 2)* başlıklı 2 adet makale mevcuttur. Söz konusu makalelerde özetle Izutsu, Zemahşeri'yi 12. Yüzyılda yaşamış, dönemin en önemli müfessirlerinden biri olarak adı silinmemek üzere tarihe geçen bir büyük düşünür olarak ifade etmektedir. Izutsu'ya göre Zemahşeri, yaşadığı çağın sosyal hayatında meydana gelen ahlaki kirlilik, yozlaşma ve gerçek İslâm inancının kayboluşuna sessiz kalamamış bir kişiliktir. Hayatın adaletsizliğini yalnızca sessizce kalarak izlemek onun yapabileceği bir şey değildir.

Söz konusu makaleler için bkz: 井筒俊彦、*ザマフシャリーの倫理観 一と二、黄金の頸飾の研究*、回教圈四卷八号、回教圈研究所、1940年八月、九月

Toshihiko Izutsu, *Zemahşeri'nin Etik Anlayışı 1 – 2*, *Kaikyōken* cilt:4, sayı: 8, s.37.

²⁶³ 川村光郎, Mitsuo Kawamura, a.g.m. s. 413.

Tokyo Yabancı Diller Üniversitesi'nde bir sınıf kiralanarak Ōkubo Kōji tarafından veriliyordu.

Ōkubo Kōji ile Izutsu'nun yolları Izutsu'nun Kaikyōken Kenkyūjo'da görev almasıyla kesişmişti. Bu dönem Izutsu'nun Ōkubo'dan Türkçe dersler de aldığı bilinmektedir. Keio Üniversitesi'nde bulunan Izutsu Özel Kütüphanesi'nde yaptığımız araştırmada 1940 yılında Ōkubo Kōji tarafından hazırlanmış olan Türkçe Dil Bilgisi kitabı ile karşılaştık. Japonya'da basılan ilk Türkçe Gramer Kitabı olma özeliği de bulunan söz konusu kitapta Izutsu'nun kendi el yazısıyla aldığı notlar da mevcuttur.²⁶⁴

Izutsu ile Ōkubo Kōji'nin ilişkileri zamanla o kadar yoğunlaşmıştır ki Izutsu, Ōkubo Kōji'nin isteği üzerine 1941 yılında kendisinin de ilk eseri olan “*Arap Düşünce Tarihi* (Īsurāmu Shisōshi) isimli çalışmasını kaleme almıştır. Bu eseri yayına hazırlayan ve bir önsöz ile kısa bir değerlendirme yazısı da kaleme alan kişi Ōkubo Kōji'dir.

Söz konusu eser için Mart 1941'de kaleme aldığı önsözde Ōkubo, eserin İslâmiyet'in teolojik ve Felsefî olmak üzere iki yönünü incelediğini, derin Arapça bilgisine sahip olan Izutsu'nun bu engin bilgisinden de yararlanarak böyle zor ve karmaşık bir konuyu oldukça anlaşılabilir bir şekilde ortaya koyduğunu belirtmektedir. Ōkubo'ya göre Asya düşüncesini tam olarak anlayabilmek için yalnızca Çin ve Hint düşüncelerini bilmek yeterli değildir. Dolayısıyla buna Batı Asya düşüncelerini de katarak bir bütün halinde ele almak ve genel bir Asya düşüncesi olarak değerlendirmek büyük önem arz etmektedir.²⁶⁵

²⁶⁴ Adı geçen dil bilgisi kitabı ve Izutsu'nun notları için bkz: Ekler: 5

²⁶⁵ 井筒俊彦、アラビア思想史、東京博文館刊、1941年, s. 3.

Toshihiko izutsu, *Arabia Shisōshi*, (Arap Düşünce Tarihi), 1941, s.3.

Izutsu'nun Ōkubo'nun bu düşüncelerine paralel hareket ettiği daha sonra kaleme aldığı eserlerinde açıkça görülmektedir. Örneğin, Izutsu'nun eserleri kısmında belirttiğimiz İslâm Düşüncesi ile Taoizm'in ele alındığı ve bu iki inancın ortak ve farklı noktalarının ortaya konulduğu, Türkçeye *Taoculuk'taki Anahtar Kavramlar* ismiyle çevrilmiş olan çalışmada bunu görmek mümkündür. Dolayısıyla Izutsu, Doğu düşüncelerini ele alırken sadece Asya'nın bir kısmını incelememiş, başta İslâm, Budizm, Taoizm olmak üzere bir bütün olarak ele alma gayretinde olmuştur.

Burada dikkatimizi çeken bir nokta ise; 1941 yılında kaleme alınan *İsurāmu Shisōshi* isimli eserin giriş kısmında Ōkubo'nun tanıtım yazısı mevcutken aynı eserin 1975 yılında revize edilmiş basımında bu tanıtım yazısı yoktur. Bunun sebebi ile ilgili düşüncemiz; Keio Üniversitesi Öğretim üyelerinden Tsutomu Sakamoto'nun da ifadesiyle Japonya'da genel kanı II. Dünya Savaşı sonrasında savaş öncesi ön planda olan isimlerin kendilerini saklama çabası içinde olmasından kaynaklandığı yönündedir. Bir diğer ifadeyle Japonya'nın II. Dünya Savaşı'na girmesine ve ülkenin yerle bir olmasının sebeplerinden biri olarak dönemin siyasi ve entelektüel sınıfı görülüyordu. Dolayısıyla bu sınıfa mensup isimler de savaş sonrasında mümkün olduğunca kendilerini arka planda tutmaya çalışmış veya siyasi güç tarafından kendilerine önem verilmemiştir. Örneğin Izutsu'nun yakın arkadaşlarından olan Maejima Shinji'nin savaş sonrası kamuda görev alamamasından dolayı özel bir üniversite olan Keio Üniversitesi'nde çalıştığı bilinmektedir. Buna paralel olarak savaş öncesi entelektüel kesimin önemli isimlerinden olan Ōkubo'nun isminin eserin revize edilmiş baskısında bulunmayışının bilinçli bir şekilde yapıldığı kanaatindeyiz.

Izutsu'nun İslâmiyet'i araştırmaya başladığı dönemde kendisiyle yakın ilişki içinde bulunduğu bir diğer isim de Ōkawa Shūmei'dir. II. Dünya Savaşı öncesi milliyetçiliğinin en önemli düşünürlerinden 1886 – 1957 yılları arası yaşamış olan Ōkawa, 1930'larda, Japon milliyetçiliği ve militarizminin dikkatini İslâm olgusuna çeken, bu karşılıklı etkileşim içindeki entelektüel ve siyasi sürecin başkahramanı olarak ortaya çıkmıştır. Pan Asyacılığın babası ve Kita İkki'nin rakibi olan Ōkawa, İslâm konusunda uzmandı.²⁶⁶

Izutsu'nun Ōkawa Shūmei ile tanışması II. Dünya savaşı öncesi Ōkawa Shūmei'in başında olduğu araştırma merkezi olan *Toa Keizai Chōsakyoku*'da birlikte çalıştığı döneme denk gelmektedir. Izutsu, yine Shiba Ryōtarō ile yapmış olduğu mülakatta Ōkawa ile olan ilişkilerini ilk kez anlatırken *Ōkawa Shūmei 'e karşı olan ilgim onun gerçek manada İslâmiyet'e büyük ilgi duyan birisi olmasındandır. Onunla tanıştığımız dönemde bir gün, "Bundan sonra Japonya'da mutlaka İslâmiyet konuşulmalı, tartışılmalıdır. Ben de değişen bu şartlara uyum sağlamaya yönelik elimden gelenin en iyisi yapmak için mücadele edeceğim"* şeklinde konuştuğunu ifade etmektedir.²⁶⁷

Ōkawa'nın *değişen şartlar* olarak ifade ettiği noktanın İslâmiyet'in dönemin siyasi gücü tarafından en önemli araç olarak görülmesi olduğu kanaatindeyiz. Zira II. Dünya Savaşı'nda var gücüyle mücadele eden bir devlet olarak Japonya'nın birçok cephede özellikle Çin, Endonezya ve Hindistan bölgelerinde mevcut olan Müslüman nüfustan yararlanmak istemesi, bu

²⁶⁶ Selçuk Esenbel, *Japon Modernleşmesi ve Osmanlı, Japonya'nın Türk Dünyası ve İslâm Politikaları*, İletişim yayınları, İstanbul, 2012, s. 411.

²⁶⁷ 臼杵陽、大川周明, *イスラーム天皇のはざま*で、青土社、2010, s. 11.

Usuki Akira, Ōkawa Shūmei, *Isurāmu Tennō no Hazamade*, 2010, s.11.

toplulukları kendi siyasetlerine uygun olarak kullanma düşüncesi şüphesiz ki Müslüman nüfusu en iyi şekilde tanımakla mümkün olacaktı. Ōkawa'nın dönemin en önde gelen milliyetçilerinden olduğu da düşünülürse bu düşünceye sahip olmasının sürpriz olmadığı kanaatindeyiz.

Bunun yanında Japonya için İslâm ülkelerinin önemi konusunda Ōkawa'nın düşüncesi, Japonya'nın sahip olduğu ekonomik gücü sürdürebilmesi için mutlaka İslâm ülkeleriyle iyi geçinmek zorunda olduğu yönündedir. Ancak bununla birlikte Ōkawa, yalnızca bunun ekonomik yönünün olmadığını aynı zamanda İslâm ülkelerinin Japonya'ya karşı sevgi duyduğunu da ifade ederken bu sevginin sebebi olarak da Japonya'nın hiçbir zaman bir İslâm ülkesi ile savaşmadığını ifade etmektedir.²⁶⁸

Izutsu'nun görev aldığı Toa Keizai Chōsakyoku'nun²⁶⁹ en önemli özelliği burada Asya Kùltürleri, Dilleri ve Uluslararası Siyaset üzerine eğitim verilmesiydi. Ōkawa, özellikle Japonların İslâm Dünyası'nı tanımaları için bu okula Arapça, Farsça ve Türkçe dersleri koydurmuştu.²⁷⁰ Bu okulda Izutsu'nun da Arapça ve İslâmiyet üzerine dersler verdiği bilinmektedir. Bununla birlikte Izutsu'nun 1942

²⁶⁸ 関岡英之、大川周明の大アジア主義、株式会社講談社、2007, s. 46.

Sekioka Hideyuki, Ōkawa Shūmei no dai Ajia shugi, Kabushikikaisha, Kodansha, 2007, s.46.

²⁶⁹ Daha önce de ifade edildiği üzere burada eğitim gören öğrenciler dönemin yönetimi tarafından Büyük Asyacılık ideallerine yönelik olarak Hindistan, Tayland, Endonezya, Singapur, Srilanka, Myanmar gibi Asyanın çeşitli ülkelerine gönderiliyordu. İlk olarak 1940 yılı başlarında bu okuldan yurtdışına öğrenci gönderilirken aynı yılın Eylül ayında Japonya Fransız Hintçini'ne yönelik işgal hareketlerine başlamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: 玉居子精宏、大川周明、アジア独立の夢、平凡社、東京、2012、s. 15.

²⁷⁰ Cemil Aydın, *Modern Japon Tarihinde Batı Karşıtlığı: Ōkawa Shūmei'nin Asyacılık Düşüncesi*, DİVAN İlmi Araştırmalar, Sayı 13, 2002, s. 107 – 133.

yılı Eylül ayında Toa Keizai Chosakyoku'da yazmış olduğu *Doğu Hindistan'da İslâm Hukuk Sistemi* başlıklı makalesindeki şu ifadeleri dikkat çekicidir.

Doğu Hindistan adalarını yönetebilmek ve o bölgede yaşayan Müslüman halk ile yakın bağlar oluşturabilmek için şafî mezhebi konusunda oldukça fazla bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Dolayısıyla İslâm hukuku ile ilgili yeterli bilgi sahibi olunmadan buraları yönetebilme imkânı yoktur.

İlk bakışta Izutsu'nun bir Arapça hocası olarak söz konusu araştırma merkezinde bulunduğu görölmektedir. Ancak, sıradan bir Arapça hocasının II. Dünya Savaşı'nın en yoğun yaşandığı yıllarda, Japonya'nın tüm Doğu Asya'yı ele geçirmek gibi bir çaba içinde olduğu bir dönemde Hindistan'ın ele geçirilmesi ve yönetilmesinden söz etmesini dikkat çekici bulmaktayız. Dolayısıyla bu noktada Izutsu'nun bu amaca hizmet ettiği veya en azından kısa süreli de olsa, belki de dönemin şartları gereği amiri konumundaki en önemli Büyük Asyacılardan olan Ōkawa'nın düşüncelerinden etkilendiği kanaatindeyiz.

Izutsu üzerine çalışmalarıyla tanıdığımız Ando Reiji de *İmi no Fukami he no Tankyu* (Anlam Derinliğine Yönelik Araştırma) başlıklı makalesinde bu düşüncemizi desteklemektedir. Söz konusu makalede özetle Reiji, Izutsunun da Ōkawa Shūmei'in başında bulunduğu araştırma merkezinde çalışarak bir şekilde Büyük Asyacılık ideolojini içinde barındıran Dođu Asya Ortak Refah Alanı planına dâhil olduğu ve bu plan dâhilinde hareket ettiğini ifade eder.²⁷¹

²⁷¹ 安藤礼二、意味の深みへの探究、現代思想、Haziran 2005、s. 213.

Andō Reiji, *İmi no Fukami he no Tankyū*, Gendai Shisō, 2005, s. 213.

Bunun yanında Reiji'nin bu makalesinde dikkat çekici bir diğer nokta da *Izutsu'nun Shiba Ryōtarō ile yapmış olduğu mülakatta Ōkawa Shūmei ile ilgili hiçbir şey saklamadan açıkça ifade etmiştir ki....* şeklindeki sözüdür. Söz konusu mülakat 1992 yılı sonunda yapılmıştır. Dolayısıyla Izutsu 1979'da Japonya'ya kesin dönüş yapmış olmasına rağmen o güne kadar Ōkawa ile ilgili hiçbir beyanatta bulunmamıştır. Bunun da daha önce belirttiğimiz üzere II. Dünya Savaşı sonrasında savaş öncesi ön planda olan kişilerin önceki hayatları ile ilgili bir şey paylaşmama, kendilerini saklama çabası içinde bulunduklarıyla ilgili olduğu kanaatindeyiz.

Izutsu ile Ōkawa Shūmei'in İslâm Düşüncesi yönünden de birbirlerini etkilediklerini düşünmekteyiz. Örneğin Izutsu, 1941 yılında *Arabia Shisōshi* isimli çalışmasını kaleme alırken, hemen bir sonraki yıl 1942'de Ōkawa Shūmei'in *İsurāmu Gairon* (İslâm'a Giriş) isimli eserini kaleme aldığı ve işledikleri konuların da birbirlerine paralellik arz ettiği görülmektedir. Yine 1952 yılında Izutsu'nun kaleme aldığı *Muhammed* isimli eserin içeriği de Ōkawa'nın *İslâm'a Giriş* isimli çalışmasıyla büyük benzerlikler göstermektedir. Diğer yandan Ōkawa Shūmei'in 1950 yılında yaptığı Kur'an çevirisinin önsözünde yazdığı şekliyle; “Eğer bu çalışma, Kur'an'ın eksiksiz bir Japonca tercümesinin oluşturulması için bir tetikleyici olursa bu beni tatmin edecektir”²⁷² sözünün Izutsu'yu etkilemiş olması muhtemeldir. Zira o güne kadar orijinal Arapça metinden yapılmış bir Japonca Kur'an çevirisi bulunmazken Izutsu buna cesaret eden ilk araştırmacıdır. Ancak yine de Izutsu'nun mükemmel bir Kur'an çevirisinin mümkün olmadığı sözünü hatırlamakta da yarar vardır.²⁷³

²⁷²大川周明、翻訳『古蘭』岩崎書店、1950年s.2.

Ōkawa Shūmei, Honyaku 『Kur'an』, Iwasaki Shoten, 1950, s. 16.

Diğer yandan Ōkawa Shūmei, II. Dünya savaşının sona ermesiyle birlikte

1. Derece savaş suçluları listesinde yer alan 28 kişi arasında bulunuyordu. Ancak Tokyo mahkemesi duruşma salonunda önünde oturan dönemin karakuvvetlerinde görevli bir orgeneral ve aynı zamanda Japonya'nın 40. Başbakanı olan Hideki Tojo'nun ensesine tokat atması sonucu akıl hastası olduğuna karar verilerek Tokyo Üniversitesi Hastanesi'ne gönderildi ve hapis cezası süresince burada tedavi altına alındı.²⁷⁴

A.2.10. KUR'AN'I KERİM'İN JAPONCA TERCÜMELERİ

Kur'an'ın Japoncaya tercümesine yönelik 1920 yılından itibaren çeşitli çalışmalar yapıldığı görülmektedir. İlk Japonca Kur'an tercümelerinin dönemin şartları itibariyle bu önemli görevi üstlenebilecek seviyede Arapça bilen bir Japonun bulunmayışı, söz konusu tercümelerin Kur'an'ın orijinal dili Arapça'dan olmayıp başta İngilizce olmak üzere çeşitli dillerden yapılmasını zorunlu kılmıştır. Ancak Izutsu'nun yaptığı tercüme ile Kur'an, ilk defa Arapçadan Japonca'ya tercüme edilmiş oluyordu.

A.2.10.1. İlk Tercüme: Kenichi Sakamoto Tercümesi

Japon ilim adamları ve aydınları arasında, İslâm dinine karşı ilginin başladığı yıllarda Kur'an'ın ilk Japonca tercümesi 1920 yılında Tokyo Üniversitesi edebiyat bölümü mezunu Kenichi Sakamoto tarafından yapılmış olup iki cilt halinde okuyucuya sunulmuştur. Bu çalışmanın 1. cildi 419 sayfa, 2. cildi ise 429 sayfadır. Çeviri yapılırken George Salle (1697 – 1736), M. Rodwell (1808

²⁷³井筒俊彦訳、コーラン、上、s. 5.

Toshihiko Izutsu, Kōran, Jō, s. 5

²⁷⁴ 大川周明、獄中の日記米英東亜侵略史の底流、株式会社、毎日ワNZ、2009, s. 1.

Ōkawa Shūmei, *Gokuchūnobeiei Tōa Shinryakushi no Teiryū*, Kabushikikaisha, Mainichi Wanzu, 2009, s. 1.

– 1900) ve E. Henry Palmer (1840 – 1882) tarafından Londra’da neşredilen İngilizce tercüme metinlerinden yararlanılmıştır. Bu dönemde Japonya’da Arapça veya İslâm hakkında henüz yeterli araştırmalar yapılmamış olduğundan tercümenin Batı dillerinden yapılması mecburiyeti doğmuş ve çoğu zaman Japonya’da hâkim olan Budist dini terimleriyle, kaynak olarak yararlanılan İngilizce terimlerdeki Hristiyanlığa ait terimler kullanılmıştır.²⁷⁵

A.2.10.2. İkinci Tercüme: Goro Takahashi Tercümesi

1938 yılında Kur’an’ın Japonca ’ya ikinci tercümesi gerçekleştirildi. Tek cilt halinde yapılan *İslâm’ın Kanunu, Yüce Kur’an* (İsurāmuho, Sei Kōran) başlığını taşıyan bu tercüme Goro Takahashi’ye aittir.

1856 doğumlu Takahashi o dönem Japonya’da basılan İncil tercümelerine fiilen yardımcı olan misyonerlerle işbirliği yapmış bir kişidir. İkinci tercüme tek cilt halinde ve 878 sayfadan oluşmaktadır. Bu çeviride surelerin dizilişi geleneksek orijinal sisteme uymayıp Rodwell’in İngilizce metnine benzemektedir. Buradan da tercümenin İngilizceden çevrildiği anlaşılmaktadır. O güne kadar yapılmış olan her iki tam metin Kur’an tercümesi de Japon aydınları, siyaset ve ekonomi dünyası tarafından okunmuş olsa da tercümelerin orijinalinden değil de ikinci bir tercüme metin üzerinden Japonya tercümesinin yapılmış olmasının da etkisiyle muhtevasının kaybolması ve buna bağlı olarak halk üzerinde fazla bir etki yapamadığı düşünülebilir.²⁷⁶

Bu dönemde Ōkubo Kōji de Kur’an tercümesi yapmaya başladı ve onun tercüme ettiği Kur’an metinleri Kaikyōken Kenkyūjo’nun yayın organı *Kaikyōken*

²⁷⁵ Hee Soo Lee (Cemil) , İbrahim İlhan, *Osmanlı – Japon Münasebetleri ve Japonya’da İslâmiyet*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1989, s. 101.

²⁷⁶ a.g.e. s. 102.

dergisinin 5 – 24. sayıları arasında yayımlanmıştır. Ancak Ōkubo'nun 1949 yılı Şubat ayında rahatsızlanması ve akabinde 19 Nisan 1950'de 62 yaşında hayatını kaybetmesinden dolayı Ōkubo'nun Kur'an çevirisi 3. sureye kadar yapılabilmektedir.²⁷⁷

A.2.10.3. Üçüncü Tercüme: Ōkawa Shūmei Tercümesi

II. Dünya Savaşı'ndan sonra ilk Japonca tercüme Ōkawa Shūmei tarafından gerçekleştirilmiştir. Savaştan 5 yıl sonra 1950'de neşredilen bu tercüme oldukça zor şartlarda yapılmıştır. Zira savaşta yerle bir olmuş enkaz halindeki Japon şehirleri hala enkaz görüntüsünden kurtulamamış ve kâğıt başta olmak üzere diğer yayın malzemelerini tedarik etmek de bile zorluk çekilmekteydi. Söz konusu çalışma 863 sayfadan oluşmaktadır. Ōkawa, yapmış olduğu bu Kur'an çevirisinin önsözünde yaptığı değerlendirmede Goethe'nin *Doğu – Batı Divanı* adlı eserine atıfta bulunarak Kur'an'ın büyük bir etkileyici özelliği bulunduğunu ve saygı duyulması gereken bir kutsal eser olduğunu ifade etmektedir. Ōkawa'ya göre peygamberi anlamak, tanımak isteyenler Kur'an okumalıdır. Zira Kur'an, Hz. Muhammed'i şekillendiren, bu dünyada yaşayan insanlar arasındaki en büyük insanın karakterini ve aynı zamanda yaşamını da yansıtan en önemli kutsal eserdir. Ōkawa, Kuran'ın en çok kabul görececek bir Japonca çevirisinin yalnızca Japonca ve Arapçayı çok iyi bilen dindar bir Müslüman tarafından yapılabileceğini ifade etmektedir. Ayrıca Ōkawa, Müslüman olmadığını ve şüphesiz ki Arapça bilgisinin yetersiz olduğunu ifade ederek 2 yılda tamamladığı bu çevirisinde Çince, İngilizce, Fransızca ve Almanca çevirilerinden faydalandığını ve söz konusu çalışmanın Kur'an'ın eksiksiz bir Japonca

²⁷⁷ 東隆眞、(Azuma Ryushin) 日本の仏教とイスラーム (Nihon no Bukkyō to Īsurāmu)、株式会社春秋社、(Kabushiki kaisha, Shunjū, 2002年、s. 75.

tercümesinin oluşturulması için bir tetikleyici olması durumunda kendisinin oldukça mutlu olacağını ifade ederek sözlerini tamamlamaktadır.²⁷⁸

A.2.10.4.Dördüncü Tercüme: Toshihiko Izutsu Tercümesi

Diğer bir Japonca Kur'an tercümesi ise 1957 yılında, cep kitabı ebatlarında 3 cilt halinde neşredilmiştir. Bu tercümenin en önemli özelliği Izutsu'nun Arapça ve İslâm'a vakıf bir Japon akademisyen olmasıyla birlikte tercümenin doğrudan Arapçadan yapılmış olmasıdır. Bu çalışmanın revize edilerek tekrar basılan nüshasının önsözünde Izutsu, Kur'an tercümesinin zorluğunu anlatmak için özetle şöyle demektedir:

*Kur'an tercümesi zor olmanın ötesinde açıkçası imkânsızdır. Zira Japoncaya aktarımı noktasında orijinal metnin o eşsiz etkileyici yapısı hemen hemen kaybolmaktadır. Fakat böyle bir durum olmasının yanında hızla geçmişe ait bir eser haline gelen eski Japoncaya tercüme etsem dahi bunun bir anlamı olmuyor. Ancak yine de az da olsa Kur'an metninin anlamını Japonca metne yaklaştırmam gerektiğini ve bunun bir çevirmen olarak görevim olduğunu düşünüyorum. Bu sorun her zaman aklımı meşgul ediyor.*²⁷⁹

Izutsu'nun Kur'an çevirisi ülkemizdeki Kur'an çevirileri ile karşılaştırıldığında çeşitli farklar ortaya çıkmaktadır. Izutsu, sure adlarını da Japonca'ya çevirmiş, Arapça olarak korumamıştır. Türkçe Kur'an çevirilerinde

²⁷⁸ 大川周明、翻訳『古蘭』岩崎書店、1950年 s. 16.

Ökawa Shūmei, Honyaku 『Kur'an』, Iwasaki Shoten, 1950, s. 16.

²⁷⁹ 井筒俊彦、コーラン上、岩波文庫、2013, s. 6.

Toshihiko Izutsu, Kōran, Jō, Iwanami Bunko, 2013, s. 6.

ayetlerin orijinal Arapça adları kullanılırken, Izutsu yapmış olduğu çeviride kelimelerin tam Japonca karşılığını vermektedir. Buna örnek olarak Türkçe çevirilerde “Nisa suresi” için hiçbir zaman “Nisa” kelimesinin anlamı “Kadın” olduğu için sure adı “Kadın Suresi” olarak geçmezken, Izutsu bunun tam Japonca karşılığı olan “Onna” kelimesini kullanmakta ve böylelikle sureyi “Kadın Suresi” şeklinde isimlendirmektedir.²⁸⁰ Aynı durumu yine Türkçe ’de Al-i İmran Suresi’nin hiçbir Türkçe çeviride anlam karşılığı olan “İmran Ailesi” olarak çevrildiği görülmezken Izutsu’nun sure adının Japonca karşılığı olan “İmurān İkka” ifadesini kullandığı görülmektedir.²⁸¹

Diğer yandan Izutsu, Kur’an’ın 30. Suresi olan Rum Suresini “Yunanlılar”²⁸² olarak adlandırmaktadır. Dolayısıyla bunun Japonca karşılığı olan “Girishiajin” ifadesini kullandığını görmekteyiz. Ancak buradaki Rum ifadesinin Yunanlıları değil Doğu Roma imparatorluğunu yani Bizanslıları ifade ettiği bilinmektedir.²⁸³ Ancak bu farklılığın son dönemde Japon Müslümanlar Derneği (Nihon Musurimu Kyokai) tarafından basılan Japonca Kur’an çevirisinde ortadan kaldırıldığı ve sure adının *Bizanslılar Suresi* (Bizanchinshō) ビザンチン章 olarak ifade edildiği görülmektedir.²⁸⁴

²⁸⁰ A.g.e. s. 128.

²⁸¹ A.g.e. s. 86.

²⁸² 井筒俊彦、コーラン中、岩波文庫、2013, s. 334.

Toshihiko Izutsu, Kōran, chū, Iwanami Shoten, 2013, s. 334.

²⁸³ Kur’an-ı Kerim’in otuzuncu suresi olup ilk ayetlerinde Bizanslılardan (Rum) bahsedildiği için bu adla anılmıştır. Rum suresinde müminlere cesaret veren bir girişten sonra Allah’ın varlığı, birliği, ilmi ve kudretiyle ahirete imandan söz edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz: *T.D.V.İslām Ansiklopedisi*, Cilt: 35, s. 230.

²⁸⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz: http://www2.dokidoki.ne.jp/racket/koran_frame.html

A.2.10.5. Beşinci Tercüme: Yasunari Ban ve Osamu Ikeda Tercümesi

Diğer bir tercüme de Osaka Üniversitesi profesörlerinden Yasunari Ban ve Osamu Ikeda tarafından 1970 yılında Mısır basımı bir çeviri eserden yapılmıştı. Tercüme yapılırken geniş bir okuyucu kitlesi hedef alındığından anlaşılması güç dini terimler yerine halkın daha iyi anlayabileceği yalın bir dil esas alınmıştır.

Bu tarihe kadar yapılan Japonca çevirilerin bir şekilde Japonya’da İslâm’ın anlaşılmasına katkı sağladığı yadsınamaz bir gerçektir. Ancak bu tercümelerin bir diğer ortak yanı da tamamının gayri Müslimler tarafından yapılmış olmalarıydı. Kur’an’ın orijinal dili Arapçaya vakıf bir Müslüman tarafından Kur’an’ın Japoncaya tercümesi bir sonraki aşamada gerçekleştirilecektir.²⁸⁵

A.2.10.6. Altıncı Tercüme: (Hacı Ömer) Mita Ryōichi Tercümesi

İlk Japon Müslümanlardan olan Mita Ryōichi tarafından yıllar süren uzun bir çalışma sonunda yapılan tercümenin ilk baskısı 1972 yılında yapılmıştır. İlerlemiş yaşına rağmen böyle ciddi ve ağır bir çalışmaya giren Mita, bazı Japon Müslümanlarla pek çok yabancı Müslüman âlimin, ayrıca Suudi Arabistan devletinin önemli yardımlarını sağlamıştır.

Bu çalışmanın başlıca özellikleri, İslâmî alanda bilgili ve takva sahibi bir Japon Müslüman âlim tarafından çevrilmiş olmasının yanında, her ayetin Arapça aslı ve Japoncasının konulmuş olması ve gereken yerlerde geniş açıklamalarda bulunarak Kur’an’ı daha anlaşılır biçimde Japoncaya aktarmasıydı.²⁸⁶

Söz konusu tercümenin giriş kısmında yapılan açıklamada Japon bir Müslüman tarafından yapılmış ilk Japonca Kur’an tercümesi olduğu

²⁸⁵ Hee Soo Lee (Cemil), İbrahim İlhan, Osmanlı – Japon Münasebetleri ve Japonya’da İslâmiyet, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1989, s. 104.

²⁸⁶ A.g.e s. 105.

belirtilmektedir. Bunun yanında Arapça'nın Japonca'ya tercümesinde yaşanan ayetlerin tam ifade edilememe sorunu, söz konusu tercümenin sürekli yenilenmesi zorunluluğunu getirmiştir.²⁸⁷ Bu sebeple 1972'de ilk kez basımı gerçekleşen tercümenin 1982 yılından itibaren 1982, 1983, 1990, 1992, 1996, 2000, 2002, 2004, 2007, 2009, 2012, 2014, 2015 yıllarında olmak üzere günümüze kadar 13 defa yeni basımının gerçekleştirildiği görülürken 1982 yılında yapılan ilk revize basımı çalışması bizzat Mita Ryōichi tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır. 1983'te onun hayatını kaybetmesinden dolayı başkanı olduğu Japonya Müslümanlar Derneği'nce tercümenin revize çalışmaları için oluşturulan bir kurul tarafından söz konusu çalışmalar yapılmaktadır.

A.2.10.7. “ABD” (KUL) KAVRAMI ÜZERİNDEN IZUTSU VE MİTA RYŌICHI'NİN KUR'AN TERCÜMELERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Sözlükte “esir, köle” anlamına gelen kul, Osmanlı döneminde özellikle Fâtih Sultan Mehmed'den itibaren “tebaa, hizmetkâr ve sadık” mânalarında kullanılmış, bu arada “kapı kulu, kul kethüdâsı, kul kardeşi, kuloğlu, yerli kulu” gibi kavramlar ortaya çıkmıştır.²⁸⁸ Kelimenin kökünü teşkil eden ibâdet ve ubûdiyet anlamında “kulluk” ve “itaat” mânası vardır. Kulluk ve itaat Allah'a yapılıyorsa abd “hür insan”, kula itaat ediliyorsa “köle” anlamına gelir. Kur'an'da, bütün müslümanlarca “insanların en faziletlisi” kabul edilen Hz. Muhammed ve diğer peygamberler, cinler, hatta melekler için abd kelimesi kullanılmıştır.²⁸⁹

²⁸⁷ 日本ムスリム協会、*日亜対訳注解聖クルアーン*、東京1996年、s. 1.

Nihon Musurimu Kyōkai, *Nichia Taiyaku*, Chūkai Seikuruān, Tokyo, 1996, s.1

²⁸⁸ TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt: 1, s. 57.

²⁸⁹ Süleyman Uludağ, *İslam Ansiklopedisi*, 1988, s. 57 – 58.

Abd kavramının Japonca karşılığı olarak Izutsu genellikle 奴隸 (Dorei) kelimesini kullanırken Mita'nın 僕 (Shimobe) kelimesini kullandığı görülmektedir. Söz konusu kelimenin Japonca açıklamalı sözlüklerde karşımıza çıkan anlamları ise şu şekildedir:

奴隸 (Dorei): Birey olarak hak ve özgürlüğü kabul edilmeyen, başkalarının hükmü altında yaşayan ve o kişiler için çalışmakla yükümlü olan, alınıp satılan kişi.

僕 (Shimobe) Hizmetçi, uşak,

Burada Izutsu ve Mita'nın Japonca Kur'an tercümesinden içinde abd kavramı geçen bazı ayetleri ele almak istiyoruz.

O, kullarının üstünde yegâne kudret ve tasarruf sahibidir. Size koruyucular gönderir. Nihayet birinize ölüm geldi mi elçilerimiz (görevli melekler) onun canını alırlar. Onlar vazifede kusur etmezler. (Enam 61)

Izutsu Tercümesi:

アッラーはその奴隸の上に絶対君主として臨み給う。汝らのもとに記録者たちを遣わし、・・・・・・

Allah, kölelerinin üzerinde mutlak hüküm sahibidir. Size kâtiplerini gönderir.....

Mita Tercümesi:

彼は僕たちの上に権能をもつ方であられ、あなた方に保護者（の天使）を遣わされる。・・・・・・

O, hizmetlilerinin üzerinde otorite sahibidir. Size koruyucularını gönderir.....

De ki: “Allah’ın kulları için yarattığı ziyneti ve temiz rızkı kim haram kılmış?” De ki: “Bunlar, dünya hayatında Mü’minler içindir. Kıyamet gününde ise yalnız onlara özgüdür. İşte bilen bir topluluk için ayetleri ayrı ayrı okuyoruz.” (A’raf 32)

Izutsu Tercümesi:

言ってやるがよい、アッラーがせっかく奴隷たちのために作って下さった装身具を禁止したり、おいしい食べ物を禁止したりしたのは誰だ。

De ki, Allah’ın özellikle köleleri için yaptığı ziyneti yasaklayan, lezzetli yiyecekleri yasaklayan kimdir?

Mita Tercümesi:

言ってやるがいい。アッラーが僕たちに与えられた、彼からの（賜物）や、食料として（与えられた）清浄なものを誰が禁じたのか。

Deki, Allah’ın hizmetlilerine verdiği onlar için (hediye) ve yiyecekleri (Allah tarafından) verilen) temiz şeyleri kim yasakladı?

Musa kavmine dedi ki: Allah’tan yardım isteyin ve sabredin. Şüphesiz ki yeryüzü Allah’ındır. Kullarından dilediğini ona varis kılar. Sonuç Allah’tan korkup günden sakınanlarıdır. (A’raf 128)

Izutsu Tercümesi:

時にムーサーはその民に言った。お前たちアッラーに助けをお願い申せ、そしてじっと辛抱せい。この大地はすべてアッラーのもの。誰でもその奴隷の中で一番お気に召した者に授けて下さる。

Bir zaman Musa kavmine dedi ki: Allah’tan yardım isteyin ve daima sabredin. Bu yeryüzü Allah’ındır. (O) köleleri arasından en sevdiğini kendisine varis kılar.

Mita Tercümesi:

ムーサーはその民に言った。アッラーのお助けを祈り、耐え忍べ。本当に大地はアッラーのものである。かれは御好みになる僕たちにこれを継がせられる。

Musa kavmine dedi ki: Allah'tan yardım isteyin ve sabredin. Şüphesiz ki yeryüzü onundur. O sevdiği hizmetlileri kendisine varis kılar.

Bu ayetlerden de anlaşılacağı üzere Izutsu çevirisinde doğrudan köle anlamına gelen *Dorei* ifadesini kullanmıştır. Ancak Allah, Kur'an'da emir ve yasaklarını bildirirken insanların uymaları gereken kuralları belirtmenin yanı sıra kişiye seçme hakkı da sunmuştur. Ancak köle için hayatta özgürlük anlamında bir seçim söz konusu değildir. Dolayısıyla Izutsu'nun çevirilerinde kullanılan *Dorei* kelimesinin yukarıda da ifade edildiği üzere sürekli revize edilen Mita'nın tercümesinde olduğu gibi Japonlar için daha yakın olduğunu düşündüğümüz *Shimobe* şeklinde kullanılması gerektiğini kanaatindeyiz. Zira bir gayri müsliminin söz konusu meali okuduğunda insan haklarıyla bağdaşmayan köleliğin olduğu bir dine daima ön yargılı bakacağı, olumlu bakmasının çok da mümkün olmayacağını düşünmekteyiz.

Bunun yanında Izutsu'nun bazı ayetlerde *Dorei* yerine *Shimobe* ifadesini kullandığı da görülmektedir. Bu farklılığı da Izutsu, *Dorei* kelimesini yumuşatarak *Shimobe* kelimesini kullandığı şeklinde ifade etmektedir.²⁹⁰

İki tercüme arasındaki bir diğer dikkat çekici nokta da; A'raf suresindeki *A'raf* kelimesi yüksek yerler, yüksek mevkiler anlamına gelirken Mita'nın bunu

²⁹⁰井筒俊彦、イスラーム生誕、中公文庫、1990年 s. 163.

Toshihiko Izutsu, *İsurāmu Seitan*, Chūkō Bunko, 1990, s. 243.

高壁章/Kōheki (Yüksek duvarlar), Izutsu'nun ise bunu 胸壁/Kyōheki (Göğüs kafesi) olarak ifade etmesidir.²⁹¹



²⁹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz: 井筒俊彦コーラン、上、岩波書店、2013, s. 243.

Toshihiko Izutsu, Kōran Jō, Iwanami Shoten, 2013, s. 243.

日本ムスリム協会、日垂対訳注解、聖クルアーン、1996, s. 178.

Nihon Musurimu Kyōkai, Nichia Taiyaku Chūkai, Seikuruān, 1996, s. 178.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: TOSHIHIKO IZUTSU DÜŞÜNCESİ VE KURODA TOSHIO’NUN ÇALIŞMALARI

Bu bölümde Izutsu’nun İslâm Düşüncesi’ne değinilecek olup, bu bağlamda Izutsu’daki Allah tasavvuru, peygamber tasavvuru, tasavvuf anlayışı, insan tasavvuru vb. konular ele alınacaktır. Bunun yanında Izutsu’nun öğrencisi olan Kuroda Toshio’nun İslâm Düşüncesi alanında yaptığı çalışmalar incelenecektir.

3.1. IZUTSU’DA ALLAH ANLAYIŞI

Izutsu, “Allah” kelimesinin Kur’an düşünce sisteminde en yüksek odak kelime olduğunu ifade eder. Derece ve önem bakımından ondan üstün bir kelime yoktur. Buna bağlı olarak da Kur’an düşünce sistemi esas olarak *Allah Merkezli* bir sistemdir. Dolayısıyla bu sistemde Allah fikri yukarıdan aşağıya herşeye hâkim olur.²⁹²

Izutsu’ya göre “Allah” adı önceki çağlarda da biliniyordu. Bu kelime İslâm öncesi Arap şiirlerinde geçtiği gibi eski kitabelerde de yer almıştır. Arabistan’da bazı kabileler Allah adıyla bilinen bir tanrıya inanırlardı. Bu tanrıyı yeri ve göğü yaratan tanrı olarak kabul ederlerdi. Bu insanlar çok tanrılı sistemde Allah’ı tanrıların başı, öteki tanrıları da bu üstün tanrı ile insanlar arasında aracı sayıyorlardı.

Izutsu, bu düşüncesini desteklemek için şu ayeti vermektedir.

²⁹² Toshihiko Izutsu, *Kur’an’da Allah ve İnsan*, Çev: Süleyman Ateş, Yeni Ufuklar Neşriyat, 1975, s. 107.

*Biz onlara sadece bizi Allah’a yaklaştırmaları için tapıyoruz.*²⁹³

Izutsu, Allah’ın Bâtını ve Zahirî (Görünmeyen – Görünen) olmak üzere 2 yönü olduğunu ifade eder. Bâtını yönüyle Allah, manevi anlamda yüce mertebeye sahip kişilerce dahi ezeli ve ebedi bir Gayb ve Karanlıktır. Zahiri yönüyle ise beşerin bilgi alanına Allah ve Rab suretlerinde girmektedir.²⁹⁴

Izutsu, İbnu-l Arabî’nin Allah hakkındaki düşüncesi üzerinden örnek verirken en önemli unsurlarından biri olarak Kelam (Teoloji) ve Varlık (Ontoloji) bakımından Allah ile Rab arasında farkın olduğunu ifade eder.

Şöyle ki; Hz. Nuh, “Ya Rabbi” (Ey Rabbim) dedi; “Ya İlahi” (Ey Allah’ım) demedi. Çünkü Rab, hiçbir şekilde değişmeme özelliğine sahiptir. Ancak ilah, ayeti gereğince isimlerle değişebilmektedir. Dolayısıyla Nuh, “Rab” diye hitap ederek tek olan Rabbini ifade etmiştir.²⁹⁵

Diğer yandan Izutsu, İbnu-l Arabî’ye göre yaradana Allah dahi denemeyeceğini, zira Allah’ın zatının hiçbir suretle kavranamayacağını ve yanına yaklaşılamayacağını ifade eder. Dolayısıyla İbnu-l Arabî Allah’ı kastederken Hakk kelimesini kullanmıştır ve bu da hakikat ya da gerçek demektir. Hakk, beşerin bilgisine ve idrakine konu olamaz. Bir başka ifadeyle O, bilinmeyen ve bilinmeyecek olan bir Şey’dir. O mutlak bilinmez olan bir sırdır. Hakk, bu

²⁹³ Zümer Suresi 3. Ayet

²⁹⁴ Toshihiko Izutsu, *İbnu-l Arabînin Füsusundaki Anahtar Kavramlar*, Çev: Ahmet Yüksel

Özemre, Kaknüs Yayınları, 4. Basım, İstanbul, 2005, s.75.

²⁹⁵ A.g.e. s. 155.

anlamda belirlenmemişlerin en belirlenmemişi, meçhullerin en meçhulü ve bir anlamda dipsiz bir karanlıktır.²⁹⁶

Allah, zatı gereği cömerttir lütufkârdır. O her şeye sınırsız ve sonsuz vücut vermektedir. Bunun yanında Kur'an bir yandan Allah'ın rahman olduğunu vurgularken diğer yandan O'nun gazaplı ve intikam sahibi oluşuna parmak basar. Kur'an'daki Allah adildir. İyi kimseler ve inananlar için hudutsuz muhabbet ve merhamet göstermekte fakat bu, O'nu kötü yola sapanlara O'na inanmayı ve O'na itaat etmeyi reddedenlere acımasızca ceza vermekten de alıkoymamaktadır.²⁹⁷

Izutsu, Allah'ı ezeli ve ebedi hayat sahibi olarak açıklar. Bunun yanında Allah'ın aynı zamanda İbrahim'in de, İshak'ın da, Yakup'un Allah'ı olduğunu ancak O'nun Hindistan'daki bir Brahman olmayıp Yahudilik ve Hristiyanlıkta bilinen Allah olduğunu ifade eder. Diğer yandan Hristiyanlıkta olduğu gibi insanın Allah ile ilişkisi bir baba – oğul ilişkisi derecesinde olamaz. Allah her şeyin sahibi, tek güç sahibi ve hükmedendir. O bir şeye ol! derse hemen oluverir. Dolayısıyla Allah ile insan ilişkisi daima bir Rab – Kul ilişkisidir.²⁹⁸

*Biz bir şeyi dilediğimiz zaman, ona sözümüz sadece “ol” dememizdir. O da hemen oluverir.*²⁹⁹

²⁹⁶ Toshihiko Izutsu, *İbnu-l Arabî'nin Füsusundaki Anahtar Kavramlar*, Çev: Ahmet Yüksel

Özemre, Kaknüs Yayınları, 4. Basım, İstanbul, 2005, s. 44.

²⁹⁷ A.g.e. s. 164.

²⁹⁸ 井筒俊彦、イスラーム文化 – その根柢にあるもの、岩波書店、東京、1981年、s. 12.

Toshihiko Izutsu, *İsuramu Bunka, Sono kontei ni aru mono*, İwanami shoten, Tokyo, 1981, s. 12.

²⁹⁹ Nahl suresi, 40. Ayet

Izutsu'ya göre Allah ve insan arasında dört boyutlu bir ilişki söz konusudur. Bu ilişkide Allah insanın yaratıcısıdır. O insana emir ve yasaklarını vahiy yoluyla bildirir. Bunun neticesinde ise Allah ve insan arasında bir efendi köle ilişkisi vardır ve buradan da Tanrı kavramı doğar ki O, O'na şükredenler için iyilik ve merhamet Tanrısı, O'nu inkâr edenler için gazap tanrısıdır. Allah ve insan arasında bu dört boyutlu ilişkide inananlar bir topluluk (Müslüman ümmet) oluştururlar ve kıyamet gününe, cennet ve cehenneme inanırlar.³⁰⁰

Izutsu, Allah – Kul ilişkisi bağlamında 4 farklı ilişki dile getirmektedir.

Bunlar:

1 – Ontolojik ilişki: Beşerin var oluşunun mutlak kaynağı olan Tanrı ve varlığını Allah'a borçlu olan yaratılmışların temsilcisi olan insan arasındadır. Bir diğer ifadeyle Tanrı ve İnsan arasında yaratıcı – yaratılan ilişkisidir.

2 – İletişimsel İlişki: Burada, Tanrı ve insan, karşılıklı iletişim yoluyla, birbirleriyle yakından ilişkilendirilirler.

İletişim yolları ise, 1) Şifahi, 2) şifahi olmayan olmak üzere ikiye ayrılır. Yukarıdan aşağıya doğru olan şifahi iletişim yani *vahiy* olup aşağıdan yukarıya doğru olan ise dua'dır.

3 – Rab – Kul ilişkisi: Bu ilişki, Rab olan Tanrı tarafında, O'nun azameti, egemenliği, mutlak gücüyle ilgili her kavramı, insan tarafında ise, O'nun kulu olarak acziyeti, tevazuyu, tam itaati ve bir kuldan istenen diğer vasıfların tamamını içerir.

³⁰⁰ Toshihiko Izutsu, *Kur'an'da Tanrı ve İnsan*, Çev: M. Kürşad Atalar, Pınar Yayınları, İstanbul, 2012, s. 21.

4 – Etik İlişki: Bu, bir taraftan, sınırsız lütfun, rahmetin, mağfiretin ve ihsanın Tanrısı olarak, diğer yandan gazabın, tam mutlak ve kusursuz adaletin tanrısı olarak ayrıştırılabilen iki farklı Tanrı tasviri arasındaki en temel zıtlığa dayanır. Bunun neticesi olarak da insan tarafında bir yandan minnettarlık (şükür) diğer yandan da Allah korkusu (Takva) arasındaki temel zıtlık ortaya çıkar.³⁰¹

3.2. IZUTSU'NUN HZ MUHAMMED (SAV) HAKKINDAKİ DÜŞÜNCESİ

Izutsu, İslâmiyet ile tanıştığı ve Hz peygamberi tanıdığı yıllar ile ilgili şu ilginç açıklamayı yapmaktadır:

*Hz Muhammed, beni gençlik yıllarımda oldukça etkileyen bir kişiliktir. Hayatıma yön vereceğim o yıllarda ben bu sıra dışı kişiliği tanımıştım. O her nerede konuşuluyorsa ben oradaydım. Onun hayat anlayışını kendime rehber edinmiştim. Sabah erkenden uyanır gece yarılara kadar Arapça okur, Arapça çalışır, Arapça öğrettirdim. Masamın üzerinde klasik Arapça bir şiir kitabı ve Kuran bulunur onları okurdum. Bu gün düşündüğümde tam bir rüya gibi hayat yaşayan ben her şeyimle adeta onunla birlikteydim. Dahası, manevi dünyamın kahramanını ararken oldukça heyecanlı ve istekli olan ben, Muhammed gibi mükemmel bir şahsiyetten tam anlamıyla etkilenmiştim.*³⁰²

Izutsu, Hz. Muhammed'e peygamberlik gelişinden itibaren dünya tarihi açısından büyük değişimler yaşandığını ifade etmektedir. Öyle ki onun peygamberliğiyle dünya adeta bir sarsıntı geçirmiş ve Müslümanlık her geçen gün

³⁰¹ A.g.e. s. 126.

³⁰² 井筒俊彦、イスラーム生誕、中公文庫、1990年、s. 23.

Toshihiko Izutsu, *Isuramu Seitan*, Chukou Bunko, 1990, s. 23.

büyük bir gelişim göstererek yayılmıştır. Buna karşılık İslâmiyet'e karşı tarihte yaşanan en büyük olaylarda olan haclı seferleri düzenlenmiştir. İzutsu burada peki Doğu ve Batı dünyasını bu derece etkileyen bir isim olan Hz. Muhammed nasıl bir kişiliktir? O bir havari midir? O bir peygamber midir? O bir kahraman mıdır? Veya eskiden Hristiyanların söylediği gibi o bir yalancı mıdır? şeklinde sorular sorar.³⁰³ Hemen akabinde ise buna yine Kur'an üzerinden kendisi cevap vermektedir.

*Şüphesiz biz seni müjdeleyici ve uyarıcı olarak hak (Kur'an)
ile gönderdik. Sen cehennemin halkından sorumlu
tutulmayacaksın.*³⁰⁴

*Deki: Ey insanlar ben Allah'ın sizin hepinize gönderdiği bir
peygamberiyim. Ki göklerin verin mülkü yalnız onundur. Ondan
başka ilah yoktur. O diriltir ve öldürür. Öyleyse Allah'a ve ümmi
peygamber olan elçisine iman edin. O da Allah'a ve onun sözlerine
inanmaktadır. Ona iman edin ki hidayete ermiş olursunuz.*³⁰⁵

Şeklinde ayetlerle Hz. Muhammed'in peygamberliğine en büyük delilin Kur'an olduğunu ifade etmektedir.

İzutsu, Hz. Muhammed'in getirdiği İslâm dininin devrim niteliğinde yeniliklere sebep olduğunu belirtmektedir. Ona göre bunlardan en önemlisi de İslâmiyet öncesinde kişinin sosyal statüsünü belirleyen kan bağıdır. Zira cahiliye döneminde kişi sahip olduğu kan bağına göre sosyal statü elde ediyordu dolayısıyla doğdu andan itibaren ya hayatı boyunca refah içinde yaşayacağı ya da

³⁰³ A.g.e. s. 19.

³⁰⁴ Bakara suresi 119. Ayet.

³⁰⁵ Araf suresi 158. Ayet

acı çekeceği belirlenmiş oluyordu. Ancak Hz. Muhammed, İslâmiyet ile birlikte tüm kan bağı üstünlüklerine cesaretle karşı çıkmış ve en ufak bir değer vermemiştir. Öyle ki O Mekke'nin önde gelen sülalelerinden Kureyş sülalesine mensupken kendisiyle hiçbir kan bağı olmayan Medine halkını kendine kardeş görmüştür.³⁰⁶

Izutsu söz konusu bu devrim gibi yeniliği yine Kur'an'dan verdiği bir ayetle şu şekilde örneklendirmektedir:

Şüphesiz, Allah katında sizin en üstün (kerim) olanınız, (ırk, renk, soy ve servetçe değil) takvaca en ileride olanınızdır. Şüphesiz Allah bilendir, haber alandır.

Sonuç olarak Kur'an insanlar arasında üstünlüğü soya bağlı olmaktan alarak Allah korkusu olana, Allah'ı görüyormuşçasına yaşayana veriyor ve aynı zamanda bu, İslâm'ın en büyük prensiplerinden biri oluyordu. İslâmiyet'le birlikte gelen toplumsal eşitlikle kimsenin kimseden üstünlüğünün olmadığı soy üstünlüğünün ortadan kalkmasıyla tek üstünlüğün Allah katında olan üstünlük haline geldiği görülmektedir.³⁰⁷

3.3. IZUTSU'NUN İSLÂM TASAVVUFUNA BAKIŞI

Izutsu'ya göre 13. yüzyıldan sonra İslâmiyet'te Tasavvuf ve Felsefenin bir araya gelmesiyle tamamen yeni bir felsefi yapı ortaya çıkmış olup bu *irfan* olarak bilinegelmiştir. Mistisizm felsefesi olarak da tercüme edilebilen bu yapı *yüce bilinç/üstün anlayış* anlamına da gelmektedir. İrfan aynı zamanda *hikmet* olarak da bilinmektedir. Ancak bu basit bir bilgi veya bilgelik olmayıp Budizm'de *hannya*

³⁰⁶井筒俊彦、イスラーム生誕、中公文庫、1990年 s. 30.

³⁰⁷A.g.e. s. 31.

olarak bilinen sezgi, anlayış, bilgelik, kavrama berraklığıdır. Yani irfan veya hikmet felsefesi dediğimiz varlığın mistik tecrübesi veya temelinden mistik vizyon bulunan bir felsefe biçimidir. İrfan düşüncesi özellikle İran’da felsefi bir akım olarak günümüze kadar süregelmiştir.³⁰⁸

Tarihte mistisizm ile felsefenin bir araya geldiği dönemler dikkate alındığında 12. ve 13. yüzyılda 2 önemli isim karşımıza çıkmaktadır. Bunlar İranlı felsefeci Sühreverdi (1155 – 1191) ve Arap asıllı felsefeci İbnu-l Arabî (1165 – 1240)’dır. İslâm felsefesi tarihinde Şeyh-i Ekber yani *en büyük şeyh* olarak bilinen İbnu-l Arabî’nin İslâm felsefesine büyük katkısı olmuş ve bu katkı sonucu İslâm felsefesi Molla Sadra (1571 – 1640) döneminde zirve noktaya ulaştıktan sonra özellikle İran Şii İslâm felsefesi olarak günümüze kadar ulaşmıştır.

Izutsu, tasavvufta bilincin (nefis) 5 katmanlı bir yapıya sahip olduğunu ifade eder. Bunların ilki Nefsi Emmare’dır.

Nefsi Emmare: Kişiyi daima kötüye yönlendiren nefistir. Yani bilincin duysal ve algısal alanı, kalbin dış dünyaya en yakın olduğu nokta ve bilincin yüzey tabakasıdır. Tasavvufta duysal alana bu şekilde bakmayıp istek ve arzu yeri olarak bakılır. Bu tam olarak Budizm’de *Bonnô* olarak ifade edilen dünyalık arzulara büyük önem verilmesidir.

İkinci tabaka ise Nefsi Levvame’dır.

Nefsi Levvame: Kendisini çok kınayan, hesaba çekici nefis demektir. Kişi bu boyutta içindeki kötü duyguları ortaya çıkararak onlardan kendisinden pişmanlık duyar. Yani birinci derece olan nefsi emarenin ortaya koyduğu kötü

³⁰⁸ 井筒俊彦、イスラーム哲学の原像、岩波書店、1980年、s. 56.

Toshihiko Izutsu, *İsurāmu Tetsugaku no Genzō*, İwanami Shoten, 1980, s. 56.

düşüncelerden büyük pişmanlık duyma faaliyeti olarak düşünülebilir. Bu bir bakıma ahlak bilincine sahip olmak ve buna bağlı olarak kişinin vicdanını kınaması ve sorgulamasıdır.³⁰⁹

Üçüncü derecedeki nefis ise Nefs-i Mutmainne olup kararlı ve sakin nefis demektir.

Nefsi Mutmainne: Mutmainne kelime manası olarak sakinleşmiş demektir. Yani kararlı sakin ruh demek olup yoğun düşüncelere dalarak tamamen sakin, barış ortamında olma durumudur. Burada birinci derecedeki arzu, istek yoğunluğu ve ikinci derecedeki mantık ve düşünce dalgası da olmayıp bir sessizlik ve huzur dünyasıdır.

Üçüncü derecenin bir derece altında ise dördüncü katman olarak ruh mevcuttur. Buradan itibaren bilincin gerçek derin katmanları başlar.

Ruh: Tasavvufta ruh kalbin derinliklerine açılan gizemli bir alan demektir. Sufi tecrübede bu sınırsız evrensel bir ışıık dünyası, tüm varlıklar dünyasını aydınlatan evrensel bir gündüz güneşi olarak karşımıza çıkmaktadır. Tam olarak bu dünyada güneşin sabah doğu ufkundan yükselerek tüm dünyayı aydınlatması ve dünya üzerinde saklı olan yaşama gücünü canlandırdığı gibi ilahi güneş, doğudan yükselerek sınırsız genişliğe sahip ruh dünyasını aydınlatır ve manevi potansiyel enerjisini ortaya çıkarır.³¹⁰

Beşinci ve son katman ise *sır*'dır.

Sır: Normal şartlarda kesinlikle ortaya çıkmayan nefsin gizemli alanıdır. Bilincin yapısı açısından bakıldığında en derin katmandır. Tasavvuftaki anlamıyla bu

³⁰⁹ A.g.e. s. 57.

³¹⁰ A.g.e. s. 59.

manevi alanda ruh mutlak varlığı olan ancak okyanusta yok olup ortadan kalkan bir damla su gibidir. Sır noktasına ulaşan kişi o güne kadar sahip olduğu öz bilincini tamamen kaybeder ve yokluğa ulaşır. Bu durum *fena* olarak adlandırılır. Fena, kelime anlamı yok olmak, ortadan kaybolmak demek olup mutlak yokluktur. Bu ruh hali kişinin öznel ve nesnel her şeyin bilincine varması ve bunun neticesinde bencillikten arınmış halidir.³¹¹

3.4. IZUTSU'YA GÖRE İSLÂM VE İSLÂM KÜLTÜRÜ

Izutsu, İslâm Kültürü'nün Japonlar için 20. yüzyıla kadar yalnızca bir yabancından ibaret olduğunu ifade etmektedir. Ona göre bu kültür, zamanla tarihi bir gerçeklik olarak hızla Japonlara yaklaşmış ve bugün Japonlara yakın olan Çin ve Hint kültürleri gibi bir çeşit komşu kültür haline gelmiştir. Bunun yanında Izutsu, Japonların İslâm kültürünün yapısını, Müslüman kavramını, Müslümanların düşünce yapısını tam olarak anlamaları gerektiğini, aksi takdirde İslâmiyet'i de içine alan uluslararası toplumu gerçek anlamda anlamamanın mümkün olmayacağını ifade eder.³¹²

Izutsu'ya göre bugün İslâmiyet, bir anda ortaya çıkmış basit bir din olmayıp bir çeşit siyasi güç, dünya siyasetine yön verecek düzeyde sahip olduğu gücü arkasına alarak bir dünya ekonomik gücü haline gelmiştir. Bu bağlamda Izutsu, İslâmiyet'in evrensel bir yönü olduğu ileri sürer.

³¹¹ A.g.e. s. 61.

³¹² 井筒俊彦、イスラーム文化 ―その根柢にあるもの― 岩波書店、東京、1981年、s. 12.

Izutsu, İslâm kültürünün bu özelliğinin yalnızca coğrafi genişlemeler bile dikkate alındığında açıkça görüldüğünü ifade etmektedir. Zira, Sarazen³¹³ İmparatorluğu, Sarazen Medeniyeti'nin Çin, Orta Asya, Güney Doğu Asya, Doğu Asya'yı geçerek İspanya, Kuzey Afrika gibi geniş bir coğrafyaya yayılan bir medeniyetin sahip olduğu İslâm dini ve ortaya koyduğu büyük bir kültür söz konusudur. Dolayısıyla bunu yalnızca Arapların Arabistan çölleriyle sınırlanan bir din ve kültür olarak değerlendirmek mümkün değildir.³¹⁴

Izutsu'ya göre İslâmiyet, Hz peygamberin ölümünden sonra Yakın Doğu medeniyetine ait topraklarda gelişti. Arabistan'da doğan İslâmiyet, ilk olarak Yunan kültürünün hüküm sürdüğü Akdeniz bölgesine yayıldı. Daha sonraki dönemlerde ise parlak entelektüel klasik Yunan kültürü ile gizemli kültür akımlarından olan gnostisizm, hermetizm ve yeni Platonculuk gibi esoterik inançlarla karşılaşarak burada İslâm Kültürü'nün Akdeniz bölgesindeki şekli diyebileceğimiz bir yapı ortaya çıktı. Sonrasında, İran'ın eski dini olan Zerdüştlük, Hindistan'da çok uzun geçmişe sahip olan Brahmin Kültürü ve Kuzeybatı Hindistan'dan Orta Asya'ya kadar uzanan Mahayana Budizm'i ile karşılaşmıştır.³¹⁵

³¹³ Haçlı seferleri sırasında Avrupalı savaşçılar kendilerini Batı olarak ifade ederken Müslümanlara bu adı takmıştır. Orta çağda yalnızca Arapları değil, Türkleri ve diğer Müslüman milletleri ifade eden bir kavram olarak kullanılır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Daniel, Normal, The Arabs and Medieval Europe, Beirut, Longman, 1975

³¹⁴井筒俊彦、イスラーム文化 ―その根柢にあるもの― 岩波書店、東京、1981年、s. 14.

Toshihiko Izutsu, Isuraamu Bunka, Sono kontei ni aru mono, Iwanami Shoten, Tokyo, 1981, s.14.

³¹⁵ A.g.e. s. 24.

Bununla birlikte Izutsu, İslâmiyet'in başından itibaren Hristiyanlık ve Yahudilik ile yakın iyi ve kötü ilişkiler içinde olduğunu bu yönden düşünüldüğünde de İslâm kültürünün basit bir bedevi kültürü olmayıp aksine farklı kültürel gelenekler ile ilişki halinde olan evrensel özellikte bir kültür olduğunu vurgulamaktadır. Diğer yandan Izutsu'ya göre dünya üzerinde İslâm kültürünü temsil eden 2 farklı topluluk mevcuttur. Bunlar Arapların temsil ettiği sünî İslâm ve şiilerin temsil ettiği şîa İslâm'ıdır. Bunlar her ne kadar tek İslâm'ı temsil etseler de aslında temelde büyük farklılıklar arz eden iki İslâm kültürüdür. Ancak tüm bu farklılıkları bir araya getiren ise kutsal kitap Kuran'dır.³¹⁶

Izutsu'ya göre İslâmiyet'in en önemli parçası yine Kur'an'dır. İslâm Kültürü Kuran'ı temel alarak, Kur'an tefsirinin yaygınlaşmasıyla gelişmiştir. Kur'an'ı, İslâm Kültüründen bağımsız düşünmek mümkün değildir. İslâmiyet'te din günlük hayatın her alanında vardır. İslâm kültürünü Kur'an metinlerinin yorumlanmasıyla yani tefsirden ayrı düşünmek de mümkün değildir. Zira, Kur'an metinlerinin tefsir edilmesiyle ortaya çıkan İslâm Kültürü'nün kendisidir. Bu yönüyle İslâmiyet Hristiyanlık ile de tamamen farklılık arz eder.³¹⁷

Izutsu, günümüzde bir Müslüman ülke içinde ayrılıkçı faaliyetler neticesinde o ülkeden ayrılarak ortaya çıkan yeni ülkeler olabildiğini ve bu durumun İslâmiyet'teki ümmetçilik anlayışını ortadan kaldırdığı izlenimi verdiğini dile getirir. Ancak yine kendisi bunun böyle olmadığını zira Müslümanların İslâm inancını kalplerinin derinliklerinde yaşattığı sürece tek İslâm ve Müslümanların birliğinin sarsılamayacağını belirtir.³¹⁸

³¹⁶ A.g.e. s. 26

³¹⁷ A.g.e. s. 35

³¹⁸ A.g.e. s. 39

Buna karşılık şüphesiz günümüzde yaşandığı şekliyle görülmektedir ki ne yazık ki Müslüman olduğunu dile getiren milletler dahi birbirleriyle savaşmakta ve yıllarca süregelen insan katliamları yaşanmaktadır. Dolayısıyla Izutsu'nun Müslümanların birliğinin daima var olacağı düşüncesinin iyimserlikten öteye geçmediği kanaatindeyiz.

Izutsu'ya göre milliyetçiliğin hızla artmasıyla İslâm kültürünün yapısında da büyük değişiklikler ortaya çıkmıştır. Bunun da etkisiyle Türkiye gibi şariat hukukundan ayrılarak tamamen laik bir devlet haline gelen ülkeler de oldu. Bununla birlikte Izutsu, Türkiye'nin kullandığı Arap alfabesinden de vaz geçerek Latin harflerini kullanmaya ve bundan sonra tüm eserlerin Latin harfleriyle yazılmaya başlanmasıyla yüzyıllar boyunca hüküm süren edebi dünyadaki Arapçanın bu ağırlığının güç kaybettiğini iddia etmektedir.³¹⁹

Izutsu'nun Türkiye'de gerçekleşen harf devrimi sonrası edebi yazımda Arapçanın güç kaybettiği görüşüne katılmadığımızı belirtmek isteriz. Zira Osmanlı döneminde kullanılan dilin de Türkçe olduğu, yalnızca harf olarak Arap harflerinin kullanıldığı bilinmektedir. Bunun yanında söz konusu dil devriminin yalnızca Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde gerçekleşmiş olduğu, Osmanlı egemenliğindeki bölgelerde bu noktada bir değişiklik olmadığı unutulmamalıdır.

3.5. IZUTSU'DA İNSAN TASAVVURU

Izutsu'nun insan düşüncesinde “İnsan-ı Kâmil”³²⁰ kavramının önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. O, İbnu-l Arabî'ye atıfta bulunarak insanın Allah'ın

³¹⁹ A.g.e. s. 135

³²⁰ Şüphesiz ki insanoğlu Allah'ı zatı ile bilemez ancak tecellileri üzerinden bilebilir. Evrendeki bütün varlıklar onun tecellisidir. Örneğin ağaçlar, tüm bitkiler ve tüm canlılar bir tecellidir. İnsan ise bu tecellilerin en yücesidir ve tüm İnsan bu tecellilere bakarak Allah'ı bilebilir. İnsanın en yüce

yeryüzündeki ya da varlık âlemindeki halifesi olduğunu ifade eder. İnsan bu makama “cem etme” (bazı vasıfları bir arada toplayabilme) özelliğinden dolayı hak kazanmıştır.

Izutsu, Kur'an'da Tin Suresi'nde geçen *insanın en güzel şekilde yaratıldığı ve aşağıların en aşağısına atıldığı* mealindeki ayete istinaden insanı meleklerin konumundan üstün tutmaktadır. Ona göre meleklerin tabiatı yalnızca ruhani olup insanın hem ruhani hem bedenidir ve insan varlığın en yücesinden en düşüğüne kadar bütün mertebeleri ihtiva eder. Bu yüzden insan meleklerden üstün yaratılmıştır.³²¹

Izutsu, yine İbnu-l Arabî düşüncesinden örnek vererek insanın eğer halifelikle yükümlü olduğu şeyde kendisini halife kılanın suretini yansıtabilme özelliğine sahip olmasaydı asla halife kılınmamış olacağını ifade etmektedir. Ona göre Allah, İnsan-ı Kamil'in zahiri suretini âlemin hakikatlerinden ve suretinden, batını suretini de kendi suretinden inşa ettiği içindir ki halifelik yalnızca insan-ı kâmil için gerçekleşti. Bunun içindir ki Allah insan-ı kâmil hakkında “Ben onun işitme ve görme melekeleri olurum” dedi. Her varlık kendi hakikatinin gerektirdiği kadar Allah'ın vasıflarını yansıtır. Bununla beraber insandaki cem

tecelli oluşunu da diğer tüm tecelliler ile karşılaştırarak anlayabiliriz. Örneğin ağaç meyve verir insana hizmet eder, inek süt verir insana hizmet eder, hava oksijeniyle insana hizmet etmektedir. Ancak aradaki en büyük fark ve insanın üstünlüğü ise diğer tüm canlılar kendinin farkında değilken insan hem kendinin hem de tüm dünyanın farkında olup düşünme, planlama, değerlendirme vb. vasıflarla donatılmıştır. Bu yüksek tecellinin en yükseğine de Arapçada mükemmel, yetkin, rehber, kılavuz anlamına gelen insan-ı kâmil denilmektedir ki Müslümanlar için Hz. Muhammed'dir.

³²¹ Toshihiko Izutsu, *İbnu-l Arabî'nin Füsusundaki Anahtar Kavramlar*, Çev: Ahmet Yüksel

Özemre, Kaknüs yayınları, 4. Basım, İstanbul, 2005, s. 307.

etme yeteneği başka hiçbir varlıkta bulunmaz. Aslında düşünülürse o da halifelîği sırf bu yeteneği sayesinde elde etmiştir.³²²

3.6. İZUTSU'DA İSLÂM AHLÂKI

Izutsu, İslâm'ın gelişinden evvelki *Cahiliye Devri* diye anılan putperestlik çağında göçebe Araplar arasında çok tanrıya inanışın eseri olan garip adetler ve fikirlerin son derece revaçta olduğunu ifade etmektedir. Izutsu'ya göre İslâm bunların çoğunu özde ilahi mesaj ile bağdaşmadığı gerekçesiyle kesinlikle reddetmiş ama önemli bir miktarını biçimde ve özde değişiklikler yaparak benimsemiş ve bunlardan yeni İslâmî ahlak yasasına dâhil edilecek yüksek ahlaki fikirler çıkarmayı başarmıştır.³²³

Izutsu, Kur'an'da üç değişik ahlaki kavram kategorisi bulunduğunu belirtir.

Bunlar Allah'ın ahlaki vasfı ile alakalı yahut bu vasfı anlatan kavramlar,

İnsanın kendisini yaratmış olan Allah'a karşı temel tutumunun çeşitli yönlerini tasvir eden kavramlar,

İslâm topluluğuna mensup olup bu topluluk içinde yaşayan bireyler arasındaki ahlaki ilişkileri düzenleyen ilke ve kurallara ilişkin kavramlar.

Birinci grup, Allah'ın isimleri olarak adlandırılan kelimelerden oluşur:

Rahim, Kerîm, Gâfir, Âdil yahut Âzim gibi bütün Sami dillerinde olduğu gibi Kur'an'da da özü itibariyle ahlaki bir mahiyeti olduğu düşünülen Allah'a ait

³²² A.g.e. s. 312.

³²³ A.g.e. s. 62.

sıfatları tasvir eden kelimelerdir. İzutsu'ya göre bu ilahî ahlakın tam karşısına geri kalan iki kavram grubunu içine alan insan ahlakını koyabiliriz.³²⁴

İkinci grup, insanın Allah ile olan temel ahlaki ilişkisiyle ilgilidir. Kur 'ani anlayışa göre Allah'ın ahlaki bir vasıfta olması ve insana karşı ahlaki davranması, insandan da ahlaki bir tarzda eylemlerde bulunmasının beklendiğini gösteren ciddi bir imayı taşır. İnsanın Allah'ın fiiline olan ahlaki tepkisi, Kur 'ani görüş açısından dinin ta kendisidir. Bir başka deyişle bu aynı zamanda hem ahlak hem de dindir. Zira Allah'ın insanlığa davranışına mukabil insanın da ona karşı şu veya bu tür bir davranış göstermesi ve insanın Allah'ın emir ve yasaklarına uygun olarak şu veya bu tür bir davranışta bulunması gerektiğini söylemek, hem ahlaki hem de dini öğreti niteliğindedir.

Üçüncü grup, insanın kendisiyle aynı topluluk içinde yaşayan kardeşlerine karşı olan temel ahlaki tavrı ile ilgilidir. Bireyin sosyal hayatı, belli bir takım ilkeler ve bunların tüm türevleriyle kayıt altına alınmış ve düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler bir müddet sonra Kur'an sonrası çağda geniş ölçekli İslâmî hukuk sistemine dönüşecek olan ve bizim sosyal ahlak sistemi diyebileceğimiz yapıyı oluştururlar. Tabii bu üç grubun hiçbir şekilde birbirlerinden ayrı olmadıkları, bilakis son derece yakın ilişki içinde bulundukları akıldan çıkarılmamalıdır.³²⁵

İzutsu insan ahlakının temelde ilahi ahlaka dayandığı, Allah'ın her zaman bağışlayıcı ve merhamet edici oluşundan dolayı insanın da başkalarını mazur görmeye ve affetmeye çalışması gerektiğini ifade ederken bu düşüncesini şu ayetle temellendirmektedir:

³²⁴ Ag.e. s. 61.

³²⁵ Ag.e. 63

*Sizden varlık ve imkân sahibi olanlar da akrabalarına, yoksullara ve Allah yolunda hicret edenlere yardım etmemeye yemin etmesinler. Affetsinler ve hoşgörü ile davransınlar. (Diğer taraf onları her bakımdan memnun etmese bile) Allah'ın sizi yargılamasını arzu etmez misiniz? Allah yargılayıcı ve merhametlidir.*³²⁶

Izutsu'ya göre yetimleri sevindirmeyen, yoksullara ve ihtiyaç sahiplerine küçücük de olsa bir iyilik yapmayı reddedenler, sadece cimri olmakla kalmamaktadırlar. İslâm açısından sebep bundan çok daha derinlerde yatmaktadır. Tutumlarındaki tipik merhametsizlik küfürlerinden, merhamet ve inayetine karşılık Allah'a şükran duymamalarından kaynaklanmaktadır.³²⁷

Kur'an bize bizzat peygamber (a.s.)'ın, bir defasında zavallı kör bir adama merhametsizce davrandığı için Allah tarafından sert bir şekilde azarlandığını söyler. Izutsu, bu hadisenin anlatıldığı surenin adının abese (surat asma) oluşunu da anlamlı bulmaktadır. Söz konusu hadise şu şekilde yaşanmıştır:

Bir gün Ümmü Mektum adındaki kör bir adam, Muhammed (a.s) Kureyş'in ileri gelenlerinden bazılarıyla konuşmakta iken onun yanına gelir ve ısrarlı bir şekilde İslâm'ın inanç ilkeleriyle ilgili sorular sormaya başlar. Söze karışılmasından rahatsız olan Muhammed (A.s) suratını asarak ona yüz çevirir. Zengin ve güçlülere çok ilgi göstermesine rağmen ötelenmişlere bu şekilde davranma temayülü gösterdiği için derhal azarlayıcı bir ayet iner:

³²⁶ Nur suresi 22. Ayet

³²⁷ 井筒俊彦、イスラーム思想史、中央公論新社、2013年、s. 361.

Toshihiko Izutsu, İsurāmu Shisōshi, Chūō Kōronsha, 2013, s. 361.

*O (Muhammed) surat astı ve yüz çevirdi. Kendisine o kör geldi diye. Nereden biliyorsun belki o temizlenip arınacak. Ya da öğüt alacak; böylelikle bu öğüt kendisine yarar sağlayacak. Fakat kendini müstağni gören ise, işte sen onda çağrının cevap bulacağını sanıyorsun. Oysa onun temizlenip arınmasından sana ne? Ama koşarak sana gelen ise ki o içi titreyerek korkar bir durumdadır. Sen ona aldırış etmeden oyalanıyorsun.*³²⁸

Izutsu, İslâm peygamberinin cömertlik konusunda benimsediği tutumun esas itibariyle putperest Arapların anlayışıyla uyuştuğunu belirtmektedir.³²⁹ Zira o da yardımseverliğe büyük değer vermektedir. Izutsu'ya göre cömertlik cahiliye Arabı için olduğu kadar onun için de büyük erdemdi. Peygamberin bu erdemi yeni kurmakta olduğu yeni dini – siyasi topluluğun temeli kılmış olması bile bu erdeme nasıl yüksek bir değer verdiğini açıkça göstermektedir.

Cahiliye döneminde kişi ve kabile şerefi dönemin ahlâk anlayışını belirleyen etkenlerden biriydi. Asıl amaç kişinin şerefini arttırmak, insanların hayranlık ve saygısını kazanmaktı. Bir anlamda iyilik gerçek anlamda iyilik olsun diye değil, nam, şöret onur kazanmak için yapıldı. Bu gurur, zenginlik, soyluluk ve üstünlük yarışı Kur'an'da *Çoklukla (Mal, mülk, evlat ile) övünmeniz sizi oyaladı*³³⁰ şeklinde eleştirilmektedir.

Buna paralel olarak Izutsu'nun da dikkat çektiği nokta cahiliye anlayışındaki cömertlik ile İslâm'ın cömertlik anlayışında bir fark bulunmasıdır.

³²⁸ Abese Suresi, 1 – 10. Ayetler

³²⁹ Toshihiko Izutsu, *İslâm Düşüncesinde İman Kavramı* Çev: Selahattin Ayaz, Pınar Yayınları, İstanbul, 1984, s. 143.

³³⁰ Tekasür Suresi, 1. Ayet

Izutsu'ya göre bu fark, İslâm'ın gösteriş yapma arzusundan kaynaklanan cömertçe eylemlere verilen her türlü değeri reddetmesinde yatmaktadır. Bu yaklaşımda efelik ya da kahramanlık taslamak için yapılan hareket şeytani bir tutkudan başka bir şey değildi. Önemli olan cömertliğin kendisi değil altında yatan sebeptir. Kendini beğenmişlik ve gururdan kaynaklanan bütün cömertçe davranışlar tamamıyla değerden yoksundur.³³¹

*Ey Müminler! Allah'a ve ahiret gününe inanmayıp insanlara karşı gösteriş olsun diye malını infak eden gibi minnet ve eziyet ederek sadakalarınızı geçersiz kılmayın. Böylesinin durumu üzerinde toprak bulunan bir kayaya benzer. Üzerine sağanak yağmur düştü mü onu çırılçıplak bırakır. Onlar kazandıklarından hiçbir verim elde edemezler. Allah kâfirler topluluğuna hidayet vermez.*³³²

Izutsu bu ayetten, her ne kadar cömertlik bir erdem ise de müsriflik derecesine varırsa, bu özelliğini yitirdiği ve hatta tam bir günaha dönüştüğü sonucunu çıkarır. Şüphesiz ki Allah yolunda kişinin malını harcaması takdir edilecek bir davranıştır. Ancak bunu yaparken asıl önemli olan kişinin niyetidir. Zira gösteriş olması için elindekini dağıtmak hele ki verilen bir destekten dolayı karşı taraftan çıkar sağlama düşüncesi kabul edilebilir bir davranış olamaz. Bunun yanında kişinin kendisi ve ailesi için harcaması gereken bir malı düşüncesizce dağıtmanın da İslam dinine göre bir uygunluğu yoktur. Zira öncelik ailesi ve onların geleceğidir. Kur'an'da Mü'minleri bu konuda şu şekilde uyarmaktadır:

³³¹ Toshihiko Izutsu, *İslâm Düşüncesinde İman Kavramı* Çev: Selahattin Ayaz, Pınar Yayınları, İstanbul, 1984, s. 143.

³³² Bakara Suresi, 264. Ayet

*Elini boynuna asıp bağlama (cimri olma), hem de onu büsbütün açıp saçma (israf etme); aksi halde kınanmış olursun ve eli boş açıkta kalırsın.*³³³

3.7. IZUTSU'YA GÖRE TAOCULUK, BUDİZM VE İSLÂMİYET ARASINDAKİ BENZERLİKLER

Izutsu, Taoizm'de Lao Tzu ve Çuang Tzu'ya göre Mutlak'ın varlık âleminin tümünün Tao olduğunu ifade eder. Tao bütün varlıkların ve zıtlıkların üstünde olup her şeye sirayet etmiştir. Yani her yerde hazır ve nazırdır. Âlem bizzat Tao'nun bir tecellisidir. Bunun yanında tüm nesneler kendine has tavır ve biçim içinde Tao'yu yansıtır. Ancak bütün âlemde bilinç ve idrak sahibi olan yalnızca insandır. Dolayısıyla Tao'yu manevi anlamda idrak edebilecek durumda olan yalnızca insandır.³³⁴

Izutsu'ya göre İlâhi aşk ile kendinden geçiş anında nesneleri başka bir ışıık altında görmüş olan bir kimsenin bakış açısında nesnelerin özlerinin ortadan kalktığı bir merhale vardır. Çuang Tzu ise bu özlerin aslında mevcut olmadığını iddia ederken, rüya ile realitenin sınırsız âleminde tüm özler birbirine karışır ve adeta sıvılaşırlar. Bu âlemde artık bir masa ile koltuk ve kitap arasında belirgin bir fark bulunmamaktadır. Burada her şey kendisi olmakla beraber aynı zamanda başka sayısız nesnedir. Zira bütün nesneler birbiri içine girmekte ve sonu gelmeyen bir biçimde biri ötekine dönüşmektedir. Dolayısıyla bütün nesneler dinamik bir biçimde birdir. Izutsu bu görüşün İbnu'l Arabî'nin Varlığın Birliği (Vahdet-i Vücud) kavramıyla mukayese etmekte ve bunun karşılığının Taoizm'de

³³³ İsra Suresi 29. Ayet

³³⁴ Toshihiko Izutsu, *Taoculuktaki Anahtar Kavramlar*, Çev: Ahmet Yüksel Özemre, Kaknüs Yayınları, 3. Basım, İstanbul, 2011, s. 80.

Çuang Tzu'nun *Büyük Karmaşa* ya da *Kaos* dediği şey olduğunu ifade etmektedir.³³⁵

Izutsu'ya göre insan bilgisinin mutlak olarak ötesinde kalan Tao, yokluktur var olmayandır. Izutsu, Tao kelimesinin bile isabetli bir şekilde kullanılamayacağını zira onun bir “Sır” olarak kalacağını vurgulamakla birlikte kişinin Tao'ya karşı heybetli ve esrarengiz bir şeyin huzurunda olduğunu ancak onun hala ne olduğunu bilemeyeceğini belirtmektedir.

Izutsu buna karşılık yine İbn'ul Arabî'nin düşüncesine atıfta bulunarak onun Hakk'ın bir adı olamayacağı iddiasının Lao Tzu'daki karşılığının “Bir Şey” olduğunu ifade etmektedir.³³⁶

Diğer yandan Izutsu, Tao'nun biri olumlu diğeri olumsuz olmak üzere iki zıt yönü bulunduğunu ifade eder ve bunu İbnu'l Arabî'nin “Dipsiz Karanlığı” ile mukayese etmektedir. Zira İbnu'l Arabî'nin âleme bakış açısında Mutlak yani Hakk, kendi mutlaklığı yönünden dipsiz bir karanlıktır. Bu haliyle de O, mutlak bir Aşkın'dır, her şeyden münezzehtir. Ve bu niteliğiyle de beşerin bilgi elde etmesi açısından Adem'dir, bilinmezdir. Ancak İbnu'l Arabî'nin metafizik sezgisinde Mutlak (Yani Hakk) sırf negatif anlamda “adem” olduğu için değil, aksine dolu dolu mevcut olduğu için, var olduğu için Adem'dir. Ancak ışıktan mahrum olduğu için değil, daha ziyade dolu dolu nurlu olduğu için dahası Nur olduğu için dipsiz karanlıktır. Aynı şey Lao – Tzu için de geçerlidir. Tao karanlık değildir. Ama çok aydınlık ve parlak olduğu için karanlık görünmektedir. Lao – Tzu bununla ilgili olarak:

³³⁵ A.g.e. s. 111.

³³⁶ A.g.e. 149.

Çok parlak olan Tao karanlık görünmektedir demektir. Tao bizatihi parlaktır. Ama beşer tarafından bilinmesi için çok derin olduğundan beşerin bakış açısından karanlıktır. Tao, bu anlamda *Adem*'dir yani hiçbir şeydir.³³⁷

Izutsu'ya göre İbnu'l Arabî' için de Çuang Tzu için de *Her şey bir rüyadan ibarettir* sözünün çok olumlu bātınî bir anlamı vardır. Aynı zamanda İbnu'l Arabî'ye ve Çuang Tzu'ya göre varlığın bu rüyamsı düzeyi realite denilen şeyden çok daha gerçektir. Bu rüyamsı düzey İbnu'l Arabî'de *Alemi misal* veya *Hayal*, Çuang Tzu'da ise *Kaos* ya da *Karmaşa*'dır.³³⁸

Izutsu, İbnu'l Arabî'nin *İnsanoğlu uykudadır ve ancak öldükten sonra uyanır* sözüne paralel olarak Çuang Tzu'nun da büyük uyanışın yaşanması gerektiği sözünü vurgulamaktadır. Ancak bu büyük uyanış yaşandığı zaman realite denen şeyin bir rüya olduğu anlaşılacaktır. Bu ruhani uyanışı tatmış olanların gözünde her şey kendi suretlerinin altında ve kendi düzeylerinde daha ötedeki bir şeyin mevcudiyetini ortaya koyar. İzutsu'ya göre bu *daha ötedeki bir şey* İbnu'l Arabî için Hakk ve Lao Tzu için Tao dedikleri Mutlak'tır.

Hem İbnu'l Arabî hem de Taocu bilgeler Mutlak'ın kendisini ortaya çıkardığı süreçte çeşitli mertebeler ya da safhalar olduğunu belirtirler. Ontolojik açıdan bu, Varlığın çok katmanlı bir yapısı olduğu anlamına gelir.

Bu katmanlar İbnu'l Arabî'ye göre şöyledir:

- 1 – Zat mertebesi (Sırrü-s Sır, Amâ)
- 2 – İlâhi sıfatlar ve isimler mertebesi (Uluhiyet mertebesi)
- 3 – İlâhi faaliyet mertebesi (Rububiyet mertebesi)

³³⁷ A.g.e. s. 155.

³³⁸ A.g.e. s. 274.

4 – Suretler ve Misaller mertebesi

5 – Hislerle algılanan âlem mertebesi

Lao – Tzu’ya göre ise;

1 – Sırların Sırrı,

2 – Varlıkdışılık (Adem yada isimsizlik)

3 – Bir olma (Vahid)

4 – Varlık (Sema ve Arz)

5 – On bin nesne

Izutsu’ya göre her iki sistemde ilk mertebenin mutlak bir “Sır” olması, mutlak surette bilinmeyen ve bilinmesi de mümkün olmayan bir şey olması, diğer dört mertebenin de ontolojik gelişim sürecinde Mutlak Sırr’ın takındığı çeşitli suretler olduğu ve dolayısıyla da hepsinin bu anlamda bir oldukları ortaya çıkmaktadır.³³⁹

Diğer yandan Izutsu yukarıda ifade edilen İbnu’l Arabî’nin Vahdeti Vücut kavramı ve onun içerdiği anlamların Budizm, Konfüçyüsçülük ve Veda Düşüncesi’nde de mevcut olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte Izutsu’ya göre İslâm’da zihnin harekete geçirilmesi olayına bir kısım teknik terimlerle işaret edilir. Bu terimlerden en önemlisi “Perdeyi açmak”, ya da perdeyi kapatmak anlamına gelen keşf kelimesidir. Bu tecrübenin içyapısı ise *Fena* ve *Beka* terimleriyle tasvir edilir. Fena, yok olmak ya da yok edilen bir şey anlamına gelir ki bu bir bakıma Budizm’deki Nirvana kavramına karşılık gelmektedir. Zira bu

³³⁹ A.g.e. s. 276.

durum derin bir meditasyon sürecinde zihnin şiddetli bir şekilde yoğunlaşması sonucu olarak bireyin *ben bilinci*'nin tamamen yok olması anlamına gelir.³⁴⁰

Izutsu, metafizik açıdan bakıldığında bunun *Hiçlik* safhası olduğunu ifade eder. Ona göre *Hiçlik* kelimesi saf ve mutlak belirsizlik halindeki varoluşa işaret ettiği için biraz daha pozitif mahiyet arz eden *Birlik* ismini verir. Budistler ise bunu genellikle *Hiçbir eki bulunmayan bir parça* olarak tasvir ederler. Taoist filozof Çuang Tzu ise buna *Kaos* adını vermiştir.³⁴¹

Kaos, varlığın ayırt edilmemiş biçimi ve karışık bir bütün olduğundan birliğin ontolojik aşamasını ifade eder. Diğer yandan o potansiyel biçimde her şeyi içerir ve aynı zamanda çokluk, çeşitlilik demektir. Bu aşamada bir olan çok şeydir ve yine çok şey olan aynı zamanda birdir. Bu ontolojik durum Lao Tzu tarafından Bir'in onbin nesne tarafından benimsenmiş kabul edilmiş veya kazanılmış oluşu olarak ifade edilmektedir.³⁴²

Izutsu, daha önce ifade edilen *Mutlak*'ın metafizik yapısındaki zahiri ve batını yönleri arasındaki temel farkın İslâm dışındaki büyük Doğu felsefelerinin hepsinde ortak olan bir husus olduğunu ifade eder. Örneğin Veda düşüncesinde, meşhur *iki – kat Brahman* tezi, yani *hiçbir sıfatı olmayan Brahman* ile *her türlü sıfatla donatılmış olan ve özü değişmeyen Brahman* arasında ayırım bulunmaktadır. Budizm'de *Mutlak Hiçlik* olarak *Şöyle – Oluş* ile *Hiçlik Olmaksızın Şöyle – Oluş* arasında ayırım yapılmaktadır. Taoist, varlık ile varlık olmayan arasında ayırım

³⁴⁰ Toshihiko Izutsu, *İslâm Mistik Düşüncesi Üzerine Makaleler*, Çev: Ramazan Ertürk, Ağaç Kitapevi Yayınları, İstanbul, 2010, s. 92.

³⁴¹ A.g.e. s. 93.

³⁴² Toshihiko Izutsu, *The Structure of Oriental Philosophy: Collected Papers of the Erano Conference*, Volume 1, Tokyo, 2008, s. 66.

yapar. Konfüçyüsçü de *Nihayetsiz* ile *En Yüce Nihai* olan arasında ayırım yapmaktadır.³⁴³

Kur’andaki *halk-ı cedîd* literal olarak yeniden yaratma anlamına gelmektedir. Bu sûfi düşünürler tarafından geliştirilen *sürekli yaratma* kavramının yapısıdır. Sözü edilen ifade Kur’an’da:

Hayır, onlar yeni bir yaratma konusunda şüphe içindedirler şeklinde ifade edilmektedir.

Bu ayette geçen *yeni yaratma* ’nın ahirette bedenlerin tekrar diriltilmesine yapılan bir atıf olduğu gayet açıktır. İnançsız kişiler son derece hayret ve şaşkınlık içindedirler. Çünkü onlar öldükten sonra kemik ve kül haline gelecek olan bedenlerin tekrar diriltip başlangıçtaki gibi insan şekline konulacak olmasını güç bir şey olarak görmektedirler.³⁴⁴

İzutsu, İslâm tasavvufundaki *sürekli yaratma* fikrine tekabül eden bir düşünceyi Budizm’in Sôtô kolunun Japonya’daki kurucusu Dôgen’in sözleriyle şu şekilde açıklamaktadır:

Odunun yanarak kül olduğunu tasavvur ediniz. Bu durumu gören çoğu insan doğal olarak ilk önce odun olan bir nesnenin küle dönüştüğünü yani kül şeklini aldığını düşünecektir. Ancak Dôgen bunun gerçekliğin yanıltıcı görünümü üzerine temellenen bir yanlış anlayıştan ibaret olduğunu belirtir. Odun asla kül haline gelemmez. Sadece kül haline geliyor gibi görünür. Odun ontolojik açıdan bakıldığında kendine ait olan odun oluştan başka bir şeye geçemez. Odun

³⁴³ Toshihiko İzutsu, *İslâm Mistik Düşüncesi Üzerine Makaleler*, Çev: Ramazan Ertürk, Ağaç Kitapevi Yayınları, İstanbul, 2010, s. 102.

³⁴⁴ A.g.e. s. 157.

odundur, başka bir şey de değildir. Fakat o küle dönüşmezden önce belli bir zaman dilimi boyunca varlığını sürdüren aynı odun parçası değildir. Dōgen'in bakış açısından odun konusundaki sıradan (yani, günlük hayattaki) anlayış – örneğin, onun başka bir şeye dönüşünceye kadar kendi ontolojik kararlılığı içinde varlığını sürdüren kendi kendine var olabilen bir varlık ve bir cevher olduğu görüşü bir illüzyondan ibarettir.³⁴⁵

Dōgen'e göre zaman açısından mütalaa edildiğinde dünya, ister uzun ister kısa olsun fark etmeksizin geçici an birimlerinin sonsuz bir şekilde peş peşe gelmelerinden ibaret bir şey olarak görünecektir. Fakat saat, gün, ay, yıl vb. gibi uzun, isterse dakika, an, saniye gibi kısa birimler olarak düşünülse de bu zaman birimlerinin her birinde geriye kalan birimlerin hepsi gerçekleşmektedir. Yani zamanın her bir birimi zamanın tamamının bir yenilenmesidir. Sürekli yaratma ile doğrudan ilgisi bakımından Dōgen'in düşüncesi incelendiğinde zaman varoluştur.

İbnu-l Arabî'ye göre ise, dünya her an yeni bir hayat ile canlılık kazanmaktadır. Biz bu anlamda dünyanın orijinal yaratılmasının mutlak tazeliğini her an tatmaktayız ya da en azından tatmamız beklenmektedir. Bu gerçek Kur'an'da *Allah sürekli yaratma halindedir.*³⁴⁶ Ayeti ile karşımıza çıkmaktadır.

3.8. IZUTSU'YA GÖRE HZ. İSMAİL'İN KURBAN EDİLİŞİ

Izutsu, *İbn-i Arabî'nin Füsusundaki Anahtar Kavramlar* isimli eserinin birkaç yerinde Hz. İbrahim'in, oğlu Hz. İshak'ı kurban etmek istediği şeklinde ifadeler

³⁴⁵ A.g.e. s. 160.

³⁴⁶ Rahman suresi 29. Ayet

kullanmaktadır.³⁴⁷ Ancak bu konuda tam bir ittifak olmasa da genel kabul gören şekliyle kurban olarak adanan ismin İsmail olduğu yönündedir.

Örneğin, T.D.V İslâm Ansiklopedisi “Hz İsmail” bölümünde konu şu şekilde ifade edilmektedir:

Kur'an'ı Kerim'in 12 yerinde geçen İsmail a.s nitelikleriyle zikredilmektedir. Annesi Hacer hakkında Kur'an'da bir bilgi yoktur. İsmail, babasının yaşlılık döneminde ve bir duası neticesinde dünyaya gelmiştir.³⁴⁸ Çok küçükken babası tarafından Beytülharam'ın bulunduğu yere bırakılmıştır. Adı açıkça zikredilmemekle birlikte belli bir yaşa gelince kurban edilmek istenenin İsmail olduğu anlaşılmaktadır.³⁴⁹

Diğer yandan Saffât suresinin 112. Ayetinde

Ona bir de Salihlerden bir peygamber olmak üzere İshak'ı müjdeledik buyrulmaktadır.

Şayet kurban edilmesi düşünülen İshak a.s olsaydı Yüce Allah bu ayette müjdelediği bir ismi henüz çocuk yaşta İbrahim'den kurban etmesini istemezdi diye düşünüyoruz.

“Akıllı ve iyi huylu” anlamına gelen halîm, Kur’ân-ı Kerîm’de, on bir âyette “sabırlı, yapacağını aceleyle ve kızgınlıkla yapmayan” anlamında Allah’ın sıfatı olarak geçmektedir. “Sabırlı ve temkinli, akıllı, ağır başlı” gibi anlamlar içeren diğer dört kullanımından ikisi Hz. İbrâhim (Tevbe 9/114; Hûd

³⁴⁷ Toshihiko Izutsu, *İbn-i Arabî'nin Füsusundaki Anahtar Kavramlar*, Çev: Ahmet Yüksel Özemre, Kaknüs yayınları, 4. Basım, İstanbul, 2005, s. 32,33,120.

³⁴⁸ İbrahim suresi 39. Ayet, Saffât Suresi 100-101. Ayetler.

³⁴⁹ Saffât Suresi 102 – 105. Ayetler, ayrıntılı bilgi için bkz: *T.D.V İslâm Ansiklopedisi*, s. 77.

11/75), biri Hz. Şuayb (Hûd 11/87) hakkındadır. Sonuncusu da Hz. İbrâhim'e müjdelenen oğlu ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Âyette Hz. İbrâhim'e müjdelenen ve daha sonra kurban edilmesi istenen çocuğun isminin verilmemesi, onun İbrâhim'in İsmâil ve İshak isimli iki oğlundan hangisi olduğu hususunda tartışmalara yol açmıştır. Tevrat'ta onun İshak olduğu bildirilmektedir. Taberî, her iki yöndeki rivayetleri aktardıktan sonra kendisi, müjdelenen ve kurban edilmek istenenin İshak olduğunu kabul eder. Zemahşerî, âyetin uslûbundan bu çocuğun erkek olduğu, kurban edilmek istendiğinde buluğ çağına ulaştığı ve halîm olduğu sonucunu çıkarmaktadır. Râzî de İshak ve İsmâil diyenlerin gerekçelerini maddeler halinde zikrettikten sonra, eğer İshak ise kurban olayının Diyârışam'da, bir görüşe göre Kudüs'te, İsmâil ise Mina'da (Mekke) geçmiş olması gerektiğini belirtmektedir. Şevkânî de tartışmaların geniş bir özetini verdikten sonra her iki tarafın görüşlerinin de tartışmaya açık olduğunu belirtmekle yetinir (IV, 462). Sonuç olarak Saffat Suresi 100-101. âyetten anlaşıldığına göre Hz. İbrâhim bu duasından sonra ilk oğluna sahip olmuştur. Gerek Tevrat'ın beyanı (Tekvin 16/15-16) gerekse bu sûrenin 112-113. âyetlerinin içeriği, ilk oğulun Hz. İsmâil olduğunu gösteriyor. Kurban edilmesi istenen de ilk oğul olduğuna göre bunun İsmâil olması kuvvetle muhtemeldir.³⁵⁰

3.9. IZUTSU'NUN ÖĞRENCİSİ KURODA TOSHIO VE ESERLERİNDE İŞLEDİĞİ KONULAR

Kuroda Toshio, Izutsu'nun öğrencileri denildiğinde akla ilk gelen isimlerdendir.

³⁵⁰ *Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an tefsiri*, s. 2865

1933 yılında Tokyo’da doğan Kuroda, 1964 yılında Keio Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız dili ve edebiyatı’ndan mezun olmuştur. Yine Keio Üniversitesi Edebiyat fakültesinde Doğu dünyası tarihi alanında doktorasını tamamlamıştır. Bu bağlamda Kahire Üniversitesi ve İran İmparatorluk Felsefe Akademisi’nde misafir öğretim üyesi olarak görev yapan Kuroda, aynı zamanda Kokusai Üniversitesi Orta Doğu Çalışmaları Merkezi’nin kurucu müdürlüğünü yapmıştır. *İsurâmu no Kokoro* (1974) (İslâm’ın Kalbi), *İsurâmu no Kôzô* (2004) (İslâmiyet’in Yapısı) ve *Kakusa to Bunmei* (2016) (Niteliksel Farklar ve Medeniyet) isimli eserleri, İslâmi terimler sözlüğü (1983) ile Henry Corbin’in *İslâm Felsefesi Tarihi*, Gazali’nin *Felsefecilerin Tutarsızlığı*, Muhammed Bakır Es-Sadr’ın *İslâm Ekonomi Doktrini* (1988) ve *İslâm Felsefesi* (1994), Seyyid Muhammed Hüseyin At-Tabataba’i’nin *Modern İslâm Felsefesi* (2010) isimli eserinin Japonca çevirileri gibi çeşitli çeviri çalışmaları da mevcuttur. Tabatabai’nin *Modern İslâm Felsefesi* isimli çalışmasının Japonca çevirisiyle 2012 yılında İran İslâm Cumhuriyeti Edebiyat alanındaki en büyük ödülü kazanan Kuroda, günümüzde de emekli öğretim üyesi olarak çeşitli akademik çalışmalarını sürdürmektedir.³⁵¹

Kuroda’nın işlediği başlıca konuları, Kur’an’ın yapısı, Ahiret inancı, Hz. Muhammed’in hayatı, düşünce yapısı ve peygamberlik süreci, İslâmiyet öncesi Arapların toplumsal yapısı, İslâm medeniyeti,³⁵² İslâmiyet’te tevhid, ümmetçilik ve şariat anlayışı olarak özetlemek mümkündür.³⁵³

³⁵¹ *Concise Biographical Companion to index Islamicus Bio – bibliographical Supplement to Index Islamicus, 1665 – 1980 Volume Two*, H – M Wolfgang Behn Brill, s. 326.

³⁵² 黒田寿郎、格差と文明ーイスラム、仏教、現代の危機、書肆心水、Tokyo, 2016, s. 53.

Kuroda Toshio, *Kakusa to Bunmei, İsurâmu*, Bukkyo, Gendai no Kiki, Shoshi Shinsui, Tokyo, 2016, 53.

Kuroda, İslâm ümmetinin ilişkilerini ve genel olarak hayatını bir hukuk sistemine sokan İslâm hukukunda hüküm sahibinin yalnızca Allah olduğunu ifade eder. Buna karşılık peygamberler de dâhil olmak üzere inananlar ise yalnızca ona kullukla görevli olanlardır. Peygamberin de hiçbir ayırım gözetilmeksizin kullukla yükümlü olan birer birey olarak kabul edilmesi İslâm'ın eşitlik yönünü ortaya koyan somut bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.³⁵⁴

O, birbirleriyle organik bir yapısı olduğunu düşündüğü Tevhid, Ümmet ve Şeriat'ı İslâm'ın 3 kutbu olarak görmektedir. Kendine özgü bir dünya görüşü olarak kabul ettiği tevhid, davranış kuralları olarak gördüğü şeriat ve birlik gerçeğinin ortaya çıkmış şekli olan ümmet kavramı İslâm'ın en temel yapılarını teşkil etmektedir.

Kuroda'ya göre Tevhid, Allah'ın birliğini ve varlıklar dünyasının en özel tekliğini ifade etmektedir. Bu anlamda evrendeki tüm varlıklar eşit bir derecede bulunurken her biri birbirinden farklı olmakla birlikte birbirine bağlı olarak hayat sürmektedir. Ancak Allah'ın birliği çok daha farklıdır. Onun diğer varlıklara bağlılığı diye bir durum söz konusu değildir.³⁵⁵

Bir diğer ifadeyle, İslâmiyet'te varlıklar silsilesi şu şekilde şu şekildedir:

Yaratıcı olan Rab, tek bir tane olup evrendeki diğer tüm varlıklar değer bakımından eşittirler. Denizler, dağlar, hayvanlar, bitkiler, minerallere kadar

³⁵³ 黒田寿郎、*イスラームの構造*、書肆心水、Tokyo, 2016, s. 49, 116, 196.

Kuroda Toshio, *Isuramu no kozo*, Shoshi Shinsui, Tokyo, 2016, s. 49, 116, 196.

³⁵⁴ 黒田寿郎 *イスラームの心*、中公新書, Tokyo, 199, s. 37.

Kuroda Toshio, *Isuramu no Kokoro*, Chukou shinsho, Tokyo, 199, s. 37.

³⁵⁵ 黒田寿郎 *イスラームの構造*、書肆心水、Tokyo, 2016, s. 50.

Kuroda Toshio, *Isuramu no kozo*, Shoshi Shinsui, Tokyo, 2016, s. 50.

yaratıcının eşit düzeyde yarattığı varlıklar olup aralarında varlık düzeyinde hiçbir fark yoktur. Ancak her bir varlık en küçük bir atom parçasına kadar birbirinden farklıdır.³⁵⁶

Kuroda, bugün İslâm dünyasında İslâm'ı tek kelime ile anlatır mısınız? diye sorulsa bunu ezici bir çoğunluğun “Tevhid” olarak cevaplayacağını belirtmektedir. Zira İslâm öğretisinin özünü en iyi ortaya koyan anahtar kelime tevhid'dir. İslâmiyet, Yahudilik ve Hristiyanlıkla birlikte 3 büyük vahye dayanan dinlerden biridir. Diğer ikisinden farklı olarak İslâm'daki tevhid anlayışıyla Müslümanlar Allah'ın mutlak tek oluşuna şehadet ederken, kendi dünya görüşlerini, ümmet anlayışlarını somut bir şekilde şekillendirme imkânı bulmaktadırlar. Kuroda'ya göre İslâm öğretilerinde tevhid bu anlamda temelden başlayarak hayatın tüm alanını aydınlatan en önemli temel öge olarak karşımıza çıkmaktadır.³⁵⁷

Ona göre şeriat, Müslümanların söz ve davranışlarını belirleyen kurallar dizinidir. Şeriat aynı zamanda müminlerin ümmet oluşumunu da belirler. Diğer yandan İslâm kültürü, toplumsal gelenekler, tarihi uygulamalar yönünden birçok tartışma yaşanmış olsa da tevhid noktasındaki varlıklar arasındaki eşitlik, farklılık ve yakın ilişki şeklindeki 3'lü ilkeyi bir araya getiren dünya görüşünü oluşturmuştur.

³⁵⁶黒田寿郎、格差と文明－イスラム、仏教、現代の危機、書肆心水、Tokyo, 2016, s. 198.

Kuroda Toshio, Kakusa to Bunmei, Isurāmu, Bukkyo, Gendai no Kiki, Shoshi Shinsui, Tokyo, 2016, 198.

³⁵⁷黒田寿郎イスラームの構造、書肆心水、Tokyo, 2016, s. 56.

Kuroda Toshio, Isuramu no kozo, Shoshi Shinsui, Tokyo, 2016, s. 56.

Kuroda, Budizm'in İslâmiyet ile karşılaştırıldığında büyük yapısal farklılıkları olmasıyla birlikte tevhid anlayışı açısından oldukça benzer yönlerle sahip olduğunu belirtmektedir. Guatama Buda'ya göre ruhsal uyanışa ulaşma inancı Hindistan başta olmak üzere tüm Doğu Asya dünyasını oldukça etkiledi. Budizm'de aydınlanma anlamına gelen *Satori*, temelde sadelik ve duruluğa sahiptir. Egonun kölesi olarak dünyevi arzulara batmış, bu ince teoriye inadına bağlı olan insanlar çeşitli eğitimler neticesinde egodan kurtularak aydınlanmaya ulaşır. Bu inananların izlemeleri gereken bir yol olup, bu yolu takip eden bir kimse diğer yolların farkını anlar ve kendine en uygun olan yolu bulmuş olur.³⁵⁸

Kuroda, Budizm ve İslâm anlayışını karşılaştırırken şu ifadeleri kullanmaktadır:

Budizm dünya görüşünde dünyadaki her bir varlık sonu olmasıyla birlikte tamamı birbirinden farklıdır. Ancak varlıksal değer bakımından hiçbiri birbirine üstün olmayıp tamamı eşittir. Dahası varlıklar arasında karşılıklı bir ilişki de söz konusudur. Bu ilişki o kadar yakındır ki bu bağın tek bir tanesi dahi kesilmiş olsa tamamı dağılmak durumundadır. Kısaca ifade edecek olursak bu durum İslâmiyet'teki tevhid inancında var olan eşitlik, farklılık ve birbirine bağlılık ilkeleriyle aynı şeyi ifade etmektedir. Ancak bununla birlikte iki inanç arasında varlığa bakış açısı yönünden

³⁵⁸ 黒田寿郎、格差と文明ーイスラム、仏教、現代の危機、書肆心水、Tokyo, 2016, s. 202.

Kuroda Toshio, Kakusa to Bunmei, İsurāmu, Bukkyo, Gendai no Kiki, Shoshi Shinsui, Tokyo, 2016, 202.

*büyük fark vardır. Zira tevhid inancı varlığın var olan yönü ile ilgilenirken Budizm'in varlık anlayışı yokluk üzerinedir.*³⁵⁹



³⁵⁹ A.g.e. s. 203.

SONUÇ

Izutsu, genel Doğu düşünceleri ve İslâmiyet ile ilgili çeşitli alanlarda eserler ortaya koyan bir Japon araştırmacı olarak karşımıza çıkmış olup İslâmiyet ile ilgili çalışmalarında özellikle işlediği konuları İslâmiyet'in yapısı, Kur'anî kavramlar, Doğu düşünceleri ile İslâmiyet'in karşılaştırması olarak ifade etmek mümkündür. Izutsu'nun kaleme aldığı eserler – özellikle 1961 yılında Japonya'dan ayrıldıktan 1979 yılında Japonya'ya dönüşüne kadarki süre içinde kaleme aldığı eserler - İngilizce yazılmış olmasının da etkisiyle bugün dünya üzerinde oldukça tanınan bir isim haline gelmiştir.

Izutsu'nun İslâmiyet üzerine ciddi anlamda çalışmalar yapmaya başlamasındaki en önemli etken o dönem Japonya'da bulunan ve 1944 yılında hayatını kaybeden Abdürreşid İbrahim ile 1937 yılında, akabinde Musa Carullah ile tanışması olduğu anlaşılmaktadır. Zira Izutsu'nun bu iki ismi akademik dünyaya girmesine vesile olan kişiler olarak ifade ederken birlikte oldukları süre zarfında kendilerine karşı saygıda kusur etmediği görülmektedir. Izutsu'nun ifadesiyle bu iki isim sahip oldukları hafıza gücüyle karşımıza çıkmakta olup özellikle Izutsu'nun Musa Carullah için binlerce sayfa kitabı ezberinde tutuşunu ve kendisi ile birlikte çalışma süresince hiçbir kitap kullanmadığını hayranlıkla anlatması dikkat çekicidir.

1930'ların 2. yarısı itibariyle 2. Dünya savaşının sonuna kadarki süreçte Izutsu'nun yoğun ilişki içinde olduğu diğer iki isim ise Ōkawa Shūmei ve Ōkubo Kōji olarak karşımıza çıkmıştır. Bu dönem mevcut siyasi yönetimin de büyük destekleriyle İslâmi çalışmaların revaçta olduğu bir dönem olup İslâmiyet üzerine

Çalışma yapan dernekler peşpeşe açılmıştır. Izutsu da bunlardan Ōkawa Shūmei'in başında olduğu Tōa Keizai Chōsakyoku isimli dernekte ve yine Ōkubo Kōji'nin başında olduğu Kaikyōken Kenkyūjo isimli dernekte görev almıştır. Ōkawa Shūmei'in en önemli özelliği ise söz konusu dönemde zirve yapmış olan Japon Büyük Asyacılık düşüncesinin önde gelen isimlerinden birisi olmasıdır. Izutsu'nun çalışmamızın ilgili bölümünde hakkında ayrıntılı bilgi verilen Ōkawa Okulu olarak da bilinen Mantetsu Toa Keizai Chosakyoku'da Arapça öğretmenliği yaptığı görölmektedir. Bu okulun en önemli yanı ülke genelinden seçilmiş zeki öğrencilerin 2 yıl süreyle aldıkları eğitim sonrasında Asya'nın çeşitli ülkelerine dönemin yönetiminin ideolojisine uygun bir şekilde diplomat olarak çalıştırılmak üzere gönderilmesidir.

Diğer yandan Izutsu, bu merkezin yayın organı *Shin Ajia*'da Eylül 1942'de kaleme aldığı 東インドに於ける回教法制 (Higashi Indo ni Okeru Kaikyō Hōsei – Doğu Hindistan'da İslâm Hukuk Sistemi) başlıklı makalesinde Japonya'nın Hindistan adalarını ele geçirmek ve buradaki halklar ile doğu iletişim kurmak için Şafi mezhebini genel hatlarıyla iyi bilmesi gerektiğini aksi takdirde bu mücadelenin hiçbir şekilde sonuç vermeyeceği ifade etmektedir.

Burada dikkat çeken nokta Japonya'nın söz konusu bölgeleri ele geçirmesinin vurgulanmasıdır. O dönem Japonya'nın 2. Dünya Savaşı'nın en şiddetli dönemini yaşamasıyla birlikte Asya'nın birçok bölgesinde işgal girişimleri olduğu görülecektir. Böyle bir dönemde sıradan bir Arapça hocasının bölgenin ele geçirilmesi yollarını dile getirmesinin ancak o ideolojiye sahip bir kimse tarafından dile getirilmesinin beklenebileceğini düşünmekteyiz. Dolayısıyla Izutsu'nun söz konusu merkezde sıradan bir Arapça hocası olarak bulunmadığı, görev aldığı süre zarfında Büyük Asyacılık idelolojine hizmet ettiği kanaatindeyiz.

Bu konu ile ilgili Izutsu'nun öğrencisi Kuroda ile yaptığımız mülakatta kendisine 2. Dünya Savaşı öncesi Izutsu'yu sordumuzda şu ifadeleri kullanmıştır.

Japonya İslâm Araştırmaları açısından bakıldığında Izutsu, savaş sonrası dönemde çok önem verilen biri değildi. Bunun en önemli sebebinin ise savaş sonrasında suçlu bulunan ve hapis cezasına çarptırılan Ōkawa Shūmei ile yakın ilişkisi olduğunu düşünüyorum. Çünkü Izutsu'nun bu dönemde Ōkawa Shūmei ile birlikte çalışıyor olması onun da bir aşırı sağcı ve Büyük Asyacı olduğu algısını oluşturuyordu.

Diğer yandan Izutsu'nun ölümüne yakın 1992 yılı sonunda verdiği mülakat dışında Ōkawa Shūmei ve Ōkubo Kōji'den söz etmemiş oluşu dikkat çekicidir. Bunun sebebini ise savaş öncesi ön planda olan kişilerin savaş sonrasında gerek yeni yönetim gerekse de genel halk nezdinde suçlu olarak görülmesinden dolayı genel olarak kendilerini arka planda tutma çabaları olduğunu düşünmekteyiz. Öyle ki Izutsu'nun ilk eseri olan *İslâm Düşünce Tarihi* isimli çalışmasının başında o dönem birlikte çalıştıkları Ōkubo Kōji'nin tanıtım yazısı bulunurken söz konusu eserin 1975 yılındaki revize edilmiş olan basımında Ōkubo Kōji ile ilgili herhangi bir yazı bulunmadığı görülmektedir.

Izutsu ve Ōkawa Shūmei'in düşünce olarak birbirlerini etkiledikleri kanısındayız. Zira Izutsu'nun 1941'de kaleme aldığı *Arap Düşünce Tarihi* isimli eseri ile Ōkawa Shūmei'in 1942'de kaleme aldığı *イスラーム概論* (İsurāmu Gairon – İslâmiyet'e Giriş) isimli çalışmaların birbirlerine paralel konular işlediği ve temelde aynı düşünceyi benimsedikleri görülmektedir.

Japonya'da savaş sonrası tüm İslâm araştırma merkezleri kapanmış olmasından dolayı özgür bir araştırma ortamının olmayışı Izutsu'nun Japonya'dan

ayrılmasının bir sebebi olarak da düşünülebilir. Yukarıda da ifade edildiği üzere savaş öncesi ön planda olan kişiler savaş sonrası suçlu olarak görülürken devlet kurumlarında görev almaları da mümkün olmuyordu. Bunun en iyi örneği ise Izutsu'nun yakın arkadaşı Maejima Shinji'nin uzun devlette görev alamamasından dolayı Keio Üniversitesi'nde çalışmaya başlamasıdır. Muhtemel ki Japonya'daki bu sıkıntının da etkisiyle Izutsu uzun yıllar yurt dışında bulunmuş ve Batı dillerinde İslâmiyet üzerine eser yazan ilk isim olarak karşımıza çıkmıştır.

Izutsu'nun eserleri incelendiğinde bazı problemli noktaların olduğunu düşünmekteyiz. Örneğin Izutsu, Araplardaki Allah kavramının Yahudi ve Hristiyanlığın tesiriyle meydana geldiğini ifade etmektedir. Ancak bu düşüncesinin hatalı olduğu kanaatindeyiz. Zira bu durumda Allah kavramının Hristiyanlarla teması olan bölgelere has olması, Hristiyanlarla teması olmayan geniş kitlelerce bilinmemesi gerekirdi. Oysa Allah inancı bütün Arabistan'da yaygın köklü bir inançtı. Araplar Allah'a inanıyorlardı. Onların inandığı Allah inancı, Hristiyan ve Yahudi inancından farklı olup Hz. İbrahim ve oğlu İsmail tarafından kurulan tevhid dininden kalma bir inançtı. Bunun yanında Izutsu, *Hanif Dini* kavramını açıklarken *Hanif* kelimesinin Hz. İbrahim'e atfetmekte ve bu dinin de Hz. İbrahim'in dini olduğunu vurgulamaktadır. Kur'an'ın *O ne Yahudi Ne de Hristiyandı, fakat Müslüman bir hanifti müşriklerden değildi*³⁶⁰ ayetine istinaden bunu belirtmesine rağmen Izutsu'nun söz konusu inancı Hristiyan ve Yahudilere atfetmesinin bir çelişki olduğu kanaatindeyiz.

Izutsu'nun 1958'de tamamladığı Kur'an çevirisi ülkemizdeki Kur'an çevirileri ile karşılaştırıldığında çeşitli farklar ortaya çıkmaktadır. Örneğin Türkçe Kur'an çevirilerinde ayetlerin orijinal Arapça adları kullanılırken, Izutsu yapmış olduğu çeviride kelimelerin tam karşılığını vermektedir. Buna örnek olarak

³⁶⁰ Ali İmran Suresi, 67. Ayet

Türkçe çevirilerde “Nisa Suresi” için hiçbir zaman “Nisa” kelimesinin Türkçe anlamı “Kadın” olduğu için sure adı “Kadın Suresi” olarak geçmezken, Izutsu bunu “Kadın Suresi” şeklinde tercüme etmektedir. Bu durum diğer tüm sure başlıkları için de geçerlidir.

Bunun yanında Izutsu, Kur’an’ın 30. Suresi olan Rum suresini “Yunanlılar” olarak adlandırmaktadır. Ancak buradaki Rum ifadesinin Yunanlıları değil Doğu Roma imparatorluğunu belirttiği bilinmektedir. Zira sure ile ilgili açıklamalarda görülmektedir ki surenin konusu olarak ehli kitap olan Bizanslıların ateşperest olan İranlılara karşı daha önce mağlup olmuşken bir süre sonra galip geleceklerini haber verdiği görülmektedir. Nitekim daha önce belirttiğimiz 1972 yılında Mita Ryōichi tarafından yapılan ve çeşitli zamanlarda Japonya Müslümanlar Derneği (Nihon Musurimu Kyōkai) tarafından revize edilerek basımı gerçekleştirilen Japonca Kur’an çevirisinde Rum Suresi *Bizanslılar Suresi* (Bizanchinshō ビザンチン章) olarak ifade edilmektedir.

Izutsu sahip olduğu düşünce dünyasının arka planında bulunan Budizm ve Taoculuk düşüncesi ile İslâm düşüncesi arasında bazı paralellikler bulmaktadır. Dolayısıyla Izutsu’nun İslâmiyeti tanınması noktasında bu düşüncelerden yararlandığı kanatindeyiz. Bu ortak noktaları kısaca belirtecek olursak;

Izutsu Ibn-i Arabî’nin Vahdet-i Vücut (Varlığın birliği) teorisini Taoculuk düşüncesi ile karşılaştırmakta ve burada Allah’ın karşılığı olarak Tao’yu göstermektedir. Lao Tzu ve Çuang – Tzu’nun “Mutlak Bir (Vahid-i Mutlak) varlık âleminin tümü olan Tao’dur” düşüncesi örneğini veren Izutsu Tao’nun her şeye sirayet ettiğini yani her yerde var olduğunu dile getirmekte âlemin bizzat Tao’nun bir tecellisi olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda görünen tüm nesneler bu halleriyle ve her biri de kendine has tavır ve biçimde Tao’yu yansıtır.

Izutsu, bütün nesnelerin dinamik biçimde “Bir” olduğu ve bunun Çuang – Tzu’nun “Büyük Karmaşa” yada “Kaos” teorileriyle aynı olduğunu vurgulamaktadır.

Izutsu, İslâm Tasavvufu’ndaki sürekli yaratma düşüncesinin Budizm’in bir kolu olan Sōtōshu mezhebinin kurucusu Dōgen’in düşüncesinde de aynı şekilde bulunduğunu belirtir. Dōgen’e göre zaman açısından mütalaa edildiğinde dünya, ister uzun ister kısa olsun fark etmeksizin geçici an birimlerinin sonsuz bir şekilde peş peşe gelmelerinden ibaret bir şey olarak görünecektir. Zaman, gerek saat, gün, ay, yıl vb. gibi uzun, gerekse de dakika, an, saniye gibi kısa birimler olarak düşünülün bu zaman birimlerinin her birinde geriye kalan birimlerin hepsi gerçekleşmektedir. Yani zamanın her bir birimi zamanın tamamının bir yenilenmesidir. Dōgen yanan bir odunun kül olmuş halini bir yok olma olarak değerlendirmemekte yalnızca şekilde değiştirme sonucu yeni bir yaratılış olarak düşünmektedir.

Izutsu’nun kaleme aldığı eserlerin günümüz Japonya’sındaki etkisi noktasında 1941’de yazdığı ilk eseri olan *İslâm Düşünce Tarihi*’nin dönemin şartları itibariyle Japonya’da İslâmiyet ile ilgili en önemli çalışmalardan biri olduğu görülmektedir. Bu gün de aynı şekilde önemini koruyan bu çalışmanın gerek akademik dünyada gerekse de sosyal hayatta Japonların İslâmiyet’i anlaması noktasında önemli bir boşluğu doldurduğu düşüncesindeyiz. Bu çalışma sonrasında özellikle 1961 yılında Japonya’dan ayrıldıktan sonra İslâmiyet üzerine İngilizce olarak kaleme aldığı eserler ve dönüşü sonrası Japonca olarak yazdığı *İslâm Kültürü* ve *İslâmiyet’in Doğuşu* isimli çalışmaların öneminin büyük olduğu kanaatindeyiz.

Bunun yanında 1958 yılında Izutsu tarafından Japoncaya ilk kez Arapça aslından yapılmış olan Kur'an tercümesinin de günümüzde yapılan tercümeler için referans olarak kabul edildiği görülmektedir.

Çalışmamızda Izutsu'nun öğrencilerinden olan Kuroda Toshio'nun yaptığı çalışmalar da kısaca incelenmiş, işlediği konuların İslâm'ın yapısı kapsamında şariat, sünnet, ümmet gibi kavramlar olduğu ve bunların yine Izutsu'nun 1980'de kaleme aldığı İslâm Kültürü ve İslâmiyet'in Doğuşu isimli eserlerinde yoğun bir şekilde işlediği görülmüştür.

Japonya'da bulunduğumuz süre zarfında Izutsu'nun öğrencisi Kuroda Toshio ile Izutsu üzerine yaptığımız mülakatta Izutsu'nun dinlere bakışını her bir dinden kendisine uygun gördüğü noktaları benimsemeye çalıştığı, tek bir inanca bağlanmadığı şeklinde öğrendik. Bunun yanında Izutsu'nun ölümü sonrasında herhangi bir tören yapılmadığı bilinmektedir. Yine ekler kısmında görülebileceği üzere Izutsu'nun mezarını ziyaretimizde onun Budist geleneklerine göre gömüldüğü görülmüştür.

KAYNAKÇA

ALBAYRAK, İsmail, Doğulu Bir Oryantalist: Toshihiko Izutsu ve Kavram Çalışmaları (Küfür Kavramı Özelinde) İslâmî Araştırmalar Dergisi, Cilt 18, Sayı 1, 2005.

AYDIN, Cemil, Modern Japon Tarihinde Batı Karşıtlığı: Ōkawa Shūmei'nin Asyacılık Düşüncesi, DİVAN İlmi Araştırmalar, Sayı 13, 2002.

AYDIN, Cemil, Dünya Küçüktür: Toshihiko Izutsu, Abdürreşid İbrahim, Musa Carullah: Global Ölçekte Geleneksel Bir İlmi Nakil Hikâyesi, Dergâh dergisi, sayı 11, 1999.

ALAN W. Watts, Zen Yolu – Zen Budizm'in İlkeleri, Çev: Sena Uğur, Şule yayınları, İstanbul, 1998.

APATAY, Amiral (e) Çetinkaya, Ertuğrul Fırkateyni'nin Öyküsü, XIX. Yüzyıldan Bugüne Türk – Japon İlişkileri, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1998.

BAKKAL, Ali, Kur'ân'ı Anlamada Siyak-Sibakın Önemi, Kur'an ve Tefsir Akademisi Araştırmaları, Sayı 1, İstanbul, 2008.

BAYRAKDAR, Mehmet, Toshihiko Izutsu Hayatı, Eserleri ve Düşüncesi, İslâmî Araştırmalar Dergisi, Cilt: 18, Sayı: 1, 2005.

BİLGE, Murat, Militarist Modernleşme, Almanya, Japonya ve Türkiye, İletişim yayınları, İstanbul, 2012.

BOISSELIER, Jean, Buda'nın Bilgeliği, Çev: N. Feyza Zaim, Yapı kredi yayınları, İstanbul, 2008.

DEMİRHAN, General Pertev, Hayatımın Anıları, İkbâl Kitapevi, İstanbul, 1943.

T.D.V İslâm Ansiklopedisi

Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an tefsiri

DÜNDAR, Ali Merthan, Pan İslâmizm'den Büyük Asyacılığa, Japonya İmparatorluğu, Japonya ve Orta Asya, Ötüken Neşriyat A.Ş. Ankara, 2006.

DÜNDAR, Ali Merthan, Muhayyel Tarihe İtiraz: Ertuğrul Faciası, Yamada Torajiro ve Abdülhalim Noda Shotaro Üzerine, *Doğu Asya'nın Politik Ekonomisi, Japonya, Çin ve Güney Kore'de Kalkınma, Siyaset ve Jeostrateji*, (Ed. K. Ali Akkemik, Sadık Günay), Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, Şubat 2015

DÜNDAR, Ali Merthan, Japonya Türk – Tatar Diasporası, Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, Cilt 1, sayı 1, Kasım 2004.

DÜNDAR, Ali Merthan, Japonya'da Türk İzleri, Vadi Yayınları, 2008.

DÜNDAR, Ali Merthan, Siyaset İstihbarat ve Bilim: Japonya'daki Türkoloji Çalışmaları Üzerine Bazı Düşünceler, XI. Milli Türkoloji Kongresi Bildirileri, 2015.

DÜNDAR, Ali Merthan, Türk – Japon İlişkilerinin Dönüm Noktasında Abdürreşid İbrahim, Uluslararası Abdürreşid İbrahim ve Bilgi Şöleni 22 – 23 Mayıs 2012.

E. HUNTER, Janet Modern Japonya'nın Doğuşu, 1853'ten Günümüze, Çev: Müfit Günay, İmge yayınevi, Ankara, 2002.

EDSTRÖM, Bert, Turning Points in Japanese History, Routledge, 2002.

ERDEMİR, Ali Volkan, Japonya’da Türk İmgisinin Oluşumu 1890 – 1914, Kurgu Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 2014.

ERONAT, Canan Yücel, Ertuğrul Süvarisi Ali Bey’den Ayşe hanıma mektuplar, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1995.

ERTÜRK, Ramazan, İslâm Mistik Düşüncesi Üzerine Makaleler, Ağaç kitap evi yayınları, 2010.

ESENBEL, Selçuk, Japon Modernleşmesi ve Osmanlı, Japonya’nın Türk Dünyası ve İslâm Politikaları, İletişim yayınları, İstanbul, 2012.

ESENBEL, Selçuk, DEMİRCİOĞLU, A. Murat, Çağdaş Japonya’ya Türkiye’den Bakışlar, Simurg, İstanbul, 1999.

FROMM, Eric, Psikanaliz ve Zen Budizm, Çev: İlhan Güngören, 5. Baskı, İstanbul, 1997.

GÜÇ, Ahmet, Konfüçyüs ve Konfüçyüsçülük, Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Cilt 10, sayı 1, 2001

GÜNGÖREN, İlhan, Budizm, Bir yaşama sanatı, Yol Yayınları, Beşinci Basım, İstanbul, 2003.

HALİD MESUD, Muhammed, Izutsu’nun “Ethico Religious Concepts in The Qur’an” adlı kitabın Urduca çevirisi üzerine, İslâmi Araştırmalar Dergisi, Cilt 18, Sayı 1, Ankara 2005.

HOLCOMBE, Charles, Doğu Asya Tarihi – Çin Japonya Kore – Medeniyetin Köklerinden 21. Yüzyıla kadar, Çev: Muhammed Murtaza Özeren, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2016.

IZUTSU, Toshihiko Kur'an'da Dini ve Ahlaki Kavramlar, Tercüme: Selahattin Ayaz, Pınar Yayınları, İstanbul, 2013.

IZUTSU, Toshihiko, Çev: İbrahim Kalın, İslâm'da Varlık Düşüncesi, İnsan yayınları, İstanbul, 1995.

IZUTSU, Toshihiko, Kur'an'da Allah ve İnsan, Çev: Prof. Dr. Süleyman Ateş, Yeni Ufuklar Neşriyat, Üsküdar/İstanbul, 1975. Kur'an'da Tanrı ve İnsan, Çev: Dr. M. Kürşad Atalar, Pınar Yayınları, İstanbul, 2012.

IZUTSU, Toshihiko, İslâm Düşüncesinde İman Kavramı, Çev: Selahattin Ayaz, İslâm Düşüncesinde İman Kavramı, Pınar Yayınları, İstanbul, 1984.

IZUTSU, Toshihiko, İslâm Mistik Düşüncesi Üzerine Makaleler, Çev: Ramazan Ertürk, Ağaç kitap evi yayınları, İstanbul, 2010.

IZUTSU, Toshihiko, İbnu-l Arabî'nin Füsüs'undaki Anahtar Kavramlar, Çev: Ahmet Yüksel Özemre, Kaknüs yayınları, İstanbul, 1998.

IZUTSU, Toshihiko, Taoculuktaki Anahtar Kavramlar, Çev: Ahmet Yüksel Özemre, Kaknüs Yayınları, Ibn-i Arabi ile Lao – Tzu ve Çuang – Tzu'nun Mukayesesi, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2001.

İBRAHİM, Abdürreşid, Alem-i İslâm ve Japonya'da İslâmiyet'in Yayılması, sadeleştiren ve notlandıran: Ertuğrul Özalp, işaret yayınları, İstanbul, 2003.

İRTEM, Süleyman Kani, Ertuğrul Faciası, Boğazlar Meselesi, Temel yayınları, İstanbul, 2005.

KATO, Suiçi, Japon Edebiyatı Tarihi, Çev: Oğuz Baykara, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2012.

KAITEN, Nukariya, Samurayların inançları, Çev: Şebnem Duran, İlya İzmir Yayınevi, İzmir, 2011.

KAYA, Korhan, Budistlerin Kutsal Kitapları, İmge kitapevi, Ankara, 1999.

KENNEDY, Paul, Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri, Çev: Birtane Karanakçı, Türkiye İş bankası Kültür Yayınları, Ankara 2013.

KOMATSU, Kaori, Ertuğrul Faciası: Bir dostluğun doğuşu, Ankara, 1992.

KÜÇÜK, Abdurrahman – Günay Tümer – Mehmet Alparslan Küçük, Dinler Tarihi, Berikan Yayınevi, Ankara, 2009.

KÜÇÜKYALÇIN, Erdal, Dönüm noktalarıyla Japon tarihi, Samuraylar Çağı, İnkılap yayınevi, İstanbul, 2013.

LEE, Hee Soo, Osmanlın Japon Münasebetleri ve Japonya’da İslâmiyet, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1989.

MISAWA, Nobuo, Orient, Reports of the Society for Near Eastern Studies in Japan, Volume XLVI, 2011.

MILTON, W. Mayer, Japonya Tarihi, İnkılap yayınları, İstanbul, 2014.

MISAWA, Nobuo Şintoism and Islam in interwar Japan: How did The Japanese come to believe in Islam, Nobuo Misawa, Orient, Reports of the Society for Near Eastern Studies in Japan, Volume XLVI, 2011.

MISAWA, Nobuo, Japonya’daki Türkoloji Araştırmaları: Anadolu Türkleri Üzerine Araştırmalar, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt 8, Sayı 15, 2010.

MÜTERCİMLER, Erol, Ertuğrul Faciası, Alfa Yayınları, İstanbul, 2010.

NASR, Seyyid Hüseyin, Üç Müslüman Bilge, İbn-i Sina, Sühreverdi, İbnü-l Arabî, İnsan yayınları, Çeviren: Ali Ünal, Birinci baskı 1986.

NUTKİ, Süleyman, Ertuğrul Firkateyni Faciası, Kültür Yayınları Tarih Dizisi, Ankara, 2005.

ÖNDEŞ, Osman, Ertuğrul Firkateyni Faciası, Aksoy Yayıncılık, İstanbul, 1998.

ÖZBEK, Nadir, Abdürreşid İbrahim, İslamcı bir eylem adamı, Toplumsal Tarih 4, No: 19, 1995.

PONTING, Clive, Yeni Bir Bakış Açısıyla Dünya Tarihi, Çev: Eşref Bengi Özbilen, Melisa Matbaacılık, 3. Basım, İstanbul, Kasım 2013.

RİFAİ, Kenan, Şerhli Mesnevi Şerif, İstanbul, Kubbealtı Yayınevi, 2015.

SANDER, Oral, Siyasi Tarih, İlkçağlardan 1918'e, İmge yayınevi, Ankara, 2013.

SAT, Nurullah, Uzakdoğu'da Bilek Güleşi: Rusya ile Japonya Arasındaki Kuril Adaları ve Sahalin Sorunu, 21. Yüzyılda Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 12, 2015.

SEBER, Abdulkerim, Hikmet Yurdu, Yıl: 7, C: 7, Sayı: 13, Ocak – Haziran 2014.

SOYSALDI, Mehmet, Toshihiko Izutsu ve Semantik Anlayışı, İslâmî Araştırmalar Dergisi, Cilt: 18, Sayı: 1, Ankara, 2005.

T.D.V. İslâm Ansiklopedisi,

ŞAHİN, F. Şayan Ulusan, Türk – Japon İlişkileri (1876 – 1908), T.C. Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri, Ankara, 2001.

ŞAKİR, Ziya, Sultan Abdülhamid ve İmparator Mikado, Akıl – Fikir yayınları, İstanbul, 2010.

ŞİMŞEK, Ertuğrul, Uzakdoğu Elçisi Ertuğrul Firkateyni, IQ Kültür – Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2005.

TOSUN, Necdet, İmamı Rabbani'ye göre Vahdet-i Vücud ve Vahdet-i Şühūd, İlmi ve Akademik Araştırma Dergisi, 2009,

TÜRKOĞLU, İsmail, Sibiryalı Meşhur Seyyah Abdürreşid İbrahim, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1997.

WALTER, Ruben, Eski Metinlere Göre Budizm, hazırlayan: Lütfü Bozkurt, Okyanus Yayınları, 3. Basım, İstanbul, 2000.

W. Eberhard, En eski devirlerden zamanımıza kadar Japon Tarihi, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2010.

YAM, Vedat Şafak, Japonya'da Budizm, Doğu Batı Yayınları, Ankara, Kasım 2012.

AYDIN, Cemil, The Politics of Anti – Westernism in Asia, Columbia University Press, Newyork, 2007.

ANDREW, Gordon, Postwar Japan as History, University of California Press, Los Angeles, 1993.

BOYD, James, Japanese Culturel Diplomacy in Action: The Zenrin Kyōkai in Inner Mongolia, 1933 – 45, Asia Research Center, Murdoch University, 2011

BUNYIO, Nanjio, A Short History of the Twelve Japanese Buddhist Sects , 1979.

Review by BURTON, John, Ethico-Religious Concepts in the Qur'ān by Toshihiko Izutsu,

Bulletin of the School of Oriental and African Studies, University of London, Vol.31, No. 2 (1968), s. 391-392, <http://www.jstor.org/stable/1061982>

Review by BLACKWOOD, R. T. The Concept and Reality of Existence by Toshihiko Izutsu, Philosophy East and West, University of Hawai'i PressVol. 23,

No. 1/2, Proceedings of East-West Philosophers'Conference on Wang Yang-ming
(Jan. - Apr. 1973)

CONRAD, Totman, Early Modern Japan, Early Modern Japan, University of
California Press, California, 1995.

DAISETZ, Teitaro Suzuki, An Introduction to Zen Buddhism, Foreword by Dr. C.
G. Jung, Grove Press, Inc. Newyork, 1964.

DAISETZ, Teitaro Suzuki, Essays in Zen Buddhism, First Series, Tokyo, 1949

EDSTRÖM, Bert, Turning Points in Japanese History, Routledge, 2002

EARHART, H. Bayron, Religion in Japan, Unity and Diversity, Wadsworth
Cengage Learning, USA, 2014

GEORGE, Sansom, A History of Japan, 1334 – 1615, Stanford University Press,
Original Printing 1961

H – M Wolfgang Behn Brill Concise Biographical Companion to index Islamicus
Bio – bibliographical Supplement to Index Islamicus, 1665 – 1980 Volume Two,

HARRY, B. Partin, Review: Semantics of the Qur'ān: A Consideration of
Izutsu's Studies Reviewed Work(s): God and Man in the Koran: Semantics of the
Koranic Weltanschauung by Toshihiko Izutsu; Ethico-Religious Concepts in the
Qur'ān by Toshihiko Izutsu; The Concept of Belief in Islamic Theology by
Toshihiko Izutsu, History of Religions, History of Religions,
<http://www.jstor.org/stable/1061982>

HERBERT, P. Bix, Hirohito and The Making of Modern Japan, Newyork, 2001

IZUTSU, Toshihiko, *The Structure of the Ethical Terms in The Koran: A Study in Semantics*, Studies, Studies in the Humanities and Social Relations, Vol. II, The Keio Institute of Philological Studies, Keio University, Tokyo, 1959

IZUTSU, Toshihiko, *God and Man in the Koran: Semantics of the Koranic Weltanschauung*, Studies in Humanitinities and Social Relations, Vol. V, The Keio Institute of Cultural and Linguistic Studies, Keio University, Tokyo, 1964

IZUTSU, Toshihiko, *The Structure of Oriental Philosophy: Collected Papers of the Eranos Conference*, Volume 1, Tokyo, 2008,

Review by KUANG – MING, Wu, *Sufism and Taoism: A Comparative Study of Key Philosophical Concepts* by Toshihiko Izutsu, *The Journal of Religion*, Vol: 66, No. 3 (July 1986),

MAKINO, Shinya, *On the Originality of “Izutsu” Oriental Philosophy*”, *Consciousness and Reality*, Studies in Memory of Toshihiko Izutsu, Iwanami Shoten, Tokyo, 1998

Review by MARIAN, Ury, *Toward a Philosophy of Zen Buddhism* by Toshihiko Izutsu, *Journal of the American Oriental Society*, Vol. 101, No. 2 (Apr. - Jun., 1981),

MARIUS, B. Jansen, *Sakamoto Ryōma and The Meiji Restoration*, Columbia University Press, Newyork, 1994.

MASATAKA, Takeshita, *AJAMES* No:2, Tokyo, 1987

NAGABA, Hiroshi, *The Modern Records of Inspection in Turkey*, Keio Üniversitesi Yayınları, 2000,

OKUYAMA, Naoshi, The Voyage of Hiei and Kongo to the Ottoman Empire as Observed by Japanese Monks Who Studied in Ceylon, The Annual Bulletin of Asian Culture Research Institute, Toyo University, 43, 2008.

ROGER, J. Davies&OSAMU, Ikeno, The Japanese Mind, TUTTLE Publishing, China, 2001.

SVEN, Saaler, and J. VICTOR, Konchman, Pan Asianism, in Modern Japanese History, Routledge, Newyork, 2009.

Review by PARTIN, Harry B. God and Man in the Koran: Semantics of the Koranic Weltanschauungby Toshihiko Izutsu; Ethico-Religious Concepts in the Qur'ān by Toshihiko Izutsu; TheConcept of Belief in Islamic Theology by Toshihiko Izutsu, History of Religions, Vol. 9, No. 4 (May, 1970),

PETER, Duus, The Abacus and The Sword, University of California Press, California, 1995.

SVEN, Saaler, and CHRISTOPHER W. A. Szpilman, Pan Asianism, A Documentary History, Volume 1: 1850 – 1920. Rowman & Littlefield Publishers, Inc. USA, 2011.

SVEN, Sealer and KOSCHMANN, J. Victor, Pan – Asianism in Modern Japanese History, Routledge, Newyork, 2007.

RICHARD, Sims, Japanese Political History Since the Meiji Renovation, 1868 – 2000, Palgrave, Malaysia, 2001.

W.G. Beasley, The Modern History of Japan, Frederic A. Pralger, Great Britane, 1963.

W.G. Beasley, Japanese Imperialism, 1894 – 1945, Clarendon Paperbacks – Oxford, United Kingdom, 2013.

小村不二男、日本イスラーム史、株式会社、ヴィ・アイ・シー昭和 63 年 5 月 10 日発行、1988 年.

鈴木規夫、日本人にとってイスラームとは何か、ちくま新書 1998 年五月 20 日発行、

田村エンチョウ、仏教伝来と古代日本、講談社学術文庫、1986 年.

司馬遼太郎、二十世紀末の闇と光、芝良太郎との対談、東京、1993 年.

井筒俊彦著作集、別巻対談鼎談集・著作目録、東京、年.

小野純一、国際哲学研究 5 号 2016 年.

坂本勉 ・松原秀一、井筒俊彦とイスラーム慶応義塾大学出版社、

2012 年.

井筒俊彦、アラビア思想史— 回教神学と回教哲学、大久保幸次監修、興亜全書、東京博文館、1941 年.

1941 年 7 月(自序 1)/ 第 1 部回教神学(I-VIII)/第 2 部回教哲学(I-IX)

井筒俊彦、マホメット、アテナ文庫、弘文堂、1952 年 4 月第 1 章—
第 7 章

井筒俊彦、イスラーム文化 — その根底にあるもの、岩波書店、
東京 1981 年.

井筒俊彦、イスラーム生誕、人文書院、東京 1979 年.

井筒俊彦、コーランを読む、岩波書店、東京 1983 年.

井筒俊彦、アラビア思想史、東京博文館刊、1941 年.

井筒俊彦、コーランを読む、岩波書店、東京、2014 年.

井筒俊彦、コーラン上、岩波文庫、2013 年.

井筒俊彦、コーラン中、岩波文庫、2013 年.

山本道生、知っておきたい日本の仏教、株式会社えい出版社、2016 年.

末木文美士、日本仏教史、株式会社新潮社、1992 年.

山本道生、知っておきたい日本の仏教、株式会社えい出版社、2016 年.

鈴木大拙、東洋的な見方、株式会社春秋社、1975 年.

鎌田茂雄、禅とは何か、講談社学術文庫、1979 年.

鈴木大拙、禅の思想、株式会社春秋社、1975 年.

瓜生中、よくわかる曹洞宗、角川ソフィヤ文庫、2016 年.

道元と曹洞宗、中野東禅、株式会社、三笠書房、2014 年.

五味文彦、高埜利彦、鳥海精、日本史研究、山川出版社、東京、1998 年.

久男小松、イブラヒム、日本への旅、刀水書房、2008 年.

東隆眞、日本の仏教とイスラーム、株式会社春秋社、2002 年.

大川周明、翻訳『古蘭』岩崎書店、1950 年.

遠藤周作との対談 “文学と思想の深層”井筒俊彦著作集第12回別巻, 1993年.

司馬遼太郎、二十世紀末の闇と光、中央公論 — 新社, 1993年.

豊子井筒、白磁盒子, 中央公論者, Tokyo, 1993年.

若松英輔、読むと書く、井筒俊彦エッセイ集、慶応義塾大学出版会、東京 2009年.

鈴木孝夫・田中克彦、対論言語学が輝いていた時代、岩波書店、2000年.

関岡英之、大川周明の大アジア主義、株式会社講談社、東京, 2007年.

ザキプール・バフマン、井筒俊彦の東洋哲学とスフラワルディー哲学、宗教哲学研究 No: 33, 2016年.

碧海寿広、入門近代仏教思想、ちくま新書、東京 2016年.

山本芳久、井筒俊彦とキリスト教、三田文学, 2014年.

玉居子精宏、大川周明、アジア独立の夢、平凡社、東京、2012年.

黒田寿郎、井筒先生のアラブイスラーム研究、中央公論社、第9回第2巻 1993年.

大澤広嗣、昭和前期におけるイスラーム研究、Japanese Association for Religious Studies, 2004年.

EKLER

EK – 1 IZUTSU’NUN GÖZÜNDEN TÜRKÇE³⁶¹

Sibirya’nın batısından Orta Asya’dan batıya doğru Balkan yarım adasına kadar geniş bir coğrafyada konuşulan Türkçe, çoğu insanın kabul ettiği şekliyle başta Doğu dünyası olmak üzere günümüzde konuşulan en önemli dillerden biridir.

Bir zamanlar Türkler, Asya’dan Doğu Avrupa’ya kadar olan bölgeyi şaşırtıcı bir şekilde ele geçirmişler ve bu bölgelerde kültürel yapılarının izlerini bırakarak Osmanlı İmparatorluğu’nu kurmuşlardır. Dolayısıyla bu güçlü milletin tarihini ve karakteristik özelliklerini incelemekten bu dünya tarihini değerlendirmek mümkün değildir. Ayrıca Türkiye, Kahraman Kemal Paşa’nın büyük reformlarıyla yeni yeni gelişen İslâm dünyasının ilk sırasında yer almış, istikrarlı bir biçimde kültürel alanda kendine yer edinmiş, ekonomik ve siyasi olarak Doğunun kontrol noktası olarak her geçen gün önemini artırmaktadır. Dolayısıyla bu ülkeyi anlamadan bugünün ve geleceğin dünyasını konuşmak mümkün değildir. Ayrıca bu milleti tanımak ve bu kültürü anlamak için ilk şartın Türkçe öğrenmek olduğu şüphesiz bir gerçektir.

Türkçe, Ural – Altay dil ailesinden Altay grubuna ait olup, Moğolca ve Tunguzca ile akrabadır ve Fin – Ugor dilleriyle derin bir ilişkisi vardır. Dolayısıyla bu diller arasında büyük bir benzerlik vardır. Ancak Türkçe, akraba olduğu diğer dillerden ayrılalı uzun yıllar geçmiş olmasından dolayı yayıldığı

³⁶¹ Bu makale 1943 yılında Keio Gijuku Daigaku Gogaku Kenkyujo araştırma merkezinin yayın organı Sekai no Gengo’da yayımlanmıştır.

zemin ve çevre oldukça farklı olup, özellikle miladi 10. yüzyılın ortalarından itibaren büyük bir arzuyla İslâmiyet' e girdikten sonra gerek kültür gerekse de dil olarak fevkalade eşsiz bir gelişim göstermiştir. Bunların arasında günümüzde tüm Türk milletini temsil eden Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi dili, İstanbul şivesi, Osmanlı İmparatorluğu'nun zirve dönemlerinden itibaren uzun yıllar gelişim gösterdiğinden dolayı gerek ifade şekli gerekse de telaffuz açısından oldukça saf bir dil haline gelmiştir. Türkçe, yapısı itibariyle son derece entelektüel bir dildir. Eklemeli bir dil bilgisine sahip olan Türkçe, bu özelliğini çok fazla göstererek son derece mantıksal ve sistematiktir. Gerek fiilin gerekse de ismin değişimi noktasında bir tane değişim biçimi bilindiği takdirde hemen başka bir kullanımda bu biçim uygulanabilmekte olup yardımcı fiil dışında düzensiz fiil yoktur. Dahası, ünlü uyumu kullanarak aynı tür ünlü mümkün olduğunca aynı çeşit aynı düşünce ile birbirine bağlandığından müzikal bir güzellik ortaya çıkmaktadır.

Yani gerçek Türk Edebiyatı ile ilgili şunu söylemek gerekir ki, bu edebiyatın yıldızının parladığı ilk dönem Türkler 'in İslâmiyet'e girişinden sonraki yaklaşık 14. Yüzyıldan 16. yüzyılın ortalarına kadarki dönemdir. Bu dönem çok sayıda Orta Asya kökenli Edebiyatçının Fars Edebiyatını taklit ederek çalışmalar yaptığı bir dönem olup Fars Mistisizmi (Yani tasavvuf) dikkate alınmadan bu dönem Türk Edebiyatı düşünülemez. 2. dönem 16. yüzyılın 2. yarısından itibaren 19. yüzyılın başına kadarki dönem olup bu dönemde Eski Türk Edebiyatı dünya üzerinde Osmanlı Edebiyatı olarak burada gelişti. Bu 2. dönemde Yunan Edebiyatı'nın gücü halen varlığını sürdürmekteydi ancak bununla birlikte aynı dönemde özellikle düz yazı biçiminde Arapça yeni bir model olarak büyük bir güç haline geldi. Ancak o dönemin temsilcileri konumundaki Edebiyatçılar Arapça kelime, cümle ve ifade şekillerini kendi dillerine çevirirken bunları Türkçeleştirmeden olduğu gibi Arapça olarak kullanmışlardır. Bu durum değişik

gramer biçimlerine kadar Farsça unsurlar katılarak bir çeşit ilginç edebi bir dil oluşturuldu.

Sonuç olarak, bu düz yazı Türkçe olmakla birlikte cümlelerin birleştirilmesinde gerekli olan yardımcı fiiller çok yoğun kullanılırken diğerleri Türkçe olarak hiçbir yerde görülmezdi. İsimler, sıfatlar ve zarflar da tamamen Arapça veya Farsça idi. Ancak şiir alanında bu derece mutluluk verici bir şey yoktu ve Farsça şiirin etkisinde bulunmakla birlikte Türk özelliğini koruyabilen bazı büyük şairler ortaya çıktı. Ancak 1853 – 1856 yılları arasında gerçekleşen Kırım savaşı, Türk Edebiyat Dünyasının dolayısıyla Türkçenin tamamen değişmesinin bir başlangıcı oldu. Bunun en büyük sebebi ise, Türklerin etnik uyanışıdır. Bu ivme 19. yüzyılın 2. yarısında yaşamış olan meşhur İbrahim Şinasi'nin ulusal dilde bağımsızlık hareketini ortaya çıkardı. Bu hareket, Türkçede yoğun olarak yer alan Arapça ve Farsça kelimeleri çıkararak yalın, güçlü bir Türkçeyi oluşturma hareketiydi. Bu etnik düşünce, gerek siyasi olarak gerekse de Edebiyat yönünden yavaş yavaş artarak şairler ve yazarlar daha önce hobileri olan Arapça ve Farsçadan tamamen vaz geçerek Batı tarzı, özellikle Fransız Edebiyatı üzerine çalışarak yeni edebiyat alanı benimsediler. Bununla birlikte konular genişleyerek Türk ırkının tarihi ve yaşamının araştırıldığı çok sayıda etnik edebiyatın ortaya çıktığı görüldü. Kemal Paşa'nın ortaya çıkması etnik güçlenmeyi mümkün hale getirdi ve daha önce yasaklanmış olan Kur'an'ın Türkçeye tercümesini yaptırdı. Namazlarda dahi Arapça kullanımını yasaklayarak Türkçe kullanılmasını emretti ve Türkçe'den Arapça ve Farsça kelimeler çıkarılarak eski ve modern Türkçe öğeler eklendi. 1929 yılında sanatsal olarak varlığını sürdürse de uyumlu olmadığı düşünülen Arapça harfler kaldırılarak Roma harfleri kullanılmaya başlandı. Böylece Türkçe geçmişin kabuğundan sıyrılarak burada tamamen yeni bir yöne dönmüştür.

Türkçenin geleceği oldukça parlaktır. Artık her şey yeniden başlayacak!
Bu yeni dili kullanarak Türklerin Doğu ile Batı'nın bağlantı noktasında nasıl bir edebiyat oluşturacaklarını bizler büyük bir heyecanla bekliyoruz.

EK – 2 TOSHIHIKO IZUTSU'NUN ÖĞRENCİSİ KURODA TOSHIO İLE MÜLÂKAT

Toshihiko Izutsu konulu bu mülakat Japonya'da araştırmacı olarak bulunduğumuz dönemde 28.07.2016 tarihinde Tokyo'nun Shibuya semtinde Toshihiko Izutsu'nun öğrencilerinden Kuroda Toshio ile yapılmış olup bu mülakatın organize edilmesi ve gerçekleştirilmesi noktasında Aichi Üniversitesi'nden Prof. Dr. Suzuki Norio'nun büyük desteği olmuştur. Kendisine şükranlarımı sunuyorum. N (Nurullah Sat) K (Kuroda Toshio) ve S (Suzuki Norio) yu ifade etmektedir.

N – Sayın hocam, öncelikle bu yoğun çalışmalarınız arasında bizlere zaman ayırdığınız için çok teşekkür ederim. İlk olarak öğrencilik yıllarınızdan başlamak istiyorum. Izutsu ile tanıştığınız dönem hakkında bilgi verir misiniz?

K – Siz de Izutsu'yu dinlemek amacıyla buraya kadar geldiğiniz için ben teşekkür ederim. Ben üniversiteye başladıktan sonra lisans ve lisansüstü eğitimi sonrasında Kokusai Üniversitesi'nde asistan olana kadar Keio Üniversitesi'nde idim Bir anlamda temelden Keioluyum diyebilirim. II. Dünya Savaşı sonrası gerek maddi gerekse de manevi anlamda çok zor bir dönemdi. Izutsu hocadan ilk olarak üniversitenin 2. yılında eğitim almaya başladım. Izutsu, o dönem belki de dünyanın ne kadar geniş olduğunu bile bilmeyen biz öğrenciler için oldukça donanımlı ve bu yönüyle ağır bir isimdi. Dil Bilimi bölümünde ders veriyordu. Ben de onun dersleri çok hoşuma gittiğinden derslerine katılıyordum. Üniversiteden mezun olduktan sonra yüksek lisansa başladığım dönemde de

Izutsu'nun seminer dersleri vardı. Ben de sürekli bu derslere katılırdım. Bu seminerler müthiş ilgi görüyordu. Bunların en önemli özelliği ise her yıl farklı dillerde yapılıyor olmasıydı. Örneğin; bu yıl İngilizce ise gelecek yıl Almanca, sonraki yıllar sırasıyla Fransızca, Çince, Rusça şeklinde her yıl seminer dili değişiyordu. Toshihiko Izutsu'nun babası özellikle Çin felsefesi üzerine oldukça yoğun bilgi sahibi olan biriydi. Dolayısıyla Izutsu'nun Çincesi babasının da etkisiyle oldukça iyiydi. Bu derece donanımlı ve çok yönlü dünya görüşüne sahip bir eğitimciden ders almak hayatta edindiğim en önemli tecrübelerdendir. O dönem bir akademisyen veya araştırmacı için normal olan tek alanda uzmanlaşmaktı. Örneğin Fransız Edebiyatı çalışan bir kimse Alman Edebiyatı alanına giremezdi. Ancak bu, Izutsu için geçerli olan bir durum değildi. Zira o, başta dilbilim ve felsefe olmak üzere birçok alanda çalışmalar yapıyordu. Izutsu yalnızca eşsiz bir dil yeteneğine sahip değildi. Aynı zamanda çeşitli kültür ve medeniyetler üzerine araştırmalar yapmayı çok severdi. Bu araştırmalar sonucunda İslâmiyet üzerine onun en önemli eserlerinden olan *The Structure of the Terms in the Koran* isimli eserini kaleme almıştır.

N -Izutsu'nun bu dilbilimi dersleri eğitim yılı boyunca devam eder miydi yoksa dönemlik mi olurdu?

K – 1 yıl boyunca devam ederdi ve ben 4 yıl süreyle Izutsu'nun derslerine devam etmişim.

N – Siz Fransız dili bölümünde öğrencisi olduğunuz halde Izutsu'nun derslerini mi aldınız?

K – Evet her yıl kayıt yaptırırdım onun derslerine. Ancak ben Fransızca bölümünde okuduğum için Izutsu'nun bu derslerini seçmeli olarak alırdım. Dersleri her sene aldığım halde kredi olarak kaydedilmemişti.

N – Krediye sayılmasa da siz derslere düzenli bir şekilde girdiniz değil mi? Ayrıca derslerde düzenli bir şekilde not tutar mıydınız?

K - Doğrusunu söylemek gerekirse ben pek düzenli not tutan bir öğrenci değildim. Ancak düzenli not tutan sınıf arkadaşlarım vardı. O notları toplayabilsek Saucer’ın genel dilbilimi eseri gibi bir eser ortaya çıkabileceğini düşünüyorum. O kadar önemli notlardı bu alınan notlar. Adeta bir edebiyat eleştirmeni gibi not tutan arkadaşlarım vardı.

N -Seminer konuları ağırlıklı olarak nelerdi?

K - Her yıl seminer dilinin değişmesiyle birlikte konular da değişirdi. Başta Sausser olmak üzere Paul Claudel, Dostayevski gibi isimlerin işlendiği dersler olduğunu hatırlıyorum.

S – Dersin adı dilbilimi olsa da işlenen konular dilbilimine yakın olmayan konulardı sanırım. Doğrusu bu durumun ilginç olduğunu düşünüyorum.

K – Evet aynen öyleydi. İşlenen konular sadece dilbilimi olsaydı sıkıcı olurdu mutlaka.

N – Siz ilk olarak Izutsu ile lisans derslerinde karşılaşmıştınız değil mi? Lisans dersini alan kaç kişi vardı?

K – Benim üniversitede okuduğum dönemde zaten Izutsu’nun dersleri oldukça popülerdi. Yaklaşık 100 kadar çok sayıda öğrenci vardı. Ancak; yüksek lisans derslerinde ise bu sayı düşerdi tabiki. Izutsu hocamın ilginç bir yapısı vardı. Yüksek lisans seminerlerinde Izutsu’nun dilbilimi dersi meşhurdu. Ve Keio’da iyi derecede yabancı dil bilen 30 kadar öğrenci yüksek lisans dersini alırdı. Ancak dönemin başında işlenen ilk 10 saatlik ders süresinde öğrenci sayısı büyük oranda azalırdı. Zira Izutsu, sürekli öğrencileri azarlardı. Öğrenciye “sen hiçbir şey

yapamıyorsun” diye çıkışır ve çok kızardı. Bu sebeple hemen hemen herkes zamanla dersi bırakırdı. Sonunda dersi alan öğrenci sayısı 4 – 5 kişi olunca hadi sayımız azaldı şimdi başlayabiliriz derdi. Zaten kalan öğrenciler yetenekli öğrencilerdi.

N – Peki kalan öğrencilerle dersi nasıl işlerdi?

K – Izutsu gerçekten sert mizaçlı bir kişilikti. Dersin dili her yıl değişirdi. Biz bunun değişmesini istemiyoruz desek de dersi almaktan başka bir çaremiz yoktu. Aslında dersin dili İngilizce, Almanca ve Fransızca olsa sorun değildi ancak metinler Çince olduğunda zorlanıyorduk.

S – Metin okumalarında özellikle Çince metinleri sesli okumak çok zordu değil mi?

K – Evet çok zordu.

K – Çince 4 çeşit tonlama var. Metni anlayabilmek için bu 4 çeşit tonlama ile ilgili bilgi sahibi olmak gerekir.

K – Dolayısıyla ben de Izutsu’nun dersinden o kadar sıkıldım ki dersi bıraksam mı acaba diye düşündüm.

N – Sizin dersi aldığınız dönemde sonuna kadar dersi alan kimlerdi?

K – Dersi alan yaklaşık sadece 3 kişi kaldık. Ancak bu sayı içinde Izutsu’nun öğrencisi olarak benden başka hiç kimse kalmadı. Ben dilbilim konusunda bilgi sahibi değilsem de çabuk pes etmeyen bir yapım vardır. Izutsu bana her ne kadar kızsada ben bırakmadan devam ettim. Izutsu, gençken çok hiddetli bir yapıdaydı. Ama yaşlandıkça yavaş yavaş sakinleşti. Dersini aldığım sonraki yıllar biraz

sakinleşmişti. Dolayısıyla ben önceki öğrenciler gibi hiddetli dönemi tam olarak yaşamamış oldum.

N – Sizin düşüncenize göre Izutsu, mistik felsefeden mi başlamış çalışmalarına?

K – Evet öyle, Edebiyat teorisi vb. varsa da başka edebiyatlara mistik felsefe anlayışını uygulamış.

N – Babasının etkisiyle Çin filolojisi çalışmaya başlamış. Peki, Rus felsefesine nasıl başlamış acaba?

K – Onu bilemiyorum.

N – Siz de Izutsu’nun mistik yönünden etkilenerek o alana girmeyi hiç düşündünüz mü?

K – Hayır düşünmedim. Izutsu yapı itibariyle genellikle gece insanıydı. Gündüz sürekli uyur, akşama doğru uyanır, gece yarısına kadar odasından çıkmaz çalışırdı. Bir günde 8 veya 10 saat çalışırdı. Benim gibi birisi bile 10 saat okurken senin gibiler ciddi bir şekilde çalışmazsa ne yapabilirsin ki diye her zaman kızardı. O daima kendi yolundan giden/kendi bildiğini okuyan biriydi. Ben de Izutsu’nun söylediklerine uymak zorundaydım. O tam anlamıyla tek başına biriydi. Ayrıca, yabancı dil konusunda oldukça yetenekliydi. O dönemde Dil Bilimi alanında Kyoto Üniversitesi’nde Hattori gibi meşhur dilbilimciler vardı. Izutsu, onlardan daha fazla yabancı dil bilirdi. Bildiği her yabancı dil konusunda oldukça derin bilgi sahibiydi. Keio için adeta o bir hazineydi. O dönemde Kyoto Üniversitesi onu çağırırdı. Ancak Keio üniversitesi Izutsu’yu bırakmamak için harekete geçti ve “Genkobunka Kenkyujo” adında bir enstitü kurdu. Kurulan enstitünün başkanı Izutsu olurken Öğrencileri Suzuki Takao, Makino Shinya gibi isimler Izutsu’nun yanındaydı.

N – Suzuki Takao meşhur bir isimdi değil mi?

K – Suzuki Takao ve bazı öğrencileri meşhur olmadan önce Izutsu’nun etrafında toplanmıştı. Izutsu hoca kendi araştırmalarının öğrencileri tarafından devam ettirilmesini isterdi. Izutsu, Suzuki’yi severdi ve onu kendisinin misafir öğretim üyesi olduğu dönemde Kanada’ya McGill Üniversitesi’ne çağırdı. Ama Suzuki, İslâm Araştırmacısı olmadığı halde Izutsu ondan Mistik Felsefe alanında araştırma yapmasını istemişti. Ancak Suzuki’nin böyle bir düşüncesi yoktu. Bunun sonucu olarak da araları açıldı ve Suzuki çalışmalarını yarıda bırakarak dilbilim alanına geçiş yaptı.

N – Izutsu ile birlikte gittiğiniz hiç yurtdışı programlarınız oldu mu?

K – İlk olarak İspanya’ya gitmek üzere yola çıktık ve bu yolculuk esnasında Fransa’ya da uğradığımızı ve yine bu ziyarette Henry Corbin ile görüştüğümüzü hatırlıyorum.

N – Eranos toplantılarına da birlikte katıldığınız oldu mu?

K – Eranos toplantılarına Toshihiko Izutsu McGill Üniversitesi’nde iken katılmıştı.

N – Toshihiko Izutsu ve eşinin ilişkileri nasıldı. Izutsu’nun eşinin onun çalışmalarına katkısı nedir? Siz Izutsu’nun eşi ile ne zaman tanışmıştınız?

K – Izutsu için eşi gerçekten vazgeçilmezdi. Onun çalışmalarında en büyük yardımcısı eşiydi. Eşini ilk olarak Izutsu bizi evine davet ettiğinde tanımıştım.

N – Siz lisansüstü eğitiminize başladıktan sonra ne kadar süreyle Toshihiko Izutsu’nun evine gidip geldiniz?

K – Uzun yıllar gidip geldiğimi hatırlıyorum. Muhtemelen en az 5-6 yıl kadardır. Daha sonrasında ise Izutsu, McGill Üniversitesi’ndeki görevine başlamıştı. Ben lisansüstü eğitimime başladıktan bir süre sonra Izutsu’nun başında olduğu “Gengo Bunka Kenkyujo” da asistan olarak çalışmaya başladım. Aynı zamanda Izutsu’nun evinde derslerimizi yapardık.

N – Toshihiko Izutsu’nun İslâm’ın özellikle hangi yönüne ağırlık verdiği konusunda bilgi verir misiniz?

K – Malum olduğu üzere İslâmiyet’te Batınlık ve Zahirilik olarak 2 tür anlayış vardır. Izutsu ise şüphesiz ki tam anlamıyla Batını bir yapıya sahipti. O gördüğüyle yetinmez her zaman daha derine inmeye çalışırdı.

N – Siyasi İslâm’a karşı bir ilgisi var mıydı?

K – Çok fazla ilgili olduğunu düşünmüyorum. Ancak bununla birlikte tamamen ilgisiz olduğunu söylemek de güçtür. Zira siyasi İslâm’a tamamen ilgisiz olması onun İslâm Peygamberinin dönemini incelemesini zorlaştırırdı. Dolayısıyla ihtiyaç duyduğu ölçüde ilgisi olduğunu söylemek mümkündür.

N – Sizin Izutsu ile birlikte çalışmalarınız ne zaman sona ermişti?

K – Izutsu hoca Kanada McGill Üniversitesi’ne gittikten sonra Araplar üzerine çalışmalarımı nasıl yürütebileceğimi düşündüm ve eğitim için Mısır’a gitmeye karar verdim. Izutsu Kanada’da ben ise Mısırdı idim. Çok sık olmasa da kendisiyle yine de görüşüyorduk. Mesela Izutsu, Mısır’a gelmişti ve orada görüşme imkânımız oldu. Mısırdı “Isuramu Kôten Sôshû” isimli eserin 2 cildini ben Japoncaya çevirirken 3 cildini de Izutsu çevirmişti.

N – Burada konuyu biraz değiştirecek olursak, Toshihiko Izutsu ile Abdürreşid İbrahim’in ilişkileri konusunda ne söyleyebilirsiniz?

K - Doğrusu o dönem konusunda pek bir bilgim olduğunu söyleyemem. Ancak Toshihiko Izutsu'nun İslâmiyet ile tanıştığı ilk dönemlerde Abdürreşid İbrahim'den Arapça ve İslâmi ilimler üzerine dersler aldığı bilinen bir gerçektir. Her ne kadar ayrıntılı bilgi sahibi olmasam da İbrahim'in ciltlerce kitabı ezberinden okuyarak Izutsu'ya ders anlattığını sık sık duyardık.

N – Izutsu'nun bu dönemde Abdürreşid İbrahim'den etkilendiğini söyleyebilir miyiz?

K – Gayet tabi ki . Zira o dönemde gerek Arapça ve gerekse de İslâm kültürü üzerine bilgi sahibi olan başka kimse de yoktu. Izutsu dil öğrenmek istediğinde yaptığı araştırmalar sonucunda o dili konuşabilen en tecrübeli kişiyi bulur ve ona yakın olurdu. Bu şekilde Abdürreşid İbrahim ile yakın ilişki içinde olduğunu düşünüyorum.

N – Diğer yandan Toshihiko Izutsu'nun dönemin önde gelen İslâmi araştırmalar uzmanı Ōkawa Shūmei ile ilişkisi konusunda ne söyleyebilirsiniz?

K – Toshihiko Izutsu'nun Ōkawa Shūmei'in başında olduğu araştırma merkezinde görev yaptığı biliniyordu. Ancak bunun ne seviyede olduğu konusunda ayrıntılı bir bilgi sahibi olmadığımı belirtmek isterim. Bununla birlikte araştırmacı statüsünde önemli bir pozisyonda olduğunu da düşünüyorum.

N – Izutsu, II. Dünya Savaşı dönemi ile ilgili herhangi bir şey anlatır mıydı?

K – Izutsu, yapısı itibariyle geçmişle ilgili konuşmayı pek sevmezdi. Ancak babası ile ilgili zaman zaman anılarında bahsederdi.

N – Izutsu'nun hadis ve sünnete bakış açısı nasıldı?

K – Izutsu, hadis ve sünnete büyük önem verirdi. Şu bir gerçek ki bir İslâm araştırmacısı hadis ve sünnete önem vermediği takdirde yapacağı araştırmaların bir anlamı olmayacaktır. Izutsu her ne kadar kendi yoğunluğundan dolayı hadis ve sünnet üzerine çalışmamış olsa da öğrencisi Makino Shinya'yı bu yönde çalışma yapması için yönlendirmiştir. İslâmiyet genel olarak düşünüldüğünde oldukça geniş bir alan olduğu için bir kişinin her alana vakıf olması mümkün değildir. Izutsu, öğrencilerini hadis çevirileri yapması yönünde desteklemiştir.

N – Sizce Toshihiko Izutsu'nun bugünkü Japonya'da gerçekleştirilen İslâmi çalışmalara katkısı ne düzeydedir?

K – Japonya'da İslâmi çalışmalar denildiğinde Izutsu'nun yeri oldukça önemlidir. Zira bugün Japonya'da Izutsu'yu okuyan ve Izutsu düşüncesini anlayanların büyük çoğunluğu Müslüman olmayan Japonlardır. Örneğin bugün Izutsu üzerine yoğun çalışmaları olan Wakamatsu Eisuke bunlardan biridir ve kendisi Hristiyan'dır. Şunu da unutmamak gerekir ki, Japonya İslâm Araştırmaları açısından bakıldığında Izutsu, savaş sonrası dönemde çok önem verilen biri değildi. Bunun en önemli sebebinin ise savaş sonrasında suçlu bulunan ve hapis cezasına çarptırılan Ōkawa Shūmei ile yakın ilişkisi olduğunu düşünüyorum. Çünkü Izutsu'nun bu dönemde Ōkawa Shūmei ile birlikte çalışıyor olması onun da bir aşırı sağcı ve Büyük Asyacı olduğu algısını oluşturuyordu. Onun McGill Üniversitesi'ne gidişi bu bağlamda önemli bir dönüm noktası olmuştur. Zira Kanada'ya gittikten sonra Izutsu'nun yazdığı ve İwanami yayınevi tarafından peş peşe eserlerinin basılması onun tanınırlığını artıran en önemli etkidir. Bugün Izutsu'nun eserleri her ne kadar üniversitelerde ders kitabı olarak okutuluyor olmasa da bu çalışmalar Japon toplumunda çok önemli bir yere sahiptir.

N – Izutsu'nun neden bu kadar fazla dil öğrendiğini düşünüyorsunuz?

K – Bunu tabiki yalnızca yabancı dile olan ilgisine bağlamak uygun bir cevap olmayacaktır. Ancak onun bir dil dâhisi oluşu ve çalışma alanında çeşitli dilleri kullanma isteğinin bu sebeplerden bazıları olduğunu düşünüyorum. Sahip olduğu dil yeteneği henüz ortaokul yıllarında ortaya çıkmış olup bu dönemde birlikte olduğu yakın arkadaşı İkeda Yasaburo o dönem Izutsu’nun İngilizcesinin herkesten iyi olduğunu vurgulamaktadır. Izutsu’nun en önemli uzmanlık alanı ise semantiktir. Semantik çalışmalar için de en önemli araç dildir. Dolayısıyla Izutsu’yu fazla dil bilmeye iten bir diğer sebebin de onun kendisi için çalışma alanı olarak belirlediği bu alan olmuştur.

N – Izutsu’nun kendisine model olarak gördüğü bir kimse var mıydı?

K – Izutsu, kendine güveni olan genelde de bireysel olarak çalışmayı seven bir kişilikti. Bu sebeple “şu kişiyi kendisine örnek almıştır” demek güçtür.

N – Izutsu’yu eleştiren kişiler de çıkmış mıdır? Var ise onun hangi yönü eleştirilmektedir?

K – Olduğunu düşünmüyorum. En azından bugüne kadar karşılaşmadım. Izutsu’nun düşüncelerinden istifade eden, onlardan etkilenen çok sayıda kişi vardır. Ancak onun düşüncelerine karşı çıkan kişi yoktur. Burada şunu da hatırlatmakta yarar var diye düşünüyorum. Öğrencisi Suzuki Takao’ya tasavvuf çalışmasını söylemesine karşın onun bu fikre yanaşmayarak kendi yolunu çizmesi ve dilbilim alanına yönelmesi sonucu araları pekiyi değildi. Ancak burada Suzuki’nin Izutsu’nun düşüncelerine karşı çıktığı anlamı çıkarılmamalıdır.

N – Toshihiko Izutsu’nun Şiilik ve Sünnilik hakkında düşünceleri nelerdir?

K – Izutsu bu mezhepler arasında fark gözetmezdi. Onun için gerek Şiilik gerekse de Sünniliğe somut olarak bakıldığında aralarında hiçbir fark yoktur. Örneğin ben

şu anda Hz. Ömer üzerine yazılmış bir eserin çevirisini yapıyorum. Şiiler için çok önemli bir isim olan Ali ile ilgili çeşitli açıklamalar da mevcut. Ancak bundan 50 yıl önce bu derece bir fark göremezdiniz. Çünkü İslâm tektir.

N – Size göre Izutsu felsefesi denildiğinde ilk akla gelen nedir?

K – Toshihiko Izutsu, denildiğinde ilk aklıma gelen Doğu düşüncelerinin harmanlanarak bir bütün oluşturulmuş halidir. Örneğin, Izutsu Budizm ile İslâmiyet'in birbirine benzeyen noktalarını tek bir sistem haline getirmiştir. Bugüne kadar Izutsu gibi bunu gerçekleştiren bir kimse yoktu.

N – Izutsu Japonya'ya dönüş yaptıktan sonra onun gerek çalışma alanı gerekse de düşünce yapısında bir değişiklik olduğunu düşünüyor musunuz?

K – Izutsu, 1979 yılında Japonya'ya kesin dönüş yaptıktan Doğu mistik düşüncelerine önem vermiştir. Yılların sağladığı birikim neticesinde bu alanda çok kapsamlı çalışmalar yapmıştır. Ancak düşünce yapısında bir değişiklik olduğunu düşünmüyorum.

N – Izutsu'nun karakteristik özellikleri hakkında ne söyleyebilirsiniz? Herhangi bir alışkanlığı var mıydı?

K – Izutsu için gençlik yıllarında çabuk sinirlenen bir yapıda olduğu söylenirdi. Ancak benim kendisinden ders aldığım dönemde bu özelliğinin yanı sıra oldukça yardımsever ve fedakâr bir yapısı vardı. Zaman onu fazlasıyla olgunlaştırmıştı. Pipo kullanmayı severdi. Bir keresinde maaşına yakın bir miktar ödeyerek pipo almıştı. Dunhill My Mixture markasını severdi.

N – Türkiye'de Toshihiko Izutsu'nun Müslüman olduğu yönünde bir düşünce var. Japonya'da ise genel kanı olmadığı yönünde. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

K – Müslüman olduğu düşüncesinin sadece bir iyi niyet göstergesi olduğunu düşünüyorum. Benim düşüncem onun tek bir inanç sistemine bağı kalmadığı yönünde. Zira o çeşitli inanç sistemlerini harmanlayarak ortak bir düşünce oluştururdu. Sonuç olarak Budist inancına mensup olduğu söylenebilir. Ancak bununla birlikte onun Budist olması onu İslâmiyet'i tamamen yok sayması anlamına gelmiyordu.

Yoğun çalışmalarınız arasında bize zaman ayırdığınız için tekrar çok teşekkür ederim.

EK – 3 TOSHIHIKO IZUTSU'NUN MÜSLÜMAN OLDUĞU GÜN ÇEKİLDİĞİ İDDİA EDİLEN FOTOĞRAF



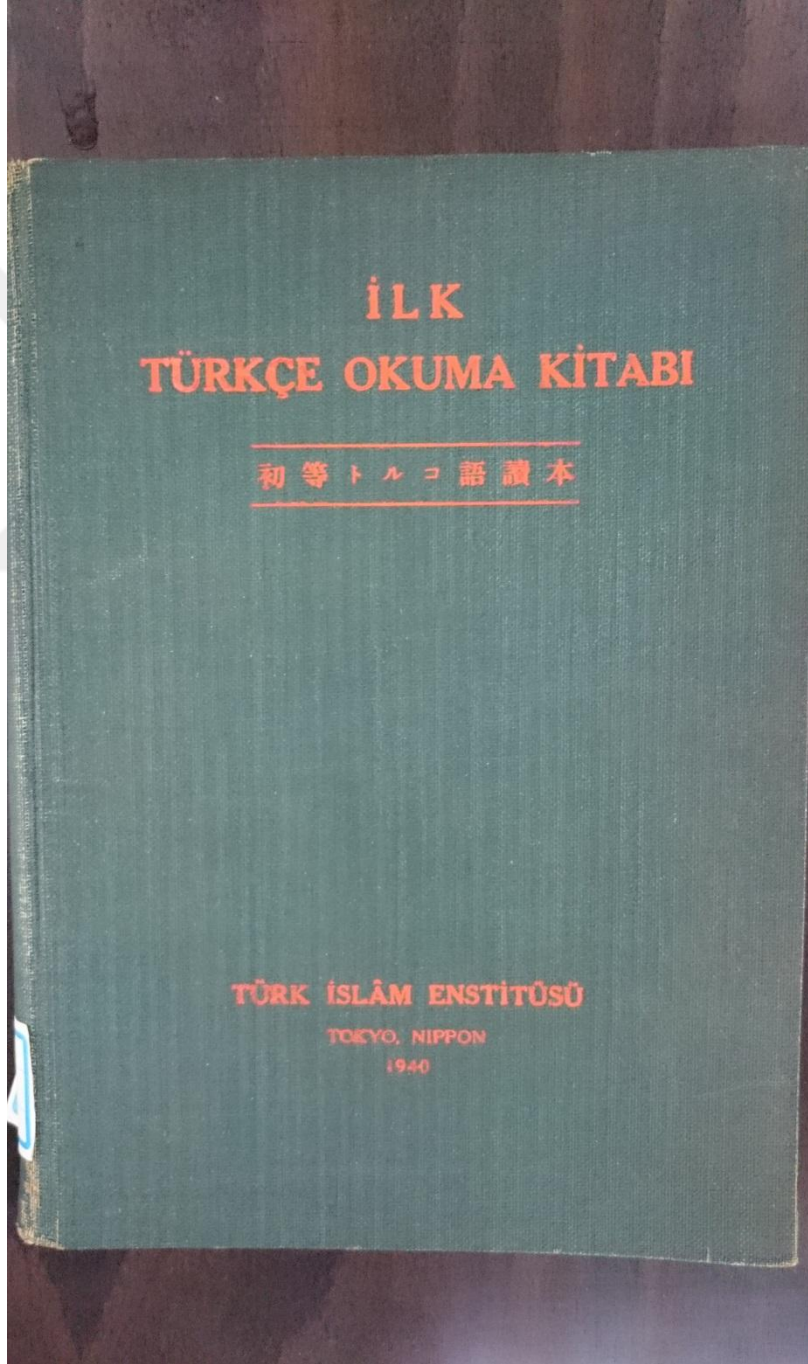
EK - 4 TOSHIHIKO IZUTSU'NUN MEZARI







**EK - 5 TOSHIHIKO IZUTSU'NUN KULLANDIĞI TÜRKÇE
DİLBİLGİSİ KİTABI VE EL YAZISI NOTLARI**



üst	dallar üstü	baba	A. babası
üstün	— nün	— nen	— nm
üste	— ne	— ya	— na
üsti	— nü	— yi	— ni
üste	— nde	— dan	— nda
üster	— nden	— dan	— ndan

optatif
 -layım
 -lasın
 olam → [ola]
 olalım
 olasınız
 olursanız → [olursanız]
 infinitif

optatif passé
 -laydım
 -laydın
 -laydı
 -laydık
 -laydınız
 -laydılar

(condition = 2702)

ÖZET

Toshihiko Izutsu, Doğu düşünce sistemlerinden başta Budizm ve İslâm düşüncesi olmak üzere çok farklı alanlarda kaleme almış olduğu eserleriyle dünya genelinde – Özellikle akademik dünyada – çok yakından tanınan bir isimdir. O bazen dilbilimci yönüyle bazen düşünce tarihçisi yönüyle karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla onu belli bir kalıma sokmanın güç olduğu düşüncesindeyiz.

Çalışmamızda genel olarak Izutsu'nun eserlerindeki düşünce yapısının ortaya konulmasının yanında onun hakkında ülkemizde ve genel akademik dünyada yapılan değerlendirmeler ele alınarak bunlara karşı yapılan tenkid ve olumlu düşünceler ortaya konulmaya çalışıldı. Bu değerlendirmeler ışığında Izutsu'nun eserlerinin önemi ve tartışmalı noktalarını inceleme gayreti içinde bulunduk.

Tezimizin ilk bölümünde Izutsu'nun hayatı kapsamlı bir şekilde incelenmiş olup akademik dünyaya adım attığı yıl olan 1937'den başlamak üzere Japonya'daki Türk çevresi ile olan ilişkileri – Abdürreşid İbrahim ve Musa Carullah ile olan ilişkileri – ele alındı.

İkinci bölümde Japonya'nın dini – siyasi arka planı ve Budizm, Taoculuk gibi mevcut düşünce sistemleri verilerek Izutsu'yu besleyen inançların ortaya konulması amaçlandı. Bunun yanında Japonya'nın Hristiyanlık ve İslâmiyet ile tanışma süreci ele alınırken Izutsu'nun İslâmiyet'e ulaştığı noktaların belirlenmesiyle birlikte incelenen diğer konuları 1930 sonrası Japonya'da gerçekleştirilen İslâmî çalışmalar ve buna bağlı olarak Izutsu'nun yakın ilişki

içinde olduğunu gördüğümüz Ōkawa Shūmei ve Ōkubo Kōji isimleri şeklinde belirtmek mümkündür.

Üçüncü bölümde ise Izutsu'nun düşünce yapısı kapsamında İslâmiyet'te Allah inancı, peygamber inancı, Tasavvuf anlayışı vb. çeşitli konular ele alınarak onun uzun yıllar üzerinde çalışmalar yaptığı İslâm dinini nasıl anladığı ve Japonlara nasıl anlattığının ortaya konulması amaçlandı. Bu bağlamda İslâm'ın Izutsu'nun düşünce dünyasının arka planını oluşturduğuna inandığımız Budizm ve Taoizm ile benzer yönleri ele alınarak onun düşünce dünyasının gelişim süreci incelendi.

Izutsu'dan eğitim almış olan ve günümüzde Izutsu'nun çalışma alanında akademik çalışmalar ortaya koyan öğrencilerinden Kuroda Toshio ile ilgili bilgi verilerek eserlerinin içeriği konusunda incelemeler yapıldı. Bunun yanında Japonya'da yine Kuroda Toshio ile Izutsu üzerine bir mülakat yapılarak Izutsu'nun merak edilen yönlerinin ortaya konulması amaçlandı.

Anahtar Kelimeler: *Toshihiko Izutsu, İslâm Düşüncesi, Doğu Düşünceleri, Japonya'da İslâmî çalışmalar, İslâmî Kavramlar*

ABSTRACT

Toshihiko Izutsu is known very well especially academic field around the world with the works in very different field about mainly Buddhism and Islamic thought of Eastern thought system. He is confronted sometimes with the linguist side and sometimes with the historian side. So we think that it is hard to think Izutsu is belong to the definite field.

In general, we tried to reveal the structure of thought in his works and evaluations made in our country in the general academic world about him. In the light of these evaluations, it was tried to analyse the significance and controversial points of his works.

In the first part, Izutsu's life was extensively studied and beginning with the year in which he stepped into the academic world. Also the relationship with the Turkish periphery in Japan - relations with Abdurreşid Ibrahim and Musa Carullah - was discussed.

In the second part we aimed to reveal the intellectual background by giving political background of Japan and existing system of thought like Taoism and Buddhism. In addition, the process of the meeting of Japan with Christianity and Islam and the points those he reached were discussed. It can be said that the other topic was discussed in this study, is his relationship with Ōkawa Shūmei and Ōkubo Kōji, from whom he has inspired because of the similar world of thought.

In the third part, within the scope of thought structure of Izutsu, God belief, prophetic belief, Sufi understanding in Islam etc. were considered and it was aimed at revealing how he understood the religion of Islam he had studied for

many years and how he told about Islam to the Japanese. In this context, the process of development of his thought world has been examined by considering similar aspects of Buddhism and Taoism, which we believe that Islam forms the background of Izutsu's thought world.

Beside, it was given the informations about Kuroda Toshio and the contents of his works who was trained by Izutsu and who is presently studying in the field of Izutsu. In addition, an interview was done with Kuroda Toshio on Izutsu in Japan. It was aimed to listen the curious aspects of Izutsu from a student who had been learned by him for a long time.

Keywords: *Toshihiko Izutsu, Islamic studies in Japan, Islamic thought, Eastern Thought, Islamic Concepts.*

要約

井筒俊彦は、東洋の思想システムのうち、仏教とイスラーム教をはじめ、多くの異なる分野について言及しているその作品群によって、全世界で（特に学界で）非常によく知られている人物である。彼は時には言語学者として、時には思想史家として我々の前に姿を現す。従って彼を一つの型に当てはめるのは困難であると考えている。

私たちの研究では主に、井筒の作品群における思想のあり方を示すと共に、彼について我が国及び全体的な学問の世界でなされている評価について言及し、それらに対しなされた批判や、肯定的な意見を明らかにしようと努めた。これらの評価を通し、井筒の作品の重要性と、論争点を精査しようと努めた。

この論文の最初の部分では、井筒の生涯を包括的な形で研究し、学問の世界に最初の一步を踏み出した年である 1937 年から始め、日本におけるトルコ世界との関わりーアブドゥルラシッド・イブラーヒム及びムーサー・ジャルッラーーとの関わりーについて言及している。

第 2 の部分では、日本の外交政策の背景や仏教、道教と言った既存の思想システムを示し、井筒を育んだ信条を示すことが目的とされている。それと並び、日本のキリスト教及びイスラーム教との出会いのプロセスについても取り上げ、井筒がイスラームに至った点を明らかにすると共に、さらなる研究項目として、1930 年以降の日本でなされていたイスラーム研究や、それに関連するものとして井筒が深くかかわっていたと見なされる大川周明や大久保幸次という名を示すことができる。

第 3 の部分では、井筒の思想のあり方の範疇においてイスラームにおけるアッラーへの信仰、預言者への信仰、神秘主義の概念など、多くの項目について言及し、彼が長い年月をかけて研究を行っていたイスラームの教えをどのように理解したのか、またそれを日本人にどのように説明したのかを示すことが目標とされている。それに関連し、井筒の思想世界の背景を構成したと考えられる仏教と道教と、イスラームとの類似点を取り上げ、その思想世界の展開のプロセスを追った。

井筒から教えを受け、今日井筒の研究分野において学術的な活動をしている黒田寿郎について述べ、その作品の内容について研究を行っている。それに加え、日本において黒田寿郎と井筒についてインタビューを実施し、井筒について関心がもたれている点を明らかにすることを目標としている。

キーワード：井筒俊彦、イスラーム思想、東洋思想、日本におけるイスラーム研究、イスラームの概念